



S


NATIONAAL NATUURHI

G. N. HEERKENS

AVES FRISICÆ.

GER. NICOLAI HEERKENS

GRONINGANI.

AVES FRISICÆ



ROTTERRODAMI
apud C.R.Hake

M. DCC.LXXX.VII.

J. L. Anselin sculp. Parisiis



VIRO AMPLISSIMO ET CONSULTISSIMO

PETRO VAN BLEISWYK,

ORDINUM HOLLANDIÆ ET WESTFRISIÆ
CONSILIARIO ET SYNDICO,

GER. NICOLAUS HEERKENS Sal. pl. dicit

Eam curam AMPLISSIME VIR, quam Reipublicæ difficillimis temporibus, Veterum præstas literis, Curator Academiæ Batavæ attentissimus. Nutricula studiorum Batavia, ut eam superiore sæculo literator Gallus Tanaquillus Faber vocabat, facis, quantum in Te est, dici etiam hodie ut mereatur. Foves, & omnes artes & scientias adjuvas,

vas, literas Veterum præcipuè: quibus neglectis, aut cultis leviter, hominibus, sentis, etiam in qualicunque scientia summis evenire, quod ingeniis in adolescentia male educatis. Præter quod incultius, sinisterius, & prolixius notissima quæque proponunt, judicium quoque rudius, & ad vanas videntur deviasque sententias habere apertius. Reformidat eas melius, Veterum, cultissimorum hominum, exemplis imbutus animus, normaque videtur præditus ad dijudicanda quæque & proponenda utili. Idque nisi Majoribus nostris intellectum esset, non tantum Veterum literis pretium statuissent. Eæ vero, quas Batavos coluisse apud exteros pro gloria, & quas neglexisse ingenuos pro vitio apud cives ducebatur, eæ literæ AMPLISSIME VIR! quanta communi in

existi-

existimatione nunc sunt, Te cum gemitu, credo persentiscere. Fato pessimò, undique ad nos invecto, & sinum quoque pectusque nostrum vitiante, magis atque magis indies contemnuntur. Eòque, jam versis ad læva exempla & frivola studia animis, perventum est, ut lingua, qua maximus civis Tuus Belli & Pacis jus gentibus dixit, ad proferendas quascunque cognitiones uti, pæne ridiculum habeatur. Quod infelix barbarumque, licet satis commune, fastidium minimè vereor, si quam ab annis jam vicenis scriptori benevolentiam, ejus operi tutelam indulseris.

Dono, dedico, dico hoc Tibi AMPLISSIME VIR, quod, ob multa sicut Te venerabilem pridem habui, irruentem adversus barbariem Te statorem quoque, & tanquam in ponte auctoritate Tua

 pu-

pugnantem Horatium intueor. Et si Latinas literas perire, fatum est, extremæ Te venerentur, extremæ nomen Tuum apud posteros extollant, & quod maximè necessarium, extremæ Te sibi & Patriæ diu incolumem precentur. Quod vivacissimis sicuti votis nunc facio, extremis me facturum esse polliceor.

Groningæ, die XII Februarii, anno MDCCLXXXVII.

PRE-

PRÆFATIO.

Licet omnis ſcientiæ cognitio ipſumque ſtudium poſt aliqualem profectum perquam jucundum ſit, Naturæ cognoſcendæ ſtudium ea ſibi peculiari abundat amoenitate, ut a principio ſentiatur, & cum aliquantò proceſſeris, in eo ſtudio animum, ut contineas diſtractum quamvis ante aſſuetis pridem diverſiſſimisque ſtudiis. Humanioribus literis, & quæ nunciæ dicuntur vetuſtatis, Hiſtoriarum ſcilicet ſtudio, ab ætatis initio animum applicaveram. Cum vero octavum ætas mea luſtrum uno aut altero exceſſerat anno, ab hiſtoriæ ſtudio non tam mea quam aliena voluntate detractus potius, quam revocatus fui. De celebribus quibusdam viris, & rerum noſtrarum eventis judicia, ſtudii mei fructus, literis Latinis oſtendere, quum non ſatis quieti hominis videretur, animus ad inertiam videbatur damnatus fuiſſe.

Agro natali circa id idem tempus & propter hoc mandatum potius, quam datum, conſilium me incluſeram,

villæque Ovidianum iſtud hemiſtichium, *bene qui latuit, bene vixit*, inſcripſeram. Ruſticæ vitæ, continuis ante & per decennium fere factis itineribus, lucique hominum deditus, nullis popularium meorum, & ne ipſis quidem propinquis idoneus videbar, eoque magis, quod & ſimul profitebar literarum ſtudia diſplicuiſſe. Diſplicuerant: ſed ſicut hoc adjecto & faſſo peccabam faſtidio, vitæ genus elegeram multo dulcius, quam quod brevi faſtidiretur, multoque rectius, quam ut longum pateretur cum Muſis divortium. Nihil agere animus cum non poſſet; vacuæque in agris ſuis occupatiſſimo cum ſint horæ, libros devehi in villam, ſed clam & non oſtenſos, jubebam. Clamque aliquamdiu & tanquam interdictos retractans, ſenſim mihi neceſſarios eſſe, deinde etiam vidi animum ſcriptione aliqua, non tantum lectione, occupandum eſſe.

Auguſtæi regni hiſtoriam plusquam aliam doctus, videram cauſas, propter quas exulaverat Ovidius: carusque mihi ab adoleſcentia uſque, & plusquam alius veterum poeta cum fuiſſet, de ejus exilio commentarius pri-

mum

mum fuit opufculum, quod ftudia mea ad calamum revocaverat. Inque ea totus cura, cum tam extremam Augufti hiftoriam, debilis fenecta principis, & metu privigni familiam fuam verosque amicos abdicantis, tamque Tiberii notitiam, quam operum Ovidii extremorum explicationem & caufas neceffariò darem, oftendebam, quare fupremis temporibus nihil argumenti propemodum ipfius mufæ fupereffet, quam ut animum ad defcribendos pifces converteret. Potuit exiftimaffe, opus hoc curam fuam mereri. Pifces viderat ad Ponticum mare innumeros, in nullis aliis aquis obvios, indeque, & ob fingularem naturam oftendi dignos. Utque eorum defcriptione gratiam a Plinio tulit, majorem tamen iniiffet apud omnes pofteros, perficiendo Faftos: quorum fex libros Augufto infcriptos & luci paratos habuit, cum fugeret; exulque feptennii tempore edere, nifi mutatos & nifi extremo fuo tempore, non aufus fuit. Mutatosque, & Tiberii laudibus plenos, difplicuiffe, aut caufam faltem dediffe vero fimile eft, cur a momentofo opere ad halieuticum transfu-

gere ſatius duxerit. Tiberio rerum potito, quam in arcto muſam ſuam viderit, apparet etiam ex ſcriptorum ejus paucitate. Triennii tempore, quod ſub illo inimico ſibi principe exegit, diligens ante in Ponto ſcriptor, non niſi unam aut alteram tantum ad potentes amicos dedit epiſtolam. Stylo parcens, non ſolum ob omnem reditus ſpem depoſitam, ut in alterutra epiſtolarum ſignificare auſus fuit, ſed quod ſupplicando etiam offenſurus eſſet. Piſcium natura & deſcriptis moribus ſuſpicacem dominum, ſatis literatum & piſcium curioſum, ut oſtendi in commentario, aut oblectaturus aut ſaltem non offenſurus videbatur. Sicut igitur prudentiam poetæ ob ſtultitiam exulis, ſicut & quietum ipſius animum admirabar, jamque ſepoſito hiſtoriæ ſtudio ſecutus fueram, ſequendum & illum duxi parili argumento Muſæ meæ delecto.

Aves dixerat Ovidius *ſolatia ruris.* Utque ipſi jucundum ſilvis & innocuum genus, & mihi ab ineunte vita, feliciſſimæque animalium viſæ fuerant. Invenio in adverſariis ab adoleſcente me ad exemplum Drexelii compo-

pofitis, ad *Lemma*, *Poëtæ argumenti jucundioris*, Nicandrum, quem apud Voffium de avibus videram fcripfiffe, juxta Joannem Biffelium, qui *de delitiis Veris*, & *de delitiis æftivis* libros compofuerat. Inque iis libris IV, quos de itinere Italico recte inftituendo, utque antiquarius totus dedi, me etiam memini in Italia ad aves advertiffe, & caufas dediffe, quare in agro Romano rariores quam in noftrate viderentur. Cum pifces igitur ab Ovidio ob prudentiam, & quietis ftudiofum animum, defcriptos oftenderem, oftendi mihi, non pifces, fed aves defcribendas effe. Pifcium abftrufior videbatur natura, & quantum ad humanos oculos, fors eorum minus amoena. Quodque Ovidium ex Plinio, & ex mea divinatione oftenderam ad defcribendas pifces illexiffe, non me alliciebat. Alliciebat ratio ad materiem mihi jucundam, & quæ ex obliquo publica non tangeret. Avesque pridem gratæ cum illam darent, felegi protinus, quas magis nofcerem, citiusque defcriptas, oftenderem Attico, Meffalino & Sexto Pompeio meo. Juvitque rude carmen &, in pauca exemplaria defcriptum typis,

in tantum, ut qui pro Tiberio mihi erat, talia decantantem non duris oculis reſpicere dignatus ſit. Juvitque ſincerius, quod animum labor novus oblectaret. Avicula qualiscunque in ſilvulis meis obvia ſequentem oculis per horulam ſæpe & quam jucundiſſimè detinebat. Coëmeram ornithologos, quotquot dives librorum dare poſſet Batavia: eorumque lectio, ſicut juvabat plus quam alia, oblectabat audire interrogatos aucupes. Sed cum jam multas aves per aucupes, multas per ornithologos cognoſcerem, hæſit animus dubitanti; utrum aves multas ſigillatim paucis verſibus, utrum paucas interius cognitas multis verſibus oſtenderem. Multæ paucis verſibus ex moribus maximè apparentibus deſcriptæ meliores verſus pollicebantur. Paucæ aves percognitæ advertere ornithologos, & eos ad ſe trahere poſſe videbantur, qui præter cantum res in carmine deſiderant. Verſus, inopes rerum ignotarum, huic literis Latinis inimico ſæculo oſtendere, irritus videbatur labor. Videramque aves, quas deſcribere cuperem, ſatis ignotas eſſe maximi nominis ornithologis. Gallos

lin-

linguæ Latinæ contemptores, & maximè utilis linguæ deſtructores pæne, ad legendum Latinum opus ex rebus prolatis cogere, dignus animo videbatur conatus. Quod ut obtinerem, attentionem præcipuam ad vicenas tantum volucres ſatis vulgo cognitas reſtrinxi. Vulgo cognitas prætuli, auxilio futurus inſtructior. Inter eas quidem loxia non eſt. Sed inter primas illam deſcripſeram cognitam ex captiva, & cui deinde complurimas junxi feminas & mares; junctæque mores & deſcriptæ ſpeciem non refutant, niſi quod roſtra aliarum minus decuſſent, quodque minus ex facili cicurantur aliquæ, quodque crebrius ſolito ad nos transfugiunt, forte tamen ob crebriora, & inſolita quæ tulimus frigora. Sicut igitur in hujus avis deſcriptione exiguum ab aliis auxilium, multum in cæteris habui. Amici & conſulti aucupes cum nihil niſi attentionem & fidem darent, innumeri per plus quam ſeptemdecim annos id idem præſtitere, quod Lionetus, quodque Vosmarius, & Nozemannus, viri de hiſtoria naturali ſcriptis ſuis optimè meriti.

Tan-

Tantum igitur adjuta, & tam diu ad vicenas aves cohibita attentio docuit, quod nullis in mentem venerat ornithologis; avium naturam pro earum patria non tantum variare, ſed & diverſiſſimam eſſe: avium perpaucas in remotum peregrinari, quod pleræque ſub autumnum facere videbantur, idque eas propter rationes facere non poſſe, quæ a nullis oſtenſæ erant: avium vitas longiores eſſe oſtenſa ab aliis experientia: avium conjugia aut perennia aut multo ſaltem diuturniora eſſe, quam creditum fuerat: aves denique hominum vitæ & ſaluti utiliſſima & propemodum neceſſaria eſſe animantia: ſtultis in eas legibus ſævitum fuiſſe. Nova & alia lectoribus promitterem, niſi præfationem dictet verecundia. Extendat tamen illam tutela, quam quisquis author debet operi ſuo.

In Diario eruditorum Batavo ignotus, ſed ſatis benevolus mihi ſcriptor, inconſideratum & inconcinnum duxit, maluiſſe me ligata uti quam ſoluta oratione. At, qui gratuitam vineæ publicæ præſtat operam, ut dextra potius quam ſiniſtra laboret manu, inconſideranter exigeres. Suo quisquis ut id faciat modo, concedendum eſt.

est. Carmina inter ambulandum proveniunt, piscatori etiam & venatori. Quatuor aut quinque versiculos domum reportans, qui nihil ceperat, lætus revertitur. Non comitari solet ambulantem cura solutæ orationis. Considerantur dicenda versibus & perpenduntur; cum festinet cura, cum in solutis metro scriptis, non satis sæpe consideretur. Lector versibus prosam eloquentiam præferens concedat scriptori libertatem ex animo & ex natura ipsius æque profectam, quam quod ille magis prosa delectetur. Cogitet esse etiam lectores, qui prætulerint versus, dolituri, si aut Gratius aut Nemesianus Cynegetica, non ausim dicere, Georgica sua si soluta oratione scripsisset Virgilius. Cultissimæ gentes, quæ unquam inter homines fuerunt, libertatem ingeniis auxere. Nicandroque & Æmilio Macro non objecerunt populares sui, quod uterque volucres versibus descripserat. Nec suo illi tempore tantum, sed & secuto, operæ pretium tulere à fama, & ab hominum doctissimorum existimatione. Cajus Plinius ex bis mille voluminibus suum naturæ thesaurum conficiens, habuit

cer-

certè, quod excerperet, & unde compendium ſuum ingentis famæ compleret. Macri tamen & Nicandri teſtimonia, cum de avibus ageret, non modo non rejecit, ſed ex bis mille ſcriptoribus cum centum diceret exquiſitis ſe maximè uſum fuiſſe, exquiſitis Macrum addidit & Nicandrum. Vides eorum nomina ſicut decimo libro, qui Plinii aviarium fuit, & aliis libris pleriſque, ut optimorum teſtium adjecta fuiſſe. Invenirem veterum judicia Macro & Nicandro non minus favorabilia & magnifica, ſed cui non ſatisfaciat judicium Plinii, nihil ſatisfaciat. Nam ſicut iſtud tam verum, quam admirabile in tribus extremis libris, in quibus de artibus agit, inventum eſt, non potuit iſtud acre & extenſum judicium periclitari in diſcernendis avium ſcriptoribus. Quod præterea, ut dixi, conſonans vetuſtatis fama, quantum ad Macrum & Nicandrum, approbavit.

Licuït igitur, & ſucceſſit quondam apud cultiſſimas gentes tam amoenam materiam, quam aves ſunt, verſibus tractare, & poſt renatas veterum literas quot non poetæ res naturæ multo abſtruſiores verſuum materiam

fe-

fecere? Eorum opera, & operibus meritam apud eruditos famam ante oculos ponere, ficut a præfatione mea res aliena effet: congruenter oftendam duos recentiores & Latinos poetas, qui etiam aves, avesque multo cum applaufu defcripfere. Inque ea illos cultiffima gente oftendam, quæ merito jure nobis admodum non modo cara facta eft, fed & exemplo influit moribus noftris. Indeque, oftendendo poetas eos, gratularer valdius mihi, nifi adjungendum effet, pæne fuæ gentis extremos fuiffe, qui Latinum carmen apud Gallos fcripfere. Sunt enim Galli uterque, & Galli, qui me adhuc puero vixerunt. Unus Gallinam, alter Columbam cultiffimis verfibus, tamque bene defcriptam dedere, ut apud nullum alium ornithologum penitius eas aves & plenius cognoris. Jo. Antonius Ducercæus, qui Parifiis anno fæculi trigefimo fexagenarius obiit, Gallinam: Columbam dedit Jacobus Vanierius, qui annos novem poft Ducercæum Tolofæ deceffit. Notus eruditis Gallis & exteris uterque. Notior Vanierius, quod Columbam fuam XV aliis libris junxit, qui prædium ejus rufticum efficiunt. Ducercæus, qui

de

de rebus ad naturam pertinentibus nihil nisi Gallinam & Papiliones descripsit, poëtica laude & cognitione avis suæ æquavit Vanierium. Minor est apud Famam, quod minus scripsit. Vidi tamen in nostris regionibus, qui ad præcepta Ducercæi Gallinaria villis suis adjunxere, non qui Columbaria ad leges Vanierii. Quod tamen præferentiæ argumentum raritas videbatur fecisse Ducercæi operis. Ostendens Gallinarium, ostendebat, quod ob exempli raritatem, non imitabile, considerabatur attentius, & famam dabat villis. Sunt, qui voluere, ut Gallinam Ducercæi Avibus meis adderem. Sed non consulerem illis tam pulcra socia: & occasionem haud despero, si Deus vitam proroget, fore, Ducercæi opusculum dignis sociis junctum ut communius faciam. Sunt apud me Dinvillii aves ineditæ, Galli etiam & Latini poetæ egregii: præter & has Aviarium Joannis Rotei: & si hæc opuscula cum Ducercæi Gallina juncta, justi voluminis codicem non fecerint, addi poterint aliæ viginti aves, decem, duodecim aut quindecim versibus a me descriptæ. Sed dum, de meis jam editis avibus quid ju-

judicet fama, nesciam, non de pluribus ostendendis Latinis versibus cogitandum est. Ducercæus Gallinam sexcentis & sex hexametris versibus exposuit. Editum est poema Parisiis anno superioris sæculi nonagesimo sexto: & haud multo ante scriptum fuisse, docent versus extremi.

Hæc ego Neustriaca degens tellure canebam,
Attonitis Rheni dum Gallus victor in oris
Festa triumphali præcingit tempora lauru.
Jam Stinkerkæi fumarant sanguine campi.
Tu quoque, prætentas muris dum fulminat arces,
Et trepidum aspectu Lodoicus territat hostem,
Ingens corrueras (triplici licet ordine vallum
Surgeret, & grandes regnarent undique fossæ)
Spectante Auriaco, Batavo indignante Namurcum.

Vanierii Columbæ quantumcunque cognitæ & nonnihil possum adjungere, plerisque amatoribus ejus ignotum. Scripserat (& ediderat hanc credo) Tolosæ, cum an-

num vix excesserat vitæ vigesimum. Prima editio, (quam ex dedicatione secundæ editionis præcessisse credo) nunquam oculis meis, diligenter licet in Galliis perquisita, ostensa fuit. Ostensa est secunda, quæ anno superioris sæculi nonagesimo sexto cum Vitibus & Vino, duobus alteris Prædii ejus Rustici libris, cumque Ducercæi Gallina, Parisiis data est. Dedicationem habet hæc editio, quam, si tum facta primùm esset, non in tertia editione, undecim annos post secuta, rejecisse author videretur. Potuit Tolosanæ curiæ præses, cui inscripta fuerat Columba, è vivis decessisse. Sed prioris patroni intra undecim annos facta oblivio tam præceps videtur, ut dedicationem antiquiùs credam factam fuisse. Tum scilicet, cum scripta, & forte Tolosæ edenda fuerat Columba. Quo anno Columba scripta sit, testantur extremi poematis versus, in secunda editione & qui in nulla post secuta videntur. Ideoque ostendi merentur: sunt novem, & tales.

Hæc cecini super ingenio cultuque columbæ:
Bello & pace potens placitas quo tempore leges

At-

Attonito magnus Lodoix dabat arbiter orbi.
Jamque triumpharat domitis prædonibus æquor,
Et conjuratas inimica in foedera gentes:
Junxerat & geminum nova per commercia pontum.
Cum majora movens animo fortiffimus heros
Hæreticam oppreffit peftem, victorque volentes
Et Chrifto populos & avitis reddidit aris.

Sicut ex iis verfibus vides Columbam anno fæculi prioris octogefimo quarto fcriptam fuiffe, indeque fcriptoris ætatem colligis, qui viginti annos ante die nono Martii haud procul Biterris in vico *Caufes* natus fuerat: vides ex rejectis in tertia editione verfibus, authorem aut invidiofos verfus damnaffe, aut jam intellexiffe Regem, revocati Nannetenfis edicti pænituiffe. Tertia Columbæ editio novem alteris Prædii Ruftici libris juncta, data eft Parifiis anno fæculi hujus feptimo apud JOANNEM LE CLERC, via Jacobæa, ad infigne Sancti Lamberti e regione Sancti Yvonis. Eftque hæc pulcerrima omnium, quam vidi, five typos, five figuras, decem libris præ-

fixas, vides. Propterea etiam pretiosa, quod aliquot versus aut omissos habet, aut post ita mutatos, ut omissi videantur. Sicut editio Columbæ, quam secundam habeo, versus trecentos tantum & viginti tres complectitur (connumeratis novem versibus, quos author, ut dixi, rejecit) tertia versus habet quadringentos & viginti sex. Credo secutas fuisse editiones ante ultimam authoris, mihi non ostensas. Ultima autem ab authore anno sæculi trigesimo data, versus continet quadringentos & quinquaginta sex. Essetque hæc auctior & correcta & extrema authoris, omnium optima, si figuras haberet figuaris editionis secundæ bonitate pares, &, si typis majoribus esset facta. Novem licet annos post author vixerit, Columbam nullo post versiculo, nec & ullo etiam cæteros Prædii sui libros inauxit. Nam si quos emendatiores versus reliquisset, operi celebrato, ab ejus societatis hominibus additæ fuissent editionibus, quæ crebræ ejus mortem, Parisiisque, secutæ fuerunt. Longior in utroque scriptore ostendendo fui, quoniam ad eorum exempla descriptiones avium mearum, præcipue extremas, direxi,

rexi, maxime etiam, ut a tantis exemplis argumento meo accederet dignitas.

Nolo fidem visis, aut mihi ab alio quoviscunque relatis, adstruere. Judicio in accipiendis relationibus me usum puto: & veritate scio in iis, quæ juxta oculorum meorum fidem retuli. Nihilque de ulla ave tam prodigiosum habent versus mei, quam quod de Polonis vulpibus in suo refert Antilucretio Poligniacus: & qui tamen a nullo non creditus fuit propterea, quod ligata narrator usus est oratione. Cumque, de vulpibus quod refert, doceat, quadrupedes æque ac volucres, pro patria variare, vulpes Polonos ejus ostendam. Multo eos numero esse scribit in iis Sarmatiæ partibus parum ab hominibus insessis; congregari, gregesque gregibus bellum inferre, pugnantesque misceri sic, ut in acie non nisi hostem lædant aut interficiant: victoriæ propiores de captivis cogitare, captosque hostici gregis seponere: non ut eos post sævius trucident, sed ut grex victor servitiis non indigeat, quibus & mox ad ampliandas foveas utuntur. Captique non modo stipulas, ad ster-

nendos fovearum lectos, sed & remotiorem prædam ore ad foveas contrahere jubentur: prædæque aut palearum devectio ob subitum frigus si moram non patitur, domini captivis pro plaustris utuntur: sternuntur supini, interque erecta supinorum crura coacervant, quidquid oneris ventres ferant. Tum caudas onustorum ore corripiunt,

Erasoque vias miserorum tergore verrunt.

Id se non accepisse ab aliorum ore, sed oculis suis vidisse testatur Polignacus,

qua turbidus ire Danastris
Incipit, & patulos Dacorum allambere campos.

Quid ad hoc vernæ hirundines, lacu emergentes Norvagica, aut cavo arboris trunco in nostris terris prodeuntes? Versus & notas legerit, dabit fidem illustrissimus Guenaldus relatis & visis meis. Novi, & vidi humanissimum ejus animum. Contigit enim Parisiis, aves in regio imaginum museo pulcerrimè depictas, unà ambo ut videremus. Mihique tam ignotus cum esset nomine,

ne, quam ego ipsi; contigit, postquam de patria me interrogasset, aliquas aves, quæ apud nos essent, & quæ non essent, ostendere ut rogarer. Propthereaque & me ignotum in Turdis, puto, allegavit, sicut nominatim in Hirundine & Ciconia. Ego autem simul ac de fasciculo avium, in pergamenopictarum, discesseramus, ejus nomen a custode regio accepi. Gratulatusque mihi sum non semel, ornithologum illustrem etiam ex vultu innotuisse, quem multa sæpe cum jucunditate legi. Sed à scriptore tantæ authoritatis negata versibus meis fides, cum notas videbatur avibus meis necessarias facere, notæ judicia ipsius, sicut aliorum scriptorum & Nozemanni carissimi viri impugnarunt. Idque negatæ fidei nimis memores, si acrius interdum fecerint, profitetur serius scripta præfatio, illustrem scriptorem merito suo maximi a me fieri, & cordi mihi ejus amicitiam, promptumque obsequium fore, si hoc uti forte voluerit in ulla re, aut in habenda nostratis aviculæ notitiâ.

Dixi jam superius me præter has nunc editas, alías decem aves scripsisse. Earum quidem plurimæ typis jam

jam ſigillatim oſtenſæ: non vero, ut nunc ſunt. Dies diem docet: &, ſi non multo emendatior, plenior facta eſt deſcriptio. Gaviam hexametris plusquam ſeptingentis, & Anatem haud multo minoribus numero deſcripſi. Cæteræ octo aves elegis oſtenſæ: & hæ Alcedo ſunt, Ciconia, Turtur, Cornix, Corvus, Paſſer, Fringuilla & Perdix. Sed harum priorum decem auctior editio, annis plusquam tribus & propemodum quatuor ſub prælo alſit magis, quam ſudavit: tamque algens ſi ſequatur distributio, non ſperem fore, alias decem junctim recuſas ut videam. Notas ſaltem ſeniori addere diſplicuerit: eoque magis, quod opuſculis aliis pridem a me ſcriptis, corrigendis, edendis aut conjunctim recudendis impendendus eſt labor. Pigrum tamen me, anno licet jam ſexageſimo impleto, non eſſe, oſtendent Icones quædam illuſtrium virorum, intra paucos menſes lucem viſuræ. Dabam hæc Groningæ die XXXI Januarii anno MDCCLXXXVII.

GER. NICOLAI HEERKENS

AVES FRISICÆ.

ALAUDA.

Prima avium noſtris dicetur Alauda libellis,
  Omen felici nomine quod det avis,
Quodque licet multum de frigore, deque malignis
  Aucupibus tulerit, mox tamen aſtra petit.
Prima avium, ſimulac de frigore bruma remiſit,
  Sol ſimulac piſces tangit, alauda canit. (1)
Nec placet ulla magis, quam quæ ſuper æthera ſummum
  Vecta canens, hiemem præteriisſe monet.
Suſpicit ad primas, quas audit ab æthere voces,
  Ac ceciniſſe domi narrat arator avem.
Eſtque dies anni pro tempore lucida, cantu
  Quam recreat, pluvio non ſubit aſtra die.

Unica tam recto contendit in æthera gyro,
  Unica dulce, volans, inter & aſtra, canit.
Singula quæque dies, non ſolo ut teſte refertur,
  Septena volucrem ducit in aſtra vice. (2)
Temporaque obſervat, Sicula meſſoribus ora
  Ceſſandi tempus voce ſilente dabat.
Poſtque dies medios audita meſſor alauda
  Ad falcem rediit & grave ruris opus.
Curſibus aëriis & frigus cantibus obſtat,
  Quod per humum cogit pabula ſola ſequi.
Quæque canunt, ab amore calent; frigusque reverſum
  Igne novo ſocias forte calere vetat.
Non minus ad venerem citius nidumque vocatur,
  Quam, qui deſcribunt, teſtificantur, avem. (4)
Martius extremus mihi præbuit ova volucris,
  Ante dies Maii quam peperiſſe negant.
Nidificat ſegetes inter, perque herbida rura,
  Quæque frequens juncus ſtirpsque paluſtris obit.
Quos ponit nidos, inflexo gramine condit,
  Arva quibus radens falco timendus erat.

Et

Et pluvias arcet viſendo tegmine nidis; (5)
Quos nimis eſuriens ſæpe relinquit avis.
Ovaque dicuntur per ſolis habere calorem
Plus animæ, incubitu quam daret ipſa parens.
Sed quibus ovorum non provida mater habetur,
Dicetur pullis conſuluiſſe ſuis.
Tacta hominum manibus ſimulac cunabula ſentit,
Sentit enim, implumi cum grege carpit iter.
Pectoreque & roſtro provolvere corpora mater
Dicitur, ac tutam non prope credit humum.
Ter parit, & curas æſtatem extendit in omnem,
Sirius ut cujus ſæpius ova coquit.
Bis matrem Saxo, ſemel & Sileſius author (6)
Scribit avem fieri, frigore nempe poli.
Sed ſi nullum animans natum borealibus oris
Foecundum minus eſt, cur minus eſſet avis?
Frigidior noſtris quantum Sileſia terris,
Saltem ubi ſe planis Odera fundit agris?
Terque, ſatis conſtat, noſtram peperiſſe volucrem,
Auſoniis partu matribus ergo parem.

Aſſervatque ſuum conſtans natura tenorem,
Alterat & cauſa nulla creata levi.
Adde, brevi numero quod parturit ova, brevique
Quod cubat, & teneras tempore paſcit aves.
Adque ſui curam curſumque repente valeſcunt,
Et Majis volucres idibus eſſe ſolent.
Quid faceret, dulci caritura libidine mater?
Poſt cantum cælo nec genus ulla daret?
Tamque frequens quinis avis aſpiceretur ab ovis?
Omnia quæ teſtem mente carere docent.
Et tamen huic teſti tam vano præbuit aures,
Buffoni celebres qui modo finit aves.
Plus apud authores dubiis obnoxia res eſt.
Transfuga ſitne latens per grave frigus avis?
Nil primum ſtatuas, volucri quod in omnibus oris,
Conveniat, juveni conveniatque ſeni.
Non latet ulla locis, fugit & neque frigus in illis,
Quæ ſemper victum dant loca, quæque tepent.
Sed minus apricis tepidíſque receſſibus, algens
In vicina fugit; parsque manere ſolet.

Pars

Pars juvenilis abit, ſeniorque pericula curſus
  Quod timet, aut frigus quod ferat acre, manet.
Nullas ſervat hiems, quà montibus ardua tellus,
  Aut boreæ propior frigora ſæva facit.
Sopita Agricolæ, cui teſti credere fas eſt,
  Viſa fuit ſcopulis Saxonis ora tuis. (7)
Contra ubi Vandalicum ſe Viſtula fundit in æquor,
  Fert hiemem planis aptior ales agris.
Kleinius inde avibus nunquam fugientibus addit,
  Gallia quam profugam noſtraque terra videt. (8)
Nos profugam ſcimus, quod, hiems ut ſervet alaudas,
  Ter numerat plures Pleïas orta greges. (9)
Pars igitur fugit, vicino inducta tepori,
  Aura ſimul noſtris prima rigeſcit agris.
Credere non poteris per frigora prima latentes,
  Vandala quas cælum bruma tenere videt.
Sed quoque Vandalicæ per frigora ſæva lateſcunt.
  Sub ſaxis junctas arboribusque vides.
Nec procul a vero eſt, quod avis, magis Arctica quæ ſit,
  Intenſum frigus condita vitet aquis.

Perſimiles vidit ſtagnis latitare ſub altis
Borrichius, Dano clarus in orbe ſenex; (10)
Atque ubi longam hiemem bene ſturnus, hirundo, va-
Cur ibi longam hiemem non & alauda ferat? (nellus,
Adde, quod & frigus gelidis ita prævenit oris,
Non ut ſe tepidis inferat ulla locis.
Nec dederint contra penetrabile frigus aſylum,
Quas ſcopulus ſedes & cava quercus habent.
Una palus igitur ſuſceptas protegit undis,
Exſurgens terra ſervet ut æſtus avem.
Sed dum teſtis abeſt, non divinata tuemur,
Fama quibus veniens forte datura fidem eſt.
Noſtra avis, ut dixi, per frigora nulla lateſcit,
Sed quæ turba manet, fert grave frigus agris.
Et quæ tum volitant, cicures velut, horrea circum
Ruſtica, perque vias perque ſalicta volant.
Paſſeribus volitant, ſpizis, & acanthide junctæ,
Noctibus auxilium ſint ut utrimque ſibi.
Noctibus omnis enim tam diſſona turba coire,
Anguſtèque ſolet, quà cava cunque patent.

Foe-

Foeni ingens cumulus, cereali ſtramine tectus,
Qui ſtat agris, junctas ſæpe recepit aves.
Noctibus exactis, quæ lucem tertia cælo
Reddidit hora, greges radere cogit agros.
Graminibus ſegetumque herba veſcantur, oportet,
Juncta quod inventas turba flagellat opes.
Ergo ut dura avibus, nec larga manentibus eſt ſors:
Quas vetulas auceps calcis ab ungue videt.
Quæ fugiunt, noſtriſque locis per frigora deſunt,
Diſcedunt, ſtrepitum non faciente fuga.
Advena turba tamen per Gallica rura notatur,
Aucupibusque frequens præda venire ſolet:
Nec minus a Batavis capiuntur vere propinquo,
In patriam reduces dum mare verſus eunt.
Sed quibus hibernas coquus interfecit alaudas,
Corpora macra, veru non meritura, necat.
Adde, quod infelix male manſis oſſibus eſca
Sæpe comeſtori viſcera tota ſecat.
Quæque canit volucris tam dulce diuque per auras,
Septembris primos nec ſilet ante dies, (11)

Inſtar luſciniæ, per leges tuta volare,
Debueratque ævum vivere poſſe ſuum.
Deſtruitur noſtris minus, & ſi præda ſit, oris,
Præda ſit, ut caveis ſingula ſola canat.
Prima eſt cura marem legere, & cura altera pullum,
Aut ætas cujus non ſit adulta nimis.
Spernit enim ſenior caveam, ſpernitque doceri,
Si quid avem cantus forte docere voles.
Sub cauda maribus brevis una nigerrima pluma eſt,
Et macula auriculis nigra ſubeſſe ſolet.
Quemque ſenem noris prælongo calcis ab ungue, (12)
Vitalis, cavea nec tibi cantor erit.
Vimina, ſeu caveam virgarum argenteus ordo
Formet, avi ut bene ſit, nec dabit, unde canat.
Sed, ſit ut ampla domus, purgataque ſæpe, neceſſe eſt,
Puraque captivæ ſternat arena ſolum.
Sæpe virens ceſpes, renovetur ſæpius unda,
Efferat utque ſolo ſe viror ille, juvat.
Cumque ſalutari ſuper omnia gaudeat aura,
Plurima, des, caveam perflet ut aura tuam,

Ve-

Vere novo imprimis, fac, pendeat ante feneſtras:
Mirum eſt, ut ſtreperis urbibus inde canat.
Dicitur expèrtis, triccnos poſſe per annos
Vivere. Vixit avis cognita quinque minus.
Hordea nec præter, paleis mundata, dabantur.
Raraque de trita cannabe menſa fuit.
Nec tamen arguerim, quod braſſica ſecta minutim,
Herbaque, ſi deſit braſſica, detur avi. (13)
Cordaque ſubjungas conſciſſa, minutaque valdè.
Libera vermiculis, ut bene vivat, eget.
Liberaque in bruchos fertur, viridesqne locuſtas,
Quosque oblectat avis carmine, purgat agros.

NOTÆ.

(1) *Versu* 6. Sol pisces subit apud Frisios circa diem XX Januarii. quo circiter tempore interdum, frequentius tamen cantus incipit alauda ineunte Februario. & apud Silesios secundo mensis hujus die consuesse cantus incipere scribit Jo. Colerus. OEconomia ruris Lib. XV. 475.

(2) *Versu* 16. Qui testes dicunt septies de die alaudam canere, inveniuntur apud Aldrovandum, tom. II. lib. X. pag. 836.

(3) *Versu* 17. Alaudam nunquam meridiano tempore canere, & cessandi tempus messoribus Siculis silentio suo fecisse, scripsit Theocritus Eydillio VII.

(4) *Versu* 26. Scriptores avium, prope ad unum omnes, dicunt mense Majo prima vice alaudam parere: qua in re docti viri, qui se exscribunt, rusticorum pueris refelluntur.

(5) *Versu* 35. Nidi habent aditialem viam ad duos pedes longam, gramine inflexo contectam, nidoque præmunitam, ut avis ex alto ad ova sua descendens, accipitri aut speculatori insidioso nidi locum non ostendat.

(6) *Versu* 45. Frischius Lipsiensis imagines avium dedit, coloribus diversissimas plumas vividè imitantibus, sumptuosum opus, nec minus in descriptionibus adjectis curatum; sed in quo contra experientiam communem duas tantum cubationes dedit alaudæ. Unamque cubationem

nem Silesiis alaudis dat Suencfeldius in Aviario suo Silesiæ, quod opus edidit anno tertio superioris sæculi. fuit medicus Hirsbergensis, quod eum vixisse denotat in Silesia plana minusque frigida.

(7) *Versu* 77. Georgius Agricola scripsit de animantibus subterraneis commentarium, inque opere isto notissimo de alaudarum somno hiemali loquitur quod tamen ornithologos nequaquam advertisse videtur: quamvis opus a viro non minus probo, quam physicarum rerum scientissimo scriptum sit. Vixit in Saxoniæ parte maxime montosa, quæ Misnia dicitur, jamque annos ante ducentos & quinquaginta.

(8) *Versu* 81. Jac. Theodorus Klein attentus avium observator, scriptorque brevis & minimè nugas sequens, dicit alaudas in agro Gedanensi per hiemem videri; frigore autem intentiore sub arborum veterum radicibus, subque saxis in agro obviis latescere. Indeque avem minime transfugam & erraticam credit. Quod verum est in omnibus terræ partibus, præterquam in iis, quæ ad vexandam avem satis gelidæ sunt, sed ex quibus volatu unius diei in tepidiora loca perveniat. dicendum igitur, uti sæpe de avibus Aristoteles: non peregrinatur nisi in vicina.

(9) Initia autumni designat Ovidius plerumque per ortum pleïadis, quæ apud nostrates ante Septembris idus videtur. ab iis vero idibus usque ad idus Octobris maximi greges alaudarum apud nos videntur & in Silesia, uti Colerus testificatur.

(10) Operæ pretium est Olai Borrichii verba adducere. In commen-

tario de animalibus hieme sopitis ita loquitur pagina 310. „ neque in „ Dania nostra alienum est videre, extrahi paludibus sturnorum, vanello- „ rum, hirundinum manipulos, fundis earum impacta fuscina piscatoria. „ Stupetque nauticum genus, pro anguillis hærentem ferro videns lon- „ gam volucrum sibi innexarum seriem, quam foco admotam ex ista „ hiemali morte resuscitant" in academia Hafniensi commentarium præ- legit, virumque gravem summa fide & eruditione notum, ita apud suos loqui & scribere velle, ut mentiri videatur, quis credat?

(11) Alauda juxta Colerum canit usque ad diem Bartholomæi in Silesia.

(12) Kleinius scribit alaudarum ætatem cognosci ex calcis ungue longo aut brevi. avi ambulatrici is unguis ad incedendum datus. Conrado Gesnero visus est æquasse duorum pollicum latitudinem.

(13) Quæ de alaudarum domesticarum victu dixi, licet ex propria experientia habeam, confirmantur testimonio Coleri. vide ejus Oeconomiam Ruris libro XV pagina mihi 475. corda etiam minutim conscissa dabat Romanus observator Olina. sed huic soli non fideres, quod aviculis suis semper minus ævi attribuit, quam apud bonos custodes habeant.

LO-

LOXIA (1).

Loxia, mandibulis ſe decuſſantibus ales
Unica, habet pennas vireo pene tuas.
Corpus habet majus, caput & pro corpore magnum,
Congener unde tibi pyrrhula viſa fuit.
Sed neque paſſeribus caput eſt pro corpore parvum,
De quibus, ex facili quod cicuretur, habet.
Turdis, non video, ſimilis quod dote ſit ulla,
Et genus inde etiam ducere fertur avis.
Quidquid id eſt: ſilvis ætatem degit in altis,
Piniferis gaudens aëriiſque jugis.
Nidificat noſtris igitur procul abſita campis,
Transfugaque autumnis, nec niſi rara, venit.
Cumque venit, totis eviſcerat omnia ramis
Poma, cibum rapiat ſemen ut inde ſuum.
Nec minus obſtrepitans ceraſo ſuper arbore, gemmas
Naſcentes ramis depopulatur opes.
Non nimis unde hortis venit acceptabilis hoſpes,
Ultra quam credas, queis dare damna ſolet.

Sed non ſæpe venit, numeroſaque turba moratur
Tam nihil, ut, longum quem premit, ales, iter.
Vidit hiems caveis habitantem tertia noſtris,
Quas hoſpes domui plus ave carus habet.
Non quod dulce canit, licet omni tempore læta
Voce ſonans, nullo ſit taciturna die.
Sed quia ſponte cicur facta eſt, & pervolat ædem,
Mille jocis omnem quam recreare ſolet.
Noſcit amatque ſuos, humeriſque ſuperſtat eorum,
Quos, vehementer amans, gaudet adeſſe ſibi.
Nocte ſubit caveam, ſeque in ſua tecta receptat,
Nulla ubi membra domûs aut nimis aucta videt.
Tamque cicur viſa eſt, non intellecta, feroxque
Cum nimis, & rupto carcere viſa foret.
Sæpe quidem caveam roſtro vexarat adunco,
Sæpe omnes virgas, quæ loca ſedis erant.
Tandem Indos poſtes & ahenea clatra peredit,
Veſtibulumque domûs pervolitabat avis.
Sed ſimul altorem conſpexit amata ferentem
Semina, ſigna metus nec dedit ulla fugæ.

Bis ter ubi recipi manibus ſe paſſa fuiſſet,
Janua captivæ ſemper aperta ſtetit.
Poſt neque vexavit caveam virgaſque ſediles,
Nec ſibi plus alio viſa placere loco eſt.
Exit avis, quoties vultum reſalutat amicum,
Caraque præ ſolita cannabe fercla videt.
Fercula cara nuces nucleique & ſemina pomi:
Nullaque araneolo carior eſca venit.
Itque ruitque foras, quoties venit ante feneſtram,
Quà mea per brumam pabula paſſer habet.
Sed ſatis ante oculos avis unica. Qualis in altis
Montibus, & volucris ſit fera, ſcire cupis?
De Gothicis, ſcopuliſque tuis Norvegia ad Helles
Litora, ſilvoſis fertur ineſſe jugis.
Omnibus autumno pars plurima montibus exit,
Sed nimis Arctois non ſit ut ulla ſuper.
Forte jugis Gothiæ profugas Germania ſervat,
Teutonicisque jugis noſtra fugatur avis.
Nam ſi, quæ Gothica eſt, nimis auſtrum verſus abiret,
Tam fuga, quam reditus vix faciendus erat.

Non

Non natura jubet, quod ſit grave, ſitque periclo;
Partubus & vernis cur mora ſæpe foret.
Turba deinde fugax tantum in vicina recedat,
Ne patriæ pereat ſenſus & aura gregi.
Non mihi aves vernas quisquam Nilotide terra,
Deque tuis revocet Guinea terra jugis.
Tam procul unum hominem ſpes impia diſtrahit auri.
Proximior patriæ, quod juvat, ales habet.
Quod ſi ita non eſſet, vix avia turba rediret,
Terraque multa ſua ſæpe careret ave.
Tot ſemel in Batavo fringillas litore merſas
Vidimus, Arctöo vix quot in orbe volant.
Æſtu projectæ ſtadia ad bis ſena tegebant.
Litus: & has turbo ſtraverat unus aquis!
Quid, ſi bis ſpecies tantam ferat una ruinam?
Caſibus immenſum ſæpe ſubeſſet iter.
Non ergo ulterius, quam ſit ſatis, ulla recedit,
Hæret & in primis transfuga forte jugis.
Sed mea de Gothicis, ſeu Loxia Teutonis ales,
Tres annos magni pars fuit ante gregis.

Grex

Grex ut multus enim, magnus venit: itque per hortos,
Pomiferumque brevis deſtruit hora nemus.
Abſtinet & volucrem ſtrepitus nec ab urbibus ipſis,
Innatam ſilvis ſepoſitiſque jugis.
Dicitur hiberno nidum ſibi condere Jano:
Fabula Vandalico credita jure ſeni. (2)
Nulla ſuis hiemem præſumit amoribus ales:
Nec velit hoc gelidis vivere ſueta jugis.
Si tamen hibernis pareret glaciata pruinis,
Ad Veneris, credo, vere rediret opus.
Nam quæ de parvis ales vice parturit una,
Et quatuor tantum, quina vel ova parit?
Congeneremque author parientem vidit Aprili,
Undique cui noſtram ſcripſerat eſſe parem.
Non dare conor aves, quas ingens educat orbis,
Sed data ſollicitæ pagina mentis erit.
Autumnis, dixi, patriam quod transfuga mutat,
Æſtûs id fieri tempore teſte caret. (3)
Præveniat paucis autumnum ſolibus ales,
Præcoce de patriis frigore pulſa jugis.

Et projecta noto, diſtantibus adſit ab oris.
Sed meſſis profugum non videt hora gregem:
Meſſis, & id tempus, volucrum quod ſervit amori.
Tam natura nihil, quod prope pugnat, habet.
Geſnerus nutrivit avem, mutamque per æſtus
Aſſerit: una quaſi denotat omne genus!
Naturæ errorem putat alter acumina roſtri:
Curva tamen terris omnibus eſſe ſolent.
Erraretne parens rerum tam ſemper in una
Alite? cui præſtat, quod fuit error, opem.
Aſpice veſcentem. nucleis ut acumine ſemen
Extrahit! ut pendet, quà male ſtaret, avis!
Pſittacus in cavea non tam bene pendet ab ore;
Unguibus inquirens ſcilicet o e locum.
Unguibus hæret avis, cum tollit acumine roſtri
Difficilem ramis corticibusque cibum.
Pſittacus arte pari ſilvis ſibi conſulit Indis.
Cui roſtrum vitio quis putat eſſe ſuum?
Pſittacus utque, cibum ſibi Loxia porrigit ungue,
Pſittacus & dici Teutonis illa ſolet.

Teu-

Teutonia, dixi, profugam me credere noſtram,
Amaſis ad fontes, quamque Viſurgis habet.
Tamque prope eſt nobis, licet annis pyrrhula raris, (4)
Viſaque ſub brumam non numeroſa venit.
Unde, frequens volucris natalibus an ſit in oris,
Haud numero veniens turba minore docet.
Pyrrhula, quod ſcimus, Cheruſcis plurima reſtat,
Tum quoque, cum viſa Pleïade multa fugit.
Alpibus in mediis turdos merulasque November (5)
Pene mihi medius ſæpe videre dabat.
Et tamen, ut notum, pars plurima montibus exit,
Ad primum planis tradita frigus agris.
Quod qui perpendes, juvenes diſcedere forte,
Et ſi non juvenes, dixeris ire ſenes.
Forſitan & media volucres ætate morantur:
Turbam omnem haud peregrè ſemper abire, ſat eſt.
Dicimus, haud ſemper: quia, quà fera frigora regnant,
Non peregrè ſolitas ire moramur aves.
Loxia plus aliis tamen acria frigora perfert,
Ut quam etiam pelagus trans glaciale vides,

Anglia Gronlandis tranſmiſſam accepit ab oris. (6)
Scis, quàm ſub gelido terra ſit illa polo!
Tamque parum acceſſo quæ conditur orbe volucris,
Certa parum numeri dat tibi ſigna ſui.
Arctos præcipuè ſi devia mittat eandem
In noſtras profugam Veſpuciique plagas.
Cenſet enim id fieri ſcriptor, cui deſes habetur
Loxia, natura nec numeroſa ſua.
Sed nimis attineor ſcriptorum erroribus. Ales
Notior haud alias, quam celebramus, erit.
Dicitur Houtuno priſcorum Loxia. Priſcis (7)
Loxia, non video, cognita quod ſit avis.
Non Aldrovandus, non Olina pinxit eandem,
Ovaque Zinnannus, qui ſibi nota dedit.
Unde jugis Italis ignota vel abdita valdè eſt,
De qua tam Veterum quam nova fama ſilet.
Olina congenerem, Græcisque Belonius oris
Vidit, Ariſtoteli quam latuiſſe putes.
Nam, licet haud roſtrum cruciet per acumina, roſtro
Præſignis craſſo eſt, indeque dicta foret.

Cum

Cum tamen haud patrias habitet, neque pervolet oras,
Quæ reſtant, noſtræ verba dabuntur avi.
Pene videretur quod vireo, diximus: eſtque
Perſimilis, vultus quæ ſedet ante meos.
Sed virides inter conſpectas Pleïade rara,
Pars prope caneſcit, pars prope tota rubet.
Obſervatque ididem ſilvis Melibocus in altis, (8)
Qui tamen à viridi tegmine dicit avem.
Nidus ibi, pini ſub ramis abditus imis,
Viſus Marte novo eſt, ovaque trina tulit.
Teſtibus id didici: ſed quis color eſſet in illis,
Neſciit hæc referens, quod rude vulgus erat (9)
Ad quam avis ætatem, caveis rariſſima, vivat,
Quis niſi pro certis dans ſua viſa canat?
Olina congeneres ad ſeptem credidit annos
Vivere, ſed volucrum non probus altor erat.
Nam minus aſſignat pleriſque volucribus ævi,
Quam ſcio, ſervatis non male, poſſe dari.
Ætas grandis avi ſua lumina contrahit, inque
Palpebris rugas ſeria monſtrat anus.

Idque valet: quantoque magis venit ales ad annos,
Apparere magis tradita ſigna vides.
Nondum ſigna oculis habet hæc mea Loxia: nondum
Seria, nec, tanquam cogitet usque, ſedet
Laſciva eſt, ut pullus, avis. Sponderet & augur,
Quod ſaltem captæ vita biluſtris eat.
Manſus deinde cibus, moresque & fortia membra
Non ævi volucrem perbrevis eſſe docent.
Vivacemque facit, quod Pſittacus eſſe videtur,
Sed tibi pro certis non mea viſa cano.

NOTÆ.

(1) Loxiæ nomen recens. Avem veteribus indictam, denominavit Gesnerus; Hominisque Germani Latinum vocabulum secutis scriptoribus placuit. Neque durum est, & infelix; carmini certè convenientius coccothraustis non fuisset: quo nomine ab Hesychio & a recentioribus loxiæ congener dénotatus fuit. Coccothraustes Loxiæ satis similis, excepto rostro, quod per acumina ille non decussat, & quod crassius est & brevius, quam in Loxia. Unde pro eadem prorsus volucre sumi non potest. Quantumque à congenere differat, argumento est, quod, ob rostrum se decussans, unica avis Loxia ab aliquibus est appellata. Et in omnibus linguis hodiernis proprium sibi vocabulum accepit. Belgiè *Kruisbek* dicitur, Gallicè *Bec croisé*, Germanice *Kreusnable*, vel etiam a viridi colore *Grunits*.

Sicut vero libenter utramque avem congenerem dici sino. Sic ridiculum habeo, congenerem Loxiæ pyrrhulam dici, rostro, colore, cantu & magnitudine differentem! congeneres dixit homo Gothus, & imitatores non desunt.

(2) *Versu* 54. Non unus avium scriptor media hieme Loxiam dixit parere. Quod fabulam esse primus scripsit Kleinius, civis & senator Gedanensis, judicio suo optimo hac in re usus.

 (3) *Ver-*

(3) *Verſu* 96. Loxiam nulla certa peregrinationis tempora habere conjectantur Edwardus & illuſtris avium ſcriptor Buffonius. Sed ex hac opinione conſequitur, avi certum nidificando tempus non eſſe, quod omnes habent aliæ volucres. In Suecia certe hiemem nidis non eligit, ubi avem frequentiſſimam per æſtatem eſſe, ſcribit Linnæus.

(4) *Verſu* 121. Pyrrhula (quam Belgicè Fringillam auream, credo ob cantus excellentiam, dicimus), licet per omnem Europam, & ad Viſurgin frequens ſit avis, noſtras oras raris autumnis per tranſit, Loxiis tamen frequentius, anno ſeculi octuageſimo noſtratibus viſis: aucupesque ſeniores dicunt, eas non ante, niſi bis obſervatas fuiſſe, ſua memoria.

(5) *Verſu* 128. Anno ſæculi ſexageſimo primo, e Italia diſcedens, menſeque Novembri per Allobrogum Alpes iter faciens, quod octo circiter eſt dierum, in omnibus diverſoriis præcipuum non modo ex turdis & merulis cibum inveni, ſed & eas aves complurimas vidiſſe me volitantes commemini, licet omnia, tam valles quam juga, nivibus eſſent contecta.

(6) *Verſu* 139. Edwardus Avium deſcriptor Anglus ex Groenlandia accepit Loxiam per piſcatores balænarum; indeque avem credidit ex Europæa ſeptentrione tam in Americam quam in noſtras terras diffugere. Quam

Quam ſententiam amplectitur Buffonius, licet avem ſedentariam & parum numeroſam ſibi videri ſcripſiſſet.

(7) *Verſu* 149. Houtuinus, medicus Amſtelodamenſis, commentarium dedit, Belgice ſcriptum, de Avibus Linnæi, in eoque dicit avem noſtram priſcorum Loxiam eſſe. Priſcis vero ſcriptoribus noſtro tempori relictis non niſi coccothrauſtes, loxiæ congener, uti jam dixi, cognitus fuit.

(8) *Verſu* 175. Melibocus, mons in Cheruſcorum terra poſitus (hodie incolis *der Hartz*) pars veteris Hercyniæ ſilvæ, & fagis & pinis nunc etiam ubiquaque conſitus, patria videtur avium, quas per autumnum noſtras oras transfugere videmus.

(9) *Verſu* 170. Ad urbem Groningam quotannis fere ex Meliboco veniunt homines, qui aves (pyrrhulas tamen & paſſeres canarinos præcipue) noſtratibus vendunt. Ex iis intellexi, ineunte Martio, nidum loxiæ viſum ab ipſis fuiſſe, tribus vero ovis impletum, ſed matrem recentem plura parituram fuiſſe exiſtimabant. colorem ovorum non adverterant. nidi vero poſitionem dicebant fuiſſe, uti eam deſcripſi, & uti eam ſcripſerat eſſe illuſtriſſimus Buffonius. Coccothrauſten dicit Aldro-

vandus in cavis arborum truncis nidificare. Quod ſi verum eſt, differre & hac conſuetudine congeneres videntur.

(10) *Verſu* 187. Pſittacos inter vivaciſſimas volucres eſſe, noſtratibus ſatis cognitum, ut quorum in domibus avis eſt frequentiſſima, annosque ad centum interdum vivere viſa. Loxias in plurimis Germaniæ regionibus Pſittacos vocari, verſiculis ſuperius dictum eſt.

PI-

P I C A.

Omnibus Europæ populis modo nomine Picæ
  Nota, libris veterum vix celebratur avis. (1)
Pica loquax veterum ſcrutatur in ilice victum,
  Altisque in ſilvis, non ſuper arva volat.
Glandibus hæc gaudet, ſic ut, quum prævidet illas
  Defore, congeſto parcat avara cibo.
Glandivora hinc Italis, nobis ſilvatica, multis
  Dicitur à raucis, quos dat ab ore, ſonis. (2)
Et color huic alius, rufus cervice, per alas
  Cærulus: incanum tergus, & alvus avi eſt.
Noſtra nigra eſt per tergus, & ala & pectore candet,
  Caudaque præſignem longa levisque facit.
Hanc ſine ſine movet ſaliens, & in alta reflexam
  Tergora, ſi falco deſuper urget, habet.
Falco ruit, tergumque ruens ſregiſſe videtur,
  Cauda ſed infenſæ vim remoratur avis.
Cauda volat per agros, aut unguibus hæret aduncis:
  Picaque querceto ſe propiore tegit. (3)

Irrequieta, loquax, & non niſi ludere viſa,
Plus ave, quæ damno ſint ſibi cunque, cavet.
Arbore nidificans ſumma, ne vulturis ungues
Horreat, implexis ſentibus ova tegit.
Juncta luto fornix habet oſtia bina, ſedentis
Unde caput, longæ caudaque prodit avis.
Nidus & aëria tam ſummus in arbore pendet,
Raptor ut è terrâ nullus obeſſe queat.
Viſus & haud alti nemoris ſuper arbore nidus.
Undique inacceſſum ſed nemus illud erat.
Verſus agrum ſolet is, ſilvarum in margine, poni,
Longius inſidias ut ſpeculetur avis.
Præcipue inſidias volucrum, quas longius inde
Abſens, & nido fixa venire videt.
Atque ubi ſe è nido viſam à cornice tuetur,
Cornicem nido quæ fugat ira, vide.
Conſtat & hoc: nido turbata prioribus annis,
Poſt binum ſoboli callida ponit opus. (4)
Sæpe ſuper vacuum genetrix ſedet improba nidum,
Vera, latente loco, dum fovet ova pater.

Ova-

Ovaque tacta manu non ales ut altera linquit,
Unguibus in tutum ſed vehit ipſa locum.
Nec laqueis deprenſa, pedes aut colla movebit,
Semper & ex illis viva trahetur avis.
Quinque fere, aut quatuor parit ova: immaniter errant,
Qui dant huic volucri dena vel ova novem. (5)
Nec partum repetit, ſaltem noſtratibus oris,
Auſoniæ tribuit quod bonus author avi. (6)
Teſtibus infidis deceptus ſcripſerit: omnem
Picam aliam Æmiliis quod daret eſſe locis. (7)
Noſtra ſuas pia mater aves docet, erudit, adque
Tres ſaltem menſes concomitatur agris.
Non media his curis habet, ut meditetur amores.
Sollicitum ſuperat nec pietate marem.
Junius Auſoniam matrem ſi invenit in ovis,
Disjectos habuit ſæpius illa lares.
Quos non una dies reficit nec & hebdomas una. (8)
Suſpice mirandæ molis & artis opus!
Forſitan & vanis exercita partubus ales,
Ova brevi reddat non ſibi rapta die.

Se.

Serius inde parens inſederit Itala nido:
Quæ genus in nullo bis alitura loco eſt.
Omnibus, humana, notum eſt, quod voce loquatur,
Picæ etiam Veteres quod tribuere ſuæ.
Tempore ſed noſtro Veterum crepat avia ſilvis,
Ulla locuturo nec ſubit ore domos. (9)
Non quoniam, ut perhibent peregrè, perrara Batavis, (10)
Sitve parum pulcri viſa coloris avis.
Sed quia naturæ vox eſt inamabilis, & quod
Fetidior mundos lædit odore lares.
Altera munda poteſt, aviumque hilariſſima dici;
Altera cuſtodem noſcit amatque ſuum.
Altera, præcipue cavea ſi ſæpius exit,
Mille jocis totam ſcit recreare domum.
Sive caloris amans pennas ante explicat ignem,
Et capite inflexo, quam juvat ille, docet.
Sive canem notum roſtro cautiſſima vexat,
Seu nova miratur, quæ nova cunque videt.
Tamque beata domi, quam libera pica videtur,
E nemore ad dominum viſa redire ſuum.

Nec

Nec modo voce homines, ſed oves imitatur & hædos,
Quosque ſonos audit ſæpius, ore refert.
Corvus & huic docili concedunt Pſittacus ore,
Sed melius Pica, quod didicere, tenent.
Docta ſit in primis, tamen obliviſcitur, annis,
Si non aſſiduo fiat ab ore memor.
Sed, puto, talis avis nunc gentibus agnita latè,
Quod vix ſit priſcis obvia facta, ſtupes.
Plinius aſſignat, quo primum tempore Pica
Circa urbem & Latio cognita rure fuit. (11)
Appenninicolam putat ille, & montibus illis
Delapſam, ut Latio rara maneret agro.
Notior his terris hodie, & fortaſſe Pelasgis,
Tempore Ariſtotelis non ubi venit avis.
Primum ubi par venit, vicinis venit ab oris,
Quod brevis ad longam non valet ala viam.
Progeniesque fuit: nova quæ ſibi condere regna
Gaudet, & a cunis millia pauca fugit.
Servaturque locus, primo quæſitus amori.
Dum modo pace placet, tempus in omne placet.

Cir-

Circa umbras villæ, non triſtibus avia ſilvis,
Montibus & ſolis obvia non ſit agris.
Quodque avis eſt minimè montana, ſit unica forte
Cauſa, quod Æmathiis non fuit ante jugis.
Theſſala Teutonica nunc voce per arva vocatur,
Credita Teutonici quod fuit ales agri. (12)
Fertur amare greges Gallorum pica per oras. (13)
Noſtra ſui generis vitat & odit aves.
Conjuge cumque una colludere prole videtur,
Cum quibus, ut dixi, ludit uterque diu.
Conjugii memores ſunt illi, omnemque per annum
Perpetui comites culta per arva volant.
Menſe nec hiberno rus, quod coluêre, relinquunt.
Villa ſibi notas uſque moratur aves.
Dicitur in ſummo tamen ales frigore, paucos,
Abſtruſus ſilvis, delituiſſe dies.
Abſtruſus ſilvis, vel quoviscunque locorum.
Unum hoc ſcitur: agris per grave frigus abeſt.
Proximus eſt mihi rure ſenex, acerrimus auceps,
Spectandisque avibus qui ſine ſine vacat.

Is genus alituum, circa ſua prædia natum,
Tanquam vicinos noſcit amatque ſuos.
Sæpe mihi dicit, meus hic ligurinus & ille,
Vireoque eſt nemoris filius iſte tui.
Frigillaſque tui querceti novimus: horis
Cottidie certis ad ſata noſtra volant.
Nullam ex his capimus. Mea gaudia, ſuntque tuorum,
Ars mea longinquis non niſi ſævit agris.
Utque genus parvum, ſic pluma noſcit ab omni,
Diſtinguit melius quas grave corpus, aves.
Oſtendit Picas, quas jam ter quinque per annos
Vidit in arboribus nidificare ſuis.
Non, ait, illuxit, quin cernere detur utramque,
Aſpera per nimium ſit niſi bruma gelu.
Tunc ſilvis, inquit, latitant majoribus; utque
Æſtimet hoc, ſilvas non procul eſſe videt.
Solivagam nec credit avem, niſi conjuge rapto,
Perque hiemes rapto conjuge, fata ſequi.
Mitigat autumnus jacturam & lætior æſtas,
Forſan & à nidis obvius alter amor.

Quatenus ante alios ſit deditus ales amori,
Si liquet: ex Græca voce liquere nequit.
Nam ſi ignotus erat Græcis, cur nomen ab illis
Scriptores! teneri nomen amoris habet? (14)
Sed quoniam affectus patitur, nec lenibus ardet,
Dixeris, & veneris non minus igne calet.
Credo equidem, petulanſque avis & laſciva videtur,
Mille modis, quam ſit ver ſibi dulce, docet.
Una nemus ſtrepitans cum conjuge, & una patentem
Implet agrum, totum credis adeſſe gregem.
Cogit apud Gallos volucrem grave frigus amare,
Februus hanc nidos ſi fabricare videt.
Id fieri ad Beſedum Zinannus vidit Aprili. (15)
Tardius & noſtris luxuriatur agris.
Martius hic audit ſtrepitantem, & condere nidos
Aprilis ſeros non ſolet ante dies.
Tempore quo toto petulans, ſtudioſaque furti eſt,
Quæque placent uſu, quæque nitore, rapit.
Sæpe domos ac templa ſubit, remque auribus aptam
De volucris furto Grunonis ora refert.

Judicis ampla domus, totis adaperta feneſtris,
Stabat agro: gemmis cella referta patet.
Involat, ac natum per litora rubra monile,
Expoſitum thecis, improba tollit avis.
Quæritur in famulos: poenæque ancilla paratur.
Ante oculos miſeræ jamque cataſta fuit;
Cum ſuper injuſta, virgaſque parante cataſta
Vidit cum gemma ludere prætor avem.
Non tamen à furtis, ſunt qualia dicta, meretur
Proſcribi, patrio ſæpius ut ſit agro. (16)
Litora navifragis non hoſpita quando videmus,
Legibus innocuas patria terret aves.
Quod fieri cultas qui cernis utrumque per oras,
De culto populo quis tibi ſenſus erit?
Non numeroſa avis eſt; phyſicamque ſcientis agello
Pro vix cenſendo dat bona multa malo.
Furtaque gemmarum ſi latis legibus arces,
Præveniet damnum clauſa feneſtra tuum.
Deinde per æſtatem tantummodo furta timentur.
Algida laſcivis luſibus obſtat hiems.

Verbaque noſtra domi conari audita volucris,
Frigore dediſcit, quos dedit ore, ſonos.
Quæris, avi quæ vita datur? diuturna videtur
Corvinum, partu nec nimis aucta, genus.
Servat enim natura ferè per longius ævum,
Quas ſibi per ſobolem non nimis auget aves.
Nataque vere novo tam tarde increſcit, ut anno
Extendatur avi non niſi cauda novo.
Anglus homo cicuri vicenos præſtitit annos,
Fecerat incanum cui data vita caput. (17)
Sed non ex cicuri, quam ſit longæva, videtur,
Præcanamque fames & cibus ipſe facit.
Ævum avibus cunctis cibus & non libera vita
Carpit; & ante alias, pro dape ſi qua caro eſt.
Nam cibus, ut nimius, datur unicus ille ſubinde:
Tantum ad delitias quem fera Pica capit.
Paſcitur inſectis, raniſque & muribus agri,
Paſcitur & pomis arbor agerque tuis. (18)
Ilicis & glandes, & amat purgamina villæ,
Ovaque nidorum pignoraque ipſa rapit.

Vidimus & rapido cancrum quod tolleret ore
Ex his, Amiſeus quos mare verſus habet.
Sed dum per ramos correptus ab alite fertur,
Complicuit collum litoris hoſpes avi.
Illa pede obluctans collumque evellere chelis
Niſa diu, ramis exanimata cadit.
Francigenis cibus eſt. Venetuſque ad fercula feſta
Servat avem, menſæ fercula dira meæ. (19)

N O T Æ.

(1) *Verſu* 2. Picam caudatam Ariſtoteli, Græcisque ſcriptoribus huic tempori relictis incognitam fuiſſe, & ab unico Latinorum veterum Plinio indicatam fuiſſe, obſervarunt plurimi. Summa nihilominus inconſiderantia caudatæ attribuunt, quidquid de glandaria pica apud veteres ſcriptum invenitur. Pertinetque incogitantia non modo ad primos recentiorum, ſed ad extremos etiam, noſtræque ætatis ſcriptores. Aldrovandus, qui circa finem ſcripſit ſæculi XVI, primus indicavit veteres legentibus differentiam adnotandam eſſe, & tamen fatali ſocordia illam differentiam ipſe mox confundit. Aldrovandi indicia ſpreta, aut non accepta fuiſſe non mirarer. Extremis annis ſuis ſcripſerat, ob ſeniumque ut ſocors, aut ut nimis etiam prolixus potuit contemni, ejuſque immenſa volumina, licet bis edita, ad omnes nequaquam pervenere. Sed viſum creditumque indicem feciſſe quidem, ut tanquam bona repetantur indicia, mox tamen etiam a repetentibus ſpernantur, eſt hoc profecto quod, advertendum in ſcriptoribus, magni nominis viris. Sed advertendum ſimul, eoſdem polygraphos eſſe, tempuſque ad revidenda ſcripta non habere. Quæ pulcris interim typis edita, pulcrisque figuris additis ſuperba, poſteris teſtantur, nihil certi ab æſtimatiſſimis ſcriptis diſci poſſe, oculosque avertunt ab opuſculis minore faſtu veritatem docentibus.

(2) *Verſu* 8. Italis dicitur hodie *Gazza chiandaja*, Noſtratibus *Houtaakſter*, id eſt Pica ſilveſtris, Germanis *Holt Schreyer*. Et ſunt inter noſtrates, qui illam picam quiritantem dicunt, *Krytaakſter*. Ovidius

dius ſibi viſas *nemorum convitia picas* vocavit, hemiſtichio indicans, ad quiritantes ſe reſpexiſſe; quod & confirmat, caudatas ipſius tempore nondum Romanis agnitas fuiſſe, & rectè Plinium ſcripſiſſe ſuo primum ævo obſervatas eſſe.

(3) *Verſu* 13. Nihil magis picam diſtinguit, quam quod ſaliens, caudamque motans graditur. Surinamenſibus noſtris quædam avis eſt, per inferius dorſum totamque caudam fulva, perque alas lætiſſimis coloribus variegata. Quam, ſimulac coloni noſtri ſuperiore ſæculo ad oram iſtam advenerant, picam dixere, quod ſaliens & caudam motans per agros gradi videbatur. Avemque verè de picarum genere eſſe, oſtendit ex variis ipſius moribus Philippus Ferminius, qui aves Surinamenſes deſcripſit. Linnæus ex pennis caudæ, dimenſisque & denumeratis, alio picam nomine induit, & ad neſcio quod genus tranſtulit. Quod tamen genus picæ abjudicavit Briſſonius. Quæro autem ego, an non melius phyſicorum iſti anteſignani aves cognoſcere volentibus, conſuluiſſent, ſi picam aut ſalientibus, aut caudam motantibus avibus annumeraſſent? ex quibus diſtinctis, facileque mente retinendis notis, avis coloribus diverſiſſima, ſed tamen vere pica, ſtatim agnita fuit rudi populo, ut certe nauticum genus, fuit, primum in Americam a noſtratibus transmiſſum. Nihil dico de jure, quod a ſignis tam incertis ſibi arrogavit Linnæus avem novo nomine deſignandi.

(4) *Verſu* 18. Tametſi ex prælio, ut a me viſum eſt, relato, invidiam vides, picis & falconibus mutuo adverſus ſe inſitam; operæ pretium erit commemorare alteram pugnam, anno MDXXXIX. in Germania picam inter & duos falcones pugnatam, elegisque Jacobi Micylli poetæ ſatis celebris decantatam: quam & pugnam ipſe ille cum multis ſpectaverat. Aucupes enim principis Heſſi haud procul Francofurto in

patentiſſimo ad Moenum campo falcones quamplurimos ſolverant, venandi peritiſſimos. Qui dum longo per cælum euntes gyro campum undequaque circumſpicerent, in prato paſcens pica videri ſe a ſalconibus advertit. Tardè volanti in ſilvas procul diſſitas effugium non erat, quin hoſtibus ad dejiciendum ſe promptiſſimis tergum præbuiſſet. Omni igitur quâ potuit, celeritate in altum ſe immiſit, ut falconibus adverſum ſe ituris in æqua altitudine minor & obliquús impetus, motuque ſui corporis, & ſolis radiis eſſet incertior. Ab omnibus ſalconibus licet pica ſe extollens in cælum, & clangore informi periculum ſuum teſtata advertebatur, duo proximiores adverſus inimicam tantum ſe expediunt, tantoque in illam deferuntur impetu, ut cum picam contingerent, pectora ipſæ ſua utrimque colliſerint, fractisque animæ nervis è cælo deciderint, picam tamen detentam unguibus ſecum ferentes: quæ morientium roſtro & unguibus ſe extricaverat, volátumque capiebat, cum canis accurentis abſumpta dentibus, decerperetur. Poſtquam hæc ſcripſeram, video ex Micylli elegia, nonaginta ſex verſuum, viginti duos excipi poſſe, qui rem melius ante oculos ponunt, quam a me narrata eſt. Ecce igitur illos

Jamque ſolutæ ibant, dempto velamine, in altum,
  Et ſolito in gyrum more feruntur aves.
Ecce levis campi ſublimis ab æquore pica
  Fertur, & informes obſtrepit ore ſonos.
Hanc duo falcones, dextra lævaque volantes,
  Ut fuit in prædam miſſus uterque, vident.
Nec mora: ventoſas acuunt ſtridoribus alas,
  Et volucrem rapidis unguibus ambo petunt.
Fit ſonitus, crebrisque gemit clangoribus æther,
  Et percuſſa leves concitat aura notos.

Illi

Illi autem nimio dum cædis amore feruntur,
Et gravis exſtimulat pectus utrique furor;
Dumque timent ambo, ne prædam vindicet alter,
Aut fugiens ungues evolet illa ſuos:
Præcipiti inter ſe collidunt corpora motu,
Et ſecat alterius pectus uterque ſuo.
Mox unde è cælo proni, languentibus alis,
Inter quos medios tertia pica, cadunt.
Sed dum viva ſtrepit, ſeque unguibus explicat uncis,
Jamque adeo incolumem ſe levis ales habet:
Accurrêre canes, unoque ex ungue retentam
Morſibus arripiunt dilaniantque ſuis.

Cum Micylli ſilvarum libris quatuor, ſemel tantum editis, nihil pene librorum ſit rarius; altera viſa eſt cauſa, cur hos verſus apponi poſſe judicaverim, tertio libro excerptos, relictis ſuperfluis, qui ſalcones Achilli & Patroclo comparant, & ſuperſtitioſa continent vaticinia, ex diſcordia tum Germaniæ principes agitante; quæ quidem diſcordia novem annos poſt ſtragem illis principibus fecit, ſed picæ & falconum horum ſtragi nequaquam perſimilem.

(5) *Verſu* 36. Picas ſeniores ob nidos ante ſpoliatos ad fallendas hominum inſidias, binos poſt nidos conſtruere obſervaverat Albertus Magnus, ſæculi decimi tertii ſcriptor. Et plus ſemel vidi fidelem egregii obſervatoris relationem eſſe. Nec non veriſſimum eſt, quod & idem ille ſcripſit, picarum ſuperius fornicatos nidos duo oſtia habere, alterumque intrantibus, alterum exeuntibus ſervire.

(6) *Verſu* 44. Aldrovandus omnia fere ſua ex aliena fide compilans ova ſeptem octo & novem picas parere dixerat: ſed cum poſt in ſu-

burbano ſuo nidum hujus avis ſingularem valde inveniſſet, quinque ovis impletum, ſubjungit deſcriptioni ſuæ appendicem, inque illa recte ſcribit Albertum hunc numerum avium illarum ovis dediſſe. Nihil vero de novem illis loquitur, quæ picas parere caudatas & glandarias ſcripſerat. Septem etiam & octo picis ova dat Guenaldus.

(7) *Verſu* 46. Semel anno picas genus educere ſaltem apud Noſtrates dixi, non quod eas id alibi frequentius facere credam, ſed ut Joſepho Zinanno obſervatori optimo lenius videar contradicere, qui id anno bis picas facere ſcripſit. Semel etiam in Galliis pariunt teſte Guenaldo.

(8) *Verſu* 48. Vixit & obſervavit Zinannus Ravennæ: quam Italiæ urbem in Æmilia regione poſitam eſſe, ſatis conſtat. Opus vero ipſius, magna cum cura ſcriptum, editum eſt Venetiis anno ſæculi hujus trigeſimo ſeptimo.

(9) *Verſu* 55. Intra diei ſpatium picas nidum pro deſtructo reficere ſolere, ſcripſit Guenaldus. Quod a dexterrimo homine, vel ſi collata haberet omnia ad opificium neceſſaria, multo minus fieri poſſe crediderim a binis avibus: niſi ſi nidum fecerint, qualis apud Aldrovandum libro XII pagina 690 depictus eſt. Nidus is in vetere ſuburbani ipſius malo ita erat a natura tectus & factus, ut mollicella tantum materia opus eſſet ad ſtratum ovis emolliendum aſportanda. Sed nonnullis additis mænibus, ultra neceſſitatem nidum ſuum exornaverant. Picas, igitur & luxui ſtudere, aut potius nidos earum id varios interdum eſſe deſignat. Et quod pro diverſo tempore, proque natura electæ ſedis, plus minus temporis ad ſtructuram habeant, compertum eſt mihi per certiſſimos teſtes. Nozemannus noſter, qui aves Batavas tanta cum cura & fide ſcriptas dedit, nidum uno oſtiolo inſtructum, alterumque vidit intra ſextum diem a picis finitum. Ego in haud alta nemoris mei arbore avem nido inſidentem, roſtrumque & caudæ extremum nidi oſtiolis

ex-

exſerentem, non ſemel vidi. Alterumque nidum, quatuordecim dierum ſpatio confectum eſſe, per teſtes ſcio fide digniſſimos. Ramorum natura, quibus illigatur nidus, poteſt differentiam inter ſtructuræ difficultatem & tempus, ut differentiam feciſſe inter oſtiorum numerum. Poteſt obſtitiſſe truncus aut ramus, ne nidus a Nozemanno ad Roteram viſus, duo habuerit oſtiola. Nidusque in apice arboris poſitus, ramisque tenuibus illigatus, poteſt alia firmamenta, aliamque compaginem, operique tempus deſiderare longius. Cumque duos interdum picæ nidos faciant, ut ſuperius vidimus, poteſt nidus ad impoſturam conſtructus longe alius, quam neceſſarius, factus eſſe videri. Nidus ante triennium pullis ſpoliatus, indeque poſt a parentibus contemptus, decisa nunc bætula, in quà poſitus fuerat, ante oculos eſt ſcribenti. Licet dejecta fornice per ventos, aut per eum, qui pullos extraxit, tanta etiamnum eſt firmitate, ut poſt alterum triennium inferior nidi pars avibus parituris utilis videatur. Habet tantum inter feſtucas infernas luti, ut inverſum inde pileum impleres. Lutum illud baſis eſt nidi. Nonnihil luti immixtum eſt lateribus orbem oblongum nidi ſepientibus, Luto interiori, quà baſis eſt nidi, inſerta video quercina folia. Iisque foliis ſuperpoſita ſunt ſiſeris & paſtinacæ ſemina ad duorum pollicum craſſitudinem. Quæ ſeminum mollium & latorum copia, nonnulla lana ſetisque porcinis obtecta, nido pro culcita fuit. Copia quidem iſta avibus nidificantibus haberi poteſt in vicinia, cum paſtinacæ & ſiſeres eodem tempore ſerantur. Sed ſtatim ab olitoribus obvoluta terris, quanto temporis ſpatio colligantur? Credam igitur facile notæ probitatis teſtibus, qui nullum ovis utilem nidum intra decimum diem confectum eſſe contendunt. Et ſunt, qui multo longius tempus ſtructuræ impenſum, impenſumque eſſe viderunt a picis numero quaternis. Duas earum dicunt eſſe juniores; a parentibus quas adjuvari, inque operis perfectione erudiri exiſtimant. Idque confieri qui viderunt, Martio dicunt menſe viſum eſſe; antequam parentes ad proprium conſtruendum aut reficiendum nidum vocantur.

(9) *Verſu* 64. Non modo ego nullam glandariam picam in caveis loqui apud noſtrates, ſed neque apud Gallos, Italos, eoſque Germanos vidi, quos mihi adire contigit. Quam pulcram in ſilvis, tam ſordidam in caveis eſſe ſcribit Salengrius, ornithologus Aurelianenſis; qui forte eam cognoſcendi cauſa avem in cavea habuerit. Vide ipſius Avium Hiſtoriam Gallicè ſcriptam. Pagina 96.

(10) *Verſu* 65. Nullas apud Batavos glandarias picas eſſe, ſcripſit Aldrovandus. Quod ejus credo tempore verum fuiſſe. Habuit ſecum Bononiæ eruditum Batavum, Delphis natum, qui eâ illum inſtruxit ſcientia, ut de nullis frequentius & fidelius, quam de noſtratum avibus loquatur. Luſcinias etiam terris noſtratibus abeſſe annotavit: quod & in ſua Batavia commemorat H. Junius, qui triginta ad minimum ſcripſit annos ante Aldrovandum. Idque teſtatur idem pervetus lapis, perveteri domo inſertus Roterodami, qui pro inſigni iſtius mercatoriæ domus fuit, tribusque ranis inſculptus eſt; quas ad riſum faciendum luſcinias Batavas eſſe, dicit ſubſcriptio. Nunc vero luſcinias, glandarias picas, aliasque ſilvaticas aves ad Batavos commigraſſe non eſt mirum, tanta nunc nemorum gaudentes amoenitate & varietate, ut cum maximè ſilveſtribus terris contendant, nemorumque varietate plurimas ſuperent.

(11) *Verſu* 88. Operæ pretium erit, verba Plinii adducere. Vetuſtiſſima picæ ſunt mentio „ Nuper & adhuc tamem rara ad urbem „ verſus cerni cæpere Picarum genera, quæ longa inſignes cauda, va„ riæ appellantur.” Quodque jam Plinio pernotæ erant, ſignificavit verbis ſequentibus. „ Proprium his calveſcere omnibus annis, cum ſe„ rantur rapa.” Hiſt. Nat. lib. X. cap. XXIX.

(12) *Verſu* 104. Germanis dicitur pica *Agelaſter* & per ſyncopen *Algaſter:* Græcis hodiernis *αιγατρα*. Vocabula propemodum uniſona,

&

& certè eàdem dicenda pro diversitate tam diversarum gentium. Videtur pica nostra maxime in Thessalia: quæ terra, uti notum, omni reliqua Græcia minus est montana. An & ibi antiquitus fuerit, Aristoteli incognita, an recens avis adventus sit & nomen, non est, quod dijudico. Potest Aristoteli, licet ornithologo, Thessala avis incognita fuisse: sicut ornithologo nostrati Martinetto incognitum fuit, picas esse apud vicinos sibi Batavos. Actis Eruditorum Harlemensium haud ita pridem inseruit quæstionem illam; quare in Batavis non videatur pica? Quod doctum virum proposuisse quidem est mirum, sed magis admiror quæstionem insertam esse actis. Nunquid imponent illa acta posteris, ad quos non pervenerit sumptuosum opus Nozemanni, aut quodvis aliud Batavis avibus dicatum? Plura scripta ornithologica Græcorum periere, quam hactenus edita sunt de avibus in Batavia. Unum Aristotelem habemus superstitem, qui in Macedonia, remotior a Thessalis, quam a Batavis scripsit Martinettus, in Gelria vivens. Dicam alio loco, quare multa Græca avium vocabula ex Germanica lingua videantur derivata. Magis enim dicetur credibile, avem apud Germanos frequentissimam præstitisse nomen Græcis, quam perraram in Græcia Ægastram vocabulum suum propagasse ad extremos Germaniæ populos; cum nostratium *Agelakster*, Germanico vocabulo persimile, inter synonima sit, quibus apud nostrates pica indicatur.

(13) *Versu* 105. Dicit picas gregatim per hiemem volare Dominus Guenaldus (de Montbeillard) in continuatione operis Buffoniani. In tantum Gallicas a nostratibus differre, creditu fuisset difficile, nisi, qui novem hiemes in Gallia traduxi, satis meminissem, me picas sæpe conjuges per agros vidisse, nusquam vero gregatim volitantes. Deceptum igitur illustrissimum virum, quem avium studiosissimum esse scio, iis exiguis sociis opinor, quæ Martio mense, quinque sex aut septem numero, junctæ volant: cum inter eas, juniores plerasque, de conjuge ha-

habenda lis eſt. Id idem & illis forte evenerit in ſumma cibi egeſtate, cum hiems fuerit, præter ſolitum ſæva aut longa, agrique diu ſub alta nive delituerint. Cujuſmodi tempus aves quodammodo natura ſua exuit, inſolitoſque iis nec ab ingenio natos mores imponit. Vidimus hac duriſſima hieme, jam fini proxima, in noſtra habitatiſſima terra omnia pene accipitrum genera, nunquam prius incolis viſa, eaque tam proxime domos accedentia, arboribusque, quæ tuguriis ruſticanis addi ſolent, tam diu inſidentia, ut ſpectatoribus ad conveniendum tempus fuerit, multique frigoris vi & mora jam conterrita mente, ab aſpecto hujus generis prodigio flentes domum reverterentur, præſagientes neſcio quas malas naturæ converſiones. Cycnum ſuum ab accipitre maximi generis delacerari vidit menſe Januario amicus quidam, meusque per æſtatem vicinus. Alter agricola, agrique mei ididem vicinus, cum menſe Februario multa jam nocte intenſiſſimo frigore domum ſuam circumiret, buteonem muro adſtantem in terra vidit, quem pro gallo Rhodio (nos Anglicanum dicimus) manibus feliciter munitis, deprehendit. Avem non fame, ſed frigoris vi ad inſolitam ſedem perveniſſe, ex eo conſtat, quod per octo poſt dies nullo ſumpto cibo vixit; licet carnes objectæ parvæque alites fuiſſent. Mortua, circa domum projecta, jamque (impetita cornicibus) erat ſemilacera, cum nono Martii ſereno admodum die ad agtum meum devecto aſportata mihi, ex ſatis magnis reliquiis buteo videbatur. Quod ſi quis buteoni ejusmodi mores, tantamque cum caſis villaticis neceſſitudinem ut ſolennia adſcriberet, erraret, ut qui picis gregariam naturam daret, aut urbibus diceret frequentiſſimis gaudere: quod hac hieme eas audere, & in noſtræ urbis hortulis vidimus. Aucupi vicino meo quod de picis ſcripturus eſſem, propoſui. Interrogatuſque, an unquam congregatas vidiſet, reſpondit, quæ ſuperius retuli, ididemque: ſe picam triduo ante ab alteris picis circa ſilvam meam interfici vidiſſe, quam, (loci cædis haud immemor) inventam ex minore cauda & pedum colore juniorem eſſe oſtendebat.

(14) *Verſu* 142. Picarum luxuriam ex vetere Græco vocabulo, tanquam ideo ipſis indito, apparère non unus ſcripſit ornithologus. Sed ferri non poteſt, id eos dicere, qui deſcriptionem picæ incipiunt, admonendo, avem veteribus Græcis incognitam fuiſſe.

(15) *Verſu* 151. Beſedus amnis ad Ravennæ urbis dextrum latus defluit, ſicuti ad ſiniſtrum Vitis. Uterque amnis Plinii commemoratione eſt nobilis. Sed quod Beſedum haud uno amoeniſſimo nemore, picarum nidis apto, conſitum vidi, hunc potius, quam Vitem credidi nominandum eſſe.

(16) *Verſu* 168. Hotunus enumerat varia, & ſæpius iterata edicta, quibus in noſtris provinciis ab annis centum & triginta infeſtatæ ſunt picæ. Nozemannus longus eſt in commemorandis damnis, quæ ab illis, tam hortis quam agris inferuntur. Modos capiendi, ferro & venenis interficiendi docent ambo, ut ſi nulla animantium nobis eſſent perniciosiora! Quod viros phyſicaram rerum peritiſſimos, præcipuè Nozemannum ſcripſiſſe admiror, qui me deſcriptione ſturni occupatum admonuit, avem ab injuriis edictorum per verſus meos vindicare ut conarer. Atqui in ea ſemper opinione fui, aves pleraſque beneficentiſſimas, præcipuè tamen noſtratibus eſſe: quibus in paludoſa terra poſitis, ſi qua calidior eſt æſtas, peſtilens ſit cælum ab inſectis volucribus: quibuſque ranæ, bufones, limaces ſoricesque peringrata ſunt & incommoda animantia. Hæc omnia picis in cibum venire ipſi illi docti viri referunt. Quantaque a minoribus muſcivoris & vermivoribus avibus bona nobis præſtantur, ubi verſiculis meis occaſio ſit, oſtendam. Sed longum res propriumque mereretur commentarium. Illud addidiſſe ſufficiat, haud facile legiſlatores natura ſapientiores eſſe.

(17) *Versu* 186. Is homo Anglus, qui Picam domi ad viginti annos nutriverat, jamque ut cano capite esse inciperet, nominatur in Ornithologia Eleazaris Albini. Fuitque vir physices peritus, W. Derhamus nomine. Signum vero hujus peritiæ non est, quod a canitie judicavit avem ad finem pervenisse ætatis, a natura præscriptæ. Cogitare enim debuisset, quam in animantibus ut in homine, dubium ætatis signum sit canities, quamque difficulter victum domesticum carnivoræ ferant volucres, quamque eum victum; ex carnibus sæpe solis appositum, prorsus non ferant ex mixtis cibis sustentandæ.

(18) *Versu* 196. Rapas poma agrestia vocavit Plinius, quibus quantumvis Picæ vescantur, cupidius vescuntur illis agrestibus pomis ab America in nostros agros delatis, & tanta copia seri solitis.

(19) *Versu* 206. Picæ in Gallia ab infima plebe, Venetiis vero comeduntur à cujuscunque ordinis hominibus: avesque in Venetæ urbis macellis in cibum venales vidi, nullibi terrarum in victum humanum vendibiles, veluti ardeas, mergos, aliasque marinas volucres. Cujus rei cognitio cum me per tres menses, quos Venetiis transegi, abstinentissimum faceret ab omni volatili carne, tam admirandus videbar Venetis, quam nostratibus videretur, qui picis pro cibo uteretur. Itali reliqui, licet Venetis minus pamphagi, complurimas etiam in cibum sumunt volucres, quæ multis gentibus in mensa viderentur abominabiles. Eæ volucres cognoscantur apud Aldrovandum, qui miratur cuculum Germanis pro cibo abominabili esse, Italis inter mensarum delitias haberi solitum. Vide de Cuculo ejus librum V pagina 425.

HI-

HIRUNDO.

Pene omni populo quæ nuncia veris hirundo,
Pene omnes penna præpete vincit aves.
Nuncia grata ferens, haud limina noſtra veretur,
Quæ ſua nidificat, ſeu modulatur, habet.
Jus vetus hoſpitii, quod in omnibus obtinet oris,
Non bene munditiis dedita villa negat.
Parcendum eſt volucri, circum tua tecta canenti, (1)
Seque, genuſque ſuas, quæ tibi credit, opes.
Nulla avium de rure ſibi minus arrogat omni.
Omni rure nihil, cui nocet illa, ſeris.
Sed, quæ vix videas, inſecta volucria, muſcæ
Tipulaque & culices, ſunt cibus unus avi.
Peſtiferum genus hæc animantia: quæque paludis
Accola plus aliis credat obeſſe feris. (2)
Vitæ igitur villæque tuæ muſcaria Progne
Conſulit, & tutam nidificare vetas!
Tempora ſi obſervas, pluviam tempuſque ſerenum,
Ætheris hanc variis cerne volare viis.

Cum volat alta, ſides conſtabit ſolibus: imbres
Exſpectat meſſor, ſi vaga radit humum.
Quippe ubi ſunt muſcæ, volucris ſe oſtendit; & illæ
Altius, ut cælum eſt, inferiusque volant.
Paſcitur una avium, dum perſecat aera pennis,
Paſtaque carne, uncis unguibus una caret.
Flectit & in medio curſu propè ſola volatum,
Obviaque accipitri ſæpe propinqua volat.
Corporis exigui, non totum eſt uncia corpus,
Caudaque & pennis plurima conſtat avis.
Cauda bifurca, licet cælo, ſpectatur, in alto,
Lataque non longam, quæ facit ala, viam.
Nam non ſæpe procul patria, & vix avolat ulla.
Res ſemel eſt doctis illa videnda viris.
Conditur ante hiemem, ſemeſtri obnoxia ſomno,
Conditur, & variis condita viſa locis.
Eſt, ubi ſe ſcopulis per frigora ſopit, & antris,
Eſt, ubi ſtructuris ruderibuſque latet.
Straminis alta ſtrues, vicioſæque arboris alvus,
Condit & urendi ceſpitis agger avem. (3)

Ami-

Amiſei ripis, jacet altis ſubter arenis,
Quas per radices ſilva cavare ſolet.
Connexas quandoque vides, roſtra indita roſtris.
Eſt quoque ſola, ſuo quæ jacet orba viro.
Res eſt mira, latet gelidis quandoque ſub undis,
Ut propè cognatam piſcibus eſſe putes.
Id facere Arctoas bis centum ſcripſit ab annis,
Extractas & aquis vidit Olaus aves. (4)
Vidit & Upſaliæ quod epiſcopus, Arcticus orbis
Vidit. Aquis tectas protrahit omnis hiems.
Protrahitur puteis, ubi Viſtula Sarmatis errat,
Ciſternâque, foris oſtia cujus erant.
Surgenteſque lacu Norvegia tempore verno
Mirata eſt totis excita nuper agris.
Pars quaſi mentis inops, ſopitaque litore ſtabat,
Captabatque auras, piſcis ut exul aquis.
Scabere pars alas, pars altera pene refectá,
Roſtello ſocios viſa juvare ſenes.
Tandem ubi multa dies recreaverat omnibus alas,
Omnis in æthereas ſparſa caterva vias. (5)

Et niſi ſic fieret, latebris niſi verna propinquis,
  Primo ſole frequens unde veniret avis?
Turdorum adventus, cornicum, anatumque notatur.
  Adveniunt toti prætereuntque greges. (6)
Una vel in cælo rediens volat altera Progne.
  Adveniunt nulli prætereuntque greges.
Tranſitus eſt avium res omnibus agnita terris.
  Sed per quas veniens carpit hirundo viam?
Credere ſi fas eſt, Afros quod agatur ad illos,
  Quos ſibi vicinos torrida zona videt;
Ecquibus in terris non aſpiceretur? & unde
  Pabula continuum ſuppeditaret iter? (7)
Per mare per terras ſeptem eſt via longa dierum.
  Terra igitur muſcas & mare ſemper habet?
Quantaque ſint præſto muſcarum examina! nuſquam
  Copia deficiens juſta moretur iter.
Crede mihi, ſapiens incommoda tanta volucris
  Providet, & patrio præferat orbe moram.
Nec latuit Veteres res hoc dubitabilis ævo. (8)
  Tam nihil a proavum lumine lucis habet!

Edor-

Edormire apodes hiemes, patriamque tenere,
Ad Mauros reliquum qui genus ire jubent.
Sunt apodes genus illud, acuta voce, Groningæ
Quod circum turres altaque templa vides.
Quodque quiritantes hoc dicimus orbe: ſed omnes
Funere ſemeſtri ſopit & abdit hiems.
Omnibus una datur natura volatus & eſca,
Omnes certa abigit, certa refertque dies.
Cur peregrinatrix pars eſſet, & altera deſes?
Cur mora grata, quibus longior ala, foret? (9)
Utraque per varias latebris hiemalibus oras,
Nec ſemel, aut uno viſa decembre, jacet.
Frigoribus mediis latebris avulſa, locoque
Fota, reviviſcit, ſi qua tepente fuit.
Nec moritur, quæ clauſa volet, gelidumque per annum
Inveniat ſolitos per loca clauſa cibos.
Quà vetus Hercinia Melibocus ab ilice frondet,
Et longas multo calfacit igne caſas, (10)
Vivere fertur avis per frigus adempta cavernis,
Perque novi pullos veris habere dies.

Scilicet immenſis crebreſcit aranea tectis
Nec cibus a muſcis, quas fovet ignis, abeſt.
Inde etiam totus volucrem videt annus in oris,
Quas Pharius tepido flumine Nilus alit. (11)
Præter enim frigus, nullaſque per aëra muſcas,
Non eſt quæ volucrem cauſa latere jubet.
Sed gelidis progne non altera tecta ſub undis,
Quam quæ Mænalio nata ſub axe, jacet. (12)
Inter aquas, cælumque madeſcens imbre perenni
Differt, ſed gelido differat orbe minus.
Tum, niſi ſubter aqua, volucris foret Arctica nullis
Tuta locis. Terras alta perurit hiems.
Tuta jacet terris noſtratibus, arboribusque
Tuta cavis, calido ſilva ubi poſta loco.
Sed placido quacunque Jovi vicinior orbis,
Structuras, ſcopulos, & cava quæque ſubit.
Tam ſibi diſſimiles faciunt dubitare latebræ,
Credereque, ante hiemes quod procul ales eat.
Quod quis enim, patriæ terras ſcrutatus & undas,
Non reperit, vanam credit habere fidem.

Nec

Nec quoque percipias, ut ſol calefactet in undis, (13)
Suppoſitamque alto ceſpite tangat avem.
An quia grande animal, proprioque animata calore,
Sentit ubi ſoles, intima ſpirat humus?
Plurimus eſt terris calor interioribus, unde
Vivat, & è ſomno forte reſurgat avis.
Saltem animam recipit, docet experientia: deque
Dictis ne dubitem, pars mihi viſa fuit.
Stat vetus ad noſtram quercus denſiſſima villam,
Cujus obit partem pene cacumen agri.
Ante meos ortos, natalesque ante parentum,
Arbor erat, proavûm conſita virga manu.
Læta licet vireat, ramoque vigeſcat in omni,
Ævo truncus erat factus & imbre cavus.
Quod tamen haud ſciſſem, ramis niſi ſervulus altis
Immiſſus, nidos qui removeret, erat:
Cornicum nidos: nam quà ſe plurima cornix
Detinet, haud unus gratior ales abeſt.
Juſſerat extrudi nidos Februarius: ovis
Ne ſimul aut pullis vis nocitura foret.

Quod cum fit, puero per ramos calceus hærens
Excidit, & trunci lapsus in antra cavi est.
Non inducta manus, non hamo prædita virga
Reddiderat gelido tegmina cara pedi.
Longior inserta est, curvoque armata tridente,
Pertica: calceolum, quæque retraxit aves.
Sopitas, & aves connexas, os ut in ore
Conspiceres sociæ quamque tenere suæ.
Pars ita juncta tamen, pars non connexa, sed unctis
Glutine mandibulis singula ducta foras.
Unica protracta est prope nudo corpore plumis,
Sed nova per totam pluma redibat avem.
Nomen avis sentis. Pars sanguine summa notarat
Pectora, pars infra candida corpus erat.
Noluimus quercum spoliare volucribus omnem,
Extractas lecto reddidimusque suo.
Sed simul Aprilis sudum caput extulit arvis,
Extendi trunco retia parva super.
Inque orbem extendi super, ut quæ carperet auras
Clausa, & perspicuo carcere clausa foret.

Ter-

Tertia poſt nonam menſi lux ibat, & ales
Luce ferè media prodiit una foras.
Trunco inſtabat hians, ſoli latera utraque vertens,
Motus & in pigra viſus is unus ave.
Poſtque duas horas tepido ſe reddidit antro,
Sole ſuum gelida nube tegente jubar.
Admovi trunco ſcalas, auremque cavernis:
Perceptum vocis ſed nihil aure fuit.
Poſtera lux ſoles, & quinque caverna volucres
Edidit, æthereas quæ petiere vias.
Retiaque, ut poſſent ire ad ſua vota, reduxi.
Protinus & cælo, qua via facta, volant.
Quà licuit, profugas ſpectavimus ipſe, meique;
Una auſtrum, quatuor verſus iêre notum.
Servitia appoſui, reduces ſpeculantia, trunco,
Et ſi poſt illas ſurgeret ulla cavo.
Unica de profugis remeavit, & altera trunco
Surgere viſa, cavo mox reditura ſuo.
Poſt hanc, quæ menſi ſequitur, Tiburtia lux eſt. (14)
Illa dedit trunco ſurgere pene gregem.

Concava vix illas ceperunt retia, cunctis
Eſt data porta fugæ, detinuique duas.
Una erat agreſtis, ſignataque ſanguine pectus
Altera, ſed corpus pingue duabus erat.
Lumina languebant, pituitaque clauſerat orbes,
Plumaque erat tanquam tacta frequente manu.
Cætera perſimiles æſtivis. Quæque per auras
Pars iit, haud ulla diſpare viſa nota eſt.
Tricenis plures licet auras carpere viſæ,
Nondum omni truncus ſe vacuarat ave.
Altera lux ſeptem, lux tertia quinque volucres
Retibus oſtendit. Parsque ſuprema fuit.
Omnibus his talo filum nexavimus aurêum:
De quibus ante oculos poſt fuit una meos.
Ultimus Aprilis dederat ſuccedere Majo,
Jamque diu nullas rete videbat aves;
Cum variis trunci fundum tentavimus hamis:
Multaque cum paleis edita pluma fuit.
Nulla educta avis eſt ſopita aut mortua. Fœni,
Plumarumque fide copia major erat. (15)

Quod

Quod velut haud multum docuit, mihi cauſa videtur,
Poſt habuit nullas quod mea quercus aves.
Forte & reticuli prenſæ meminere volucres,
Omnia reddidimus nam ſua ſtrata cavo.
Quid quid eſt, melior ſpectator hirundinis inde,
Veris & autumni tempus in omne fui.
Somnum autumnalem quoties per viſcera ſentit,
Aſpice, venturi ſigna ſoporis habet. (16)
Languor ineſt pennis, ſeu tecto ad ſtructa caminis
Culmina, ſeu ſtipulas perque fimeta ſedent.
Coge volare; brevi pendebit in aëre curſu,
Cui modo continuus pene volatus erat.
Nec jam iter inflectit volitans, vigor excidit alis,
Sanguis hebet, culicum nec ſuper ulla fames.
Conveniuntque: fugam quod non deſignat, iterque
Longum: ſemianimis non procul iret avis.
Conveniunt, muſſantque anni tranſiſſe labores, (16*)
Bellaque cum muſcis nec ſuper eſſe famem.
Forſitan & languor communis, & ipſe ciborum
Contemptus ſocio jungit amore greges.

Fri-

Frigida prima dies noſtris Octobris in oris
Unâ omnes toto cernit abeſſe polo.
Quarta fugæ vel quinta datur perſæpe: ſemelque
Poſt idus menſis, viſaque mane novo eſt. (17)
Nec revidebis avem, niſi poſtquam Aprilis ad idus
Venerit, & magnis laſſa ſit ira notis. (18)
Aëre Romano, Februarius alite gaudet. (19)
Marticolam reditu Gallia credit avem. (20)
Suecia, quæ ſeros zephiros habet avia tellus,
Serius hanc Majo ſæpe venire videt.
Et tamen his aliisque locis properantius, utque
Læſa novo pereat frigore ſæpe, redit. (21)
Stratos extincta progne Reamurius agros,
Cum nova Pariſiis vere rediſſet hiems;
Vidit & ante id idem, gelidis hiemare ſub undis
Qui primus docuit Suecicus author avem.
Cumque redit cælo, non multa, ſed unica tantum
Facta vigil ſocias cernitur ante ſuas.
Nempe procul poſitis ſola illa veniret ab oris?
Sola peregrinam ſe ſatis una negat. (22)

Alta nec illa volat: ſeu primum exerceat alas,
Pabula ſeu terris tunc propiora legit.
Sæpe dies, iterumque dies & plurima tranſit,
Ante frequens totum quam per inane volet.
Cumque venit tandem, gyrare per æthera turba
Cernitur, inque ſuas ſæpe redire vias.
Miſcuit & multùm poſtquam ſe plurima multis,
Una avis interdum ſola, repenſque fugit.
Forte avis hæc fruſtra veteres quæſivit amores:
Effera, quodque velut de grege pulſa, fugit,
Quodque ferè recto ſe proripit una volatu;
Fecerit hæc longam, ſi facit ulla, viam.
Quippe & idem armentis, & idem ſpectatur in orba
Conjuge quâque ferâ: par furor inflet avem.
Conſtat enim expertis, longi quod tempore ſomni
Immemor haud facta eſt conjugis ulla ſui.
Conjugibus plerumque domus revidetur eiſdem:
Nidus & artifices novit ubique ſuos.
Re ſuper hac dubius, captis talaria necte
Conjugibus; junctas vere videbis aves.

Vere

Vere tamen reduces, aliquanto tempore cernes,
Ante ſolent nidos quam reparare ſuos.
Nidi pingue lutum. Feſtuca ſed indita firmum, (23)
Inque annos plures utile reddit opus.
Glutine ſæpe novo nexatur fabrica pendens.
Strataque reſtaurant interiora ferè. (24)
Rara prius Majo de nidis cogitat ales.
Ovaque quina ferè, dat quoque ſena parens.
Plurima pars nidum bis implet, & ultima proles
Sextilis medios ut volet ante dies.
Non volat, ac nidum, juvet ut ſe ſola, relinquit.
It comes, & victum præbet uterque parens.
Videris arbutea poſitos in arundine pullos,
Utque alternatim dona parentis hient!
Cur ſoboli indulgent tam ſera alimenta parentes?
Nempe quod haud facili paſcitur illa cibo.
Difficilis culicum venatus in æthere. Multis
Flexibus, & penna præpete docta volet.
Ultimus & partus cura potiore fovetur,
Non, quod in hac potior ſtirpe moratur amor.

Sed

Sed cibus, autumno ſub proxima tempora rarus,
Deſtituat ſobolem, ſollicitatque patres.
Utque homo qui ſeræ veneris ſibi præmia ſpondet,
Nec ſe, nec ſobolem ſæpe valere videt:
Sic prius ac lateant, tenera cum prole, volucres
Spe citius veniens ſæpe necavit hiems.
Quippe aliquas vires; hiemis paſſura latebras,
Plumatum & corpus pingue requirit avis.
Eſt mihi per noſtras, ut multas viſa per oras,
Cui niveus toto corpore candor erat.
Non tamen inde putes Arctoæ gentis alumnam,
Quodve per immenſas venerit illa vias. (25)
Non migrant lepores, nec transfuga paſſer habetur,
Sæpe tamen noſtris albet uterque locis.
Vidimus albentem prope toto corpore ſturnum,
Candida cui patrio nata ſit ala polo.
Naturæ luſus cum tot miracula fecit,
Progenie nigram diſpare donet avem.
Adde, quod Arctois non ſic diſtamus ab oris,
Hic nihil ut longo frigore poſſit hiems.

Sci-

Scilicet ex nimio quod frigore candet hirundo,
Magnus Aristoteles, vulgus & omne putat.
Forte sed hoc certus faciat cibus. Unde volucris
Sæpe Samo, Thraciis non datur alba jugis?
Frigore si Samio canderet, proxima tellus
Cerneret albentes & quoque ferret aves.
Sed non alba Thasò, Lemnoque, videtur & Imbrò.
Una Samos placido sub jove mutat avem.
Sed licet haud cupidè, nec sæpe per æquora migret, (26)
Ut Samium, in patria non manet omne genus.
Qua volet usque, famem non passa, aut effera luctu,
Una sed e multis transferet una larem.
Proxima nec tantum, sed & absita limina cunis,
Vere parem quærens, aut vaga forte, petet.
In Morinis capta est, Aquitanis cognita progne,
Externam docuit tessera nexa pedi.
Friscius hinc Saxo mendacem dixit Olaum, (27)
Tessera quod nullis mersa fuisset aquis.
Nec sub humo fuerit. Varias quod Hirundo latebras,
Ut docui, varia pro regione subit.

Omne

Omne genus dixi, tria ſunt diverſa, latere.
Primum eſt, quod canimus, præcipuumque genus.
Scilicet hoc illud, quod ſanguine colla notavit,
Quodque fere ſimile eſt, pectoraque alba gerit.
Cognatum genus hoc, & multis dotibus unum:
Conjunctum & trunco vidimus ante meo.
Dicitur agreſtis, volucriſque domeſtica: quamvis
Utraque gaudet agris, & tua tecta ſubit.
Sanguinea Terei natam de conjuge, Naſo,
Sub trabibus cunas ovaque ferre, canis. (28)
Non habitare domos tamen hanc, & dicere agreſtem
Suſtinet, haud aliam qui male novit avem.
Utraque tecta ſubit: ſed agreſtris ſæpe feneſtræ
Aut luteum externis ædibus addit opus.
Nonnihil & minor eſt: mentumque & candida propter
Pectora, congeneris non ſit habenda ſoror.
Cætera perſimilis; cantumque interque volatum,
Junctas ſæpe vides, una videtur avis.
Sed multo minor eſt de ripis dicta, caviſque
Ut ripis hiemat, nidificare ſolet.

Hoc genus amnis Hafæ, ruit altis feptus arenis,
Extraxi loculis, quos avis ipfa facit. (29)
Quaque inter fcopulos meat Olena, Neuftrius amnis,
Plurima de petris pendet ut uva cavis. (30)
Tertia gens apodes: quæ corpore major, acuta
Voce gemit, Belgis nomen & inde dedit.
Aëria hæc volucris, fublimibus addita templis,
Perfequitur nubes inter & aftra cibum.
Qui cibus ante diem gelido quod in æthere defit,
Plus toto ante alias menfe latefcit aves. (31)
Nec reditum properat, Majali obnoxia fomno.
Binaque de ternis, quæ parit ova, fovet.
Scilicet hoc fatis eft fuper alite, mentio cujus
Non nifi cognatæ nomine facta fuit.
Illa femel nonum fua tecta revidit ad annum:
Aurea quod docuit fimbria nexa pedi.
Fimbria tot pedibus nexata eft aurea notis,
Ut Pandioniæ vita fciatur avis;
Significetque ævum, quæ dicitur hofpes agrorum.
De reliquis minor eft notio habenda feris.

Et

Et dare conor aves, per prædia noſtra frequentes,
  Inque dies oculos quæ tenuere meos.
Rure mihi labor hinc jucundus: & otia fallunt,
  Cumque obſervantur, cumque canuntur, aves.
Perdita reſtituam, non eſt, ut carmina Macri. (32)
  Unde animum ſubeat ſpiritus ille meum!
Sed, licet haud plumas avium numeremus in alis,
  Multaque ſollicitus menſor omiſſa putet;
Quas dedimus, placuiſtis aves, & Hirundo priores
  Cum deceat, tenuis fama ſequatur opus.

N O T Æ.

(1) *Versu 7.* Hirundinibus domesticis, quibus ego ob cantum parcendum dixi, obstreperam molestissimamque garrulitatem attribuit Aldrovandus. Fateor alios etiam ornithologos ob cantum illas non laudare. Sed licet auriculis meis non nimium arrogaverim, laudari ob cantum posse, non modo ab omnibus video veterum poetis, sed ab ipso etiam Platone: qui hirundinis cantum, præcipue vernum, haud inamabilem existimavit, minimeque flebilem. Flebilem vocem hirundinibus adscripsisse poetas cogitandum est, quod ad Prognem lamentabilis memoriæ respexere, uti jam observavit Tzetzes, sæculi XIII scriptor. Græci poetæ eas minurire, id est blæsa voce canere, regulumque & rubro pectore prognem Zinzizulare dixerunt Latini. Quodque Zinzizulare in laudem hirundinum accipi debet, vides ex adjuncto regulo, qui apud Authorem Philomelæ certe inter aviculas suavissimè canentes habendus est.

(2) *Versu 14.* Muscas & volucria insecta nusquam plura quam in paludoso & æstuoso aëre, & nusquam noxiora esse, res est in confesso. Contraque hoc malum, hominibus & armentis pestiferum, sicut in remedium a natura muscivoræ aves datæ sunt, ita inter beneficentissimas habendæ sunt hirundines: quas in muscarum venatione per omnem diem, adque seram usque vesperam occupatas vides. Guenaldus, illustrissimi Buffonii in scribendis avibus socius, qui Monbeliardum in Burgundiæ finibus versus Vogesum habitat, hirundines scribit granaria oppidi sui subire, granaque curculionibus purgare: quæ observatio eas

stan-

ſtantes veſci doceret, Pliniumque & Ariſtotelem refelleret, qui ſolum eas inter volatum paſci ſcripſere.

(3) *Verſu* 38. Ceſpes uſtilis, (quem inter hiberna hirundinum conditoria eſſe dixi) antequam effoſſus, inque lapidum lateritiorum formam deſciſſus eſt, alta & ſpongioſa terra eſt, facile a pluviis & animantibus terreſtribus exeſa. Utque creberrimis foſſis, quæ poſſeſſoribus pro terminis ſunt, adque ſiccandam ſuperficiem, perſcinditur, in marginibus foſſarum, creberrima habet foramina: ex quibus haud ſemel hirundines ſopitæ, tam agreſtes quam domeſticæ, per hiemem extractæ ſunt. Cumque ceſpititii lateres in certæ magnitudinis cumulos congeſti, empturis ad navigeras foſſas venales proſtant, & in eorum foraminibus per hiemem latitaſſe viſæ ſunt. Dictum mihi eſt, & in templorum parietibus apud nos repertas fuiſſe, quod tamen non ita ſæpe audivi, ut veritatem affirmare auſſim. Sed qui hirundines in Batavorum arundinetis, ſubque dejectis vetuſtæ arboris radicibus latitaſſe ſciunt, vivunt Hagæ Comitis: ſuntque probitate & ſcientia nobiles, phyſicis præcipuè notiſſimi viri, Petrus ſcilicet Lyonet, & Arnoldus Vosmar. Hic in ipſo Hagenſi foro cum ad prætorii foſſam Martio menſe eradicari arborem vidiſſet, ex cavernis, quas arbor per radices fecerat, tricenas circiter evolare conſpexit hirundines, aliisque nondum ad volatum agilibus, ſolum ad certam tantum diſtantiam radere: ſic ut pleræque a circumſtantibus prehenſæ, domeſticæque & agreſtes hirundines ex propinquo cognitæ ſint. Lionetus, haud procul Haga, cum in amici viri ſuburbanum per hiemem divertiſſet, aſportari ad dominum villæ complurimas vidit ſopitas hirundines, manibus ſervitiorum arundinetis exſtractas: quas dominus villæ in hypocauſtis exoticarum arborum ſomno ſuo hibernali excitavit, diuque vivas & volucres conſervavit. Uterque te-

testium, quasi opinionem aliquam sibi caram tueantur, suspectari non possunt. Vosmarius de exoticis aliquot animalibus, nihil unquam scripsit de hirundinibus. Lionetum unica sua immortalem fecit eruca. Sæpeque vir studiosissimus veri inculcavit mihi, hominem naturæ cognoscendæ deditum debere animum paucis tantum studiis intendere, posteris si velit ex cognitionibus suis consulere. Idque consilium vir septuaginta septem annorum, cum & hoc anno iteraret mihi, ostendebat Reamurii quæstiones per epistolas creberrimas ad ipsum missas, addebatque rescripsisse se identidem: „ honoraris me per illas domine, sed nimium multis animum „ & oculos applicas, si ab exigua perspicacitate, quam debeo fidem, „ exspectas." Eam tamen se Reamurio semper præstitisse ajebat, sed diligentia ultra modum aucta: quod viro per se meritissimo, & studia sua depereunti gratificari cuperet. Tali igitur testi non credere, sicut inhonestum, plane barbarum fore existimo. Nec honoratissimo apud nostrates Vosmario minor debetur fides. Post quos allegare obscuros homines, qui in nostris tractibus ex cespititia terra traxere hirundines, neque decorum, neque juvaturum: quod tales magno numero testes adduxisse, Kleinio frustra fuit.

(4) *Versu* 46. Olaus Magnus, qui ante ducentos & triginta circiter annos vivere desiit, primus sub aquis septentrionalibus hiemare scripserat hirundines. Virique gravis authoritas (erat enim Upsaliæ Archiepiscopus) licet ultra meritum explosa sit ab iis, qui aviculis peregrinantibus addunt hirundines; tanti tamen prima hujus rei mentio ab aliis æstimata est, ut in gloriam Kirchero attributa sit, cui neutiquam competit. Centum annos post Olaum vixit Kircherus. Neque Olai libri XX, in Italia, & in Belgio editi, tam ignoti sunt, ut verisimile sit Kircherum eos non legisse. Cum vero Kircherus Jesuita a sui ordinis missionariis con-

fir-

firmari audierat, quod Olaus primum de hirundinibus scripserat, non modo eas latitare in fretis stagnantibus, inque paludibus, sed & in puteis scripsit & in cisternis: nec tantum id Suecicas sed & Sarmaticas, Moravicas & Silesias solere. Et hoc ante Kircherum indicaverat Aldrovandus, qui certè ab eo lectus fuerat. Sed Kirchero competit, primum indicasse, Arctoas hirundines solas sub aquis latere, quod Aldrovandus non viderat, licet avibus per longissimam ætatem intentus. Kircheri distinctio viam ad veritatem ostendit. Propterea que laudem meritus est. Sed illam nullo jure, quæ à sui ordinis scriptoribus & hoc sæculo plenissime ipsi admensa est, licet Olaus XIX libro hæc clarissima verba scripserat. „ Septentrionalibus aquis sæpe a piscatoribus extrahuntur hirundines in „ modum conglomeratæ massæ inter se connexæ. Post principium au„ tumni ore ad os, ala ad alam & pede ad pedem se colligant, inter „ cannas descensuræ. Suavissimoque completo cantu descendunt; inde „ iterum post principium veris pacificè evolaturæ. Nidosque notos „ unamquamque repetere a rusticis hominibus notátum est." Nihil falsum, nihil non verissimum scripsisse Olaum docuerunt secuti scriptores complurimi: sed qui crediti sunt, uti ille, & uti hoc sæculo Jacobus Kleinius, senator Gedanensis, centum adductis testibus omnem fidem meritus. Cum colligeret illos testes, qui rustici erant Vandali se ab illis irrisum fuisse scribit, ut relaturum eruditis hominibus tam cognita. Quam vero testes illi, & Vandalum omne vulgus eruditos homines suspicerent, Kleinio cum tot suis testibus fidem denegantes!

(5) *Versu* 58. Quod de hirundinibus verno tempore ex Norvegica lacu prodire visis scripsi, de verbo ad verbum sumptum ex commentario hominis Batavi, paulo ante undecem annos, quo tempore Hirundinem meam scripsi, Amstelodami edito. Ex Norvegia tum scriptor commen-

tarii iſtius redierat, ſeque cum centum teſtibus relata ſua vidiſſe commemorat. Decem verſibus dicta hominis ignoti, ſed a nullo apud noſtrates non crediti, contraxeram, ſcriptumque meum, ſine notis ullis editum, ex manibus illuſtriſſimi Buffonii, cui illud paulo poſt Pariſiis dederam, ad oculos venit illuſtriſſimi amici ipſius Guenaldi, de Hirundine tunc ſcripturi. Ille, (ſecutus Buffonium) cum hirundines agreſtes & domeſticas peregrinari opinatur, nihil non omiſit, ut quam fovet uterque ſententiam, vero ſimilem faciat. Maxime tamen ad hoc facere, videri ſibi ſcribit, quod nullus eas ex latebris ſcriptor, aut ex aquis ipſo extraxit, nullus commemoret, quomodo verno tempore ex aquis prodeuntes ſe habeant, ſeque exſiccent & in auras extollant. Scire ſe equidem me unicum hoc referre, ſed in poemate. De veritate quæſtionem eſſe, non de fabulis. Atqui verſiculos meos de Hirundine quisquis legerit, videt me fabulis aut fictionibus minimè deditum, ſollicitè occupatum de veritate, aut oculis meis viſa retuliſſe, aut lecta & audita per teſtes confirmaſſe, quatenus id haud barbare ſcribenti liceat, deinde rationes attuliſſe, nec nimium vanas, modo illas perpendere voluiſſet Guenaldus. Nemo certè ante me aut verſibus aut proſa ſcripſerat, peregrinantibus in æthere cibum defore, peregrinaturis præcipue ad ultimos Mauros: ad quos hirundines Gallicæ & a Buffonio & a Guenaldo ablegantur. Vellem iſtam verſiculis expoſitam rationem infirmari videre. An æqui ponderis eſt ratio, quod nullum ſcriptorem ex latebris hibernis hirundinem extraxiſſe, nullum dicit vidiſſe ex aquis prodeuntem. Demus Studioſis (plerumque ſedentariis hominibus) id oſtenſum non fuiſſe. Oſtendat vero ille, qui gregatim peregrinantes has aves vidit, oſtendat, qui eas, ut anſeres, anates, turdos euntes per cælum, & ex immenſæ diſtantiæ locis revertentes ullis in terris, ullo in mari conſpexit. Atque hoc ab attentis philoſophis non modo, ſed ab omni ſpectatum vulgo fuiſſet, ſi ſpectari poſſet. Spectatum vero & a ſcripto-

ri-

ribus, & ab innumeris teſtibus: quod plus quam temerè ſpectatum negat. Ut de verſiculis meis taceam, quos ſibi pernotos eſſe ſcribit, quoties adducit Kleinium? Centum apud Kleinium teſtes, & ex aquis, & ex arundinetis & ex quibuscunque latibulis extractas oſtendunt hirundines. Oblitusne fuit Guenaldus Kleinium, quem toties allegat, a ſe perlectum fuiſſe? Sed ſui ipſius videtur oblitus fuiſſe. Ipſe domeſticam hirundinem, ex trabe domus in vas aqueum delapſam, perque tres horas extinctam, animam recipere, reſurgere, revolare, & in auras ire conſpexit. Tamque ſingulari fato ſcriptori in ipſa ipſius domo oſtenſus caſus documentum non fuit, avem habere pulmones cum aquis admodum familiares. Nihil ſubmerſæ adjumenti adminiſtrari potuit. Auraque, & aura autumnalis ſola reſicere gelatas & rigentes morte fibras potuit. Eſt hoc certe aliquid: & quod ad Kleinii & tot teſtium experientiam accedere videatur, argumentis quidem graviſſimis non adnumerandum, niſi ex ſimilibus Guenaldus ad tuendam opinionem ſuam faceret ponderoſiſſima.

(6) *Verſu* 65. Optimi ſcriptores avium, eas tantum transmigrantibus addunt, quæ vere & autumno gregatim peregrinari videntur: cæteras omnes per hiemem latitare credendum eſt. Neque transmigrantibus addendæ hirundines, in apricam viciniam, ſive mari ſive terra (veluti ex Thracia in Ægypthum) devolantes. Neque locuſtas aut papiliones perſecutæ, ventisque ex litore dejectæ, vel ſi procul a terra perque oceanum à nautis videntur, tranſmigrantes habeantur: quod aviculis tam per æſtatem quam autumnum accidit. Hirundines vero, ſi ex Gallia in Mauritaniam Tigritanam quotannis diſcederent, uti Buſſonius & Guenaldus exiſtimant, omnibus annis & quam immenſi greges viderentur. Sive terra ſive mari iter facerent, ſive, ut exiguæ aves pleræque, litus le-

gerent, tam a Mauris omnibus, quam ab Hiſpanis, pelagumque ſemper tenentibus nautis agnitæ, ſamam facerent, famamque jam diu creditam. Secus undique cum ſonet fama, ſuper profundum oceanum, inaſpectabile per inane ablegantur, ubi nullus ipſis cibus, nullaque ſubminiſtratur requies, licet id miſerarum iter, ſeptem dierum eſſe ſcripſerit Buffonius.

(7) *Verſu 70.* De cibi penuria hirundinem non modo, ſed plures avium a peregrinatu abſterrente, mirum eſt tam Veteres quam Recentiores non cogitaſſe. Veteres quidem non ita multas aves peregrinatum miſere, ſed recentes ornithologi innumeras: quibus neceſſario de viatico providiſſent, ſi quod ſcriberent, ſatis perpenderent. Modo typis editus ſit liber, manſurus creditur. Tamque ſollicitos ſcriptores ab inventa typographia non eſſe, quam veterum tempore, querela eſt jam facta, nec ſatis iteranda. Sed neque de ratione aves complurimas neceſſario ab ~~iterationibus~~ impediente cogitarunt Veteres. Dixi mirum eſſe. Nam ſi hujus rei mentio facta fuiſſet, haberetur apud Plinium: ipſeque Plinius ciconias in longinquum amandans non ſcripſiſſet: „ nemo vidit agmen „ diſcedentium, cum deſceſſurum appareat. Nec venire, ſed veniſſe „ cernimus. Utrumque nocturnis fit temporibus." Sic tamen de die viſæ fuiſſent, aliquas ad terras quietis cauſa, aut ad cibum delapſæ. Quæ cogitatio prius & facilius in mentem veniat! Sed quid mirum ~~tam~~ ~~& tamen~~ ſcriptoribus nondum incidiſſe. Cum ego rationem illam verſiculis ſatis claris in Hirundine mea expoſueram, tam parum a Guenaldo perpenſa, tamque contempta eſt, ut ne ulla attentione quidem dignam habuerit. Tamen ratio verſiculis edicta ſemper ratio eſt. Neque Lucretio contemptum, ſed rationes oppoſuit Polignïacus.

(8) *Verſu*

(8) *Versu 77.* Aristoteles omnia propemodum de Hirundibus aliisque avibus hieme latentibus nunc nota, verbisque clarissimis scripserat: quæ talia „ Avium complures hieme conduntur, non, ut aliqui putant, „ paucæ. Nec omnes ad loca tepidiora abeunt : sed quibus loca ea „ sunt vicina solitæ sedi, iis secedere libet. Quæ autem procul locis „ tepidioribus morantur, non mutant sedem: sed se ibidem condunt. „ Jamque satis multæ visæ sunt conditæ hirundines in angustiis convallium, nudæ atque omnino implumes." Nesciit Aristoteles eas etiam sub aquis latere, quod primum docuit Olaus : idque tantum Arctoas facere, quod primum vidit Kircherus: proque regionum varietate varia esse latibula, quod primum distinxisse me existimo. Sed facile est aliquid inventis addere difficilius impedire, ne cognitiones licet certissimæ, iterum ab incredulis, leviterque contradicentibus, mergantur.

(9) *Versu* 88. Apodes longissimis alis natæ sopiuntur ab illis, qui reliquas peregrinatum mittunt. Iidemque nihilo minus scribunt, alas longiores ad peregrè eundum volucribus datas fuisse. Omnibus quidem hirundinibus alæ satis longæ sunt, ideo verò a natura extensæ, ut victus inter volatum pascendis sufficeret. Quæque in summo æthere difficillimum cibum habituræ essent, pennas apodes accepere longissimas.

(10) *Versu 96.* Quod de Cheruscis montis Meliboci hirundinibus, in hypocaustis, (quæ ad ferri officinas ibi immensa sunt) per hiemem viventibus scripsi, ex ore habeo hominis ob probitatem & historiæ naturalis scientiam fide dignissimi, quique ex locis iis oriundus, jam pridem Groningæ cohortis est prætoriæ ad Principis custodiam præfectus. De cætero Guenaldum ego non imitabor, in uno aut altero ignorato teste,

teste, apud posteros non valituro, in favorem opinionis meæ adducendo. Quis enim homo Norvagus nullo nomine, aut obscurus Muscovita? si sub aquis nullas videre Hirundines, Kleinii testes innumeri mentiuntur? Nescire hoc fieri, an tantum haberi debeat, quantum se vidisse qui dixerit? ego vero Domino Reber, (sic enim Cheruscus testis meus nominatur,) ut facile credam, facit Martialis: qui hirundinem Romæ, in thermis forte moratam, ab aliis verno tempore reversis, in earum nido laceratam fuisse scribit. Laceratam credo apud Martialem significare nido depulsam, scilicet ut fatum haberet, Itis matri debitum, sed serius, quam meruerat, datum.

(11) *Versu* 102. Hirundines in Ægyptho perennare scripserat Herodotus. Verumque ab illo antiquissimo teste scriptum fuisse, recentis ævi peregrinatores videre, interque eos Belonius Gallus. Nihilo minus perennare eas tantum ad Nili fontes scribit Guenaldus: quos fontes Herodotus & Belonius sæculi XVI scriptor ignoravere, multo minus videre. Perennant in ea regione, quam veteres Deltam dixere, adque Nili ostia. Numeroque ibi majore per hiemem quam per æstatem videntur: quod itidem in colonia nostra Africana Bonæ Spei observavit Kolbius. Non vero ideo inferendum, avem peregrinatricem esse, vel cum tepens vicinia in propinquo non sit. Non desunt vel & in ea parte Africæ saltus admodum frigidi, qui hirundines per hiemem non ferrent, indeque illas necessario fugent.

(12) *Versu* 106. Regiones Moenalias, in quibus sub aqua hiemant hirundines, a Suecia ad Poloniam, Silesiam, Moraviam & ad Bojohemiam usque extendit Kircherus in quarum tamen regionum partibus,

forte

forte magis apricis, & in puteis latent & in cisternis, uti a testibus fide dignissimis se comperisse scripsit Aldrovandus. Nec secus avibus eas in longinqua discedentibus annumerat. Quod vero hominem sic sibi contradicere fecit, idem esse existimo, Quod & Buffonium & Guenaldum a vero videtur seduxisse. Naturam pro aliis locis aliam esse, haud iis in mentem venit; quod tamen physicam docendi inter elementa accipiant, necesse est.

(13) *Versu* 119. Duas caussas; quibus sub aquis sopitæ reviviscant hirundines, in versibus meis, ut divinationes proposui: quibus videtur addi posse, quod forte calor centralis (sic nunc vocant illum ignem physici terris interioribus abditum) ex annua rotatione terræ in iis partibus augescat, quæ verno tempore solem versus inclinantur, ignemque abditum secum vergant. Quod si ita fieret, necessario illas partes, vernum tempus habituras, tam ignis calefaceret interior, quam exterius sol. Certum est ex affirmatione eorum, qui altissimos puteos habent; aquam putealem inclinata hieme minus frigidam sentiri & esse, quam mensibus æstivis, quibus se incipit a sole tellus avertere. Fossores metalliferi ididem affirmant, & sicut a docto Meliboci montis incola accipio, mense Martio in tantum augescit calor subterraneus, ut in fodinis altioribus intermitti propterea labor debeat. Parvum est, sed tamen aliquid, quod in nostris tractibus fossæ in tantam altitudinem cavari autumno non possint, quam mense Aprili, aqua se versus supernam terram mense Augusto referente, uti omnibus notum fossoribus, & uti ipse in villæ meæ fossionibus non semel expertus sum.

(14) *Versu* 177. Kalendas & mensium dies non tam eorum numero, quam

quam Divorum nominibus designari, mediis ævis per omnem Europam invaluit. Inque nostris fastis ididem non modo obtinuit, sed in hunc usque diem & acta publica & privati contractus inde tempus suum disignant. Constantius tamen veterem consuetudinem servare video Arctoam illam Germaniam, quæ ab Amisio versus mare ad Vistulæ ostia extenditur. Jo. Colerus, scriptor ad Spream amnem natus, qui me multa in rebus rusticis, aliqua ad cognoscendas aves docuit, dies anni plerasque Divorum natalibus insignit: sic ut in operis ejus lectione perpetuo ad Kalendarium operi præfixum respiciatur. Tiburtius & in eo Kalendario diem XIV Aprilis grandibus literis designat.

(15) *Versu* 198. Si quotquot hirundines in cavis arborum per hiemem conditas videre, enumerem a Claudiano ad nostrum tempus scriptores innumeros ostenderem. Unicum operæ pretium est indicare Georgium Majorem, quod is interpres est sacrarum literarum, quodque, non multum lectus, a nemine fortassis inveniretur; quodque sicut Vosmarius noster, hirundines reperit in arbore urbis habitatissimæ, qualis certe Wittenberga fuit sæculo XVI ob studiosorum tum ibi confluentium multitudinem. Est ad Epistolam Pauli primam Corinthicam, versu XV, quod istud testimodium Majoris reperitur. Addiditque ex actis antiquis Divorum, ejus generis inventa primitivis Christianis pro argumento contra Ethnicos fuisse, ad mortuorum resurrectionem ipsis ostendendam

(16) *Versu* 206. Signa venturi saporis, quæ in hirundinibus conspectui nostro auferendis per autumnum dixi videri, descripsi, prout illa a me nec semel observata sunt. Licet poetica & ficta Guenaldo

visa

visa sint, iisdem propemodum verbis descripsit illa signa Kleinius, cujus opus eo tempore nusquam videram, & quod, uti notum, soluta oratione scriptum fuit. Valet aliquid ad persuadendum incredulos, tam consona nostra esse testimonia. Sed quid valere posse existimem, apud quos Kleinius, vir probus, scriptor nobilis, Senator Gedanensis, centum adductis testibus nihil valuit.

(16*) *Versu* 215. Hirundines jam jam cælo abituras convenire, interque se de finitis anni laboribus mussare eum dico: poeticè id quidem, sed verum dicere videar, hominibus saltem non planè barbaris, verbaque poetica poetæ non ademturis. Apud Virgilium apes non modo de laboribus suis mussant, sed castris audebant vellere signa, grandævisque curam tuendi & muniendi oppidi assignabant. Dicit Kleinius, quod ego in versibus, illasque tum nullas in æthere muscas persequi, & ad volatum vix cogi posse. Dicit præterea captas pinguissimas reperiri. Exque illis inertiæ & jam congelati sanguinis signis, evidens argumentum deducit, quod ad immensum iter nequaquam sint idoneæ.

(17) *Versu* 222. Licet statis propemodum diebus apud nos cælo abeant, statisque redeant, ante undecim annos (anno seculi septuagesimò tertio) hirundinem unam & alteram in cælo vidi die XVI Octobris. Quod & tum memini instar miraculi & ab aliis visum esse. Sed mirum magis, ad eum usque diem apud Gedanenses plerisque annis superesse: id enim testatur Jacobus Kleinius. Nec non notabile est Aldrovandum scribere, Hirundines circa finem Augusti aut primas septembris dies cælo Bononiensi discedere, Martio mense ineunte reddi. An Semestrem somnum per omnes terras ut compleant necesse est?

(18) *Versu*

(18) *Versu* 224. Circa diem Aprilis XII. XIII. aut XIV, ocius & raro serius apud nos revidentur. Anno tamen præterito die prima Aprilis unica a me visa est, promeridiano & sereno tempore, super fossam publicam navigeram volans, villæ meæ præterfluentem. Tribusque aut quatuor diebus post haud paucæ visæ sunt ab hominibus agro meo vicinis. Sed eodem anno absuere ante primam Octobris, hiemis rigentissimæ utrum præsensione, non dixerim. Rediere hoc anno die decima tertia Aprilis sub vesperam, tonitru mox subsequente, sed minore numero, uti ab omnibus notatum, rediere. Imminuta sine dubio frigoris insolentia, quæ complurimas alias aves, sturnos tamen inprimis notabiliter imminuit. Constans & hæc est observatio, in versibus meis memorata, visis vere hirundinibus ventos violentissimos cessare, qui ante earum adventum perque complures dies cælum nostrum commovent. Forte per eos ventos sicut tenuatur aer, tenuatur & in sopitis volucribus sanguis. Ei certe venti, qui earum adventum proximè præcedunt, omnèque Batavum & Gallicum litus & mare commovent, iter facientibus immanem in modum obstarent: adeoque illas pelago aut terris adsternerent, ut nullas ex Mauritania reduces acciperemus.

(19) *Versu* 225. Ovidius Romæ hirundines vigesimo sexto Februarii, Julius Cæsar apud Plinium, libro XVIII capite XXVI, revideri illas dicit vigesimo secundo. Et eos ego dies Romæ transegi, sed de earum reditu, deque avibus describendis tum non cogitans, observavi tamen, avium omne genus Romæ, quam in nostris locis, infrequentius esse. Qua de re post sæpe cogitanti, visus est Romanus ager, multo minus quam nostratium cultus, granivoras aves ideo minus invitare, humusque cæmentis saxisque contritis plusquam alia omnis tellus imbuta, nec propterea vermivoras aves pascere posse.

(20) *Versu*

(20) *Versu* 226. Aldrovandus hirundines Bononiæ menſe Martio ineunte, in Galliis verſus meridiem circa menſis idus, verſusque ſeptentrionem ſitis poſt æquinoxium, circaque finem menſis Martii reviſeri ſcribit Guenaldus.

(21) *Verſu* 230. Quotquot ab Ovidio ad noſtrum usque tempus de hirundinum reditu commemoravere, magnum teſtantur numerum perire a frigore, quod in cælum reduces nonnunquam ſentiunt. Magnum etiam numerum interire ſub aquis ſcribit Kleinius, a cancris quod comedantur, cum ſe condunt, cumque reſurrecturæ ſunt: mediis frigoribus cancros ſe, ut ipſas hirundines, non commovere: hoſtes vero aquaticos quod timendum habeant, præſcire videri dicit idem optimus obſervator, quod hirundines arundiſeris & ulvoſis aquis, piſci & cancro non perviis ſe plus quam aliis condere ament fluctibus. Idque aſſeverari conſtante gentium Arcticarum obſervatione video.

(22) *Verſu* 238. Quod reduces ſolæ aut ſaltem non numeroſæ videntur, attentos ſcriptores docuiſſet jam pridem, eas ex longinquo non revolaſſe, niſi præconcepta opinio contumax & validior eſſet, quam ulla ratio. Quin vero in Aſiæ litora, vicina Nilo, numeroſæ redeant, numeroſæque abeant, nullus dubito. Sic recedunt & veniunt in coloniam noſtram Americanam, quæ Suriname dicitur, inque illam Africanam, quæ a bona ſpe denominatur. Americanæ autem tam prorſus noſtratibus diſpares, ut vix congeneres videantur.

(23) *Versu* 261. Hirundines luto construunt, stramento roborant. Si quando inopia est luti, madefactæ multa aqua pulverem spargunt. Verba sunt Plinii: qui lutum vocavit terram pinguem, qualem per omnem Italiam, præterquam in Pomptino vidit & in Campania; quæ terra nigra est, similis Ægypthiacæ, similis Batavicæ, & illi terræ, quæ in provinciæ nostræ partibus, inque meo agro invenitur. In talem aliamque terram excutit madefactas plumas hirundo, nisi ex fossarum marginibus illam quærat. Plinius in omnes prope Romani imperii provincias, inque nostras transque Amasim positas terras venit, sed credo de avibus eum, uti pleraque, ex observatione aliorum scripsisse. Æmilium certè Macrum, & Nicandrum poetam Græcum non dedignatus est consulere in confectione libri decimi. Non creditus fuit de firmitate nidorum Ægypthiacorum, qui ab hirundinibus nidi innumero numero inter sè connexi, molem evaganti Nilo inexpugnabilem ad stadii unius spatium opponunt. Sed relata ejus verissima esse vidit & scripsit Belonius.

(24) *Versu* 264. Nidum veterem reficientes consulunt partibus maximè necessariis. Sciunt nidum pendulum periclitari in connexione ad trabem, utque hac scientia judicium, sic memoriam admirabilem ostendunt ad sua opera post semestrem somnum reversæ!

(25) *Versu* 290. Ex hirundinibus albis, in terris tepidioribus aliquando visis, migrationem earum qui ostendere conantur, refelluntur maximè ab hirundinibus Samiis, quas Ælianus scribit persæpe candidas videri. Nullæ sunt candidæ in vicinis insulis, quarum aliquas tantum no-

nominavi, Thaſum Imbrum & Lemnum. Quod ſi avis alba peregrinari amaret, in iis certe Ægæi maris inſulis videretur. Dicit Aldrovandus albas fieri in terris auſtralibus, modo ova oleo olivarum intinxeris. Dicit Racinſeius Polonus ex nigræ matris nido, Torunii ad Viſtulam viſo, tres albos duosque nigros pullos evolaſſe. Atqui æquum illæ aves frigus ſenſerunt! non ne igitur veriſimilius aliam cauſam, quam frigus, canitiem in alitibus, ſicut in hominibus facere?

(26) *Verſu* 307. Litoreis in locis verſantes incolæ hujus provinciæ, teſtantur hirundines agreſtes & domeſticas perraro ſuper mare vel ad viginti paſſus volitare. Unde, quæ in inſulas venere, aut tempeſtate dejectas, aut nimis diu muſcarum nubem perſecutas fuiſſe, credibile eſt. Et ipſa hæc inſecta marinum iter non carpunt, niſi ventis impulſa, ex pinguis terræ, non ex maris aere tenui paſcenda.

(27) *Verſu* 315. Friſchius ornithologus Lipſienſis, ex filo rubro pedibus Hirundinis annexo, quod nullis aquis decoloratum revidit, mentiri judicavit Olaum. Felixque illud Friſchii oſtentum admiratur Guenaldus. Vide, quam levis ratiuncula a vero ſeducit vel illuſtriſſimos ſcriptores! Guenaldus ipſe ſcripſerat, Kirchernm Arctoas tantum hirundines mergere, cæteras eum arboribus & ſcopulis condere: in quibus & Saxonicas hirundines conditas vidit Georgius Agricola. Quid igitur Friſchii Lipſienſis facit obſervatio? propter eam obſervationem an Olaum Archiepiſcopum dicat mentiri? & quot innumeris propterea aliis affricat mendacium, interque eos Linnæo! quem ſe ſuſpicere & ut maximi ponderis

teſtem conſiderare ſcribit Guenaldus. Sed æqui ponderis teſtes tot Italos, tot celebres Gallos habet, qui ſub aquis patriæ nullas reperiere hirundines. Vel ſi in illorum patria reperiri ſub aquis poſſent, non æqui ponderis eſſent, teſtis inveniens, & non inveniens: quod ille de ſua aſſertione convictus, hic dubitans loquatur, quodque illi fides non niſi cum exprobratione mendacii, huic vel ab æquiſſimis detrahi poſſit, ſi non inveniens latentes, propterea levi ſententia, in longinquum ſcribat profectas eſſe.

(28) *Verſu* 327. Ovidius ſicut omnes Latini & Græci veteres Poetæ hirundines vocant domeſticas, quibus mento ſubeſt ſanguinis macula.

—— Tecta petunt, nec adhuc de pectore cædis
Exceſſere notæ, ſignataque ſanguine penna eſt.

Quæ nunc agreſtes vocantur, tecta pariter ſubeunt, tamque ſolenniter, ut ſint ſcriptores, qui Terei de conjuge natas domibus excludant. In quorum numero Aldrovandus, & Jacobus ipſe Kleinius, quem ut ſingulari diligentia & judicio ſcriptorem, honoris gratia haud aliam male avem noſſe, in verſibus meis dico.

(29) *Verſu* 340. Haſa amnis eſt Weſtphalicus, ab Eginartho in vita Caroli magni commemoratus, prope Meppenam Amiſeo confluens: in quo oppidulo cum puer apud Jeſuitas, tunc ibi domum & ſcholam habentes, Latinas literas diſcerem, & de ripariis hirundinibus didici, quod de iis in verſibus meis ut veriſſimum retuli, quodque nihilo minus non modo a maximi nominis ſcriptoribus, in dubium trahi, ſed ut rem incredibilem negari, dolens video.

(30)

(30) *Versu* 342. Petrus Daniel Huetius Episcopus Abrincensis, postquam de hirundinibus Gothicis (Sueciam enim adierat) idem quod Olaus scripserat, de iisdem patriæ suæ avibus ita loquitur in commentario, quem de vita sua scripsit. „ Nec non in nostra Neustria observatum est, intra concavas rupes, quæ Olenæ fluvii ripis adjacent, „ Cadomum inter & mare, hirundines immani numero in uvæ modum „ collectas, & conglobatas pendere è summo fornice per totam hiemem." Vide librum ejus operis II. pagina 98. Utque poetis fidem denegare omnes Gallos non putes, confirmat observata sua Pedonis Poetæ veteris Versiculo.

Conglaciantur aquæ, scopulis se condit hirundo.

(31) *Versu* 348. Hirundines apodes, quas ob acutam vocem, quiritantes (Gierzwaluwen) dicimus, circa ultimos Augusti mensis dies turribus & templis nostris tanquam ablatæ videntur. Cumque domesticæ & agrestes ob mitiores auras differunt cælo decedere, ab attentissimis templorum & turrium accolis audio, apodes raro aut nunquam ultra diem suam in cælo videri.

32) *Versu* 363. Æmilius Macer, Augustæi sæculi poeta, de Avium cognitione ad exemplum scripsit Nicandri: qui eandam materiam apud Græcos, tantaque felicitate tractaverat, ut in Georgicis illum Virgilius, sicut Homerum in Æneïde secutus sit. Et Macrum id felicissime fecisse testatur Quintilianus: quantaque historiæ naturalis amatoribus in perdita ipsius Ornithogonia jactura facta sit, ex Ovidio, sed potissimum videtur ex Plinio, & in Avibus, & in pleraque materia Macrum allegante.

 Ne-

Neque enim de Avibus tantum, ſed & de Serpentibus venenoſis, deque Herbis juvantibus ſcripſerat. Quæ vero de Avibus, carminibus videtur Hexametris ſcripſiſſe. Unica ſaltem, quæ de ipſius ornithogonia per injuriam temporis reliqua habemus, duo ſunt quantivis pretii Hexametra, ab Iſidoro Hiſpalenſi & a Servio, ſed varia lectione nobis conſervata, ſic vero, ut ſequuntur, legenda:

Cycnus in auſpiciis ſemper lætiſſimus ales.
Hunc optant nautæ, quia ſe non mergit in undis.

AN-

A N S E R.

Vatibus eſt odio clangore moleſtior anſer, (1)
Carmine, digna tamen, quæ celebretur, avis.
Vel quia dat pennas, veterum quæ carmina vatum (2)
Pelliceis ſervant intemerata libris.
Vel quia, defendens vigili Capitolia voce,
A Jove ſervato nobile nomen habet.
Vel quia condiſcit, quæ vix diſcenda volucri,
Ore molam viſus, vertere & ore veru.
Vel quia præcipuo dominum compenſat amore,
Gratus & ante omnes Anſer habetur aves.
Et quoque villarum cuſtodia dicitur ales,
Unicus exiguam Baucidis ante caſam.
Si de gente fera villaticus Anſer habendus,
Inde vides, veteri quam cicur arte fuit.
Et quod apud gentes tam priſco tempore viſum,
Arguit hunc domino præmia ferre ſuo.
Chortis aves omnes per præſtita vinceret Anſer
Commoda, ſi tam agris omnibus aptus erat.

Non bene enim ſiccis nec agris habeatur in altis,
Per cautes liquida quà meat amnis aqua.
Amnis & herbifero ſunt ſtagna ubi plurima fundo,
Inque paludoſis gratitet Anſer aquis.
Talis & eſt patriæ cum plurima villa per oras,
Talis villa tamen quam grege ſæpe caret!
Cauda virens faciat, ſpatietur ut omnibus agris,
Qui ſtrepero Pavus non nimis ore placet.
Atque ibi cum pullis non candidus ambulet Anſer,
Qui, quo diſpliceat, te tamen ore juvet?
Nam juvat, utque ſono (mox poſſe placere videbis)
Per ſua te pennis brachia ditat avis.
Cernis &, ut bifero plumoſa in corpore meſſis
Creſcit, Hiperboreo meſſis amica thoro!
Paſcitur exiguo per humentia gramina ſumptu,
Et tamen immenſum quot bona corpus habet!
Aſpice, brumali quam corpora cara macello!
Miſſa peregrinis nec leve munus erunt.
Et farto pomis, & latis ignibus aſſo
Anſere, quid melius menſa Novembris habet?

Lacte

Lacte iecur volucris diſtentum, ut ſpongia creſcit,
Et ſapit, & regum fercula prima decet. (3)
Sæpius hinc Romam Morinorum venit ab oris,
Et pede tam longum grex peragebat iter. (4)
Tardior ante alias procedere juſſa volucris,
Agmine propelli viſa ſequente fuit.
Quique Italis placuit tam Belgicus Anſer, ut eſca,
Carus erat plumis non minus ille ſuis. (5)
Ganza vocabatur, quo nunc quoque nomine Belgis
Dicitur, & populis Teutonis ora tuis.
Cognita res cunctis, & multo ſemper in uſu,
Nomen apud cunctos tempus in omne tenet.
Rarior Europæ reliquis in partibus Anſer,
Omnibus amiſit nomina priſca locis.
Alitis & nomen Germania forte Latinis
Præſtitit: Helveticum Ganſer & Anſer idem.
Quodque ibi nomen avi eſt, ſervatur ab anſere multo:
Ut fera quà ſedes & cicur ales habet.
Utraque gens eadem: ſed tempore plenior eſca
Majores cicures, vitaque pigra facit.

Utque ferus pifces, pifces amat altilis Anfer,
Haud oblitus, avis quam cibus almus erant.
Pifcinis igitur procul eft, & habendus ab horto:
Omne tuum perdet per breve tempus olus.
Sed bona compenfant vitabile plurima damnum.
Anfere non careas, villula cui dat aquas.
Nam licet a furtis nihil & latrone timebis,
Pone fores, opus eft, janitor ut fit agro.
Vultus ubi non vifus adeft, clamabitur abfens
Villicus, haud fruftra clangere doctus avem.
Omne quod infolitum tam fentit, ut illius ipfas
Nuntiet examen fundere clangor apes.
Chortis & eft cuftos, præfente cui Anfere vanas
Muftella infidias accipiterque parant.
Si non ipfe juvat, monet, & fua pignora circum
Compellit matres, voceque fubdit opem.
Cingit & ipfe ferè pullos plaudentibus alis,
Præcipuè pullis fi qua pericla fuis.
Sed quamcunque juvet pafcendus, inutilis effet,
Sis nifi curator doctus & aptus haræ.

Cura

Cura gregem ſemper circumſtet plurima, ab ovis
Incipiens, vetulas quæque ſequatur aves.
Ne tenues pigeat per carmina diſcere curas,
Si tenuis cura eſt, unde parantur opes.
Pars avis eſt rerum, quas patria gentibus offert, (6)
Nomen & unde, procul vix bene nota, facit.
Quisque aliquid præſtet, ſua terra celebrior ut ſit.
Scripta damus, pennas & dare ſcriptor amat.
Contemptoque lucro tantum ut tua gaudia ſpectes,
Oblectet vacuum ſæpius ales herum.
Notitiasque facit res, exiguiſſima quamvis,
De quibus ad magnas ſurgere mente potes.
Nulla per hibernum tempus peragetur in agro,
Quæ lux Anſeribus non bene tota datur.
Propria ſubjicies & pauca cubantibus ova;
Quæ nunquam partu dent tibi plura novem.
Semper enim pariet, dum ſubtrahis ova parenti.
Rectius hinc nidis illa relinque ſuis.
Non numerum excedet juſtum, ſua viſcera frangens,
Quæque juvenca parit, vix tria ſæpe dabit.

Veſpe-

Vefpere tentanda eft femper parientibus alvus.
Nec prius, ac peperit, plena relinquat haram.
Quæque fuum dederit numerum, non exeat ales;
Affuefcat nidis ut magis inde fuis.
Si locus aptus haris eft pluribus, una cubanti
Cuique datur, vili quam ftruis ære, domus.
Flumine prætexta filvarum in margine, quàque
Prata vident, aptæ conftituuntur haræ.
Sed tot haras loca quando negant, fatis unica faltem
Ampla fit, & nidos feparet illa fuos.
Nidus enim invidiam timeat de matre propinqua,
Quæ tempus nimium dulce cubantis habet.
Quà finit ergo locus, nidos fejungite, quàque
Non finit, invidiam non male vela cavent.
Sic velare tamen, nidosque locare neceffe eft,
Ne pede per tenebras obterat ova parens.
Tricenos plerumque dies avis incubat ovis,
Vere novo incipiens, aut genitura perit.
In tantum violavit avem cicuratio, vivax
Crefcat ut in morbis, vixque fenefcat avis. (7)

Cum-

Cumque nives ferus inter eat glaciemque boræam
Pullus; in hoc ullum non ferat orbe malum.
Læſa malo quocunque perit, ſeu plumbeus aër,
Seu cibus aut noxam det leve frigus avi.
Optima quæque parens avis eſt provectior annis,
Quæque bene eduxit jam genus ante ſuum.
Illa, ubi ſelectu quærenda, bene ambulat, eſtque
Tarda minus reliquis, nec violata tacet.
Eſtque cubans ovis tam dedita, non ſit ut agri,
Nec prope ſit potus aut ſtudioſa cibi.
Villicus interea matris non immemor, omni
Sole dat & panem, quamque requirit aquam.
Ad quartumque diem miſeram deducit in agros,
Tempore quo nidum culcitra calda tegit.
Jamque ubi lux abiit viceſima pene cubanti,
Molliter & tepidis ova lavantur aquis.
Pullus, & inſpicies, num ſe commorît in ovis;
Quo minus haud cochleam ruperit ille ſuam.
Lotioque ovorum repetitaque terſio præſtat,
Exitus infirmæ mollior ut ſit avi.

Ova

Ova cubaturis, ſunt, qui vel & ante lavarunt.
Succeſſumque habuit res repetita ſuum.
Progenitis, pullisque novam ſpectantibus auram,
Prima dies prohibet, quæque ſecuta, cibum.
Tertia lux tenuem dabit, & ſiquando negarit,
Non nocet. Hinc mixtum farre juvabit olus.
Nata recens cum matre cohors non exit in auras:
Ad decimumque diem contineatur hara.
Emiſſisque foras non humida convenit eos,
Humida, nec frigens, aut ſine ſole dies.
Convenit urticis neque ſentibus area mordens:
Ut quæ mox tenero eſt exitioſa gregi.
Nil minus emiſſis, & haram ſervantibus abſit,
Quam quæ continuo pene bibatur aqua.
Far ubi per menſem tritasque objeceris herbas,
Hordea tum pullis granaque pauca dato.
Mox ſtomacho firmis & avenam & quælibet offer,
Cum grege ſpicilega dum ſpatientur agris.
Pinguior autumno, quo quisque eſt junior anſer.
Sex vincat libras pondere bisque decem.

Talis

Talis & hic quatuor florenis venditur ales.
Unde vides lucro quam ſit alenda tuo.
Paſcitur utiliter vel ad ultima fercla Decembris:
Tempore quo venerem fæmina ſentit avis.
Primaque poſt idus Jani noſtratibus ova,
Et primo pullis ultima Marte dabit.
Vili opus eſt eſca victuris tempore brumæ,
Area quos paleis nutriat una ſuis.
Addere confectas rapas, & agreſtia poma,
Et tua rejecit ſi qua culina potes.
Et reperit per agrum, per aquas, ſilvaſque, repertum
Quod juvat, & cupidæ ſit cibus almus avi.
Sed cum bruma diem nebula contriſtat olenti; (8)
Omnis turba ſua contineatur hara.
Diſcitur exemplis, volucrem hinc ut peſte perire,
Contra, quæ plumas ventilat aura, juvat.
Non ſit avarus, avem qui paſcere gaudet, amator,
Nec gregis ille mares nec cito mactet anus.
Vivere ad extremum plures permittimus ævum.
Compenſant multo pabula ſumpta bono.

De-

Deleƈtant dominum, lateri prope cujus inhærent
Ut canis; & comitem non grave laſſat iter. (9)
His ſenior tutela gregis, per & invia dux eſt.
Et ſua plus curat pignora mater anus.
Quærit uterque cibos, qua non avis altera ſperet,
Quaque alii pereunt, ſoſpes uterque fuit.
Sæpius & vetulis, quam vellas corpora pullis,
Vulſaque reſtituit ter tibi pluma cibum.
Deinde diu qui ſervat aves, doceatur ab illis
Ætatem, & mores, & mala, quæque juvant.
Anſer avis vivax, hominumque ſuperfuit ævo:
Teſtatur certa quod tibi fama fide.
Bis ſex Alberto ſua cognita vixerat ales
Luſtra, bis oƈto aliis cognita vixit agris.
Cujus agris quæris? Bavarus quos Iſara lambit.
Ipſa mihi oſtenſa eſt, taƈta manuque fuit.
Eſt avis Inſubriæ longè vivacior oris.
Suntque libris teſtes Alderovande tuis. (10)
Hinc ſi tricenos infra tibi deperit annos,
Caſus avi infelix aut tua cura fuit.

Sitne

Sitne domi natus, ferus an vivacior anſer,
Qui rogat, interius noſcere poſcat avem.
Nulla magis volucrum pituitæ obnoxia, longam
Quod facit ad vitam, ſed quoque ſæpe necat.
Mitigat humores, pituitaque reddit inertes.
Rectè igitur notis utile quid ſit, habes.
Sufficit auxilium natura volatibus actæ,
Damnaque, ſegnities cui nocet, addit avi.
Aſpice, ſmegmaticus cicuri cinis uſque paretur,
Quo ſine ſæpe perit pullus & ipſa parens.
Nil ſervat, recreatque feros, qui ſemper ad Arctum
Indeque, bis feſſi, corpora tarda vehunt:
Quique nives inter ſua corpora paſcere juſſi,
Dant ſibi perrarum difficilemque cibum;
Dant ſimul & ſoboli, quæ duriter, altaque parcè,
Mox longum teneris viribus audet iter.
Vix finem ſextilis habet, ſuper aëra ſurgunt,
Noſque idus circa menſe ſequente vident. (11)
Non ſolos juvenes, ſolamque venire ſenectam,
Utraque nos ætas de grege capta docet.

Tamque ſenex capitur, centum oſſeus anſer ab annis,
Ut cibus impaſto vix queat eſſe cani.
Sunt nervi pectus, caro nulla per omne videtur:
Hirtaque longævo tergore pluma riget.
Vultus & ætatis ſunt triſtia lumina ſignum.
Moeror & iratus lumina moeror habet.
Fert ſortem juvenis, data pabula ſumit; haræque
Aſſuetus, cicures gaudet in arva ſequi.
Sed ſenior commiſſus haræ, moerore fameque
Mox perit, & ſociis terror & hoſtis adeſt.
Eſt enim, ut omne animal quod fert mala, mente feroci.
Ærumnam in cunctis vindicat ille ſuam.
Forte & avem triſtemque facit tetricamque ſenectus.
Mens hilaris pulli, quod mala lenit, habet.
Voce pari lætatur hara, & cum prodit in auras:
Utque cicur, natitans, cum cicurique coit.
Deque ovis paribus pullos produxit, in agris
Haud procul a noſtris, quosque Groninga regit.
Eſt in Cheruſcis locus udus, & adſitus Albi,
Anſer ubi innumeras paſcitur inter haras. (12)

Cum-

Cumque ſub autumnum numerus per aquatica magnus
Prata ſonat, gregibus jungitur ille feris.
Tamque bene inter ſe diverſis convenit illis,
Omnis hara ut cicures augeat inde greges.
Per breve tempus hara ſervatur, & advena lautè
Paſcitur. eſt, ala qui quoque mulctat avem.
Sufficit ad multos vel amor vel & eſca tenendos:
Agmina nec curant, vere reverſa, ſequi.
Bis genus, ut Zinanne doces, ferus educat anſer:
Datque, doces, partus ſingulus ova decem.
Sed duo eunt menſes, det ut ova, excludat & anſer,
Mater enim alterno non niſi ſole parit.
Utque domi natam per cuncta imitatur, ad ovum
Lux quoque poſcetur tertia ſæpe novum.
Tardius & forſan gelida parit ales in aura,
Tardius & rumpi forſitan ova videt.
Utque juvet pullos, videatque volucribus alis,
Bini iterum menſis tempora poſcet avis.
Non video ſpatium, quod ad altera pignora reſtat:
Grandia quæ certè non nova cernet hiems.

Si tamen, imprimis credi ut Zinanne mereris,
Bis Appennino, bis & in Alpe parit:
Non facere hoc volucrum poterit pars maxima, partus
Cui vetet Arctoo frigus in axe novos.
Scilicet Arctois pars maxima provenit oris:
Denſior incaſſum nec data pluma fuit.
Magno ad nos numero, lato numeroſa ſub axe,
Gens nec & una ſono, parque colore venit.
Eſt neque pondus idem: ſpecies ego quinque notavi.
Omnis ſed gelidis gens venit orta locis.
Sternit turba lacus, hiememque morata per omnem,
Colligere eſt, pretio quam ſit habenda levi.
Cum volucris noſtras adit, aut prætervolat oras,
Ruſtica gens humilis ſpectat an alta volet.
Et bona gens hiemem de lato pectoris oſſe
Prævidet, & ſignum certius eſſe negat.
Tota per oſſa rubor longum fore frigus & acre:
Lene gelu & brevius candor in oſſe notat.
Quod nihil augurium eſt, negat omnis docta vetuſtas.
Aëris & vires oſſa per ima meent.

Sed

Sed fallare licet, modo det convivia, prodeſt.
Annua Martini lætior inde dies.
Certius eſt certo, patriam repetente boræam
Anſere, non glacies, non revidetur hiems.
Aura levis zephiri quæ prima perambulat Arcton,
Sentitur volucri, ſit via, clangor, eunt.
Littera longa avium ſummum per inane videtur,
Quæque viam, clangens, nocte dieque facit.
Sæpe fit, una gregem volucris quod in æthere linquat.
Paſcua quæſitum fertur & ire lacus.
Sed gregis unde ſui releget veſtigia cælo?
An prope condictis grex manet omnis aquis?
Scitne, ſibi cognatus ubi grex hæreat alter?
Deſerere hanc comites verius eſſe reor.
Pacifica eſt volucris, neque multo prædita ſenſu,
Saltem ſub vitæ tempora prima ſuæ.
Junior & cum ſit, non agmina cognita tantum,
Sed ſequitur ſimiles quos ſibi cunque videt.
Non tamen & Brantis cælo aut Vulpanſère juncto
Gaudet. Congeneres provolat inter aves.

Agmina grex natitans admittit aquatica quævis,
Participeſque ſui gaudet habere cibi.
Lenis hiems ſervat volucres ad ſtagna lacuſque,
Sævior ad noſtro litora pulſa mari.
Litoraque ex pingui terra cum muniit agger,
Inde, vel æquoreo munere vivit avis.
Si tamen aggeribus junctum mare congelat, ut ſit
Non ſemel; auſtrales viſere gaudet aquas.
Retibus ut vivæ, captantur & alite ferro,
Præda ſed ex cæſa vilis habetur ave.
Scilicet arvinam ſapit immittenda culinæ,
Et vix ſervitiis apta ſit eſca tuis.
Præſtiterit vivas cepiſſe, & farre repaſtas
Poſt aliquot menſis appoſuiſſe dies.
Quod memorans cogor dubium tibi triſte fateri,
Tam vivax quod avis juſſa perire facit.
Poſcere jure animam poteris, cui longius ævum
Lætius & forſan quam tibi Parca dedit?
Poſcis & hoc ob vile lucrum, quod ad unius horæ
Gaudia momentum ſit leve, ſi qua facit.

Sub-

Subdita quondam homini teſtans animalia, noſtras
Laudavit vires ingeniumque Deus.
Sed rex conceſſis bene viribus uſus, ut omnis
Subdita ſit felix ſalvaque turba, facit.
Non a ſubjectis animam, nec ab hoſpite poſcit,
Rex ut Cannibalum, quem ferus orbis alit.
Vis, age, ſi qua jubet, liceat te ſanguine paſci.
Non jus hoc ludus, nec bene luxus habet.
Conceſſiſſet enim lex numinis æqua, ferocem
Quod faciendo, minus te ſinat eſſe bonum?
Averſo quod quisque animo facit atque rebelli,
Una ferè vitii certa mihique nota eſt.
Quis primum gaudens animam, quis ſponte trucidat?
Inſitum erat teneris mentibus, eſſe pium.
Sed mox, exemplis & conſuetudine, fuſo
Attonitos ſenſus ſanguine nullus habet.
Mox quoque ridiculum eſt, quod, ut a bonitate pro-
Utilius noſtris mentibus eſſet ali. (ſectum,
Non miſerante animo lanionem vidimus ullum.
Par agit in ſilvis turba Diana tuis.

Multum animo rapitur, quoties miſeratio rapta eſt.
  Juncta quod hæc variis dotibus una bonis.
Aut homines inter quod ſanctum ducis, inane eſt,
  Aut vetitum, bonitas quod vetat, eſſe puta.
Num tamen interea non ſanguine veſceris, inquis?
  Veſcor, ut autoſophi mens mihi prorſus abeſt.
Nolle parum docili conſenſu accredere turbæ,
  Dat male nati animi difficilisque notam.
Et vis eſt, ſervos quod vivis & inter amicos.
  Quos, plus quam miſeras cogor amare feras.
Quà licet ergo, ſequor placitum commune, meumque.
  Lumina & abſtineo cædibus uſque manus.
Naturaque feras ſpectans ſibi ſæpe nocentes,
  Pene tamen vetitis veſcor ut inde cibis.

NOTÆ.

(1) Dictum eſt Palladii : Anſerum lætamen ſatis omnibus inimicum. Quantumque poetis diſplicuit, intelligitur ex epithetis ab iis anſeri non benignè datis. Ea nimirum apud veteres talia. Clamoſus, ſtridens, garrulus, raucus, & improbus. Sed ſicuti præ omnibus ejus voci infeſtus eſt Virgilius, ſatis anſeri placabilis invenitur Ovidius. Nunquam avem depreſſit, nec ſemel etiam a voce vigili, præcipue tamen ob mores laudavit. Quibus ita videtur captus fuiſſe, ut Inachidi, cujus Ægypthiacæ Deæ feſto die anſer immolabatur, invidiam propterea hoc diſticho fecerit.

Nec deſenſa juvant Capitolia, quo minus anſer
Det latus in lances Inachi lauta tuas.

Cumque Dîs hoſpitibus a Baucide & Philemone minimæ villæ cuſtos immolandus eſſet, Deos ſcripſit parcere avi juſſiſſe. Verum ne Virgiiio credar vitio vertiſſe, quod anſeri minus benignus exiſtimetur, improbus, quo epitheto in Georgicis deſignatur, non ſignificat, quod malis ſit moribus : ſed quod improba, id eſt, impenſa natura ovet, clamet, voret & quodvis exſequatur.

(2) *Verſu* 3 & 4. In Anſere meo jam ante XII. annos ſcripto & typis vulgato diſplicuit, anſerinis me pennis adtribuiſſe conſervationem poetarum veterum. Uſus quidem pennarum ad eorum tempora referri non poteſt, ſed ſuperſtites eſſe per codices pelliceos Anſerinis pennis ſcriptos, non eſt quod dubites. Nam ſi ante Caroli Magni tempora earum pennarum ad ſcribendum uſus invaluit, uti plusquam veroſimile

fecit Hermannus Hugo, poeta, & antiquitatum ſcriptor ſcientiſſimus: ſi ab IX. ſæculo pellicei codices, quot quot habemus, anſerinis pennis ſcripti ſunt, veterum ſcriptores plerique per eas ſervati videantur. Quid ſi vero ego, veroſimile faciam, pennarum anſerinarum uſum multo antiquiorem videri debere. Satis notum mihi fuerat, quidquid de ſtylis, deque arundineis calamis operoſè oſtenſum fuit. Hujus notitiæ plane expers cenſoribus meis videri non debuiſſem, qui Herculanenſes non modo libros, ſed & ſtylos & calamos, magno numero repertos, in loco vidi. Nihil pennarum ibi repertum. Itaque inſtrumentum ſcriptorium eſſe quod poſſent, Herculanenſibus Titi cæſaris tempore incognitum fuerit. Sed militibus Romanis in omni Belgio tanto numero verſantibus diu earum uſus incognitus fuiſſe non potuit. Calami arundinei pennarum & forma craſſitudine, ſicut pennæ, ſecabantur, & ſicut illæ in acumine findebantur. Titi cæſaris tempore Romani, ad jam prope centum annos in Belgio verſati, quatenus uſum, qui ex anſeribus fieri poſſet, intellexerant, ex Plinio percipiatur. Plumis non modo ad thoralia, ſed jecore & palmis pedum ad delicatiſſimos cibos, hodie ignotos utebantur. Tamque earum avium cupidiſſimi fuere, ut militum præfectis nihil ſæpius crimini eſſet, quam Anſerum rapina, totis cohortibus ad hæc aucupia demiſſis, ut Plinii verbis utar. Quid ni igitur perſpicaciſſimi illi prædones mature intellexerint uſum ex alarum pennis, magis viſibilem, quam quem ex palmis pedum jam Tiberii Cæſaris tempore invenere. Æeque ciborum delitiæ tam deſiderabiles non erant, quam ſcriptura, omni propè militi, ne dicam præfectis neceſſaria: quos inter eruditiſſimi ſæpe viri, primo ſaltem ſæculo, fuere, uti memoria docet Germanici, Pedonis, Gætulici, Taciti & ipſius Plinii. Omnes illi, & quot non alii! quorum nomina poſſem oſtendere, non ad tempus breve, ſed in Germania pluribus annis reipublicæ cauſa poſiti fuere. Eosne uſum, qui ex anſerinis pennis fieri poſſet, difficulter cre-

credis intellexiſſe? uſum certe viderint eo citius, quod arundinei calami ad ſcribendum habiles ex ultima Ægyptho petebantur. Et ſi primoribus neceſſaria copia affuerit, in tot militibus, quotidie ſcribentibus, nonne egeſtas acuerit induſtriam? nec tamen uſum pennarum Plinii tempore oſtenſum aut communem fuiſſe, velim ut credas. De iis aliquam dediſſet notitiam, qui de arundineis calamis tam ſcripſit ſollicitè. Sed intra quadringentos annos, perpetuo quibus incolatu Belgium omne & vicinam Germaniam tenuere Romani, inventum fuiſſe pennarum ſcriptoriarum uſum, videor affirmare me poſſe. Certum eſt, Romanos ſcribendi ſcientiam Belgis oſtendiſſe. Eadem hodie, qua iſtius ævi Belgæ, utimur lingua. Omniaque vocabula, quæ aliquem cultum, vitæque commodioris uſum ſignificant, ab Romanis linguæ noſtræ conſtat addita fuiſſe, quod earum rerum anterior uſus barbaris atavis nullus fuerat. Ex antiquiſſima lingua intelligimus, quantum victoribus noſtris ex ipſa illa ſervitute debeamus, quam tam inviti ſubivimus, tamque ſæpe intoleranter tulimus. Rudes omnium bonarum rerum, & ad feritatem uſque inculti, qui longas noctes noſtras nullo lumine illuſtravimus, ſicuti ab iis lampades, cereos, candelabra, ab iis, accepimus, quid quid ultra ferinam vitam hominibus fuit neceſſarium. Goroppius Becanus linguam noſtram ut antiquiſſimam terrarum haberi deberi oſtenderet, immenſa eruditione ſua fortè abuſus fuit: ſed perveterem & prædivitem eſſe, nullus ſit, qui neget. Ei linguæ certe olim defuere, quæ ab Romanis addita ſunt vocabula, ſonuſque & ſcriptura earum vocum Romanam originem unicuique indigitant. Ex iis igitur vocabulis, quæ multa numero ſunt, & ſæpe me ad majores noſtros reſpicere juſſerunt, ex iis, inquam, ſicuti videmus a Romanis nos ad ſcholam & ad templa perductos fuiſſe, ex iis intelligimus nos ſcribere a Romanis & ſcribere pennis didiciſſe. Nam ſi ante eorum adventum aut ſcribere aut alio ſciviſſemus ſcribere inſtrumento, lingua tam dives, tamque caſta oſten-

oſtenderet ab ore Belgico natum vocabulum. Sed *ſcribere penna*, *papyrus*, uti Romanam in noſtra lingua originem, ſic nullum ſynonimum oſtendunt. Verum eſt igitur, non tantum vero ſimile, nos a Romanis uſum ſcribendi pennis accepiſſe, qui nos paulo poſt Honorii imperatoris ſæculum deſeruere. Et antiquiſſimus Virgilii codex, in Medicæa Bibliotheca ſuperſtes, paullo poſt Honorii tempora ſcriptus, nonne penna ſcriptus videatur? certe ſtylo exaratus non ſuit. Stylo delebili ceræ, nunquam membrânis inſcriptum fuit. Neque calamo videri poteſt Ægypthiaco exaratus; cujus acumen rigens (nequaquam flexile) pertenues illas exarabat literas, quas in codicibus Herculanenſibus vidi. & quæ in Virgiliano codice jam tenues, jam ſpiſſæ, veluti literæ a penna flexili exaratæ ſunt. Conſule codicem Florentiæ anno hujus ſæculi XLI editum, in cujus præfatione Fogginus tres Virgilii verſus ære faberrime ad verum exemplar exſculptos dedit. Inuenies in tam paucis lineis literas omnes nunc graciles, nunc ſpiſſas, nunc ſpiſſiſſimas, prout flexile acumen pennæ illas magis aut minus membranæ impreſſit. Ab arundine rigido, & ſi flecteretur, frangendo, ea literarum inæqualitas fieri non potuiſſet. Neque ferreo aut æreo ſtylo effectum putes, quod literæ codicis Medicæi membranam inediſſe videntur. Atramenti virus hoc feciſſe, in omnibus aliis Veterum pelliceis codicibus, res eſt ab antiquariis omnibus bonis intellecta. Stylus igitur & arundo ſi Virgiliani codicis iniquiſſimas literas non exaravit, quid reſtat, niſi anſerinis pennis Romæ ſcriptas fuiſſe? & ſcriptas a Turcio Rufio Aſterio Aproniane, qui una cum Præſidio Romæ conſulatum geſſit anno Chriſti CCCCXCIV.

(3) *Verſu* 3. Jecur anſeri exemptum lacte mulſo augeri, legitur apud Plinium. Sed lac quodcunque, cum mulſum ſit, antequam merſum

ſum in ſuo latice jecur extendat, aliqui Plinium ſcripſiſſe putant lacte *recens* mulſo. Sed iſtud recens magna additio, neque tepidum, an aliquamdiu mulſum fuerit, videtur ad extenſionem Iecoris multum feciſſe. Plinium igitur ſcripſiſſe exiſtimo: *lacte & muſto augetur*, neque dubitarem, quin ea recta ſit lectio, ſi primum lacte, tum muſto immerſum jecur augeretur. Anſeres occiduntur, quo tempore muſtum in vitiferis terris habetur. Verno autem tempore, quo muſtum nos accipimus, anſeres ad cibum inepti ſunt. Debet igitur in aliis, quam in noſtris locis probari divinatio mea.

(4) *Verſu* 42. Morini, ex quorum regionibus anſerum greges pedibus iter Romam uſque confecere, & qui hominum extremi Plinio dicti ſunt, non alii, quam qui nunc Flandri & noſtri Zelandi ſunt. Vidi Medioburgi in Valacria, quæ nunc inſula, mappas Geographicas, ſæculo duodecimo pictas, quæ Zelandiæ terram, non modo majorem longèque aliam, quam nunc eſt, ſed Flandriæ continentem oſtendebant. Quod terrarum abeſt hodie, mari merſum fuit, quodque ſupereſt, tumulos ſepulcrales, multaque alia Romanorum veſtigia & reliquias oſtendit, nec minus terram oſtendit anſeribus alendis aptiſſimam, perſimilem noſtrati, in qua tot anſerum greges aluntur. Sed operæ pretium adjicere Plinii verba, iſtud longum ex Morinis iter breviſſimé deſcribentia. „ Mirum in hoc alite a Morinis uſque Romam pedibus venire: feſſi „ proferuntur ad primos: itaque cæteri ſtipatione naturali propel- „ lunt eos."

(5) *Ver.*

(5) *Verſu* 46. Quam carus Romæ anſer ob plumas fuit, docet iterum Plinius „ alterum, dicens, vectigal in plumis (ſcripſerat enim „ prius de earum in cibis utilitate) mollior quæ corpori quam proxima, „ & è Germania laudatiſſima. Eoque delitiæ proceſſere, ut ſine hoc „ inſtrumento durare jam ne virorum quidem cervices poſſint." Male hunc locum intellexit Belonius, avium ſcriptor Gallus: inde cervicalia oſtendens tantum Romanis plumea, non culcitras & plumeos thoros cognitos fuiſſe. Sed ſi præter Plinium, Veteres ſcriptores, præcipue legiſſet poetas, vidiſſet non modo plumeos thoros, ſed & plumeas veſtes in uſu fuiſſe, quæ neque nunc, neque Franciſci regis ſæculo Gallis cognitæ ſunt. Sicuti vero Gallis plumeithori cognitiſſimi ſunt, cervicalibus tamen ex lana bene pexa ad ſalubritatem utuntur. Quod & Romanis ob eandem cauſam placuiſſe ante Plinium exiſtimes. Sui vero temporis viros exagitabat, mollitiem ſalubritati præferentes.

(6) *Verſu* 83. Pennarum & plumarum anſerinarum exportatio ultra centum mille florenos provinciæ noſtræ importat, uti a dignis fide accipio. Urbiſque noſtræ mercator, qui pennas tantum Britannis communicat, ad coëmendas eas X mille florenis utitur. Quod vero in pentametro de merce patriam celebrante diximus, non eſt ita ridiculum, quam leviter rem intuentibus viſum fuit. Addit urbibus celebritas, quod unicuique nobilitas.

(7) *Verſu* 118. Licet proverbium ſit, conſuetudinem alteram naturam fieri. Cicuratio Anſerum ter mille annis vetuſtior, nihil aves ju-

vare

vare videtur, ut ideo ad annos ipſis a natura conſtitutos perveniant. Et quin noſtra a priſca hominum longævitate degeneratio eaſdem cauſas habeat, nullus dubito.

(8) *Verſu* 171. Andræas Engel in Annalibus Marchicis pagina 395, anſeres, prope Brandeburgum ad Spream, ex olenti nebula teſtatur omnes periiſſe. Nihilque magis iis noxium eſſe ſcribit Joannes Colerus, qui multa egregia de anſerum cura habet in iſtis ruſticis libris, quos ſuperius laudavi. Cumque pituitoſum animal ſit anſer, nebulam gravem huic nocentiſſimam eſſe debere, res eſt ex facili credenda.

(9) *Verſu* 180. Procurator coenobii Benedictini, quod ad XII leucas Oeniponte diſſitum in Bavaria vidi, indicavit mihi inter anſeres ſuos aliquem ita ipſius amantem, ut in longiſſimis ambulationibus, quos tantum non quotidie faciebat, comes nunquam deficeret, ſæpeque voce & extenſo collo oſtenderet, quantum ſocietate domini ſui gauderet. Plinioque teſte, poteſt & anſeribus „ ſapientiæ videri intellectus „ eſſe ; ita comes perpetuo adhæſiſſe Lacydi Philoſopho dicitur nus- „ quam ab eo non in publico, non in balneis, non nocte, non in- „ terdiu digreſſus. Argiſque dilecta forma pueri, nomine Oleni, ce- „ lebris anſer fuit."

(10) *Verſu* 196. Teſtes iſti apud Aldrovandum ſunt celebrati nomi-

minis viri, Cardanus ſcilicet & Gulielmus Gratarolus. Cardanus diu avium nullis longævitatem adjudicaverat. Sed cum anſerem ſilveſtrem, tribus perpetuis diebus excoctum, non potuiſſe emolliri, canibuſque objectum manſiſſe intactum vidiſſet, ſe mutaſſe ſententiam ſcripſit. Neque mutatæ ſententiæ rationem levem habuit Aldrovandus, avi longævitatem nequaquam denegans, ſed Gratarolo, qui anſeris vitam ad ducenteſimum annum porrexerat, neque juranti ſcribit ſe crediturum eſſe; incredulitatem illam nulla fulciens cauſa, quam tamen me vidiſſe exiſtimo ex multa operum ejus lectione. Gratarolus, medicus Bergomas ad Lutheranos defecerat, quod Aldrovandus hoc tempore vivens Gratarolo condonaſſet. Sed popularium ſuorum, præcipuè magnatum opinioni, & tempori inſerviens, conterranei, hominis transfugæ, fidem elevando, prudentiam eſſe duxerit. Eo enim ingenio ſuiſſe, non ex illo ſolo loco oſtendi poſſet. Gratarolum vero ut noris, ob ſcientiam & ſcripta maximi apud Thuanum æſtimatur. Ejus ſcripta nunquam ad meam, neque in publicam urbis bibliothecam pervenere: inter quæ notabilis argumenti videbuntur iſta: de memoria reparanda, augenda, ſervandaque. De prædictione morum, & hominis naturæ ex inſpectione partium corporis. De regimine iter facientium, nave curru, equitum & peditum. Multa præter hæc alia ab ipſo ſcripta enumerantur, ſed nulla titulo ornithologico. Neque Aldrovandus adnotavit, qua inductus ratione anſeribus ducentos annos vitæ adtribuerit. Sed ejus temporis vitam avibus aliquot denegari non poſſe, poſterior docuit experientia. In foſſis Delphos, urbem Batavam cingentibus, cycnus ad ducenteſimum annum pervenit. Intraque quod jam præteriit decennium Legatus Batavus e Suecia ad Haganos Patres ſcripſit, Aquilam ibi tum captam fuiſſe, quæ inter aves venatrices fuerat Frederici Henrici Arauſiæ Principis, quem anno conſtat quadrageſimo octavo prioris ſæculi vivere deſiiſſe, nomen veteris domini in teſſera avis pedibus an-

annexa inventum fuiſſe. Adde annos huic aquilæ, quos apud Fredericum tranſegerat, quoſque habere potuit, in ejus poteſtatem deveniens; ad cycni Delphenſis ætatem quod aceeſſerit, videbis. Anſerque quominus aquila aut cycno minus vivax habeatur, me judice nihil ſit, quod obſtet.

(11) *Verſu* 216. Anſeres boreales in noſtris terris ſæpius poſt, quam ante Idus Septembris videntur. Anno octuageſimo tertio ad dies octo ante eas idus mihi & omnibus viſi ſunt; hiemſque, quod notes, duriſſima illa ſecuta eſt. Autumno autem præcedentis anni circa initium Octobris primi advenæ ſunt viſi: hiemſque jam vergens ſatis mitis, per omne ſuum tempus anſeres in noſtris lacubus habuit, ſic ut die Januarii viceſimo, greges literali agmine per cælum huc illuc volitantes viſi & nocte auditi ſint, quod media hieme raro obſervatum. Autumnales advenæ per tres ſeptimanas cælum noſtrum pervolitantes videntur. Quod ſi autem ſolito ſerius veniunt, intra duas tantum transfugæ obſervantur. Tempore Belonii iſti advenæ non violabantur a Gallis, quoniam cicures & ad dominum pertinere habebantur, quod ignorantiam & ſimplicitatem populi, ſed amabili probitate conjunctam, oſtendit.

(12) *Verſu* 238. Iſta terra (in Cheruſcis poſita) quæ altiles greges feris advenis auget, Joanni Colero libro XIII, Hamburgum inter & Luneburgum ſita eſſe dicitur, & Marſatica vocari. Quo nomine veteres Germani paſcuam & paludoſam terram deſignabant. Sic Marſatos Tacitus in Veſtphalia, & in aliis Germaniæ terris alii ſcriptores alios Marſatos invenere.

Hiſce ſuper Anſere a me, jamque per typographum deſcriptis, allatus eſt Anſer a Guenaldo recens deſcriptus: virumque facundiſſimum vidi ea-

dem de ejus pridem cognita utilitate, facili & vili nutricatione, eadem de indole & ejus moribus, deque memori erga hominem gratitudine, quæ & a me adducta ſunt, referre. Vindicat etiam cibis deſtinatum Anſerem a tortura, barbaramque & homine morato dicit indignam, illicitam igitur & deteſtabilem. Adſtruit vero, quod ego adſtruere non auderem, antiquam ejus cum homine familiaritatem minus, quam Gallinacei generis, antiquam eſſe. Idque adſtruere videtur, quod minus feram Anſeres naturam, quam Galli & Gallinæ, amiſere; quodque verno & æſtivo tantum partu, ut cæteræ aves, non perenni & prope continuo, ut Gallinæ, commodis noſtris inſervire docti ſunt. Sed perennem eam fœcunditatem nonquid naturæ ſuæ debent Gallinæ? Sunt in aliquibus Indiæ locis & aliæ continuo parientes aviculæ, ſunt & in America; quod ab educatione & cibis, tepidisque noſtris hibernaculis non habere videantur Gallinæ. Anſeremque videtur nimis deprimere, eum ad cycnum, veluti aſinum eſſe ad equum declarans. Nihil habet aſinus de Anſeris bonitate, nihil de ejus viva & memori erga hominem amicitia. Intelligentiaque, & relata ad uſus noſtros utilitate longè cycnum ſuperat. Nec tantum cycno deformior mihi videtur, quantum aſinus equo. Quod vero Guenaldus nequaquam mihi & noſtratibus univerſis perſuaſerit, feros Anſeres, a boræis regionibus ad ſtagna noſtra per hiemem transfugas, ad interiorem dicit Africam, Bonæque Spei promontorium pervenire. Negant id ſinguli noſtratium, qui in iſta noſtra colonia, inque terris ejus interioribus ævum propemodum exegere. Neque Anſerem Ægypthiacum, quem Sanleci haud procul Pariſiis dicit captum fuiſſe, ex Ægyptho credibile eſt provolaſſe, ſed ex noſtratibus aut Anglorum ſepibus. Transferuntur enim & a Nilo & a Bonæ Spei promontorio ad noſtrates ſepes Anſeres plurimi. Anatem Guinæam cum conjuge octoginta florenis emptam, alis male mulctatam, ex amici Batavi ſepibus fugam hoc ipſo vere vidi carpere, tamque alto euntem cælo, ut intra breve tempus non modo Sanlecum, ſed & in ultimam Galliam pervenire poſſe mihi viſa fuerit. Peregrinari aves nimium putat Guenaldus, transſugaſque veras in nimis ſæpe amota loca amandat.

RE-

R E G U L U S.

Regulus in noſtris avis exiguiſſima terris, (1)
Sive, per antiphraſin nomina regis habet,
Sive joci cauſa minima eſt ita dicta volucris,
Seu populis, regum queis grave nomen erat:
Libertatis amans, infeſtaque terra tyrannis,
Regis avi nomen Græcia prima dedit.
Utque memor populus data nomina regis amaret,
Quæ valet ad populum fabula ficta fuit.
Inter aves regnum cum nempe vacaſſet, & æquum
Jus genus alituum crederet eſſe ſuum;
Altius ad Superos regnum promiſit eunti
Jupiter: omnis aves ſpes fugit unde graves.
Cumque ad certamen pauciſſima turba veniret,
De minimis Trochilo ſpes ſuper una fuit.
Pone aquilam erecta ſtetit inter gramina cauda,
Parvaque res per ſe, tectior inde fuit.
Cumque miniſtra Jovis de terra exſurgeret, alas
Expandens, latæ terga premebat avis.

Utque latens oculos, aquila sentitus ab ipsa
  Non fuit, aërias dum secat illa vias.
Cumque propinqua sitis summo æthere venerat astris,
  Et reditum ad victas illa pararet aves;
Subsultu exiguo se Dîs ostendit, & armos
  Vectoris Trochilus mox premit inde sui.
Jamque fatigatum sua terra receperat agmen;
  Vita fatigatis pene superstes erat.
Spiritus armigeram Jovis haud defecerat omnis:
  Sed Trochilum regis nomen habere videt.
Jupiter æquus erat; neque gens, quæ postera venit,
  Detraxit merito nomen ab arte datum.
Plinius, & Latium Græcis scriptoribus omne
  Assensit. Latias rex fuit inter aves. (2)
Omnibus & populis, quorum modo cognita lingua est,
  Regulus Europæ dictus in orbe fuit. (cavit,
Quodque Europa vetus volucrem, ut modo nostra vo-
  Per senis Alberti scripta legenda vides. (3)
Rex prope non fuerat de nomine certior ullus,
  Quum cui illud veteri fabula jure dedit.

Et tamen inventus, volucris qui nomen avitum
In neque cognatam tradere niſus avem
Parvula avis viſa eſt, raris erratica ſilvis,
Inque quibus nata eſt, vix bene nota, locis.
Aſſimilem paris, quibus aurea vitta per alas,
Moribus aſpectis congeneremque putes.
Sed quia parva avis eſt, ſtriaque aurea vertice quicquam
Regis habet, dicta eſt regulus eſſe vetus.
Non venit in mentem, quod parva volucris Achivûm
Dotibus ingenii nomina regis habet.
Ars Jovis armigeræ vires, & amabilis aſtus,
Non vicit, parum quæ ſtria vana decet.
Omnibus & terris accepto nomine, nota,
Non donata avis eſt, quæ vel ubiquè latet.
Cantat amabiliter Græcorum regulus, author
Quod Philomela tuus zinzizulare vocat.
Alter ſolivagus, neque dote celebris ab ulla,
Tam prorſus cantu, quam prope voce caret.
Tamque carens cantu, donatur nomine, cantu
Quod, velut ingenio, noſtra tuetur avis.

Orchilus in numeris Cilicis vocitatur Arati:
 Niligenis Trochili nomen in ore fuit.
Et quoque Trochloditen dialectus Ionica dixit.
 Cætera ſed regem Græcia fecit avem.
Linguaque poſt omnis nomen quod adoptat Achæum,
 Ante oculos primùm res quaſi mira venit.
Sed latè Europam peragravit lingua Quiritum,
 Et dederit populis nomen ubique ſuum.
Resque minus mira eſt, ſi fabula juncta popello,
 Tamque prius notam nobilitavit avem.
Nota minus, populoque ſemel conſpecta per ævum,
 Nomine communi non celebranda foret.
Ex facili contra nomen commune recepit,
 Quæ plus quam regno rex propè nota ſuo eſt.
In ſe oculos quoscunque trahit, totiesque reviſa,
 Non ſine conſpectu viſa ſequente fuit.
Moribus & propriis lingua dignoſcitur omni,
 Nomine avis quoties non manifeſta ſuo eſt.
Parva avis ad Nilum Crocodili perſilit ora.
 Dicta licet trochili nomine, nota fuit.

Nulla minus velox ſtet in illo tuta periclo
Sola evaſuram ſe fore ſperet avis.
Orchilus ante canit lucentes ſole feneſtras,
Caudam agitans, minimam quam leve corpus habet;
Sed, ſimul imber adeſt, ſibi proxima fertur in antra.
Quisquis & hinc volucrem norit Arate tuam.
Illa ſed aurato quæ virtice, cætera parus,
Oſtendi populis rara nequibat avis.
Utque ideo nequiit manſuro nomine dici:
Sic, quibus aſpecta eſt, rex neque dicta fuit.
Civis ut obſcurus de veſtibus, eſt, ubi ſilvæ
Incola, de veſtis dicta colore ſuæ eſt. (4)
Pluribus in terris vix nomine nota: mihique
Viſa ſemel noſtris, credita parus erat.
Nec merita eſt factis aut moribus, unde vel ipſe
Qui regem fecit, pingat & ornet avem. (5)
Rex contra verus, morum monumenta ſuorum,
Gentibus, & tempus pene per omne, dedit.
Oppida ſæpe quidem volucris, populoſaque viſit.
Frigore præcipuè ſi qua fugatur agris:

Sed ſemel hanc populis urbs confertiſſima Roma,
Fataque portantem Roma videbat avem. (6)
Laureolam ore premens Pompeii ſedit in æde,
Cæſare, Pompeii, qui ſuperatus erat.
Dumque videt populus, quid ferret? projicit illud
Ante pedes ſtatuæ dux ſuperate tuæ.
Poſtera lux docuit Superorum numine miſſam,
Ultima nam Cæſar lux fuit illa tibi!
Exanimisque jaces ſtatuam ante necatus eandem,
Roſtro avis exiguæ cui data laurus erat.
Romaque, ſuſpiciens Superos! ave dicta tyranno
Fata tyrannioli nomen habente videt.
Sed quod nomen habet, non præſtitit impia cauſa.
Indole nulla minus nata nocente fuit.
Solam aquilam irritat, violentam nempe peroſa eſt:
Non quia devictam pungere gaudet avem,
Frigoribus quoties aquilam, & genus omne rapinis
Intentum, villis advigilare videt, (7)
Nil niſi prædonem ſpectat, loculumque relinquit
Cum ſtrepitu, volucrem ſi qua pericla premunt.

Tum celer objectat ſe prædæ, altùmque quiritans,
In ſe prædonis provocat ora feri.
Tum pugnare putes, & milvum lædere roſtro,
Tum rapidos ungues inter & ora volat.
Sed ſimul in tuto eſt & acanthis, & omnis alauda,
Se recipit cantans, condita moxque cavo eſt.
Pugna mihi decies conſpecta, & ſæpius, omni
Eventu trochilo ſemper inulta fuit.
Ales & eſt noſtris populo cariſſimus oris,
Lædere quem pueri vel ſcelus eſſe putant.
Nec magis eſt prognè, tutoque ciconia nido.
Tutior & cycnus non parit urbis aquis.
Nec capitur caveis, nec tanta licentia menſæ eſt,
Ut regem verubus deſtinet ullus avem.
Quis ferat authores, celebresque ſenesque, referre,
Ut cibus hæc fiat, quove ſit aſſa foco.
Sunt quoque, qui vivam depilavere, veruque
Induerant vivam, vertat ut ipſa veru.
Res odioſa mihi, tam nulla mente ſacerdos, (8)
Tam fera qui populum per ſua ſcripta docet.

Talibus ut poſſis vir ſanæ ignoſcere mentis,
In tempus tales deſipuiſſe putes.
Non hac barbarie veteres ſua ſcripta lutarunt.
Gratior his volitans, quam cibus ales erat.
Obvius in ſilvis per inertia tempora brumæ,
Regulus eruget vel ſenis ora ſophi.
Quot folia invergit, movet ut pede præpete terram!
Inventoque cibo quos dat ab ore modos!
Ad feſtas veniens cithariſtria pulcra feneſtras,
Grata minus, modulis quam venit ille ſuis.
Præter enim cantum, dat & auræ ſigna ſerenæ,
Nubilaque & duros ſignat abeſſe notos.
Quique rudes aures incantat voce perenni,
Suavius hiberno regulus ore canit.
Si qua dies hiemis mihi tempore tranſeat agro,
Projicit huic aliquas noſtra culina dapes:
Viſcera piſciculi, bene ſectæ fruſtula carnis,
Exta avium, & quidquid conterat apta manus.
Inde fit, ut volucrum dulciſſima gaudeat agro,
Compenſans numero munera parva ſuo.

Quem tamen imminuit ſæviſſima frigore bruma,
Heu mihi, quot dulces illa peremit aves! (9)
Fruſtra munificas ſe turba recepit in ædes,
Fruſtra ignes auxi, conſtituique focos.
Singula quæque dies volucrem monſtravit ademptam,
Non ſemel & letho nox dedit una duas.
Par mihi vere tamen, par dulce ſuperfuit unum,
Et ſua quod muris addidit ova meis.
Perſicus hos ramis umbrabat odorea vinctis,
In quibus oblongum condidit umbra globum.
Factum opus inveni: ſed cæptum vidit Aprilis
Idibus, arboribus cui data cura fuit.
Menſis abhinc ſpatium cum fugerat, omnia nondum,
Sæpe abſens nido, fecerat ova parens.
Extremum Majo ſua tempora finiit ovum.
Affixit nido Junius omnis avem.
Sic tamen: extremis ut menſis utramque diebus
Spectaret pullis pabula ferre ſuis.
Creditur hic paucis de nido fama ſecundo,
Quam dedit Albertus non levis author avi.

Bis

Bis implet nidum rariſſimus ales eundem. (10)
Regis & exiguo tempore non fit opus.
Noſtis, ut, oblongum nidus formatus in orbem,
Ad latus anguſto limine ſolis hiet.
Noſtis, ut exterius mucoſus, plumeus intus,
Pro modulo volucrum, ſit ſpatioſa domus.
Pullorumque licet numerus quandoque repertus
Auctior, hos digito ſenſimus eſſe novem.
Corpora ſed tetigi tenues ut habentia plumas,
Poſt horam pullis nidus inanis erat.
Lignorum diſſecta ſtrues, non abſita muro,
Ad ſua nutrices poſt cava vidit aves.
Fertur, & intactos ſua tecta relinquere pullos
Ocius, ac ſalvos quos ſua penna facit.
Perque fere terram noſtris avis incubat oris,
Ut repetat nidos turba tenella ſuos.
Utque ferè ſemper, per frigora ſemper & imbres,
Foſſarum ripis antra frequentat avis:
Foſſarum ripis, quas ardua quercus obumbrat,
Multaque cum querna fronde rubeta tegunt:

Sic illis ſua ſæpe cavis cunabula ponit,
Quæ mira variis uſibus arte ſtruit.
Non ſine veſtibulo domus eſt, longoque canali
Jungitur interior qui capit ova thorus.
Veſtibulum patet ore brevi, quod frondibus abdit,
Venatum muſcas cum jubet ire fames.
Sic noſtris nidi plerumque ſtruuntur in oris,
Saltem ubi terra nigra eſt, & ſatis extat aquis.
Rarior aucupibus, muris affixus, habetur,
Subditus imbricibus tegminibusque caſæ.
Rarior & ſitus eſt in ſepibus, inque rubetis:
Rarior eſt nidus, quem cava malus habet.
Quas tamen ad nidum ſedes ſibi regulus optat
Exterus, ut ſcriptum fama per omne docet.
Ad foſſam nidos amat indiga vermibus ales
Inſectisque, quibus ſic ſita ſemper adeſt.
Adde, quod æſtivis ſe mergere gaudet in undis,
Quodque magis ſitiens nulla videtur avis.
Maximaque exſtructi per ſubterranea nidi
Cauſa ſit, hæc hiemis quod cava tempus amat.

Nusquam avis immodicum peragat cum conjuge frigus
Tutius: ut quæ hiemat diffita fæpe cafis.
Turbaque fe juncto coit adjutura calore:
Albertus trochilo quod fuper unus habet. (11)
Regulus in tantum loca fervat cognita cunis,
Ut corvum patriæ vincat amore fuæ.
Transfuga nulla avium minus eft. Latiffima regna
Quæ tamen, ut meritus nomina regis, habet.
Omnibus Europæ, quod fciri fufficit, oris
Cernitur, exceptis Moenalis urfa tuis.
Cimbria fpectat avem tamen, ut per frigus in auras
Non nifi poft medii tempora folis eat.
Dicitur & Canadam veniffe, fimillima plumis, (12)
Quæque fcolopacem tota colore refert.
Et maris & color eft per corpora conjugis unus,
Vividior tantum pectora regis obit.
Mira fides in amore avibus plerisque videtur. (13)
Conjugis exemplum rex dat & ipfe boni.
Nam duo cum capti fuerant per tempora brumæ,
Tota diu focios viderat ire domus.

Per-

Pertenuis fiſcella pedes aurata notavit,
Quintaque poſt junctas bruma notavit aves.
Terra ubi clauſa diu nivibusque geluque, volucrem
Vermivoram quid alat, quærere cura tua eſt.
Corticis arborei conduntur hiatibus ova,
Omne tot inſectis poſt venit unde genus.
Inde cibos per frigus habet. Minus indiga pungit
Sorborum & baccas oxyacantha tuas.
Paſcitur & nivibus; nivibusque inſecta quod inſint,
Illa nives perarans, multaque prodit avis.
Plus frigus nocet acre fame; quod ut alite vitet
Callidius, regem ſæpe caminus habet.
Plura relaturi ſuper alite parva, timemus,
Ne putet hæc oculis fama minora ſuis.
Et levibus videor nimis otia perdere curis.
Quid faciam? ſuaſit talia ſcripta quies.
Regulus eſt quidam noſtræ notiſſimus urbis,
Umbram qui famæ pertimet usque ſuæ.
Quique putans ſatyris me nomen habere Curilli,
Nomine quo celebres Arcades inter eo,

Hiſto-

Hiſtoriam patriæ ſcribentem infamat, & aulæ
Læſurum dicit nomina clara virûm.
Jamque ſuſurrando me dixit & illa Curillum.
Probro eſſet tamquam nomen Honore datum.
Poſt tamen in culpam, ſi tangam publica, verti
Poſſet. Et hæc Patriæ, non mihi, ſcripta forent.
Sepoſitus labor eſt. Et aves deſcribere cæpi.
Pica meum & corvus jam puto carmen amant.
Utque oculos cantata trahat, petit æthera ſummum,
Dulcius & ſolito cantat Alauda melos.
Sperat & hæc volucris melius tua Lector habere
Lumina, quam Patriæ regulus ille meæ.

NOTÆ.

(1) *Verſu* 1. Qui minimi generis parum, pennis auricoloribus; iſtaque fulva decorum, veterum exiſtimant regulum eſſe, exiſtimant & illum veterum vero regulo minorem. Sed & id, incertum mihi, ſi certum ſit, regulum verum exiguiſſimum in noſtris terris avium dicere liceret. Sicut enim nusquam hic naſcitur regii nominis uſurpator, adeo inter autumnales transfugas non comparet, ut nullis aut aucupibus aut avium amatoribus oſtenſus ſit. Mihi vero uni, divinitus tanquam, non modo apparuit, ſed & in manus venit. Hieme anni octuageſimi quarti ſæviſſima illa, in publico ſuburbano nemore dum pranſus exſpatior, virgas viſco a pueris oblitas, inque illis aviculam video, in muſeis Batavorum non ſemel a me ſpectatam; quam poſtquam criſtatam reguli æmulam ſatis, ſatisque diu videram; pedibus viſco exſolutis, libertati & coelo a me reddita eſt.

(2) *Verſu* 32. Aviculam, quam cum omni Europæ populo regulum habeo, Græciæ antiquæ populus univerſus non modo regem, ſed regem ab eo denominavit tempore, quo per fabulas ei prima inſtillata fuit cognitio ſapientiæ. Aquilam ante fortiſſimam, & dominam avium norat: ſed ut diſceret artem & conſilium viribus eſſe potentiora, excogitata eſt fabula, quæ apud ſenſu pleniſſimam gentem eatenus valuit, ut aviculam late regem dixerit & ſenatorem, quæ ſupremæ poteſtatis nomina ſola cognita fuerint antiquiſſimis Græciæ incolis. Non igitur, ut Guenaldus ſibi perſuaſit, erravit Ariſtoteles, qui conſtituta pridem nomina aviculæ adſcripſit. Nec illa tamen reticuit, quæ Cilix poeta Aratus, quæque Niliacus populus avi dederat. Sed regis, regisque cum aquila pugnantis

nomen (quod ad designandam avem non frustra Aristoteles addidit) vulgatius fuisse nomen, exinde conjicias, quod hoc in linguam Latinam, non orchilii nomen & trochili acceptum sit. Cumque nomine avis, fabulam Romanos accepisse, & meminisse, credibile est: quod illa excogitata a Græcis fabula omnibus percognita est populis, qui authoribus post Romanis aviculam denominavere. Authoribus dico Romanis, quia non alias omnes linguæ in ave pariter dicta consensissent. Ad quos enim Europæ populos pervenere Romani, pervenitque notitia linguæ Latinæ, invaluit regem dici aviculam. Et hoc certe nomen accipi a gentibus, & perennare apud eas non potuisset, si in aviculam cecidisset invisam, gentibusque perraris cognitam. Id unum si considerassent scriptores, qui Parum cristatum veteris Græciæ regulum fecere, id certe non fecissent. Id vero potuisse eos facere, qui mirabitur, mirabitur magis, omnes veteri regulo ab Aristotele & Plinio inditos mores, novo prorsus diverso regulo a recentioribus additos fuisse. Novus regulus avis est gregaria, solivaga est vetus. Patriam hæc & nidi confinia nunquam derelinquit. Altera transfuga est, cumque transfugis paris per autumnum in quibusdam terris videtur. Veterum Regulus cantat: cantuque tam destitutus est recentior, ut pene mutæ & vix auditæ vocis avis sit. Possem antithesim extendere, nisi avem undique diversissimam esse, satis constaret, & ex sequentibus etiam videndum esset.

(3) Albertus Magnus, qui Sæculo XIII in Germania scripsit, multa de quadrupedibus, multa de Avibus tradidit haud quaquam spernenda. Quod quidem non ideo dico, quoniam veterum Regulum agnovit, sed quia recentiores ornithologos hunc non legere video, & tantum ex Gesneri eum aut Aldrovandi scriptis allegare. Ejus deinde agnitio alicujus momenti est propterea, quod & illam avem ita appellasse sæculo suo scribit Germanos. Et scripsit hoc Albertus in Bavaria, ubi auricolores pari fre-

frequentiores ſunt, quam ulla alia in terra. Vidit igitur neceſſario aviculam obſervator avium attentiſſimus, ſed non, ut regem, aut regio nomine ex criſta dignam judicaret. Ne quidem ut commemoratione dignam vidit: quod pari ſpeciem eſſe crediderit, ut revera eſt. Satisque propterea habuit, de paris loquens, varios dicere paros eſſe, innumera varietate, omnes ſingulari coloris pulcritudine. De Regulo autem loquens Albertus longus eſt. Nihil tamen inter multa notabilius, quam quod ex Germanis regulum avem dicentibus videas, appellationem perveterem eſſe, & à Romanis neceſſario apud eos relictam. Nomenque perennat in hunc diem apud omnes Germaniæ populos, ſicut & perennat apud noſtrates, levi tamen inter Batavos & Friſios differentia, illis hiemis Regulum dicentibus, quem urticarum regulum Friſii dicimus. Eaque noſtra appellatio, quod per omne oceani Germanici litus & quidem Roſtochium uſque producitur, apud Aldrovandum video: qui data avibus ab hodiernis linguis vocabula diligenter adnotavit: pari attentione nequaquam uſus in comparandó veterum regulo cum illo, quem Geſnerum ſecutus regem fecit.

(4) *Verſu* 90. Parulus ſilvaticus (ſic enim vocatur a Suenkveldio in Aviario Sileſiæ) nusquam niſi a colore plumarum per hodiernas linguas dictus fuit: nusquam rex aut Regulus. Male enim Guenaldo nuntiatum fuit, in Belgio Regulum dici. Nomen Belgicum, quod parulo tribuit, vero Regulo a Belgis datur. Neque apud Anglos regina, ſed *Neinmurder* dicitur, uti Turnerus Anglus memoriæ teſtatum relinquit, primus poſt Albertum recentioris ævi ornithologus. Geſnerus & Belonius ſcripſere poſt illum. Turnerus regem Ariſtotelis & Plinii regulum pro vero Regulo habet. Alterum ſcribit ſe nec in Anglia nec in Germania vidiſſe. Vixit enim multum temporis Coloniæ Agrippinæ, ubi igitur paruli non ſunt, quos ornithologi recentiores frequentiſſimos di-

 cunt

cunt esse in Germania. Sed video Germaniam illam Bojorum & Noricorum finibus contineri, nec se quidem ad Tigurinos extendere, ubi aviculam Gesnerus, quam regem fecit, perraris autumnis scribit videri. Turnerus, quem primum dixi recentioris ævi ornithologum fuisse, Coloniæ anno M. D. XLIV commentarium suum edidit, de Avibus inscriptum, quarum apud Aristotelem & Plinium fit mentio.

Versu 94. Conradus Gesnerus, qui primus parulum silvestrem regio nomine donavit, quique in illam opinionem se venisse scribit ab Æliano persuasus & ab hominibus coætaneis, nostro ævo incognitis, detraxit aviculæ proprios mores, nempe quod turmatim volat, moresque veteris reguli regulo a se creato adscribit, nempe quod suaviter canit, cantuque soles hibernos & silentio imbres præsignat. Ovaque dat ei, ut veteri regulo, novem, cum qui ejus sententiam secuti sunt, ova tantum sex aut septem illam aviculam parere viderunt. Tam qui statim in descriptione reguli sui erravit, quod sequaces, & eruditos viros habuerit, mirarer, nisi, quam inconsiderate scribant polygraphi, & ille me & Aldrovandus docuissent. Aldrovandus Gesnerum secutus est, magisque, quam antesignanus ipsius, utrumque regulum confudit. Regulum verum scribit turmatim volare, qui magis ipso corvo solivagus est; statimque subjungit, eum adeo societatis impatientem esse, ut, quotiescunque congeneres offendit, confligetur, quod verum est. Sed quid facies scriptori tam sibi in tribus exaratis lineis contradicenti? quamque parum regulum verum norat, & exinde videas, quod eum quidem cantare, sed tantum Majo mense scribit cantare, & tamen se a Belonio scribit accipere, eum etiam hieme cantitasse. Atqui regulum verum noscentibus in comperto est, eum per hiemem & siccum frigus cantare suavissime, tempore vero incubationis non audiri, quo tem-

tempore ovis incubat cum conjuge, ut nempe ova numero multa junctione corporum exiguorum calefiant.

(6) *Verſu* 100. Quod ex Suetonio, de Regulo Romam veniente, & in media urbe ſuper Pompeii curia viſo, in verſibus meis expoſui, exponit luce meridiana clarius, qualem avem veteres pro Regulo habuerint. Nominis ejus uſurpator recens, id certe non feciſſet, ut, qui mores ſilvaticæ avis cognitos habent, haud dubiè vident. Suetonius quidem Romæ viſam aviculam Regaliolum vocat. Sed hoc nomen liquet Reguli ſynonymum eſſe. Venit enim per hiemem in urbes quam frequentiſſime, caminis Groningenſibus illapſus non ſemel. Eratque diebus hiemis extremis Romæ, cum Cæſari fatidicus veniret.

(7) *Verſu* 137. Quod de Regulo ſcripſi cum avibus rapacibus pugnante, ſicuti intellexi, poſt primam ſcripſi opuſculi editionem jam ante quatuordecim annos factam. Inter villæ meæ vicinos aucupem habeo, virum honeſto animo & acri judicio, ſeque minus aucupio alentem, quam oblectantem. Habet ex agris paſcuis, unde vitam commode ad annos perduxit jam ſenio graveſcentes. Huic cum, de Regulo quod ſcripſeram, interpretatus eram, omiſiſſe me dixit pugnacitatem ejus, quam cum avibus rapacibus ſolennem non ſine oblectamento ipſi centies hibernum tempus oſtenderat: aſpecturum me iſtas pugnas fore, ſi per hiemen ad villam veniens regulos interdum ſequerer. Neque temporis multum interceſſit, quin pugnam illam obſervarim, ſemelque illam bis cum milvo tridui tempore pugnatam. Relegens propterea ornithologos, vidi mentionem ejus rei Ariſtotelem feciſſe, ſolumque ex recentioribus Belonium retuliſſe, quod ab Ariſtotele acceperat. Adnotaverat & hoc Plinius, addens tamen, ſi credimus. Nemini non conſtat, Plinium nihil ex ſuis, omnia ex aliorum obſervationibus compilaſſe. Virum tamen

veri ſtudioſiſſimum vel ex hac dubitatione vides. Belonius videtur hujus rei certior, & Ariſtotelem & obſervationes ſuas ſecutus eſſe. Neque ex illis eſt Belonius, qui Regulum verum non agnovere. Licet Ariſtoteles, paucis tantum verbis inimicitiam Reguli notabilem indicarit, ex illis doceamur tamen, quam vera & notabilia veteres poſteris tradiderint.

(8) *Verſu* 137. De regulo vero & falſo cibis utili, nihil veteres, multa docent recentiores, ſed unde quis tanto numero regulos veros habeat, ut viri docti rem tanquam utilem videantur docuiſſe? fatentur difficillime avem capi poſſe, capi multo numero poſſe, res eſt quæ fieri non poteſt. Eſt enim ex avibus maxime ſolivagis, & quarum decem paria non ſint in villis maximis, & maxime ſilveſtribus, & quæ decem paria decem peritiſſimi aucupes per integram hiemem capturi non ſunt. Quid igitur nugivenduli docent ſcriptores? Et regulos vivos veru infigi debere, doctrina non tantum eſt barbari alicujus Maſſagetæ, ſed quæ profecta ex ſano capite negetur. Et tamen Magnus hanc doctrinam tradidit Albertus, per hoc ſæculi ſui teſtatus barbariem. Quoniam vero Albertus non tantum ſacerdos, ſed & Epiſcopus fuit, ornithologi, qui ſacerdotes fuere, manſuetudinem duxere eccleſiaſticam eſſe, doctrinam illam ſtolidam, feram, Maſſageticam non modo poſt illum commemorare, ſed & commemorare, ſe experimentis ſuis didiciſſe veriſſimam eſſe. Veritatem illam videre Kircherus, Schottus, Rhacincius, omnes priore aut hoc noſtro ſæculo ſacerdotes! Regulum vivum, deplumatum, ſale obrui debere ſcripſit Aldrovandus, idque medicinam neſcio cui malo conferre. Erat ille medicus, ſed quem ab artis ſuæ exercitio ſevocavit ornithologia. Ne vero frivola & ſtolida non ſcriberet interdum, ſevocare ornithologia non potuit.

(9) *Ver-*

(9) *Versu* 160. Sicuti hiems sævissima anni octuagesimi quarti Regulos, rubeculas, sturnos & hirundines notabiliter imminuit, sic & exiguas aves transfugas, turdos præcipue, autumno insecuto perexiguo numero ostendit. Notatum vero a complurimis, luscinias, quas inter latentes habeo, æquo numero nec tardius vere insecuto cecinisse. Et hæc præterlapsa hiems ad idus Februarii satis mitis, indeque per has & alias Europæ partes intenso frigore & altis longisque nivibus sæva, quin avibus nocuerit, non dubitamus. Lusciniæ tamen, quæ recinere cœperunt, æquo non modo numero, sed & prius solito recinuere. Et ad solitos dies redierunt hirundines, nec minore numero quam observatæ sunt anno priore.

(10) *Versu* 179. Bis quidem raræ, sed aliquæ aves bis nidum implent eundem, quæ operosius eum construunt, non vero Reguli. Augetque verisimilitudinem hæc experientia, eos partum non repetere, quem duplicem regulo dedit Albertus, raro alias falsis testibus usus.

(11) *Versu* 222. Albertus regulos scribit nidos superstites per sæviorem hiemem repetere, & aliquo etiam numero se in illis constipare. Avis est quidem regulus sociorum minime patiens, dum ipsi bene est, sed mutat naturam miseria. Quinque socios regulos in villæ meæ horreo vidi per frigus anni octuagesimi quarti, vidi & eodem tempore passeres ibi & duas fringillas. Omnes, credo, tepidior secessus allexerat. Videtur igitur mihi, fidem mereri Albertus. De cætero constipare se aves complurimas per sævius frigus, quæ alias per hiemem non latent, res est, quæ negari non potest. Eadem penultima hieme unus ex senatoribus nostræ urbis reticulo ceperat ad centum passeres, quos summis domus suæ tabulatis, per ea interdum spatiari solitus, imposuerat, conspectu avium se recreaturus. Seque pastu & conspectu volantium aliquamdiu recreaverat,

 sed

ſed cum per aliquot dies intenſiore frigore in tabulatum non veniſſet, aves largiter licet paſtas, ad eas reverſurus, non reperit. Perſcrutans igitur, an per aliqua tecti aut tabulati foramina eſſent elapſæ, invenit inter putridas trabes antrulum, in quod omnes, quot quot fuerant, ſe agmine facto conſtipaverant, ſed duriſſimo frigore interfectas reperit. Quod vero Albertus de regulis per frigus in nidis ſe conſtipantibus memoriæ prodidit, licet admodum notabile ſit & ad notitiam avis faciens, unus ſcriptorum avium Jonſtonus rememoravit.

(12) *Verſu* 231. Notabile eſt admodum, Regulos per omnia noſtratibus ſimiles, reperiri in Canadenſi regione, quæ Americæ pars eſt ſeptentrionalis. Charlevæus, jeſuita Gallus, author ſatis omnibus a bona fide notus, id in ſua Hiſtoria teſtatum reliquit. Unde, uti bene obſervat Guenaldus, Americam, per aliquem haud nimis frigidum terræ angulum, Europæ continentem aut eſſe aut fuiſſe exiſtimes. Avis enim minime transfuga, frigidiſſimæ terræ impatiens, non niſi paullatim ſe in iſtam alias terram extendere potuiſſet.

(13) *Verſu* 235. Nihil, poſtquam aves obſervare cœpi, verius inveni, quam quod de certis fidisque earum conjugiis in Regulo meo dixi. Et ſane ea fides talis eſt, ut ſtuporem videatur mereri. Neque picis tantum illa, corvis, perdicibus, cæterisque alitibus perpetuo per hiemem in eodem loco viſis, ſed & latentibus & transfugis conſtat. Adnotavi miraculum hoc in avibus a me deſcriptis. Notam tamen hanc extenderem, niſi unicuique hujus veri facilis eſſet experientia. Capiantur in nidis, quæcunque capi aves in nidis poterint. Nectatur pedibus, quodcunque ſine incommodo earum necti pedibus in ſignum poteſt. Experiri volentibus jucundior erit ſua, quam quæ ab aliena ſide veniet, credulitas.

CO-

C O T U R N I X.

Ruris aves inter, caveis & in urbe celebres,
Sit tua cara mihi matertera Phoebe coturnix: (1)
Sit, quia muſcivora eſt, ſegeteſque & paſcua purgat:
Sit, quia voce placet, deſignans lucis & anni
Tempora, deſignans pluvias, tempusque ſerenum,
Sit tamen inprimis, quia, quam fuit ante, volucris
Notior eſſe poteſt, & det mihi carmine famam.
Nullaque ſperari ſi gloria carmine poſſit,
Scribere, quod juvit, mea præmia ſola vocabo.
Commoda voce fuit, caveis detenta volucris,
Mane vocans lecto, juvenemque laboribus illis
Aſſueſcens, dulcem faciunt qui nunc quoque vitam.
Quantaque ruricolis, ubi turba perambulat ædes,
Gaudia quanta facit! corrugent ora puellæ,
Corrugentque, ſophum qui me dixere, ſodales.
Vita bonis uti docuit me rebus, ut illos,
Non tamen aulæis opus, ut veſtigia ponam,
Sub tecto ſi ruris eam. Domus amplior agris,

Amplior inque ipſa luxus mihi verus in urbe eſt.
Quid vetat, ut prope ſit conclavia munda, cubile
Solibus expoſitum; quod quales cunque receptet,
Et bene paſcat aves. Stratumque, ubi verris, arena,
Nullius offendat, neque Friſonis ora puellæ.
Eſt bene, ſitque diu, parili mihi ſede coturnix
Plurima, quæ notis manibus ſua granula ſumens,
Clangit, & extremæ recreat mihi tempora brumæ.
Singula quæque ſuas habet & quia cantibus horas,
Tempora quæque notat ſine gnomone juſta diei, (2)
Eſt quoque jucundum, ſua tergora quamque ſcabentem
Cernere, & adſtratis mergentem corpus arenis.
Hæc inter non cura ſubit, timor, ira, cupido
Nec ſentis, quod bruma tuas ferit imbre feneſtras.
Parrieti inſertus domini conclavia fornax,
Illarumque ſuo calefactet ab igne, lacuſque
Fagineo ſit munda labro, neque deſit & herba.
Ceſpes & herba virens, vernum renovata per annum,
Mirum eſt, ut cantum feſtinet! & ante quietos
Ad fera bella mares, illæta, diurnaque cogit.

Ex-

Excipe prævalidos, & prælia ſemper amantes,
Clangorem in caveis repetant, quem propter aluntur.
Grana nigræ ſegetis (Saracenam Gallia dicit,)
Alituum cibus eſt. Miſcetur cannabe, ſegnem (3)
Ut cantum recrees. Vox eſt ſua conjugibusque:
Nec gravis auriculis, nec diſplicitura propinquis.
Utque mares reticere vetat, ſtimulare putatur
Ad cantum omnigenas plus quam vox ulla volucres.
Altaque turba dabit tibi foemina rure, maritos
Ut quoque voce ſua per agrum vel convocet ipſum.
Credereque haud facile eſt, quam vox tenuiſſima longè
Deque domo auditur! ſub Aprilem ea turba minurit:
Subque idus menſis, niſi frigora ſera, per agrum
Prima avis adveniens, circum & tua tecta ſonabit.
Turba ſed adveniens non intellecta per auras,
Nec cum hiemem fugeret, tibi venerit unde, requiris?
Qui Latii mecum peragraſſet litora, mecum
Rudera vidiſſet, quæcunque Lavinia tellus,
Ardea, caſtrum Inui, vetus Antï oſtendit & ora,
Non dubitaret aves remeare auſtralibus agris.

Pe-

Pene dies aderat, quæ tempora findit Aprilis,
Cum mihi mane novo ſpatianti in litore, latum
Per mare turba redux viſa eſt, quam credere poſſes
Orbis aves omnes. Neque noſtris Neſtor in oris,
Vel ſi colligeret ſpectatas omne per ævum,
Tot ſe viſurum credat fore. Litus, & alga,
Lataque defeſſo conſtrata erat alite tellus, (rum,
Prenſaque nonnulla eſt manibus, comitumque meo-
Sed quæ macra mihi, ſociisque eſt viſa Britannis,
Utque cibus, viſa eſt guſtu noſtratibus impar.
Sed quæ avis ex Libya (nam creditur inde venire) (4)
Agmine tam magno Latias revocatur ad oras,
Cur fugit hinc nunquam, nunquam redit ulla gregatim?
Nocte iter hoc faciens, gens advena vere fuiſſet,
Aut profuga ante hiemem populoſo in litore viſa,
Utque mare à nautis vigilacibus omne ſecatur,
Per mare, viſa foret, fugeret licet una coturnix:
Turbaque magna volans peregrè bis omnibus annis,
Auribus atque oculis deprenſa frequentius eſſet,
Quam mare Thyrrenum cum maxima Roma teneret.

Sed

Sed ſi perquiris venientes undique nautas,
Nullus avem autumno, neque noſtras vere per undas
In velis vidit; qui vela per omnia ſidens, (5)
Plinius ut perhibet, naves & apluſtria merſit.
Nubem avium, qualem Fortuna mihi obtulit Antï,
Duceret oſtentum, quod navita ſponte referret;
Quodque videns, ſtupuit Bellonius; Ïoniumque
Par docet examen bis pertranſire quotannis.
Diſparitas igitur ſit noſtras inter & illas
Magna coturnices; quam terræ partibus illis
Non faciat numerus: noſtris volet æquus in oris.
Et quia plana ſequens volucris ſata læta frequentat,
Paſcuaque; apparet, quod forte frequentior hic ſit;
Quam, quacunque videt lapidoſos ſurgere montes,
Saxaque dumetis aut denſis obſita ſilvis.
Neve magis tepidos videatur amare receſſus,
Conſule Linnæum. Totam illa perambulat Arcton, (6)
Nec Ruſſos metuit, nec & aſpera rura Getarum;
Eſtque, ubi vix ullo glacies liquefiat ab anno.
Quanta per has terras a terræ partibus illis,

Si

Si frigus fugeret, turba iret & omnibus annis?
Sed tardam brevibus pennis, pinguedine tardam,
Abdita quæque ſatis per & æſtum deſidet omnem,
Frigora cum veniunt, ſubitanea ſæpe per Arcton,
Ne, tu illam credas gelidum per inane, per auras
Ventoſas aut velle vias aut carpere poſſe.
Græca avis, & curſum regionibus audeat illis
Omnibus, unde gregem brevior fuga tradat in oras,
Quas nullum vel frigus habet, vel mite perurit.
Threjicias ſic Nilus aves, ſic forte Pelasgas
Cinyphus, aut Cercina videt: quæque Africa Thuſcis
Objacet, exſulibus det diverſoria Thuſcis.
Venit & a Gallis, citra juga longa Cevennæ
Ad Rhodanum poſitis, Numidas aditura coturnix.
Illa moram tamen ales habet, Balearibus, inque
Corſorum ſcopulis, Sardoaque litora propter,
Haud alias factura viam, viſuraque Mauros.
Nam, modo flectit iter, caurisve relinquitur ales,
Decidere in fluctus & in obvia vela videtur. (7)
Harum igitur volucrum quicunque pericula cernis,

Qua-

Qualia noſtrates, & ab axe Lycaonis urſæ
Venturas maneant? ſuperari poſſe negabis.
Frigora cumque neges manſuras vincere poſſe
Quid reſtat, niſi ſomnus aves ut ſervet opertas?
Grata parum eſt, video, magnis ſcriptoribus illa
Tam multa ratione licet ſententia nixa.
Sed quid ament niſi verum homines, tam cernere verum
Non modo qui digni, ſed & apti, jure videntur?
Verum & ego cum ſecter, ab his, & ab omnibus oro,
Nequis me famam meritis oppedere velle,
Scribere neu quis aves, faciam ut miracula, credat,
Detineamque animos paradoxis. Cognita priſcis
Pleraque me teſtor ſcripſiſſe, inventaque pauca:
Inventumque novum non eſt, ſopita coturnix.
Res latuit veteres terris auſtralibus ortos.
Sed ſi de Græcis, volucres curantibus, unus
Teutonicis, patriæque meæ vixiſſet in oris,
Non neſciſſet avis latebras ſtudioſa vetuſtas.
Albertus, rerum bonus obſervator, ad Iſtrum (8)
Qui vixit Bavarum, & Rheni quandoque per urbes,
In-

Invitis ſæcli tenebris oculatus, & acer,
Vidit aves non poſſe ſuis diſcedere ab oris.
Vandalus &, noſtro qui ſcripſit Kleinius ævo, (9)
Condidit in patria, patriæ regionis alumnas.
Sed quod utrique fidem detraxit, uterque negavit
Et procul Auſonias, procul & migrare Pelasgas.
Deprenſusque error veſtigia pone ſequentum
Tam procul avertit, ſcrobis ut formidine, plures
In præceps lapſi: minus unde innubila veri
Lux fuit ante oculos, quam vulgo apparet inerti.
Sic bene naturas avium venator, & auceps,
Non bene vir ſpectat celeberrima ſcripta ſecutus:
Sicque coturnices diſcedere doctus, ut ingens
Oſtendit ſignum, quod, quæ ſopitur in agris (10)
Sub Jove, clauſa domo volucris bene vixerat. Atqui
Non obſtet, quod clauſa domo bene paſtaque frigus
Et ſomnum vincat. Volucris quota vincit utrumque,
Quæ jove ſub gelido ſemeſtri obnoxia ſomno eſt?
Nec, quæ avis in cavea ſub brumam, comparet ullus,
Et patitur nudis quæ pernox libera pratis.

Mil-

Mille avibus, cavea vigilantibus atque canoris,
Mille feris ſopor inde venit, ſub tegmine clauſo
Non dormituris: quarum ſi cognita nulla eſt,
En, populi ante oculos, fera fulva perambulat urbem,
Rictus vincta, gradusque pigros ululatibus urgens,
Quæ certè Arctois, venit unde, quiesceret oris.
Ipſum hominem ad ſomnos perlectat frigus, & acri
Frigore perſtricto ſenſus, dormire neceſſe eſt.
Nec refert, ſomno quod non expergeris illo;
Somniferum frigus modo credis, frigus & omnem
Spiſſare in nervis, venisque fibrisque liquorem.
Scilicet inde ſopor ſequitur: quem forſitan auget,
Securumque facit præſumta animantibus eſca, (11)
Aut anima exſurgens terris. Sed quisque refellat,
Pro ſenſu lubituque ſuo, quod opinio tantum eſt,
Dummodo viſuris volucrem non eſſe, vel eſſe
In latebris, ratio quod juſſerit, accipiatur.

Non ſit in his terris, niſi condita dormiat ales,
Quod, puto, monſtravi; nam transfuga viſa fuiſſet,
Viſa fugax, aut viſa redux: quod utrumque negabit,

Noſtra coturnicum quæ gens habeatur amatrix.
Nam Saracena ſeges, ſeges ultima, quando ſecatur,
Sæpe ſub extremis quod fit Septembribus horis,
Tempore tam pigra eſt, meſſoris ut arma propinqui
Non metuens, denſas inter cædatur ariſtas
Plurima, quæ coenam vel et hoc mihi præbuit anno.
Quodque tibi meſſor, noſtris teſtabitur oris
Qui tardam venator avem vix pellit in auras,
Admorſamque refert canibus. Neque clangit, & illo
Tempore ſponte ſua nudos volat ulla per agros.
Per tamen & ſtipulas, per agreſtia poma, per, orta
Plejade, quæ fruticant, & rapa moratur, ad idus
Octobris. Quæ ſera dies mihi præbuit inter
Perdices illam, venantis ab alite ferro
Tum quoque percuſſam. Munusque inſigne Dianæ
Quod faceret, comes ales erat, quæ dicta Pelasgis
Ortygometra, greges Danaum ducebat ab oris,
Rexque coturnicum Batavorum & ab ore vocatur. (12)
Sed gregibus procul, & diverſum cæſa per agrum
Dux profugarum avium fuit illa: ſapore coturnix,

Plu-

Plumiſque & cauda, neque multum diſpare roſtro:
Corpore ſed major, pedibuſque extantior altis.
Utque coturnicum de ſtirpe per omnia differt,
Quinque dat ova ferè, parili nec & illa colore:
More coturnicum nec pulvere mergitur ullo,
Nec ſtipulis nidum, ſegetemque ferentibus arvis,
Sed ſemper pratis, & humentibus inſtruit herbis.
Unde coturnices ubi duxerat ales euntes,
Jungitur his, ut amans, ut vireo paſſere multo,
Ut merulus turdis, embryzaque gaudet alaudis,
Brumaque fringillis profugis ut acanthida jungit.
Sed quæ per noſtros tam ſera moratur agellos, (13)
Serius & forſan, quam cum mihi cæſa coturnix,
Omnibus haud abitum meditari poſſe videtur.
Quaque ſub autumnum fūgit, ociùs avolat ales.
Deſerit extremis Thraciam Sextilibus horis,
Et Latium menſis ſub tempora prima ſequentis.
Longior in Latio mora ſi perſtringeret alas,
Inque propinqua abitum Neptunia ſaxa vetaret, (14)
Quid faceret medius noſtris October in agris?

Quæris, ubi credam latituras poſſe manere?
Cinctus ager foſſis, foſſarum in margine dumos
Sæpe videt: denſisque rubis interſita ſorbus,
Frangulaque & terram ſiccantes bætula, celſis,
Silva extenſa locis, dant tecta latentibus apta.
Det quoque procera cava terra ſub arbore ſedem,
Detque caverna locum, magnis non unica ſilvis,
Quam vacuam vulpes cum conjuge cæſa reliquit.
Cuncta, ſed oſtendens peridonea ſtrata latebris,
Non ego finirem: quandoque oſtendero cuncta,
Altera forte tamen ſibi cognita quæreret ales.
Antraque vere prius, vox agnita quam ſit in agris,
Solibus icta, fugit. Prius & quam clangere curet,
Aſpecta teneros de conjuge ſentiat ignes. (15)
Aprilis fini rariſſima præcinit ales,
Præcinit interdum: facit & ſaracena ſerantur
Ut prius, ac ſulcis alias ea ſemina credas.
Nemo reverſuras tam feſtinante pruinas
Voce timet: ſerumque gelu vox ſera minatur.
Indicat & ſoles & nubila ſæpe diei.

Se-

Sera canens, ſoles, Auroram quæque ſalutat,
Illætum ſine ſole diem præſagit & imbres.
Namque diem volucris cum non canat ulla per omnem,
Cumque per imbriferas male vocem everberet auras,
Cantibus antevenit, ſi quos præſenſerit imbres.
Exſpectans ſoles, ut cantibus atque calore
Uxori partus ſit mollior, inchoat illo
Tempore concentus, quo tempore clangor & æſtus
Se juvat & matrem, matremque levamine juncto.
Nidificat prati per gramina rara coturnix,
Quæ parit orbe meo. Cerealibus incubat herbis
Tutius, & ventos & defendentibus imbres,
Grande malum nidis, omnique æſtate timendum
In terris, Hyades ubi poſſis credere natas.
Bis parit, & partus ſedena dat ova parenti (16)
Singulus: à cantu quæ conjugis edere primo
Mater amat: numero ſed ſæpe minora videntur:
Pluraque Sedenis rariſſimus invenit annus.
Quæ ſimul excluſit novus omnia Junius, omnis
Currit progenies, matremque patremque ſequendo

Quærere diſcit opes, inſecta volucria quæ ſunt,
Et vermes, oculis vix nota animantia noſtris.
Naſcitur unicolor ſoboles, prope furva: colorque
In plures manet ille dies: nec deficit, ante
Corpora quam juſtum prope pondus habentia cernis.
Quodque brevi ſpatio ſibi conſulat, altera proles
Viſa docet: Cereris quam munera prima ſecando
Julius extremis oſtendit ſæpe diebus
Currentem, falcisque metu ſua corpora culmis
Abdentem: culmosque pia ſi falce relinquis
Exiguos, foſſis cincto manet omnis in agro
Progenies, domino creſcentia corpora monſtrans.
Clauſaque reticulo caveis niſi clangere diſcat,
Poſt idus Auguſte tuos ſibi conſulit ales,
Corporis ad plenum nondum tamen aucta vigorem.
Partus & involcris ſpectatur ſerius agro. (17)
Primaque meſſa ſeges pro pullis detegit ova:
Quæ prope ſemper avis culmis detecta relinquit.
Candidus his color eſt, viror ut ſubluceat albo,
Diſtinctus punctis; quæ dicere nigra volentes

Altera fuſca vident, clareſcunt altera pene.
Durior eſt cortex, quam tanti ponderis ovis
Eſſe ſolet: ſint unde diu ſubſtrata parenti:
Ovaque vivacem dant tarde excluſa volucrem,
Clauſa tamen caveis quod non docet: ante ſenectam
Sive perit muſcis, cariturаque vermibus ales, (18)
Sive nocet vegetum venus interdicta per ævum;
Copia ſive cibi ſit inertibus unica damno,
Plurima pars caveis tempus perit ante biluſtre;
Cui ſpatio tamen una duos ſuperaddidit annos,
Quattuor extremis cantum intermittere viſa.
Sunt, quibus hæc avium de raris creditur, una (19)
Conjuge non uſis, gallumque imitantibus: & quæ
Inſuper haud multis genus augeat acre maritis.
Sed quicunque mihi nidus per retia captus,
Tranſiit in ſepes, ſexum oſtendebat utramque,
Tamque pari numero, quam quem gallina, vel ales
Qualiscunque daret. Nec adultera debet haberi
Alite plus alia. Comes indivulſus amatæ
Conjugis eſt conjux, contentus jugere parvo.

Tempore nidorum. Materque paterque per arva
Progeniem ſequitur, donec ſibi conſulat alis.
Dumque cubat mater, mas jugure gnavus eodem
Solatum ex cantu, vermesque aut ſemina præſtat.
Labitur interea tempus, quod amoribus aptum,
Luxuriaret avi. Nec enim laſciviat orta
Plejade torpeſcens, aut frigore veris aquoſi.
Sed ſequitur moechas imitantia ſibila, dicis, (20)
Perque æſtum cupidas his vocibus arrigit aures.
Nonne igitur volucres miſereri credis, & ægræ
Congeneris plangore trahi? Sonus aucupis illum
Plangorem ſimulet, quem non tua judicet auris.
Quid, ſi animæ melioris avi videatur amica
Conjugis auxilium poſcens, videatur & uxor?
Certa fides in amore avibus quod conſtet & illis,
Ex nidis doceor, quos ſe contingere vidi.
Haud ita ſe ferret, bene ni ſibi conſcius ales,
Moribus ex propriis nuptam & cenſeret amicos.
  Jamque coturnicem, volucresque relinquere noſtras
Cogimur, & ſtudiis forte omnem imponere finem,

Mar-

Marte quod urgemur, cives & in arma vocamur,
Patria quotquot habet, meque armat publicus enſis
Contra vicinos agitantia Cæſaris arma.

Vatum animæ fortes, Tyrtæi animæque minaces
Alcæi, memores, colui ſacra veſtra quod olim, (21)
Non ſinite, immemorem patriæ, me tangat ut agri
Vel ſtudii quoque dulcis amor: facite, arma ferentem
Non fugiat vigor, & duodeno proxima luſtro
Vita det, ut, quoniam canos Phæbeia capillos
Laurea ſera decet, contingat Martia vati.

N O T Æ.

(1) *Verſu* 2. Coturnix matertera Apollinis a poëtis dicta eſt ob Latonæ ſororem Aſterien, quæ in inſula Delo regnans, ſororem amatam a Jove, minasque Junonis ſugientem recepit, ideoque in Coturnicem a Junone mutata eſt. Unde & Delos inſula non modo Ortygiæ nomen, ſed & fatum accepiſſe credita eſt, ut coturnicibus maxime in omne ævum frequentetur, quod incultæ inſulæ in hunc usque diem per hiemem evenit. Æſtate, ut cultu ſegetum, ita & à coturnicibus deſerta eſt. Alterum vero vocis canoræ meritum, quod dixi carmine dignum videri, ſaltem a noſtratibus avi non detrahetur: quibus in tantum propterea placet, ut vix domum, caveis non prætextam, videas. Et vox certe, quæ rudes agricolarum aures ex ſegete & pratis veniens oblectat, urbis vicos ex caveis audita exhilarat, vicos tamen præcipuè matutinis horis populo infrequentes. Non equidem recordor me avem in aliis terris ex caveis audiviſſe. Tacentque de ejus vocis laude ornithologi plerique. Sæculo tamen decimo ſexto exeunte alebantur ob vocem aves Bononiæ in caveis patriciorum, uti apud Aldrovandum legitur: ſed qui, auribus natus valde moroſis, vocem coturnicis, ut cuculi ſemper eadem repetentis, abſonam & inconcinnam judicavit.

(2) *Verſu* 28. Sicuti veteres primo ſecundo & tertio Galli cantu diverſa noctis tempora metiebantur, ſic & amatores coturnicum obſervant in caveis detentas non modo certis ſingulas horis clangores ſuos repetere, ſed & æquis intervallis unumquamque clangere, quod ultimum horologio ante me poſito verum eſſe non ſemel expertus fui.

(3) *Ver-*

(3) *Versu* 42. Semina cannabis & Saracenæ segetis, quam nostrates fagineam dicunt, coturnicibus captivis cibus quidem diurnus: sed vermiculi & locustæ subjunguntur ab amatoribus. Interque vermiculos maxime vermem amant in farina provenientem, & qui lusciniis quoque captivis ut cibus amatissimus datur.

(4) *Versu* 69. Coturnices, quæ mense Aprili ineunte ad Italica maris mediterranei litora tanto numero veniunt, dicuntur ab incolis & a scriptoribus rudem famam secutis non modo ex Africa, sed ex Africa in Italiam una nocte pervenire. Tantum vero abest, ut immensum iter ab avibus tardis una nocte fieri posse persuadear, ut etiam valde dubitem, an ex Africa quantocunque tempore adveniant. Tempore enim quo adveniunt, segetes prope maturæ sunt in Africæ litoribus. Ineunte & toto mense Majo omnes secantur. Cur messem non modo optabilem, sed & nidos aves desererent? Pullos certè nondum volucres, nondum ad tantum iter aptos destituerent. Iter deinde immensum an ab ipsis parentibus conficiatur, quod velocissimæ naves quinque dierum & quinque noctium spatio vix perficiunt? Veteres hujus inconsideratæ opinionis authores non fuere. Plinius coturnices in navigia scripsit incidere, sed cum prope terram sunt navigia, tum illa ab illapsis gregibus interdum submersa fuisse. Additque noctibus tantum imminere navibus hoc periculum, de die & in alto maris non formidatum fuisse. De die igitur veterum tempore non pervolitarunt mare, una nocte non pervolitandum. Et si una nocte ab avibus tardis pervolitari potuisset, navigiis & in alto maris ab earum gregibus fuisset periculum. Avium terrestrium parvas vires agnovit & ante oculos ponit Plinius. Non sublimes, scribit, non altivolas fuisse, quas supra nubes vehi scribunt recentiores, qui ne gregem quidem radentem terras viderunt. Plinius vernis

nis advenis per hoſpitia certa iter eſſe adnotando, videtur inſulas indicaſſe, quæ in a' › maris, Africam & Italiam inter, non ſunt: ſed quæ plurima Italiæ litora prætexunt. Atque in illis inſulis coturnices Italas hibernare non modo ex avium parvis viribus, ſed & ex inſularum quoque nominibus perſuadeor, quæ ſæpe Ortygiæ, coturnicum ſedes, a veteribus dictæ ſunt. Habent iſtæ inſulæ, ut ipſe in aliquibus vidi, ſcopulos prope ex cochleis contextos: cochleasque perdicibus amatiſſimum cibum fuiſſe ſcripſere Ariſtoteles & Athenæus. Quem igitur cibum vermivoris coturnicibus placere quis eſt, qui dubitet? Nullo hiemis tempore in ſcopulis admodum apricis iſtæ cochleæ deficiunt. Cibusque per Italiam hiemis tempore, licet aliquæ coturnices in Italia perennent, immenſis gregibus deficiens, velocioribus iter in vicinas inſulas perſuadeat. Easque transfugas ad cochleas ire oſtendere videntur transfugarum ſociæ aves aquaticæ, otis, cynchramus, & ortygometra, quas Ariſtoteles & Plinius profugis comites adjungunt, non vero revertentibus: nam in inſulis illæ diutius ſe detineant, herbarum & ſeminum cibo non ut coturnices indigæ. Quodque illo neceſſario cibo coturnices diu caruerint, teſtantur reduces macredine, teſtantur & guſtu, quem parum laudabilem me inveniſſe in verſibus dixi, Antii ex illis largitur paſtus. Neque laudavit Belonius guſtum earum, quas ab inſula Rhodo in Ægypthum navigans in navigio per autumnum ceperat. Scribit ſe in ſtomacho comeſtarum integra ſegetis neſcio cujus granula inveniſſe: quod iter illas longum confeciſſe nullatenus docet. Aldrovandus vero in coturnice, Antium recens advecta, Baſilici ſemen invenit, quod terræ datum fruticavit. Et tamen vernas proficiſci docet ex Africa. Tam inconſequenter illum naturæ interpretem ſcribere, quis ferat? Semen iſtud Baſilici, quod in petroſis locis egregie provenit, non ex Africa, ſed ex vicinis inſulis Pontia & Pandataria allatum fuerit, quas inſulas coturnicibus abundare docet Varro, & quod in iis illæ per hiemem abundent,

in-

intelligimus ex ſcopuloſa earum natura, per æſtatem ſegete & omni herba carentium: quæque, uti avium pullis victum, nidis locum non darent. Unde igitur in illis per hiemem niſi ex cochleis ſe ſuſtentarent? quodque illum cibum minime faſtidiunt coturnices, teſtantur Zoologiæ Britannicæ ſcriptores. Abundat coturnicibus Britannia. Sed ex interiore inſula omnes verſus hiemem ad ejus litora maxime aprica ſecedunt, marinis animantibus ſuſtentandæ. Indeque per hiemem gregatim quaſi in alga paſcentes videntur. Suntque propterea, (uti obſervat Guenaldus) per omnem terram in litoralibus locis frequentiores. Quod ſi vero Britannicæ coturnices perennent in litore, quare Italicæ longius iter, quam Britannicæ, facerent? quare tardiſſimæ aves in Africam tanto ſuo periculo contenderent? Sed tot abundantibus mihi argumentis, quibus Italicas coturnices Africæ litoribus excludam, cur nulla eorum in verſibus facta eſt mentio? Communem opinionem tanta graviſſimorum virorum pertinacia apud omne vulgus ſtabilitam ſequi, quam nimis laceſſere malui. Unico tamen verſiculo coturnicibus ex Italia profugis Neptunia ſaxa oſtendi. Sufficere indicium poſteris credidi, ſi forte coturnices melius quam hodierni ſcriptores noſcerent. Hodiernæ vero graviſſimorum virorum authoritati contradicere, fruſtraneam operam duxi fore. Et ſerius didici ſegetes menſe majo in Africa ſecari. Quod ſi prius ad notitiam meam perveniſſet, verſiculis non nihil audacioribus indicaſſem forte, parum mihi veroſimile videri, coturnices, qui in Italiam & Galliam vere adveniunt, ex Libya aut Mauritania profectas fuiſſe. Sed Hotunus, Avium deſcriptor Amſtelodamenſis, qui me Africarum meſſium tempus docuit, hoc ipſum tempus pro certiſſimo argumento habet coturnices Italas & Gallicas ex Africa venire, & is idem ſcriptor Aprilem dicit, cothurniceum menſem apud Gallos vocari. Tam inconſequenter cum ſcribant & judicent homines, cumque præjudicia inter illos argumentis etiam maxime contrariis ſtabiliantur, quid meis ego verſiculis

lis efficerem, quibus fidem graviſſimus ſcriptor Guenaldus non habet, eo ipſo quod verſiculi ſunt?

(5) *Verſu* 81. Coturnices, quæ circa Italiæ litora numero ſuo intutam navigationem fecere, nulliſque noſtratium in navibus per ver & autumnum videntur, magno ſane argumento ſunt, noſtrates non peregrinari: quod notabile noſtratium diſcrimen licet ſatis clarè in verſiculis meis expoſuerim, ut iis fides ſit, ſoluta oratione verba metro ligata confirmo.

(6) *Verſu* 96. Linnæus ſcribit coturnices in omni Suecia frequentiſſimas eſſe, & Horrebovius Danus eas in terris magis ſeptentrionalibus vidit: Illæne aves frigore autumnali ſubitaneo perſtrictæ, illæne gregatim avolarent? avolantes non quid in mari Balthico, inque maris Balthici litoribus, nonquid in citeriore Germania viderentur? & quas Horrebovius in Yſlandia vidit, nonquid in oceano ab ulla navi per coelum euntes viderentur?

(7) *Verſu* 117. Quod ſi in mari mediterraneo tot inſulis diſtincto fatigati greges in fluctus labuntur, uti Guenaldus teſtatur evenire, qua ratione profugos non modo in Mauritaniam, ſed & in Africam Nigritanam, ultraque zonam poſitam amandat?

(8) *Verſu* 137. Cum graviſſimus ſcriptor Guenaldus mentionem de Alberto facit, qui primus, uti in verſibus dixi, latere coturnices vidit,

dît, & *latere, ut superfluitates viscosas digerant;* insanam dicit opinionem veteribus in mentem non venisse, recentioribus, ut delirarent, servatam. Quod si vero fas sit, Albertum Magnum insanum & absurdum scriptorem dicere, dicere recentiorem & hodiernum non potest, quem constat ante quingentos & tres annos vivere desiisse.

(9) *Versu* 141. Jacobus Theodorus Kleinius, qui in magistratu urbis Gedanensis hoc nostro ævo consenuit, & qui egregio mihi scriptor judicio videtur, non modo argumentis, sed multis testibus ostendit coturnices Vandalas non peregrinari: interque testes scriptorem Anglum, peregrinatorem hominem, adducit, qui coturnices boreales sub terris per hiemem vidit latentes. Neque Kleinius & ejus testes soli sunt, quibus latere eas persuasum fuit. Belonius Gallus id idem multis suo ævo & gravissimi judicii viris persuasum fuisse scribit, ipse licet avem peregrinantem haberet, quod Græcanicas peregrinari viderat.

(10) *Versu* 152. Dum coturnicem non modo, sed coturnicem describens Guenaldus omnem aliam avem per hiemem negat sopiri, oblitus videtur Buffonii sui, oblitus & sui ipsius. Buffonius riparias hirundines per hiemem sopiri posse concedit, ipse vespertiliones. An vespertiliones aves non sunt? & quo argumento certus est, illas sanguine, quam alias aves esse frigidiore? ut vero coturnicem per hiemem sopiri neget, tanquam favorabile opinioni suæ & ingens signum ostendit, quod Horrebovius per hiemem in domo maxime septentrionali viventem vidit coturnicem currere, bene scilicet pastam & bene tepefactam, habentem igitur omnia, unde & vitam suam Libyca coturnix sustentet.

(11) *Ver-*

(11) *Versu* 172. Quod si hirundines sub aquis Suecicis latentes per calorem verno tempore terris exhalantem in vitam revocantur (videtur enim ea causa id maxime efficiens) cur aura & vapor terræ per autumnum non habeat, quod soporiferum sit animantibus? Apes per hiemem latituræ extremis suis excursibus cibos advehunt, quos nullo alio tempore in alveare conducunt. Multa hominibus liquida & edulia soporem conferunt. Cur non sit in rerum natura, quod ididem præstet animantibus? Videmus sturnorum greges alio longè volatu & tanquam efferatos per autumnale cælum ruere. Nonquid jam gustatus, somnumque venis concilians cibus id videri potest effecisse? Ostendam in Merula mea sturnos nostrates per hiemem sopiri: non in ipso Sturno meo, quoniam scriptus fuerat, ante quam latitantes sturnos ipse oculis meis vidi, multisque testibus circumcinctus.

o

(12) *Versu* 195. Ortygometram, prægrandem coturnicem dixit Hesychius, crecem lingua Latina. Unde & Belgica denominatio videtur profecta. Consonum enim *Schreeke* & crece, constat quoniam literam C apud Latinos, uti nostrum K pronuntiatum fuisse. Avis satis frequens in agro Groningano, frequentior tamen est in vicina Frisiæ provincia, utpote magis palustri & humida. Licet Galli creces rostro nonnihil vario, in terrestres & palustres distinguant, quæ crex genistarum apud eos dicitur, veterumque fuit ortygometra, palustribus avibus accensenda est; pedibus extantior, quam ut terrestris videri possit. Uti vero a nostratibus *Schreeke*, ita & rex coturnicum dicitur *Kwartel Koning*.

(13) *Versu* 210. Ab aucupibus & venatoribus audio coturnices in agris

agris nostris per omnem sæpe Novembrem videri, November nimirum quotiescunque tepidior, ventis & omni glacie caret. Segregesque tum videntur; avesque tam sero segreges, & solo junctæ conjuge quando in greges coeant? qui, sicuti dictum in versibus, nunquam in his terris visi sunt.

(14) *Versu* 217. Propinqua litoribus Neptunia saxa, insulas voco, quæ Italiæ litora prætexunt. Neque enim aliud sunt Æthalia, Pontia, Pandataria & Ænaria, quæ nunc, uti Varronis tempore, coturnicibus per hiemem abundant. Capreæ præsulem Episcopum coturnicum a Neapolitanis dici scribit Guenaldus. Sed uti insula coturnicibus per hiemen abundat, nullas vidi, licet bidui tempore sub finem Aprilis omnem insulam perreptarim, Tiberii Cæsaris villas, magnis ruderibus exstantes, ut conspicerem.

(15) *Versu* 232. Canere incipiunt circa Bononiam Aprilis initio: ante tamen advenisse creduntur. Verba sunt Aldrovandi: cui facile credas, quod ante auditum cantum in agro Bononiensi videantur. In nostro agro exeunte Martio, si mensis tepidior, ab aucupibus, quotquot consului, visæ sunt. Plerumque sub finem mensis audiuntur. Toto igitur mensis ferè tempore nostrates indigent, ut latebris excitatæ & cantum & nidos ordiantur, qui post primum cantum uno aut altero ovo impleti sæpius inventi sunt. Hirundines quindecimo fere die ab apparitione earum nidos ordiuntur, quod pluribus notum, quia, sicut apparitio earum ab omnibus adverti solet, nidificatio in rusticorum hominum domibus fieri solita, ab omnibus pariter advertitur.

(16) *Versu* 253. Bartholomæus Anglicus, qui circa sæculi XIV medium tempus in Britannia vixit, in opere de Proprietatibus rerum, novendecim libris distincto, primus est, uti existimo, qui sedecim ova coturnices parere, & partum eas repetere scripsit. Author suo & se-

cuto fæculo magni nominis fuit, quod ex ejus operis verfione Gallica, juffu regis Caroli V facta, & ex altera apparet fatis bona verfione Belgica, quæ inter primos Typrographiæ libros fub finem fæculi XV Harlemi edita fuit. Multa de rebus rufticis monita continet hoc opus, quæ vulgi noftratis memoriæ in hunc usque diem tradita experior. Non deberet vero ab ornithologis creditum fuiffe, quod fuper coturnicibus fcripfit, bis in noftro, bis in altero orbe parientibus. Verius, quod de ovorum numero tradidit. Sedecim ab aucupibus noftris non femel inventa funt, fed is heroicus numerus, & partus avium vegeto ævo fœcundiffimarum. Juniores & ævo defectæ ova pauciora creduntur parere. Atque ad eam ætatis differentiam, alteramque a turbatis nidis ortam in aliarum etiam avium partu afpici debet. Inde non cogitantibus de vario avium partu toties difceptatur.

(17) *Verfu* 274. Diu verofimilius effe duxi, coturnices partum non repetere, perdicum, quibus ab omni ævo perfimiles & quafi congeneres habitæ funt, aviumque aliarum volucres pullos alentium & femel tantum parientium exemplo in hanc opinionem deductus. Sed ut corvi per omnem æftatem, & ficut perdices per hiemis etiam maximam partem pullos volucres comitantur, ita coturnices cum pullis volantes non videntur, eosque bene volucres a parentibus deferi, ego, & aucupes vicini mei, ad hoc attendere juffi, experti fumus. Invenerant in avenaceo jugere, fpem meffis non faciente, duos coturnicum nidos undecim paffuum intervallo a fe diffitos. Rariffimam fegetem ad faciendum fœnum demeffuri, partem agri nidos habentem avibus intactam reliquerunt. Et videbatur feges in illa denfior, fed cum cæterum agrum circa Idus Junias demeffuerant, fœnum facientibus pulli apparuere perexigui. Erant illi progenies nidi unius, in altero matrem ovis incubantem viderunt, & mihi ipfi oftendere, quæ & illa ova die menfis vegefima fexta excluferat. Ut vero utraque progenies in jugere, foffis li-

licet latioribus clauſo, ſe contineret, in parte jugeris demeſſa, ſtantique ſegeti vicina, nonnihil ceſpitis inverſum factumque nigrum eſt, cui areolæ indies grana ſaracena & cannabis, limaces, locuſtas & vermiculos conſciſſos injecimus. Præſtitaque copia utrumque nidum non modo continuit, ſed & comeſta cibum avibus proprium docuit. Viſæque ſunt obvia illa dape in tantum gaudere, ut cum foſſas pulli volatu jam tranſcenderent, ad annonam paratiſſimam identidem & jam maximè volucres reverterentur. Sed qui tamen parentes viſi ſunt deſerere, prout unaquæque avis viribus ſuis conſideret. Minuebatur indies familia: & parentes utriusque nidi per aliquot dies quinque quatuor & tribus tandem maxime involucribus pullis cincti per agrum ſubvolitantes videbantur, licet hi quindecim, illi undecim ante pullos oſtendiſſent, circaque Quintilis idus tardiſſimus etiam partus ſe diſperſerat. Utque progenies utraque ſe removiſſe in longinquum crederetur, duo tantum mares circa agellum clangere poſt ſunt auditi. Vocesque videbantur aucupibus meis eædem, quas ab ineunte Majo audiverant. Credi igitur poteſt, tum de altero eos partu ceciniſſe. Partumque fœcundiſſimas matres repetere, non modo cantus marium, ad dies primos Septembris continuati indicant, ſed & pulli circa idus Septembris involucres, a me ipſo & centum aliis viſi. Pullique feri eodem, quo primi partus numero, conſpiciuntur, unde neque ob turbatos ſæpe nidos a parentibus dilati, neque pulli pullorum videantur. Et certum habeas tam, quam quid in ulla re certum eſt, coturnices non modo, ſed & feros alites quoscunque partum non dare eodem quo nati ſunt anno. Unde enim in primis coturnicum nidis quinque ſex & ſeptem ſæpe ova reperiuntur, niſi ab anni prioris ſobole nondum ſatis valida edita fuiſſent? Sicut in omnis generis animalibus, ita & in volucribus natura certa habet pubertatis initia, certaque maximæ & defectæ fœcunditatis tempora. Quæ & aliæ notiones univerſales, licet captu faciles & undique bonis ingeniis obviæ, quoniam tamen ſæpe non con-

ſiderantur, in ſtolidam credulitatem & vaniſſimas opiniones viros ſeducunt etiam doctos, & verum cernere digniſſimos.

(18) *Verſu* 284. Inter varias cauſas, quæ captivis coturnicibus brevius, quam feris, ævum faciant, cibi neceſſarii penuria videtur maxime ſpectanda. Feras muſcis locuſtis vermibus & cochleis veſci oſtendimus. Quid earum rerum in cavea detentis datur? ex captivis igitur avis vivacitatem metientes, argumentis nituntur, ut leniſſimo verbo utar, inconſideratis. Neque conſideratius eas brevis ævi Artemidorus judicavit, ob rixoſam naturam, cujus ſomniorum interpretis ſententiam laudat Guenaldus; avem non modo rixoſam ſed & triſtem agnoſcens. Avis vivaciſſimis oculis, perpetuo fere, vel & in caveis cantans, & quam Guenaldus avium laſciviſſimam habet, qua ratione triſtis ab illo judicetur, non video. Neque ex captivis ægre ſortem ſuam ferentibus veram ejus naturam vidit Artemidorus. Rixas & lites libera coturnix non amat, ut quæ vitam omnem cum ſolo propemodum conjuge tranſigit in terris avem hieme ſopientibus. Quæque in auſtralibus terris Artemidoro viſa eſt, per ver & autumnum congregatur, ſociabilis igitur eſt & ſui generis amans. Et ſi natura rixoſior eſſet, quæ in caveis ſine ſocia detinetur, vivacior Guenaldo quam libera videretur, Artemidorum tamen laudanti ſine exceptione. Ego coturnicem, quæ cum pluribus ſociis captiva detinetur, licet triſtem minime vidi, irritabilem & pugnacem video, neque tamen exinde, uti Artemidorus & Guenaldus, conjector avem eſſe brevis ævi. Pugnacitas cordis vim oſtendit, eoque meliore nixus argumento, coturnicibus Ovidius ævum prorogavit, easque ad Vulturis Milvii & Graculi annos pervenire miratur. Erat Ovidii tempore, quod aliunde quam ex ipſo ſcimus, magno Romæ ob pugnacitatem in pretio, & Auguſto Cæſari avis in primis accepta, quod effeciſſe potuit, ut ad cibos avi neceſſarios ſagacius à cuſtodibus aſpectum fuerit. Erantque Romani avium æſtimatarum ſagaces & ſolliciti cuſ-

custodes: quod ex turdis docemur, gregatim diu in ornithone pastis, indeque pinguibus ad cibum divenditis, quod eorum peritiam eo magis mihi ostendit, quoniam nostrates, sæpe licet experti, turdum ex gregibus autumnalibus captum vix quindecim dies vivum in cavea detineant. Sed qui in conservandis turdis felices non sunt, plerasque avium & coturnices etiam diutius servare docti sunt, quam prioris sæculi Romani. Ut hoc ex omnibus avibus visum est, ab Olina & a me descriptis, videatur etiam ex coturnicibus: quibus in cavea sæpe decennium, semelque (quantum ad notitiam meam pervenit) duodecim annos nostrates dedere; cum Olina illas intra quartum aut quintum annum mori docuerit. Sed ad Ovidii testimonium respicienti, veteres Romanos in conservandis coturnicibus nos superasse, credibile est. Scimus enim, quantum ævi a veteribus plerisque vulturi Milvio & Graculis tributum sit, quibus coturnix ab Ovidio accensita longius videtur tempus ostendere, quam bilustre aut duodecim annorum. Ovidius deinde argumento satis physico sibi persuaserat aves natura pingues propterea sæpe anus fieri, quod in captivis sæpe prælio exercitis hoc naturæ vitium corrigi deberet. Quantum vero coturnices in angusto carcere detentæ, saracenis tantum & cannabis granis nutriri solitæ patiantur, ex gallinacei generis avibus docemur: quæ, si per hiemem ex villis in tabulata urbanæ domus transferuntur, largiter licet & ampliore in loco arenisque substrato pastæ, macrescunt, ægrotant, & languentissimæ ad villas veris tempore remittuntur. Nulla certe in tabulato, solibus licet exposito, & quantacunque cura pasta, ad annos sexdecim consenesceret, ad quos rusticam Gallinam pervenisse expertus sum.

(19) *Versu* 290. In nulla re coturnicem minus novere ornithologi, quam in moribus cognitu maxime necessariis, quippe qui ad generationem, earumque perpetuationem spectant. Mares omnium avium lascivissimos esse, mares multa conjuge luxuriare, mares denique in hoc

 uni-

unico genere perraros esse, sunt qui, hujus rei certissimi tanquam, docuere. In quibus paradoxis opinionibus omnibus amplectendis, quarum tamen aliquæ secum videntur pugnare, Guenaldus cæteros inter scriptores excellit. Negat ullos in hoc genere conjuges videri, mares lascivissimos multis conjugibus non modo sufficere, sed ex ea naturæ singularitate avium harum frequentiam designat. Videamus vero, an non altera illustrissimi viri opinio alteram destruat. Demus, mares immodice lascivos esse, quid de fœminis statuendum? a maribus, sicuti earum fratres productæ, nihil immodicæ libidinis a communi natura acciperent? Quod si cum iis, sicuti cum animantibus cæteris, actum & pari natura uterque sexus præditus fuit, fœminis in vexam & perniciem tributum est, quod sapiens naturæ institutum credit Guenaldus. Essent miseræ virgines innumeræ, quæ mares non invenirent; essent, quæ ad unum alterumque ovum invento mare, deinde oblitæ, desiderio & libidine furentes nidum proprium desererent, alterumque ditiùs impletum turbarent, quæque rarissimum conjugem ad sedecim fœcundanda ova invenerant, incubationis tempore non haberent, a quo pascerentur, conjugem, cujusque cantu & longæ sedis fastidia lenirentur, & cujus auxilio exclusa progenies aleretur. Hæc necessaria non considerans Guenaldus, quotis fœminis impraegnandis a natura marem existimat tributum? Gallinaceus decem uxores chortales circum se prurientes facilè impraegnat. Totidem coturnices, diversissimis nidis affixas, mas suus accessurus, nidos non modo egregie memor reperiat, sed & temporis recordetur, quo ipsius opera diversissimæ uxores indigeant. Quid si vero tot conjugum maritus, cantu aucupes ad se alliciens, in reticulum inciderit, quanta inter fœminas turba, quanta nidis impletis & semiplenis orietur pernicies? Sed ad insidiantes maribus aucupes non respexerit Guenaldus. Mortalitatem aliunde venire posse existimet, ægritudinem saltem, si tot conjuges forte non nisi senem repererant, longo semper itinere fatigatum; omne enim genus, & mares tam caros in hoc ge-

genere, Africano itineri exponit Guenaldus. Quam ab iis remotis terris feſſi ipſius mares ad tot uxores veniant! præcipue ſi & in Africa, complurimas conjuges parere juſſerant, uti vero ſimile arbitratur. Maribus quidem in Galliam reverſis inertiam & ſomnum tribuit. Uno lateri expanſis alis ſolem verſus per quatuor horas incumbentes ſcribit viſos eſſe. Sed illum in Gallia, & in hisce terris aſpectum torporem in tot conjugum maritos amoris & incubationis tempore cadere poſſe qua ratione exiſtimat? noſtris maribus unica conjuge contentis id licet. Non recedunt a nidis, niſi ut ſe & incubantes matres paſcant, quas allatis vermibus & cantu conſolantur, & pluvio die utrumque conjugem vidi communi nido incubantem, & quin noctis tempore id idem faciat coturnix, nullus dubito. Utrumque conjugem a nidis loco per noctem excitavi, data mihi hac opera, ne diſcribendam avem minus noviſſe deprehenderer. Ex duobus tamen nidis, quos ſæpius acceſſi, juſtum incubationis tempus diſcere non potui, quod in utroque nido inchoata illa fuerat, antequam obſervatio poſſet inſtitui, ſed unius nidi incubatio, poſtquam obſervata fuerat, ultra diem quindecimum perduravit. Plenior deficiens notitia vetuit extendi poëma duobus verſibus avem notiorem facturis: quos tamen addi poſſe non deſperem, ſi ad ſecundam editionem coturnix noſtra me vivo perveniat. Ex nidis vero mares & fœminas æquo numero prodire, eosdem conjuges, ſi per aucupes licet, partum repetere, poſtque ſerum partum in eodem fere loco ad hiemis diem ſocios manere, ad certitudinem usque didici. Per Octobrem in rapis & terreſtribus pomis, unice per agros eo tempore fruticantibus quotiescunque per canes excitatur coturnix, ſpem certam experiris alterius in eodem jugere excitandæ. Gregem adultarum avium nemo per autumnum aut veris tempore in noſtris agris vidit, & quod ſe conjuges plurium nidorum ſatis ferant, nullaque inter ſe invideant ~~diffidia~~ aut pugnacitate,

Ex nidis docui, quos ſe contingere vidi.

 (20) *Ver-*

(20) *Versu* 306. Imitatione vocis fæminæ avis mares capi Albertus jam docuit semiantiquus scriptor. Mirum vero, & scriptoris ejusdem doctrinam esse, mares in hoc genere avium perraros esse. Non eos tamen adulteros & salacissimos suspicatus videtur, propterea quod ad fistulam properant fœminæ vocis imitatricem. Eam consequentiam non vidit exinde scriptor logicæ non minus, quam physicæ peritus. Viderat ad turdum in laqueis quiritantem turdos ire, adque vexatæ cornicis vocem cornicum greges convenire, & miserantes id eas facere solere, Alberti perspicacissimi viri oculis non opus est, ut videas. Unica coturnix ad vocem fœminæ properans, salax propterea & adultera esse coarguitur, tanquam fœminæ vocis significatio melius a scriptoribus illis sciolis, quam ab alite intelligatur. Conjugem deinde audientes mares fistulam non vocare, res est aucupibus pernota.

(21) *Versu* 323. Cum nihil unquam popularibus nostris tam injustum accidisse videbatur, quam bellum per Cæsaris minas hac hieme nobis intentatum, omnis ordinis cives ipso præeunte magistratu arma induere, & ad tacticam tractare jubebantur. Quod licet satis per terras etiam vicinas notum sit, eveniet tamen, quod hujus rei notitia obliterata carmen superstes ad lectorem perveniat, avium magis quam historiæ Belgicæ curiosum. Visum igitur necesse, per notam repetere, sexaginta annis propinquos, & sexagenario majores, non modo arma tulisse & ad tacticam tractare didicisse, sed & ea arma in hunc usque diem, pace licet propemodum restituta, ferre & statis per septimanam diebus tractare. Vacuum aliquod igitur nunc tempus finit, ad aves meas respicere, & ad editionem Lyricorum meorum, quæ Groningæ prælo dare inchoaveram. Tyrtæum & Alcæum Lyricos poetas & milites fuisse, satis, credo inter omnes constare, qui hæc nostra legere voluerint.

STUR-

S T U R N U S.

Sturnus avis varia eſt pennis, mutatque colorem
Non modo, ſed cantum, ſed quoque ſæpe cibum.
Nec ſolita ſe ſede tenet: nunc incolit urbes,
Nunc rus: & coelo, cum riget annus, abit. (1)
Vere redit, ſed veſte nigra: nec piſitat, alta
Sed ſuper æde, tumens gutture, dulce canit.
Dulce canit, noſtris ſaltem auribus. Italus author
Ridet inargutum poſſe placere ſonum.
Et ſtreperis Latias vexari vocibus aures
Scaliger, ipſe author non numéroſus, ait. (2)
Natus in Urbe tamen cantantes Olina laudat,
Utque marem eligeres, hunc tibi noſſe facit.
Omnibus & Latii, noſtris velut obtinet oris, (3)
Pendeat ad ſummos ut brevis olla lares.
Olla, domus Sturno, parituræ oſtenſa volucri,
Ut prope, quæ nidum dant loca, vere canat.
Sed quia paſſer idem noſtratibus obtinet oris,
Forte habet hoc, hominum tecta quod hoſpes amat.

Quidquid id eſt, laudare licet, recalentibus auris
Cognata merulis quod tibi voce canit.
Cognatum merulis ſturnum forma arguit omnis,
Et cibus & varios vox imitata ſonos.
Arguit & roſtrum: ſenibus flaveſcere ſturnis
Quod ſolet, & merulæ vincere fertur ebur.
Vincit & hoc merulam, linguis quod ab omnibus ales
Verba hominum docilis qualiacunque refert.
Sed tamen a cantu laudatur latius, ut qui
Omnem avium cantum dicitur ore ſequi.
Quam placet hinc Gallis, amiſſo nomine priſco,
Cantatorque omni dictus ab ore, docet. (4)
Excipitur nido implumis, cantare docendus,
Fiſtula nec pullum juverit, ante ferum.
Pabula nulla ferè ſpernit, prope pamphagus ales:
Vermiculos inter cætera pullus amat.
Sturnus apud Veteres caveis fuit altus oryza,
Et cibus hic volucri non alienus erat.
Vidimus Inſubriæ ſectantem hæc pabula campis,
Sed cibus involucri durus oryza foret.

Aſ-

Aſpice vere novo paſcentes pignora matres,
Volvocem & erucas nil niſi nidus habet.
Arboribus primum cibus hic & edulibus herbis,
Poſteaque in pratis crebrior eſſe ſolet.
Cumque dies nidis, quos partus tertius implet, (5)
Tranſierit, ſturnos non niſi prata tenent.
Prima per extremas videt agmina Junius horás,
Primaque nonnunquam Julius ire videt.
Utque per æſtatem ceraſos, à Pleiadis ortu
Sectantur baccas ſorbe rubelle tuas.
Sola videtur hiems, hiemem quibus aſpicit oris,
Paſcere avem inventis culta per arva cibis.
Eſt, ubi arundinibus, campiſque moratur oryzæ,
Eſt, ubi meſſorum grana relicta petit.
Eſt, ubi oves ſequitur ſub aprica rupe vagantes,
Et quoque bacciferis ſepibus eſſe ſolet.
Sic per Picenos, quos Adria ſuſpicit, agros,
Mite hiemis tempus, grex mihi viſus, agit.
Circa Urbem Tiburque ovium per terga ſedentes
Vidimus, inſectis quæ vel & implet hiems.

Per Batavas Moſæ ripas, villatica circum
  Culmina, ſe per agros, perque fimeta tenent. (6)
Nos, licet appoſitos Batavis, ad prima relinquit
  Frigora, quæ Bacchi lenia menſis habet.
Quam procul ales eat, non eſt mihi dicere, ſi non
  Seceſſum & latebras per loca ſola petat.
Sed puto, mitis ubi eſt, volucrem vicinia ducit,
  Quàque riget, latitat plurima ſicut avis.
Frigida Saxonia eſt, circumdata montibus altis,
  Quæque minus gelida eſt, non prope terra ſubeſt.
Illa igitur terrâ ſcopulis ſe condere viſa eſt,
  Quà findens ſcopulos rima dat alta locum.
Eligiturque locus, qui ventum & frigus & imbres
  Arcet, & a primo lumina ſole ferat.
Frigus ibi edormit, tenero circumdata muſco,
  Et niſi cum multis, compare juncta ſuo. (7)
Non tamen amittit, mutatas antea plumas,
  Dedita quas ſomno plurima mutat avis.
Forte ubi mons procul eſt, templis conduntur & altis
  Turribus, aut tacitis tecta per ipſa locis.

Sunt

Sunt quibus hoc, dubium tanquam abforet omne, re- (fertur,
Et res credibilis, certaque pene mihi eſt.
Nam quî alias, ubi prima dies poſt frigora ridet,
Protinus haud una ſturnus in æde canat?
Nocte una Batavis ad nos referatur ab oris,
Non tamen ad Gothicos tam cito tranſit agros.
Atque ibi, vere diem tepidum referente, per ædes
Improviſus, ut hic, cantor ubique ſedet.
Sed velut aëria de turre & ab ædibus altis,
Et redeat terris, quas minus urget hiems:
Sic videt hunc lacubus ſtagnisque reſurgere Cimber,
Nam niſi ſubter aquas non ferat acre gelu.
Connexas piſcator aves pro piſcibus aufert
Retibus, admoto queis data vita foco eſt.
Qui negat hoc Gothica viſum eſſe in hirundine, ſpernet
Id quoque de ſturnis, Cimber Olaë, tuis. (8)
Et loca juncta peti, volucremque latere negavit,
Quod videt apricis hanc hiemare locis.
Miratur Tiguri latitantem ad frigora brumæ,
Cælo hibernantem Gallia nempe tuo.

Miratur teſtem Linnæum ſcribere poſſe,
Tranſigat Arctois quod breve tempus agris. (9)
Sicut homo, terra non noſcitur ales in una,
Altera terra homines, altera mutat aves.
Quisque gregem vidit fugere aut latitare volentem,
Et quod diverſa tum quoque lege volet.
Circinat æſtivas, cum prata ſupervolat, auras,
Circa hiemem reſonus grex, velut haſta, fugit.
Si quibus arboribus tunc incidit, incidit iſto
Impeteque & ſtrepitu, terror ut eſſe queat.
Vere gregem nemo videt aut per inane redire,
Verius hunc latebris unde fuiſſe putes.
Sæpe per extremas ridens Februarius horas,
Sæpius incipiens Martius audit avem.
Nullas inſidias veniens, fugiensque, moratur,
Cumque venit, veris nuntia, cuique placet.
Nec numeratur avis noſtratibus inter edules,
Eſca placens Græcis Aſia viſa tuis. (10)
Haud tamen horrorem data menſis fecerit: author
Quod tuus, ut certum, Felſina docta refert.

Fur-

Furcis & crucibus noſtro nunquam inſtitit orbe,
Uſa cadavereo nec mihi viſa cibo.
Eſtque data & menſæ, ceraſo ſuper arbore cæſa
Junior, & ſucci dicitur eſſe boni.
Junior eſt furvo per corpora tota colore,
Iliacus qualem tergore turdus habet.
Sed ſimul oſtendit ſe Plejas in æthere, furvus
Ille color niger eſt, albaque puncta vides.
Inter aves ſturno cunabula prima ſtruuntur,
In quibus ante idus Martius ova tegit.
Haud volucres plerasque tibi perſuadeat ullus
Edita vicenos ova cubare dies. (11)
Plus opus eſt multis, minus & quoque temporis: omnes
Exiguæ brevius poſcere tempus amant.
In quibus eſt ſturnus. Cubat hic ſua plurimus ollis,
Ovaque ter quino cernis hiulca die.
Utque domos ſequitur, ponitque ſub imbrice nidum,
Nidus & hic ſilvis arboribusque datur.
Sed truncos ſubit inde cavos, dat & ova vetuſtis
Cornicum nidis, & quoque pica tuis.

Non

Non lutat hos reficitque lares nidumque per altos
Diſpoſitum ramos condere neſcit avis.
Ter parit, & toties terras fœcunda per omnes
Septem ova & nidis non ſemel octo dedit.
Inter aves parvas tamen eſt, quæ prorogat ævum,
Fertur enim, parvas vivere ſine brevi.
Vicenos caveis & ſex ſervatur in annos,
Ut novus Amſtelia ſcriptor ab urbe docet. (12)
Luſtra dat alter avi quatuor. Credendus & ille:
Mille datas caveis vixerat inter aves.
Verum omnes alii, quorum ingens copia, ſturnum
Septem annos ultra vivere poſſe negant.
Conſenſûs cauſa eſt, ſeſe exſcripſere, quod omnes,
Et longum, expertos conſuluiſſe, putant.
Experti, terras quos conſuluiſſe per omnes
Eſt opus, experti talia verba dabunt.
Plus habet in caveis, quam vulgo creditur, ævi,
Et plus, quam caveis, libera vivit avis.
Eſt mih noſtratum Sturnus modo captus in agris,
Cui caput incanum longa ſenecta dedit.

Plu-

Plumis puncta nigris interſtita, latius albent,
  Perſimilem reliquis cætera cernis avem.
Circum oculos rugæ, caput & contractius omne
  Corpus, & ætatis ſigna dat oris ebur.
Multiparas igitur vivaces inter habenda eſt,
  Si verum eſt, toties quod reparetur avis.
Quatenus hoc verum eſt, aliorum publica fama,
  Non temeranda mihi publica fama, docet.
Famaque credatur, cum plurimus æthere toto
  Sturnus, & Europæ cuncta per arva volat.
Ales & ille frequens gelidas tepidasque per oras,
  Per ſimiles noſtris, frigore ſæpe perit. (13)
Menſibus hibernis Gothiæ ſe ſervat in undis,
  Et tepido cœlum tutius orbe tenet.
Sed tectam imbricibus penetrabile frigus adurit,
  Nec ſemel immenſa ſtrage notavit avem.
Ultima vix cœlo Sturnum ſpectaverat æſtas:
  Nulla magis volucrum ſenſerat acre gelu.
Credidimus noſtros carituros alite campos,
  Meque greges vita non revidere mea.

Audiimus Sturnum nec & hoc prope vere canentem,
Et revidet magnos Julius ecce greges.
Neve greges dubitem pullis conſtare renatis,
Turba docet viſco plurima capta meo.
Tam ſubitos igitur volucris recreata per auctus,
Non mirum eſt, toto quod ſit in orbe frequens.
Dicitur Americæ loca per diverſa videri,
Quodque ſatis mirum eſt, pene colore pari:
Utque Magellani, regiones percolere urſæ
Sidere ſubjectas, Gallia & ante tuas.
Dicitur & tepido rura adſita paſcere Nilo,
Multaque Cinyphios turba frequentat agros.
Quàque Jubæ regnum Nigritanas attigit oras,
Plurimus ut noſtro ſturnus in orbe volat.
Tranſiit & zonam per litora Maura flagrantem,
Tranſiit & fines aurea terra tuos.
Vicinusque Indis, Maurorum regnat in agris,
Quos, tanquam Batavus, credidit eſſe ſuos.
Eſtque frequens Aſiæ, quod Homerus cantat, in oris:
Videriat immenſos non ſemel ire greges.

Nu-

Nubem avium haud alias tam pinxerat ille ruentem:
Sed cur Teutonico nomine dixit avem? (14)
Omne latus Scythiæ cum percolit ales aquoſæ,
Et Scytha trans Iſtrum Teutone natus erat,
Haud unum populis quoque Græcia nomen ab illis
Sumpſerit, ut volucrum nomina plura docent.
Nomina præcipuè volucrum, magis uda Getarum,
Quam quas alta jugis terra Pelasga videt.
Viderit Æſonides per Colchica litora ſturnos,
Græcus & Æmonium nauta ſecutus iter.
Cumque greges, patriæ ſcopuloſo in litore raros,
Nauta redux Aſiæ ſæpe videret agris,
Dixerit hos Scythico Spares de nomine; quodque
Teutonici Staren cernis habere ſonum.
Quidquid id eſt: nubes avium quas vidit Homerus,
Viderit haud ſcopulis Hoeme vel Oeta tuis.
Aptior his gregibus Mæandro proxima tellus,
Campus Orontæa quique rigatur aqua:
Mæoniæque ferax regio, perfuſa Cayſtro,
Camporumque patens Aſia quidquid habet.

Vixit in his Vates, ſi non fuit ortus, in oris, (15)
Rarius aſpectam non ita norat avem.
Proruere in Troes Agamemnona dixit & Argos,
Impete brumales quo prope Spares eunt.
Sed, quæ de vita tibi quicquam oſtendit Homeri,
Oſtendat, ruri commoda quam ſit avis.
Oſtenſum hoc certè vel & hoc noſtratibus anno, (16)
Quo caruit foliis arbor & herba ſuis.
Ultima vix volucres cœlo quæ viderat æſtas,
Et raras agris hoc quoque vere dedit,
Certa tot omnigenis inſectis ſemina fecit,
Certa ſit unde ſatis arboribusque lues.
Quisquis ali nidos per Aprilem viderat hortis,
Jure gregem ceraſis poſſe volebat emi.
Diſcite venturæ poſt ſturnis parcere leges,
Inquinat aut merdis has avis æqua ſuis. (17)

NO-

NOTÆ.

(1) *Versu* 4. Sturni descriptionem a singulari varietate ad omnem avem pertinente exorsus, dixeram eum peregrinari, cum annus apud nos rigere inciperet; idque in duabus dixeram editionibus opusculi, quarum altera in Gallico Eruditorum Diario facta, ita publica est, ut, qui me nunc avem inter latentes ponere vident, mutatæ opinionis rationem exigant, si forte ad prius dicta respexerint. Ratioque exigetur eò justius ab iis, apud quos Sturnus inter transfugas aves recte numeratur. Dicam igitur, quod correxi, verius tantum esse de Sturno nostrate, quem australis cœli sturno similem credidi, cum me ad scribendas aves accingerem, deque sturno opus, viginti aves complexurum, inciperem. Didiceram ab Aristotele & Plinio, eum versus hiemem, sed tantum in vicina peregrinari. Videbamque, ante sexdecim annos opus incipiens, exeunte mense Decembri sturnorum gregem ad Batavas Mosæ ripas Gaudam inter & Roterodamum. Credebam igitur patriæ sturnos, (quos mensis October ante suas idus & sæpe prius cœlo nostro videt abesse) ad Batavos ire, parisque cœli viciniam: iis sturnis dissimiles, quos Georgius Agricola in scopulis Misniæ, & quos Jonstonus in Silesia sub imbricibus turrium, intraque cavos altarum ædium muros per hiemem sopitos viderat. Quoties verò cunque hieme exeunte serenior dies unum mihi alterumve sturnum in tectis urbis nostræ ostenderet, dubitabam gregem advenisse; & aliquas hujus gentis avium latere, aliquas peregrinari suspicabar. Olai nempe Borrichii opus de animalibus hieme sopitis inscriptum, in manus meas inciderat, Sturnumque docuerat sub aquis Daniæ, per hiemem latere;

hirundines propterea, quas latere certum mihi erat, sturnis nostratibus non nimium differre augurabar. Ob gregem tamen hibernum in Batavis visum, de sturno peregrinante nihil mutandum duxi, secunda licet hujus avis editio, centum esset versibus auctior facta. Sed vix illa ante quadriennium publici juris fuerat, sturnos plurimos in hibernis latebris domui urbanæ meæ [appositis vidi. Tertiam sturni editionem non secuturam fore veritus, Merulæ meæ, cujus revisio in manibus erat, & quæ avis sturno satis cognata ducitur, attexui, quod de sturno videram. Cumque Merulam meam secunda vice editurus essem, a typographo Roterodamensi ad colligendas aves a me descriptas invitor. Sturnum quidem propterea in manus resumpsi, auxique versibus plus quinquagenis, sed qui ad alteram avis notitiam exinde partam faciunt, sturnumque docent maxime ob frigus pati, & maxime passum fuisse a frigore anni octuagesimi quarti. Dubia priora de hibernis latebris in opusculo reliqui, ex quibus liquebit me pedetentim avem nosse cœpisse, neque ad aves carmine describendas venisse, ut novis & paradoxis opinionibus miracula facerem, aut ut ullam mihi in carmine licentiam contra historicam fidem arrogarem. Addidi tamen de hibernis avis latebris paucos versus minus dubios, sed qui simul alios mores notiores faciunt, & qui pertinere possunt videri ad sturnos sub septentrione certe latentes. Dubitantibus propterea de avis latebris tam diversis, respiciendum est ad australis cœli sturnum non minus per hiemem varium. Ex Græciæ & Italiæ montibus secedens in apricam viciniam, perennat in Gallia, nulloque patriam secessu fugit. Sed licet id per omnem Galliam de sturno verum esse Guenaldus affirmet, an in Arvernia avem & Cevennæ montibus per hiemem inveniat, valde dubito.

(2) *Ver-*

(2) *Versu* 10. Julius Cæsar Scaliger adversus Cardanum scribens dixerat argutas & Italas aures vexari sturni vernantis carmine. Idque homo ad Benacum in agro Veronensi natus in Gallia scripsit, ubi eo, sicut nostro tempore sturnus plus quam alia avis ob cantum in caveis habebatur. Morositatem igitur superbam, vulgoque semper contraria dicentem, quam homo alias doctissimus per judicia sua nimis sæpe ostendit, & hujus judicii causam fuisse existimo. Sed si optimis auribus suæ auris judicium de sturni cantu approbarit, certe iis non probet, carmina a se ipso data, numerosa esse. Eaque tam immensa scripsit multitudine, ut vernam sturni garrulitatem per ea longe superaverit.

(3) *Versu* 13. Ollas, quæ Sturnorum nidos invitant, Itali non modo altissimis ædium muris, uti nostrates, sed & arborum ramis altioribus appendent. Quod, licet Aldrovandi tempore novum & insolitum, apud Batavos tantum fieri ab ipso scriptum sit, viginti circiter annos post ejus obitum Romæ solenne fuisse ostendit Olina, sturno suo appingens ollam, iis ollis, quæ apud nos in usu sunt meliorem. Additæ enim a figulo ansulæ pertusæ, quibus virga immittatur, parentibus ad nidum accedentibus insidenda. Dicit tamen Olina vascula a Batavis inventa fuisse.

(3) *Versu* 30. Gallis Sturnus, *chansonnet* sive cantator, dicitur. Estque ita domesticus Gallorum cantator, ut Parisiis vix sine Sturno ædiculam videas. Caveæ sunt magnitudine & per omnia similes iis, quæ apud nos captivis alaudis inserviunt. Credo Sturnos operosius quam alaudas ali. Olina Sturnis consciffa corda, omnemque Luscinia-

 rum

rum cibum, præſcribit. Avisque vermivora oſtendit hæc ſibi neceſſaria eſſe. Quanti vero pretii apud Gallos & jam ducentis ab annis cantator Sturnus ſit, videtur apud Belonium, qui in neſcio qua Galliæ curia nobilem litem fuiſſe ſcribit, intentatam ab homine, qui Sturnum educatori pullum dederat, merulamque receperat. Merulam ſe accepiſſe, & docuiſſe, contendebat educator, merulasque diſcipulas Sturnorum pullis colore ſimillimas eſſe. Et vero ſimile eſt, educatorem cauſa non cecidiſſe.

(5) *Verſu* 43. Partum tertium Sturnis Aldrovandus dat & Olina: noſterque Nozemannus eos bis ad minimum ſcribit parere. Differt ab Aldrovando Nozemannus in numero ovorum. Septem ille & octo, hic quatuor tantum & quinque Sturnis tribuit. Sicuti vero aves juvencas ab adultioribus numero ovorum differre ſuperius docui, uterque poteſt credi verum ſcripſiſſe. Joſephus Zinannus, qui de nidis & ovis avium peculiariter ſcripſit, Aldrovandi ſententiam tuetur. Sturnis & ille tertium dedit partum. Eorum experientiam non meam in verſibus ſecutus ſum, & veracem exiſtimo. Aves ſunt partu admodum præcoci, quibus tamen nidificandi tempus extremis Junii aut primis Julii diebus præteriit, ut qui eo ſemper tempore congregatæ videntur.

(6) *Verſu* 60. Dixi me in Batavis Sturnorum gregem exeunte menſe Decembri vidiſſe. Idque licet interdum in Bataviæ parte maxime auſtrali eveniat, intelligo tamen ſolennius, & ad Moſam, Sturnos latere, ſemperque latere per eam Bataviæ partem quæ borealis vocatur. Hotunus ibi in ſtramineis ſcribit ruſticarum ædium tegminibus ſopitos

quos

quotannis inveniri. Tam exigua igitur locorum intercapedo tantam inter avium naturas differentiam facit! Borealis enim Bataviæ principia a Mosæ ripis vix decem distant leucis.

(7) *Versu* 74. Sturnos Saxonicos in angustis montium specubus, inque cavis nonnunquam arboribus per hiemem latere & sopitos inveniri, scripsit Georgius Agricola, idque ineunte scripsit sæculo decimo sexto. Tanti viri authoritatem neque a Gesnero neque satis ab Aldrovando consideratam fuisse, nulla alia potest causa excogitari, quam quod in suis regionibus id Sturnos facere non viderent. Ejusque quantivis pretii opus *de animantibus subterraneis*, ab illis, qui de avibus recentius scripsere, nequidem inspectum fuisse apparet.

(8) *Versu* 94. Olaus Borrichius, quem in versibus (ab Olao Magno eum distincturus) Cimbrum Olaum voco, Olao Magno cognitionibus undecunque partis instructior, inter eruditos Danos unus ex paucis eminentioribus, de *animalibus hieme sopitis* commentarium dedit, quem anno sæculi prioris octuagesimo prælegit Hafniæ non modo academiæ, sed & aulæ proceribus, & qui commentarius Hafniæ cum aliis docti viri opusculis argumenti singularioris anno sæculi hujus decimo quarto editus est. Sed opus editum, multaque de avibus cognitu dignissima continens, ita scriptoribus avium recentioribus non agnitum est, ut primus in avibus meis Olai hujus Secundi testimoniis usus videar. De Sturnis, ut rem in Dania percognitam & quotannis visam, ostendit, eorum inter se connexorum manipulos stagnis lacubus & paludibus extrahi, quoties fere piscatores anguillarum fuscina glaciem per-

tunderent, eosque manipulos foco admotos ex hiberno ſuo ſomno ut alias complurimas aves expergiſci, pari modo aquis extrahi ſolitas. Poſſetne homini docto apud gentem & aulam ſuam æſtimatiſſimo in mentem veniſſe, ita ſcribere, ita coram auditoribus patriæ ſuæ nobiliſſimis loqui, ſi ſe falſa loqui aut crediderat aut dubitaverat?

(9) *Verſu* 100. Quod ſi Sturnus Gallicus per omnem annum in cœlo ſuo perennet, vivat & vigilet, noſterque menſem ultra quartum cœlo abſit & ſopiatur, non eſt mirum per tempus admodum breve in cœlo Suecico Sturnos videri. Alias aves ſemeſtri, alias trimeſtri tempore latere Ariſtoteles dicunt & Plinius: id quidem illi de varii generis avibus, prout nempe una ſpecies altera alacrior, alteraque eſſet vegetior. Sed & ea differentia in ejusdem generis avibus obtineat, neceſſe eſt, ob maximam patriæ indeque & earum differentiam. Non enim ſola corporum inertia, ſed & frigus & cœlum ſuum aves ad latendum invitat. Homines hyperborei longiore ſomno indigent, & graviore premuntur, quam quibus ſub auſtrali cœlo experrectior eſt animus, & alacrior omnis natura. Non moror Franciscum Cineſium, qui ſub extrema Arcto homines ſopit ſomno quinque menſium continuo. Quadrupedia certè ſub eo cœlo ſopiuntur longiùs, quam quibus ſub Jove minus duro per hiemem ſomnus eſt neceſſarius. Ecquod igitur argumentum, aves non ſopiri, quod de ſomni mora differant teſtes?

(10) *Verſu* 112. Galenus Sturnos inter attenuantes optimique alimenti cibos laudat, cibumque alio loco calculoſis utilem dicit. Cum vero Sturni, ut omnes edules aves, pro locis bonitate ſaporis differant, ſcien-

ſciendum eſt, Galenum Pergamo natum, in patria plurimam vitæ partem tranſegiſſe, indeque videri Aſiaticos eum Sturnos laudaſſe. Quod ſi diſcretum eſſet a medicis, de judicio Galeni apud Aldrovandum litigantibus, minor inter eos lis fuiſſet, litemque Aldrovandus melius dijudicaſſet. Avis eſt vermivora & baccivora: ſed quibus baccis, uvis, olivis, utrum ſorbis per multum tempus utatur; varium inde ſaporem variamque inde ſaporis bonitatem ſequi neceſſe eſt. Differre judicia credit Aldrovandus, quod alii de junioribus, alii ſententiam de vetulis tulerint. Tantum juniores Sturnos ab aliis, & ab aliis tantum vetulos guſtatos fuiſſe cum credat, omnes judicii præcipitis fuiſſe, exinde ſequeretur. Neque ſanius examinat, utrum montani campeſtribus Sturnis præferendi ſint? ignoravit tantus Ornithologus avem minime montanam eſſe. Montanis, quæ nusquam ſunt, campeſtres dicit præferri, tantaque eos ſuavitate haberi, ut vix a turdis diſcernantur. Quod ſi ita eſſet, noſtrates Sturnos quantivis pretii judicaſſet, eosque ut cibum Batavis abominabilem viſum exponit, quod furcis & crucibus inſiſterent, ſæpeque reorum cadaveribus veſcerentur. Potuit ipſi relatum fuiſſe, Batavos ſui temporis a Sturnis abſtinuiſſe, aliquos etiam abhorruiſſe: ſed propterea quod furcis inſiſterent, incredibile videri debuiſſet Ornithologo, qui ut aves cognoſceret, ſe multum diuque peregrinatum fuiſſe ſcribit, Sturnosque nusquam viderit furcarum cadaveribus paſci. Hodie certe Sturni apud Batavos abominabili illo cibo non utuntur, hodieque eos Batavis in menſam venire ſcribit Nozemannus: capi innumero numero per retia in arundenitis poſita, cibumque autumni tempore in deliciis apud Batavos Boreales eſſe. Credo tamen boreales iſtos Nozemanni Batavos populum minoris ordinis dici debere. Ego ſaltem apud auſtrales Batavos nunquam avem in menſis vidi, quarum tamen lautiſſimas ſatis, & per omnem vitam acceſſi. Neque, ab amicis, qui ruſticantur, Sturnos capi audivi. Saltem in nullis lacuum arundinetis apud noſtrates Groninganos capiuntur, niſi qui rari turdorum laqueis il-

illabuntur, aut ex Cerafis hortenfibus Julio menfe interficiuntur. Ii ab aliquibus in experimentum guftus comefti, præbuerunt judicium, quod in verfibus dedi, de fapore eorum. Autumnalibus; audio, non abeffe extraneum illum faporem, quem Julius Alexandrinus Cæfareus medicus fæculo decimo fexto Sturnis comeftis dedit, in libris, quos Salubrium infcripfit.

(11) *Verfu* 130. Aves plerasque per viginti dies incubare fcripfit author maximi nominis: credo id illum in Vanello dixiffe. Sed five hanc fententiam ad ejus magnitudinis aves reftringit, five ad minores aut majores extendit, veritati id minime confentaneum eft. Sturnos per fexdecim dies incubare intelligo ab iis, qui columbaria habent: & aves plerasque Sturno minores quindecimo die ova excludere dicunt aucupes; idque de compluribus veritati confentaneum effe ipfe vidi.

(12) *Verfu* 146. Sturnos Amftelodami ad viginti & fex annos in caveis vixiffe fcripfit Hotunus in commentario fuo Belgico ad aves Linnæi. Avesque vigefimum annum in caveis expleffe teftatur Bommarius: quem Parifiis credo etiamnum vivere, itaque, ut in verfibus dixi, inter mille datos caveis Sturnos. Vanum igitur aut nullum Olinæ teftimonium eft, vitam Sturni captivi fextum intra annum terminantis. Atque iftum in vita avium defignanda fæpe vanum authorem in verfibus queror exfcriptum effe ab Ornithologis ipfum fecutis.

(13) *Ver-*

(13) *Versu* 170. Sturnos sæpe asperarum hiemum frigore per plagas cœlo nostris similes perire ostendi in versibus. Et si asperior hiems se ad tepidiores extendit plagas, in quibus cœlum tenent, quin pari & majore forsitan clade pereant, nullus dubito. Quod si enim cornices bicolores & nigræ, quæ in his terris per hiemes maximo numero videntur, avesque duriores quam Sturni sunt, frigore anni octuagesimi quarti ante oculos complurium maximo numero periere, Sturnos credam haud secus periisse in Gallia, ubi cœlum tenent, & ubi frigus idem æquo propemodum sævit rigore. Esse potest, quod picarum nostratium instar per sævissimum tempus se & in eo cœlo condant: sed licet magno numero congregati se conderent, & latentes acre frigus adureret. Sturni igitur, avesque Sturnis congeneres, aut natura persimiles, tutissimæ videantur in illis regionibus, in quibus hiems aut semper mitis, aut ita quotannis dura est, ut natura jubeat eas sub aquis sibi consulere. Et si animalium conservationi, uti mihi persuasissimum, ita à natura prospectum est, ex utroque tepido & gelido climate reparentur clades, quæ per durius frigus intermediis plagis eveniant. Sicuti hiems ultra modum sæva adjunctis plerumque nivibus sævit, animalia, quæ cœlum tenent, & a frigore & a nivibus quantum patiantur, colligis, maximè certe a nivibus, quæ cibum imminuendo calorem naturalem imminuunt, quo imminuto faciliùs nervos & fibras sævissimum frigus adurit. Cornices è cœlo labi & aliquas vidimus in nivibus immobiles stare, vivas utrasque, domumque & in hypocausta deductas, cum calorem possent recepisse videri, cibos circumjectos non appetere. Rostroque granulum aut carnis frustulum sumentes sumere id visæ sunt, ut ægri propinqua morte in agonis levamen vini guttulam. Pleræque haud secius, tantum non omnes, moriebantur: quæque ex plurimis paucæ servatæ sunt, alis in multum tempus mancæ videbantur. Cogitandum itaque, paulo post morientibus nervos aut fibras vitæ necessarias frigore prius enectas fuisse. Indeque mors avibus frigore morien-

rientibus veniens, indicat, ex latebris ligneis aut stramineis non semper sopitas resurgere. In concavis tabulatis, quæ adversus pluvias caminorum spiracula coronant, latentes vidi, uti in merula mea exponam. Inque stramineis rusticarum domuum tegminibus latitantes per Borealem Hollandiam vidit Hotunus. Quomodo in iis latebris ab acutissimo frigore non ad intima usque viscera perstrictæ credantur?

(14) *Versu* 200. Busbequius, scriptor magni judicii, Scythas non modo trans Istrum & Borysthenem, sed & trans Tanaim colentes, Germanicæ originis ostendit ex lingua Germanica etiamnum apud eos superstite, ipsosque Persas ostendit Germanicis uti vocabulis. Eaque & in suam linguam Græcos accepisse exponit Reitsii nostri Belga Græcissans. Certe avium, quæ trans Istrum & Borysthenem frequentiores, quam in Græcia sunt, complurima vocabula in lingua Græcorum antiquissima invenio, quæ Germanicam sonant originem. Exempli Gratia Tetrao, qui nostratibus *Oerhaan*, Germanis *Urhahne* dicitur, Atticis Urage aut Urago dicebatur. Quod si quis non ignorat, Germanos Orientales, versusque Pannoniam positos linguam aspirationibus addictissimam habere, non dubitat, *Urhahne* pene ut Uragen pronunciari potuisse. Adde, quod avem in Moesia frequentem esse scripserit Athenæus, Græcis vero ita raro obviam, ut eam inde crediderit Aristoteli ignotam fuisse. Vide librum Athenæi nonum.

(15) *Versu* 219. Homerum Asiaticum fuisse arguebat Asiæ ora ditior, ideoque cultior ante Europæam Græciam: arguit & validè comparatio ex Sturnorum volatu sumta. Nam si ætatem in Europæa Græ-

cis

cia exegiſſet, ſicuti volatum Sturnorum autumnalem vix aut ne vix quidem noviſſet, eum lectoribus Sturnos vix videntibus non expoſuiſſet. Non videntibus, dico: quia in ſaltuoſis & montanis locis, qualis omnis prope Europæa Græcia, perrari ſunt Sturni. Et Græcorum Aſiatici poëtæ, Homerum ſecuti, Sturnos ſæpe militibus impetum facientibus compararunt, uti apud Quintum Smyrnæum ſæpe, & apud Europææ Græciæ poëtas nequidem ſemel videas. Majus tamen argumentum Aſia prius culta, & commerciis gentium & ſcientiis dedita, & poëtarum Aſianorum antiquiſſimus numerus, Mimnermusque Croeſi tempore vivens, tamque cultis elegis, quam Homerus Epico carmine nobilis.

(16) *Verſu* 226. Dixi in verſibus Sturnos æſtate anni octuageſimi quarti vix viſos fuiſſe: avesque complures muſcivoras, frigore forte pariter extinctas vix viſas fuiſſe, adjungendum eſt. Quod muſcarum culicum & inſectorum reptilium ovis eum numerum fecerit, ut hoc anno vix folium in arboribus niſi æſtate jam adulta viderimus. Volvoces, qui erucæ ſunt circum ramuſculos ſeſe volventes, non modo pomaria, ſed & ſilvas & ipſa querceta ea poſſidebant multitudine, ut ſuo ſeſe numero ex ramuſculis extrudentes ambulantem in ſilvula ſua cooperirent. Aves muſcivoræ, Sturnique ante omnes perrari, ab ipſa incurioſa alias plebecula deſiderabantur: magno ſane argumento, avium numerum hominibus perutilem eſſe. Suntque utiliſſimæ propterea, quod præter oculis noſtris viſa, animantia etiam inviſibilia, & ſaluti hominum nocentiſſima, deſtruant.

(17) *Ver-*

(17) *Versu* 234. Paullo post annum sæculi hujus trigesimum, extremum a magistratu hujus provinciæ contra Sturnos, ut damnosas aves, decretum evulgatum est. Illudque cum a præcone nescio cujus vici populo pronunciaretur, fama est, vulgi vocibus identidem repetita, Sturnum supervolitasse præconem, chartamque generi suo fatidicam merdis inquinasse, dum prælegebatur: famamque fecisse, sunt qui credunt, extremam illam Sturnorum proscriptionem fuisse. Ego vero persuadeor, cognitam avis utilitatem abrogatæ proscriptionis causam videri debere. Avesque, quibus sacræ literæ pastum & incolumitatem videntur indulgere, forte etiam visæ sunt, legibus urgendæ & destruendæ non esse. Urgebatque lex non modo avem, solis cerasis nocentem, sed & rusticanam plebem cerasos non ferentem.

TURDUS.

Turde, per autumnum mihi jucundiſſimus ales,
  Litore ab externo nunc celebrandus ades!
Quanta per aërios ſe pandunt agmina tractus!
  Hinc turba ante oculos, major & inde venit.
Una avis, & ſummo volitans auditur ab axe: (1)
  Vox eadem dumis arboribusque redit.
Ad quartam de luce nova fit in æthere curſus:
  Altior hora vagum non videt ire gregem.
Omnis enim ad paſtum tum ſe diſpergit in agros,
  Turbaque per ſtipulas & nova culta ſalit.
Quæque ſub auroram, vel & ipſa nocte profecta eſt,
  Luce nova ſilvas feſſa ſubire ſolet.
Illa tamen ſilvas, mox excita ſole, recultis
  Mutat agris, pinguem queis pede verſat humum.(2)
Sol vergens properare vagas, pluviamque timentes
  Ingenti ſilvis agmine reddit aves.
Sed quibus is numerus, mora noſtro talis in orbe,
  Omnis an is generis mos numerusque? rogas.

Tres varii generis turdi numerantur: in illis (3)
Ut geminus minor eſt, corpore major adeſt.
Tanto ad nos numero ſoli venere minores:
More alio & numero magne minore venis.
De minimis uni flaveſcit penna ſub alis;
Penna eadem alterius ſanguinolenta rubet.
Tertius aſſimilis picæ, ſi pondera ſpectas, (4)
Quo vincit minimos, nil niſi pondus habet.
Impoſitus menſis, minor eſt bonitate ſaporis,
Et poſt congeneres advena tardus adeſt.
Primus conſpicitur, cui flavet penna ſub alis;
Pluribus hunc menſis lux Michaëlis habet.
Ocior ad ſilvas, quas Viſtula ſpectat Herulus, (5)
Adque Oderæ fauces ocior ille venit.
Alter, & hic minimus, penna rubriore ſub alis,
Poſt primum decimo gaudet adeſſe die.
Tertius, in patria ſeram qui invenerat eſcam,
Vix rigidi nimbos ante Novembris adeſt.
Nec ſpectatus adeſt: nec turbam turba fugacem
Sæpe premit, laqueos bisque ſemelque ſubit.

Fri-

Frigoribus mediis ſed grex aliquando videtur,
Cum procul a noſtris jam minor omnis agris.
Perque hiemem viſus ſolito numeroſior eſt grex,
De quibus augurium ruſtica turba capit.
Cum ſedet, & ſumma grex clangit in arbore, longum
Frigus, & æſtatis tempora ſerus habes.
Sin mediæ ramos tenet arboris, inque propinquam
Spectat humum, vernos ſignat adeſſe dies.
Prima ſedens ſic forte ſoli ſpiramina captat,
Deque recludenda pabula ſperat humo. (6)
Sed capitur laqueis ſorbi deceptus ab uvis,
Paſcitur & baccis oxyacantha tuis.
Viſcum amat inprimis, viſco lætatur: & inde
Viſcivorum veteres, noſtraque ſæcla vocant.
Cætera Pilares gens Iliacique vocati,
Omne genus baccas, vermiculosque petunt.
Vermiculos per agrum per ſilvam Octobribus horis,
Turbaque vermiculos vere reverſa legit. (7)
Quod placet autumno ſilveſtris aranea, vidi;
Textaque & artificem prima laceſſit avis.

Quodque placent tineæ ſcutato tergore, ſcutis (8)
Indicat & ſtomachus, quæque referta gula eſt.
Sed quod utramque poteſt minimam duxiſſe videri,
Dives & his terris plurima ſorbus habet.
Illa greges uvis quos detinet, implet amaris,
Deterior captis nec venit inde ſapor. (9)
In melius ſaltem diſcrimina rara notavi
Inter aves, peregrè quas mihi menſa dedit.
Forte, quod hic liquido butyro aſpergimus aſſas,
Det notum a teneris præplacuiſſe cibum.
Diſtet enim guſtus varias paſcentibus uvas,
Nec pretium turdis conſtat & inde ſuum.
Viſcivorum reliquis præponit idoneus auctor,
Gallus homo, & variæ qui regionis erat. (10)
Germanis noſtrisque locis præponitur ales,
Qui minor: huic melior quod fuit ante cibus.
Viſcivoros, credo, minus uti vermibus. Altis (11)
Arboribus feſſi, bacciferisque ſedent.
Et prenſi laqueis alta ſuper arbore pendent,
Ramo oblata humili pabula rarus adit.

Nec,

Nec, quantum memini, per humum ſe paſcere viſus:
  Unde minor cupido gens legit ore cibum.
Deque aliis turdis quod victu differat, ejus
  Serus ut adventus, manſio ſera docet.
Terra ſubeſt nivibus, glacieque obſtricta rigeſcit,
  Et circum ſilvas grex per inane volat.
De quibus occiſum menſis ubi Februus offert,
  Fert ſtomacho baccas oxyacantha tuas.
Nullaque noſtratum lecturus in arbore viſca, (12)
  Haud alias, video, quod ſibi ſperet opes.
Forte tamen ſupereſt piceis & in abjete victus,
  Paſcit & hunc nucleis fagus hiulca ſuis.
Faginea, vidi, caveis quod veſcitur eſca.
  Et plus, quam caveis cætera vivit avis.
Per quemcunque cibum notum ſe cætera paſcat,
  Ter quinum caveis deperit ante diem. (13)
Illa recluſa hiemis tempus prope ſuſtinet omne,
  Et minus aſpectu territa viſa meo.
Altera turba ferox caput & ſua pectora frangit,
  Pluſque minor cunctis ſe feritate necat.

Unde ad nos veniat gens hæc & cætera, quæris?
Conſule, queis ventis advena fertur avis.
Pilaris borea, pilaris ducitur euro,
Sed minimum boreas, eurus, & auſter agit.
Turdus is Iliacus, penna rubriore ſub alis,
Quique tenet fontes plurimus Albi tuos.
Pannoniamque colit, Geſneri teſtibus utor,
Carpatem nidis implet & ille ſuis.
Et nidis ſaltus Leucorum plurimus implet: (14)
Proximior noſtris non ſit, opinor, agris.
Quod ſi pars igitur ſub frigora montibus exit,
(Frigus, & haud paucos cogit abire fames)
Quod ſi iter inſtituunt vento indice, ventus euntes,
Tunc ſæpe Arctous, quo ferat, ipſe vides.
Forſitan in curſu divergia grata placebunt,
Utque Moſella, greges ducere Rhenus amet.
Vitis uterque ferax, profugi bonus agminis hoſpes,
Non niſi nudato palmite mittat avem.
Et quæ trans Gothicum mare nidificare videtur,
(Nidificat ſilvis, Suecia, nempe tuis)

Hæc ſi avis ad noſtras, tam diſſita, provolat oras,
Mille via cauſas, unde moretur, habet.
Utque ambage brevi, Mœnum, Baccheïa Rheni
Litoraque & Nicri vitis amore petat.
Non, tantum iliacis, doceo, placuiſſe viarum;
Nec quibus ex terris advena noſter eat.
Sed certè ſerus venit, & vinacea ſecto
Quæ reperis ſtomacho, grana frequenter habet.
Omne genus ſecui: nunquam Pilaribus uva,
Et nunquam ſtomacho grandibus uva ſedet.
Cumque adſunt grandes, vix grandibus uva ſuperſit,
Quarum alias ſtomacho ſæpius uva foret.
Auſtrales adventus aves ſuus eſſe fatetur,
Pilares gelidis ut docet ire locis.
Pilares, credo, gelido ſibi in orbe placere, (15)
Nec nimium tepidi climatis eſſe genus.
Saltem ad nos profugi gelido magis orbe fugantur,
Pilares boreas ſemper & eurus agit.
Primus adeſt, quia pulſus abit regionibus ales,
Vermibus & baccis quos prius orbat hiems.

Et quoque primus adeſt fortaſſe, quod altera & ingens
Turba borææ ſua ſede fugarit avem. (16)
Eſt ſuper immenſos, quos Viſtula permeat, agros
Horrida ſilvoſis Livonis ora jugis.
Plurimus his turdus, turdusque innaſcitur ille;
Omnibus & Gothicis plurimus ille plagis.
Si profugas ad nos tam diſſita terra propellit,
Quot dives profugas Viſtula debet aves?
Et quot proximior noſtratibus Odera debes?
Nidificat ſilvis plurima turba tuis.
Herciniumque jugum, Melibocus, fervere nidis
Dicitur: unde greges per breve tempus habes.
Sed quia frigus aves fugat acrius: arctica plures
Terra det, ut nullas cui ſua ſervet hiems.
Quid? cum altis, ut fama refert, ibi condat in undis,
Tam procul autumnus quas male mittat aves?
Quid? cum Saxonicis poſitas bonus auctor in antris
Vidit, Hyperboreo poſcis ab orbe greges?
Perſimilis ſturnus, victuque, & corpore, & ipſis
Moribus, & latebris hunc mea terra videt.

Vis

Vis minor eſt turdo, ſaltumque imitante volatu
Non æquat volucrem, quæ velut haſta, fugit.
Cur iter immenſum faciat, ſturnusque lateſcat,
Qui non a tardo nomen, ut alter, habet? (17)
Tarda citam, pinguisque macram, fragiliſſima fortem
Vincat avis; vincat, cui minor ala data eſt?
Ille ego, qui pennas numero, neque metior ullas,
Pene pares, ſturni vincere teſtor opes.
Haud igitur teſtor, Gothicos ad noſtra venire
Litora turdorum Sarmaticosque greges.
Indeque ſi fugerent, quis credat velle reverti,
Gaviſos zephyris & meliore cibo?
Palladis & Bacchi depaſtos munere, credam
Ad Gothiæ vermes & remeare famem?
Anſer Hiperboreas repetant anatesque lacunas,
Queis ſatis eſt vili piſcis & alga gulæ.
Et bicolor cornix reditum meditetur ad Arctum,
Vermibus auſtrali corpus adeſa ſolo. (18)
Perbene ſe turdus ſuſtentat in aëre quovis,
Quàque libet, teneras perbene nutrit aves.

Utque cibi cupidus varia recreatur ab eſca,
Et varium nidis gaudet habere nemus.
Cumque canit, melius decantat in æthere puro,
Quam quà per craſſum vibret inane ſonum.
Quàque ſibi placuit, maneat quod transfuga, noſtris
Turba manens terris, quantulacunque docet.
Majales refugi noſtris ſpectantur in oris:
Et pariet Gothico tam pigra turba ſolo?
Si qua tuas videat ſilvas paritura, Viſurgi,
Tranſierit certe non, Meliboce, tuas.
Indeque ſub brumam nec multo longius adſint,
Per noſtros profugi qui referuntur agros.
Illaque longa foret fuga continuata volucri;
Subſtiterit mediis, nec ſemel, ante locis.
Nam cum ad nos borea ſoloque feruntur ab euro,
Spirantis venti pone ſequuntur opem.
Unica nox, longosque notos, auſtrosque ſecuta,
Quæ dederit boream, dat genus illud aves.
Ceſſet & hic ventus, gens advena ceſſat: & ingens
Non niſi perpetuum flante caterva venit.

Ma-

Maxima turba tamen veniens, non agmina Kleini,
Non Oderæ numeros æquat, &, Albi, tuos. (19)
Nullaque quod nobis avis his defcendat ab oris,
Utraque gens veniens & fugitura docet.
Nam fimul apparet, terrisque moratur utrisque:
Cumque fuam Batavus, Sarmata perdit avem.
Confpiceret primos mea terra Novembribus horis,
Credere Sarmaticos poffet adeffe greges.
Terra igitur propior fua dividat agmina nobis,
Et propior cunctis dat fua, credo, locis.
Quaque greges feri filvis pafcuntur apricis, (20)
Saltubus appofitis ferior efca fuit.
Quosque per omnem hiemem filvofa Britannia fervat,
Credo, Caledoniis deproperaffe jugis.
Cur hos, ut perhibent, Gothus & Norvagia mittat?
De fociæ plena eft infula gentis ave.
Fruftra aliquid fapiens faceret Natura, gregesque
Objiceret longæ dux male fuada viæ.
Non gaudere vagis, nec & ætheris invidet ufum,
Qua tepet, & tellus proxima pafcat avem.

Sed

Sed quacunque fuga nivibusque fameque periret,
  Trimeſtri vitam funere turdus habet.
Neve fides ea ſenſa recens obſcuraque firmet,
  Magnus Ariſtoteles ſic quoque ſervat avem.
Idque ſenem, credo, Scythicæ docuere volucres,
  Namque in aprica ſuis præſtat aſyla fugam.
Cognitus hic turdus, præ ſturno frigora perfert, (21)
  Nec debet latebris, quos avis illa, dies.
Iliacus noſtrum patitur quandoque Novembrem:
  Primaque Pilarem tempora menſis habent.
Viſcivoros hiemem vidi manſiſſe per omnem:
  Frigoribusque aptum creditur eſſe genus.
Hibernos igitur ſervat Germania turdos,
  Plinius ut verè per ſua ſcripta docet.
Sed luſtrata viro Germania proxima Rheno:
  Non hiemes Oderæ vidit &, Albi, tuas.
Nec retulit, quales ſervat Germania turdos,
  Nec longas illo duxit in orbe moras.
Mitis hiems ſpectat ſolitos miranda per annos,
  Durior ut ſolito frigore, mira videt.

Quo-

Quoque loco, interdum grave frigus habente, perennat,
  Nulla minus tuta eſt, quam vaga turdus avis.
Nec latebris, ſturnos noſtro claudentibus orbe,
  Si qua hiemat pariter, tutior eſſe poteſt.
Quæritur aucupibus, cur ſæpe frequentior ales,
  Sæpe per has terras non numeroſus eat.
Cum peteret Romam gens Arctica, gens hominumque,
  Cœca per haud unum turba ruebat iter.
Nunc ventus, nunc caſus avem divertit, & ipſa
  Cura cibi varias cogit inire vias.
Hiſpidus October, pluviiſque aquilonibus horrens,
  Per cœlum volucres lætius ire jubet.
Continuique nocent ſoles, quibus aëre ſummo
  Provolat: alternus detinet imber avem.
Adde, quod haud ſemper populus proficiſcitur idem:
  Sæpe tenet patriam, qui vagus ante fuit.
Nam niſi vis hiemis, niſi montibus acris egeſtas
  Pellat avem, planis haud juga mutat agris.
Terra opulenta ſubeſt licet Alpibus undique, turdos
  Vidimus hibernos omnibus eſſe jugis.

Perque hiemem aſperior ſervat Melibocus & Albis,
Nec, niſi vis, patria cedere cogit avem.
Juſta per hos annos ſi turba negatur adeſſe,
Feciſſe id luxum, Ruſſiacumque, putas.
Diſcat avis pretium ſua patria, ſaltubus altis,
Seque, ſuumque genus, quo tueatur, habet.
Nec nocet, aut cladem faciat doctiſſimus auceps,
Tempore quo turdum ſpargit, & abdit amor.
Cumque greges coeunt, & perderet agmina Ruſſus,
Agmina præcipiti, credis, abire fuga.
Non tam igitur Ruſſus luxu creſcente noceret,
Quam ſibi Ruſſiaco gens fugitura ſolo.
Viſtula tranſitur profugisque Sileſia, credis:
Quanta per has pridem facta ruina plagas! (22)
Per menſem turdis Odera paſcente colónos,
Nullus ab his quondam turdus adeſſet agris.
Me puero, his terris plures veniſſe recordor:
Sed quæ, me puero, ſæviit acris hiems!
Judicio egregio (nam nunc quoque cognitus inde eſt,
Luſtra bonum quamvis tot rapuere patrem)

Judicio egregio, quod & ipſe probavit, ut auceps,
Frigora perdiderant has mihi, dixit, aves.
Octodecim autumnos vivens poſt frigora, dixit,
Extinctum video nunc remeare genus.
Tempore poſt certè rediit genus omne ſecuto:
Viderat & ſolitos jam mea ſilva greges.
Sed, quod præterito cœpit grave frigus ab anno,
Perdidit, & turdis perdidit omne genus.
Ver hiemem immanem, nova tanquam bruma, ſecutum,
Vix turdum cœlo, vixque revidit avem.
Quosque daret ſua terra greges Octobribus horis?
Unus per ſilvam turdus & alter erat.
Nec jam me ſilva memorem teſtabor amicis,
Pro turdis lignum det niſi ſilva ſuum.
Silva ſtat incaſſum, rubicunda tot undique ſorbis,
Tamque per autumnos quæ mihi cara fuit.
Sed docuit clades, quod conjectura parentis:
Auctius & melius turdus habebit opus.
Guenaldus vati dabit & Buffonius aurem:
Arctois certè non venit ales agris.

Si-

Kleinius Arctois genus hoc crebreſcere terris,
Vix maris ut numerum vincat arena, docet. (23)
Deficit laqueis genus inſuperabile nullis,
Frigoribusque: eadem turba ibi ſemper adeſt.
Credo equidem, Kleini: Gothicis latet abditus oris;
Sed petat auſtrales turdus ab axe plagas.
Teutoniæ tepidos, & diſpergatur in agros,
Ubere quos gleba Gallia dives habet.
Pars apud Angligenas hibernet, in Arctica regna
Poſt ſævas hiemes ecqua rediret avis?
Et redeat fugiens, maneat pars magna ſub Arcto,
Quod tamen ut faciat non latitura, doce.
Haud mihi comprenſa turdus ratione ſuperſit:
Nullus in hos profugus cur modo venit agros?
Turba petens Gallos, & te duce miſſa per Alpes,
Divideret ſolitos per loca noſtra greges.
Cur genus extinctum, quod venerat, omne, Groningæ
Non modo, ſed tellus proxima quæque videt?
Quosque videt, ſervarit hiems: ſed ut Arctica, nullos:
Servarit, ſturnos ut mea terra tegit.

Servatos melius ſua patria vere revidit:
Diſperiit latebris pars male tecta ſuis:
Et fuga ſervarit paucos, reducesque revidi,
Sed potui digitis quos numerare meis.
Non igitur ſperes, veteres niſi tempore longo,
Poſtque meos annos, hic revidere greges.
Quid? breve tempus & hoc, terras reparare propinquas
Extinctum, dubitas, tam cito poſſe genus?
Sed quæ terra dedit turdos, vicinior Arcto eſt,
Et terris, melius gens ubi tecta latet. (24)
Ut recipit profugos, ſolet hæc retinere colonos:
Semper aves terra divitiore manent.
Diviteque & vacua tam transfuga gaudeat ales,
Quam vagus ad Batavas qui venit hoſpes opes.
Cum Batavos Indus, ſua terra obnoxia morbis, (25)
Marsque hauſit, terra Marsque ſecutus aqua:
Tanto ad nos numero Germania fertur, & Arctos,
Amſtela vix populum noſcat ut ipſe ſuum.
Quid mirum eſt igitur, vacuis ſi ſaltubus Albis,
Odera, nonnullas jungat & Iſter aves?

Iliacus certè turdus defedit, ubi ante
Non nifi Pilaris vifus habere genus. (26)
Nam qui olim decima eft Pilares luce fecutus,
Nunc minus amotam bis comitatur avem.
Utque diu plures Pilares cepimus olim,
Nunc æquat numerum gens laqueata fuum.
Quàque novum fe parte genus Pilaribus addit,
Auxerit & proprium gens peregrina genus.
Adde, quod & cupidè genus augeat ipfa: quotannis
Bis parit, & toties fex habet ova thorus.
Dicitur abbietum per fumma cacumina poni:
Et numerofa fuos nectere turba lares.
Laudat Ariftoteles, & hirundinis arte lutatum,
Ventos ferre, licet mobile, fcribit opus.
Sed genus Iliacum fic nidificare videtur,
Innatum Græcis Pannoniæque jugis.
Vifcivori nidos, Rheni nafcentis in oris
Tefte bono vifos, concava malus habet.
Nec minor huic teftis per fumma cacumina fagi,
Perque humiles ramos textile vidit opus. (27)

Ta-

Talis, uti merulæ, eſt nidus, ſed mollior intus;
Fulcitur plumis, ovaque quinque fovet.
Perque humiles frutices, majoris & avia ſilvæ,
Pilaris nidum turturis arte ſtruit.
Sed tamen ut muſcum ramis arentibus addat,
Junctius & totum conſtituatur opus.
Sic ſaltem his terris rara mihi ſorte repertus
Nidus erat, volucres ſexque ferebat aves.
Perque Amaſis terram, ſilvas ſpectantis opacas,
Arte pari nidos crebrior ales habet.
Crebrior ad Paderam, ſuperique Viſurgis in oris,
Crebrior Herciniis nidificatque jugis.
Sed loca, quæ nidis magis omnibus una frequentat,
Verſus Hyperboreum diximus eſſe ſolum.
Viſcivori nidos naſcentis ut accola Rheni, (28)
Galliaque & Latium nidificare videt.
Utque avis illa frequens auſtralibus aptaque terris,
Non veterum menſis advena turdus erat.
Advena carus erat: neque quem denarius emit
Tertius, æſtivum per nemus omne fuit.

Cur, quem ſilva daret, Pompeio debuit agro
Luculli caveis, non aliunde peti? (29)
Pilares Italos adeunt, &, ut Olina ſcribit,
Montibus Hetruſcis nidificare ſolent.
Sed cur Pilaris nidum Zinannus habere,
Nec potuit ſcriptor Felſina docta tuus? (30)
Eſtque ibi ſub brumam non creber, ut ipſe notavi.
Iliadum plures Tuſca macella dabant. (31)
Utque cibum, cunctis Pilares Olina præfert,
Prætulit & Geſner, qui Tigurinus erat.
Non tamen Iliacus mihi vilior eſca videtur,
Romulidum menſis aut placuiſſe minus.
Paſtus erat certè, quam qui optimè, & unde per omnes
Laudatum menſas nunc quoque nomen habet.
Illyricis genus hoc, Græcisque ut abundat in oris,
Sæpe per Æmilios inde volarit agros. (32)
Pinifer & ramis habet Appenninus in altis,
Unde ſatis Latium Romaque vidit avem.
Utraque avis veterum fuerit cariſſima menſis,
Iliadem caveas ſed male ferre reor. (33)

Turdus & ob pretium quibus aſſervatus in uſus
  Æſtivos caveis, forte docendus eras.
Sed poſt Varronem quotus hæc ſuper alite ſcribam?
  Quale Macer dederit, me breve poſcis opus.
Dicendum tamen, ut volucris capiatur. Ab alnis
  Quæritur, in vacuo ſilvula quæ ſit agro.
Saltubus aſſuetas ſolis, hominumque fugaces,
  Proximior villis ſilvula terret aves.
Non nocet, iliceis ſi ſit circumdata dumis, (34)
  Totaque bacciferis horrida facta rubis.
Sed plures fac ineſſe vias, quarum unica ſaltem
  Latior, & nigro ſit perarata ſolo.
Deſpicit ex alto volucris. Genus omne ciborum
  Silvula promittit, quæque nigreſcit humus.
Et juvat, ut vivens, laqueis data victima primis
  Per ſilvam in cavea conſtituatur avis.
Illa greges cœlo ſimul exaudivit euntes,
  Subvolat, & miſera voce reclamat opem.
Mane per æthereas quæ maxima ducitur auras,
  Quæque ſub occiduum turba profecta diem,

Devolat, ac laqueos reperit. Laqueosque, docebo,
Ut facias: virgas cædua ſorbus habet.
Tercentum aut plures exſcinde: & delta Pelasgum
Singula det manibus virga coacta tuis.
Mox ad utrumque latus trigoni ſurgentis, equinis
Ex ſetis laqueos collocet apta manus.
Sorbea ſub trigono fac pendeat uva, caputque
Immittet laqueis, qui dape turdus eget.
Sunt quoque, qui pedicas volucri tollonibns addunt;
Sed miſeram longa tunc nece perdis avem.
Nulla ſit utilitas crudelis! nulla voluptas,
Tanta avis ærumna quæ ſit emenda, placet.
Suſpenſæ ad collum brevis & ſubitanea mors eſt,
Accipitremque vocat, quæ pede pendet, avis.
Tercentum ex trigonis, longè utilioribus ergo,
Tercentum volucres per breve tempus habes.
Non niſi per menſem venatio fervet, iniquum
Quod ſequitur tempus, plurima vitat avis.
Omnesque, ut glacies per aquas oſtenditur, abſunt:
Fortè, quod ad latebras tum vaga tendit avis.

Aut latebras vitare fuga ſi transfuga poſſit,
Inde, quod è terra prima ſit eſca, vides.
Scilicet & vernis ſimul illa reſolvitur auſtris,
Per loca noſtra redux hinc quoque gaudet ali.
Sola redit, noſtris capitur quæ plurima ſorbis,
Et vafram Iliaca quam reor eſſe minus. (35)
Multa per autumnos igitur, ſuſpenſa tigillis,
Servata eſt laqueis ſorbea bacca meis.
Sed, ſeu vere novo ſequitur cupidiſſima vermes,
Scitve prius caro tempus abiſſe cibo;
Rara ſubit laqueos: & ſervatiſſima, fruſtra
Expoſita eſt reduci bacca doloſa gregi.
Quæ tum capta tamen de millibus unica, macro
Pectore, nec noto viſa ſapore fuit.
Et pennas mutaſſe, aliasque oſtendere viſa eſt,
Fuſca inſtar gaviæ, ſubviridisque caput.
Et ſic Pilarem, ſed tanto corpore, turdum
Cepimus, ut binas vinceret unus aves. (36)
Viſcivoris & avem Pilaribus addere poſſes:
Cærulus errabat terga per ima color.

Sed neque viſcivori pectusve, pedesve videbas,
Cætera Pilaris ſigna volucris erant.
Quale genus turdi quis vidit? tempore Plinï,
Viſus in Auſonia eſt & nova dictus avis.
Tertia gens turdis adſcripta minoribus, & quam
Pilarem, dubites, Iliacamne voces. (38)
Aureolus color eſt illis per pectora ſumma,
Flavet, & interior, dixeris, ala rubet.
Sed rubet, & rubram dicas fore: ſæpeque viſus
Turdus hic, Iliaci pullus habendus erit.
Verus & hic fertur, veteri laudatus ab ævo,
Et quartum turdi præcipuumque genus.
Iliaco differt plumis, differtque ſapore,
Vita quod huic miſero rapta dat ante diem.
Nondum oculos ſtria flava ſuper, quæ naſcitur annis,
Et quæ pro ſexu plus quoque forte nitet.
Alitis hæc oculos ſuper eſt albeſcere viſa;
Diverſumque genus dictus & ille fuit.
Ætatis quæ ſigna tibi certiſſima longæ,
Externi generis ſunt nec habenda novi.

Vidimus incano ſeniorem vertice ſturnum,
Viſus & Iliacus vertice canus erat. (38)
Nec dubito, quin ſexus avem quoque mutet, ut ille
Poſſet in Iliacis multiplicare genus.
Sexus, & immutat ſpeciem Pilaribus ætas.
Non alias diſpar tam genus eſſet idem.
Pectora nonnulli maculis nigrioribus ornant,
Grande caput, plumis auctaque colla vides.
Eſſe mares credam, numerus niſi rarus eorum:
Signa quod hæc ætas fecerit alta, putes.
Cauda minor pullos genus & tibi denotat anni.
Utile quod dominis & quoque noſſe coquis. (39)
Nam tener in tantum præſtat ſenioribus ales,
Inde ſit ut menſæ, non honor inde tuæ.
Utque fibras mutat ſuccos & in alite, quantum
Poſſit in externo longa colore dies?
Alterat hunc annus, conſpectaque vere volucris,
Autumnis notum denegat eſſe genus.
Forte, quod & magno de millibus unica fato
Tam procul abſit, ut & patria mutet avem.

Non nihil hæc turdum vel non nimis abſita mutat,(40)
Mutat in immenſum diſſitus orbis avem.
Iliades Afras tibi pingere poſſet Apelles,
Non, qui Mæonia præditus arte foret.
Pilares vidi, quorum omni in corpore plumas
Inficeret viridis coccineusque color.
Miſerat hos tellus Columbi inventa carinis,
Illuſtratum avibus quæ dare vellus amat.
Omnibus utque novat tellus nimis altera plumas,
Eſt, ubi vox pulcro rapta colore fuit.
Omnibus Europæ turdis non deficit illa;
Lis gravis eſt cantu de meliore trium.
Et genus omne domi gelidum tepidumque per orbem,
Sed quæ de nido ſumpta, tenetur, avis.
Rarior hoc noſtris pullus negat hactenus oris.
Sed ſatis appoſitis jam canit ille locis.
Vere redux ales Batavis, ut ſturnus, in hortis,
Et melius juncto turba canore canit.
Quodque canunt, Batavas ſolet exhilarare puellas,
Ut ſacra virginibus Catſia muſa docet.

Quam

Quamque inter fagos ſub Hagani collibus agri
  Catſius audierit, Martius audit avem. (41)
Dicitur in noſtris per Aprilem pſallere ſilvis,
  Non audita mea quæ tamen aure fuit.
Quippe, ſacram cantu, docui, violaret ut auceps,
  Nec ſemel eſt laqueis turba perempta meis.
Cæleſtes genii, ſparſæque per æthera mentes,
  Parcite, ſi ſancta eſt, quæ modulatur, avis.
Sed brevis eſt ævi, teſtatur ut Olina ſaltem,
  Sed ſinitis milvis hanc quoque ſæpe rapi.
Et procul a patria, faceret cum patria tutum,
  Turdus inops annis omnibus exul eat.
Quàque venit, profugum ſua vox laudata relinquit,
  Vilis & adveniat, quod numeroſus adeſt.
Omnia quæ faciunt, ſit ut excuſabilis auceps:
  Sævior aucupibus ſors inimica nocet.
Sors quoties dedit acre gelu profugisque pigrisque,
  Deſtruit immenſos ſors inimica greges.
Et mihi, cui frigus, rerum naturaque parcit,
  Cuique favor peregrè partus ubique fuit:

Qui-

Quique, velut ſilvis turdus, modo conditus agro,
  Aut patria lateo conditus urbe libris:
Cuique magis raræ, quam turdo, gratia vocis,
  Et procul auditæ gratia vocis adeſt:
Et mihi quot laqueos patria ſtruit invidus urbe!
  Invidus, aut vatum qui timet omne genus!
Nunc Batavos verſus, ſtultum & quodcunque Latinè
  Scribitur, ut noſtræ ventilat artis opus.
Nunc dicor patriæ per amicos poſſe nocere:
  Nulla ſatis Gallis littera tuta datur.
Nunc, quocum vivit vulgo & ſine fine ſuſurrat,
  Legatis notum me nimis eſſe docet.
Sorte alia, & ventis magis aſpirantibus illi,
  Cogèrer, ut turdus, vertere forte ſolum.
Sed mihi, ſed factis, nec & uni fiſus amico,
  Atque hilari ſtudio corda propinqua gerens,
Vitam actæ ſimilem, ſolitisque laboribus aptam,
  Nullaque fortunæ munera poſco Deos.
Si fortuna tuum tamen augeat ulla favorem,
  Da, quæ fortunæ munera, Lector, amem.

NO.

NOTÆ.

(1) *Verſu* 5. Ornithologis in nulla magis re inter ſe convenit, quam in acuta voce, & ab altiſſimo cœlo audita, turdis pilaribus tribuenda. Neque in cœlo admodum diſpare vocem differre, docent Linnæus, Racinſcius, & Kleinius, Arctoi ſcriptores, Ariſtoteli, Italisque & Gallis ornithologis in hac re convenientiſſimi. Auditur avis a bonis auribus, quæ a bonis oculis, ut altivolans alauda, videri non poteſt. Sunt qui Iliacis turdis per cœlum euntibus vocem pene parem tribuëre, ſed cum volatu non differant, pilares, utrum iliacos audias, difficulter diſcernitur. Iliaci per ſilvam ſalientes & exterriti clangunt, uti Viſcivori: quos lingua propterea noſtratum turdos cachinnantes vocat. Clangor ille a pilaribus nunquam auditur. Unde iliaci fulvo pectore viſcivoris ſimiliores, iisdem & magis cognati viderentur, ſed convolant Iliaci & Pilares, nunquam cum viſcivoris alterutri. Atqui congregatio magis intimam paritatem indicat, quam color, admodum in merulis & turdis diverſus. Et tamen merulæ & turdi aves inter ſe amicæ apud Plinium dicuntur, quodque revera amicæ ſunt, indicant merulæ torquatæ, quæ aliquibus in terris per ſilvas in cavea conſtituuntur, ut greges turdorum ſuper ſilvam volitantes deſcendant.

(2) *Verſu* 14. Pede terram verſantis aviculæ mos eſt, maxime vermivoram indicans. Id etiam ſturnos facere ab aliis rectè obſervatum. Iliacosque & pilares turdos ſturnis hoc more ſimillimos eſſe, non ſemel vidi. Guenaldus magnam in unguibus vim utrisque tribuit. Eamque vere unguibus tributam eſſe, & utriusque roſtro tribui poſſe, identidem ſenſi. Mordent enim & præſtringunt digitos, qui laqueis vivi eximuntur, ut ſanguinem cuti exprimant.

(3) *Ver-*

(3) *Verſu* 19. Tria turdis genera dedit Ariſtoteles; neque plura, credo, dederat Natura. Ornithologi vero recentiores gravi errore genera multiplicarunt, differentiam ſexus & ætatis diverſo tanquam generi tribuentes. Quid ſi vero turdum vidiſſent, Plinio & mihi uni ex recentioribus cognitum? Quintum certè ex iis genus procreaſſent. Turdum illum inferius poema deſcripſit, & differentiam, quæ maximè inter Iliacos eſt juniores & adultos, & quæ genus quartum apud ornithologos conſtituit. Turdum ſingularem, bis captivum videns, dubitaſſe me fateor, an non quartum ex iis genus faciendum eſſet: ſed vix credibile futurum cogitavi, Ariſtoteli inviſum fuiſſe, cui aves ex omnibus terris ſubmitti juſſerat tot terrarum diverſiſſimarum victor Alexander. Et ſi avem ille vidiſſet, neque propter eam turdis genera multiplicaſſet, plus Ariſtotele mihi tribuendo, juſte omnibus arrogautior, & mihi ipſi viderer. Trium generum diverſitates ſatis clare expoſitæ ſunt in poemate. Sed de pilaris & iliaci nominibus nihil dixi, quique eorum nominum cauſas apud alios legent, male me produxiſſe primam ſyllabam in pilari judicabunt. Pilarem turdum Salengrius Gallus dictum putat, quod capitur ſetis equinis, quas ille pilos vocat, & vocare non potuiſſet, ſi rectins latine ſciviſſet. Et ſi pili ſetæ eſſent, quot aviculæ pilares eſſent dicendæ? Alii ſuperna roſtra huic turdo barbata, pilisque aliquatenus obducta viderunt, indeque pilarem dictum fuiſſe exiſtimant. Iſti pili in roſtris ſupernis noſtratium non videntur, abſuntque mento, cui pilos appingi fecit Aldrovandus. Avesque ille barbatulos turdos vocat, nec credo, male. Aves pro diverſo cœlo differunt. Poſſuntque & ſuperna roſtra in aliis terris pilis aliquatenus obducta videri: ſed non poſſent ab illis pilis turdi, pilares, vocabulo tanquam illis unicè proprio, dicti fuiſſe. Avibus haud paucis, & Picæ Glandariæ in primis, pilaris nomen melius conveniſſet. Sed ut latinè ſcientes vident, a pilis lanuginem ſignificantibus nullæ aves pilares latinè dici poſſunt: Piloſæ enim latinis ſcriptoribus dictæ fuiſſent. Veteres enim adverbium pila-

laris a pila tantum, & a pilo teli genere derivarunt. Etymon vocis viderat Gesnerus, quod primam ſyllabam in pilari turdo productam apud neſcio quem poetam legerat. Indeque non a pila, cujus prima corripitur, ſed avem a pilo dictam fuiſſe intellexit. Intelligere vero non potuit, quomodo a pilo teli genere turdus a veteribus græcis & latinis dictus fuiſſet. Dicitur enim Trichas apud Ariſtotelem, quod & Græcè teli genus ſignificat. Sed pila & ſagittæ (quas Belgæ a Romanorum voce pilo *pilen* dicimus) quotidie a militibus, præcipuè tironibus in ſcopum album vibrari jubebantur uti ex ſcriptorum veterum centum locis conſtat: ſcopumque album, pilis pertuſum, qui indies ante oculos habebant, cum turdi pectus pertuſo ſcopo perſimile viderent, pilarem hunc dixerint, ut ab iliaco turdo congenerem diſcernerent. Iliaci nominis cauſam derivat Guenaldus, quod a vetere Ilio hoc turdi genus in Græciam devolabat, ſed cum turdos & advenas aves omnes ſemper ex ſeptentrione verſus auſtrum profugere teſtetur, non video, quomodo ex Phrygia iliacos in minus auſtralem Græciam acceſſat.

(4) *Verſu* 25. Tertius turdus, viſcivorus, a viſco, dilecto ejus cibo, dictus, picæ magnitudine ſimilis ab Ariſtotele dictus fuit: ideoque a recentioribus exploſus fuit, tanquam pica minor eſſet. Eſtque minor, caudata, ſed non quam glandaria quam Ariſtotelis & veterum picam fuiſſe, in pica mea oſtendi. Quantumque illa avis viſcivoro turdo magnitudine ſimilis ſit, hoc anno amicis turdos egregiè noſcentibus licuit oſtendere. Picam glandariam turdorum laqueis ceperam, circaque primos dies Octobris, quatuor fere ſeptimanis, antequam primi adveniunt viſcivori. Ex advena igitur tam præpropero ut amicis laqueos meos commendarem, deinde ut iis oſtenderem, quam vere Ariſtoteles viſcivorum picæ a magnitudine comparaſſet, glandariam meam detracto capite tanquam a milvis exempto turdos inter pilares convivis appoſui: cumque

que nullus avem viſcivoro majorem vidiſſet, plumas adferri glandariæ meæ juſſi, quibus viſis ſicut advenæ præproperi miraculum deſiit, ſecuta eſt confeſſio omnium, Ariſtotelem utramque avem recte a magnitudine comparaſſe.

(5) *Verſu* 31. Turdi omnis generis teſte Kleinio in agro Gedanenſi circa medios dies Septembris eo numero apparent, ut aucupium ab iis diebus ferveſcat: parique & ſtato tempore primi advenæ capiuntur ad Oderæ oſtia. Sed hæc feſtina majoris numeri apparitio Arctois regionibus peculiaris non eſt. In Lotharingia & Burgundia primi advenæ (ſed non omnis generis turdorum) pari tempore crebreſcunt. Et eodem tempore in noſtris minoribus ſilvis apparent, qui in majoribus noſtris nidificaverant. Differentia igitur non eſt niſi in numero, numerus enim noſtratium perexiguus, ſed crebrior & frequentiſſimus in iis locis, quibus maximæ ſilvæ ſunt in propinquo. Ager Gedanenſis maximis ſilvis ad Viſtulam extenſis adjacet, & ex iis Kleinius primos greges arceſſit. Eosque ſcribit maxima ſua parte propelli verſus Boruſſiam, ſimul ac alteri greges magis ſeptentrionales circa primos dies Octobris adveniunt. Illique ab alteris novis advenis propelluntur, teſte eodem Kleinio, ad idus usque Octobris; quo ſtato ſemper tempore ceſſat Gedanenſibus aucupium. Et pilarium aucupium eodem tempore noſtratibus ceſſat. Iliacorum ad ultimos menſis dies, & viſcivororum ad idus Novembris prorogatur. Fervere tamen & Iliacorum aucupium deſinit, circa vigeſimum Octobris diem.

(6) *Verſu* 48. De augurio veris proximi aut manſuri frigoris ex turdis viſcivoris capto primus credo mentionem fecit Creſcentius, qui ſæculo XIII vixit Bononiæ. Mentionem illam exſcripſere ornithologi complures, præter Geſnerum, qui augurium iſtud fidele eſſe ab homine ruſtico acceperat. Sunt apud noſtrates, qui viſcivororum hibernos gre-

greges cantillare audiverunt. Ego qui eos greges hiberno tempore ſæpe ſecutus ſum, & ſæpe in ſilvarum extremis arboribus ſedentes ex propinquò conſideravi, cantum ab illis nullum inaudivi, ſed, quod in verſibus meis dixi, greges feræ hiemis numeroſiores vidi, quam qui per Novembrem mihi identidem obvii fuere.

(7) *Verſu* 56. Vermiculos, & nihil præterea in cibum legunt verni reduces, ſed qui reduces turdi tantum pilares ſunt. Videnturque transfugæ lentè procedere, & a primis ſæpe veris diebus ad nonum & decimum menſis Maji diem videntur. Quod ſi vero rigidior frigore eſt Martius, ineunte Aprili, & quandoque etiam ſerius aſpecti, & tum ad idus Maji magno numero in noſtris terris moram trahentes viſi ſunt.

(8) *Verſu* 59. Præter ea, quibus turdos pilares maxime vermivoros oſtendi, oſtendenda eſt Joannis Coleri experientia: qui in agro Brandeburgico ad Spream ineunte ſæculo priore vivens, eos ob cantum in caveis ali, alique ſcribit pane tritici contrito, aut farina Saracenæ ſegetis aquis macerata. Illoque eos a cibo cum langueſcentes vidiſſet, revaleſcere & lætius eos vidit cantare, ſimul ac araneam ipſis obtulerat. Cujus experientiæ & Romanus Olina conſentit, contrita ovium corda pilaribus monens neceſſaria eſſe. Sed in diſſectis pilarium autumnalium ventriculis nunquam vermes aut araneas, & perſæpe in iliacorum reperii. An quod ſtomacho ardentiore ſit pilaris? ingenio & natura ardentior videtur iliacus, qui in laqueis multo magis ſe exagitat & diutius vivit, quam pilaris. Vidi pilarem araneas ſilveſtres laceſſere, & ante oculos meos devorare. Sed tinearum ſcutato tergore, quæ alnorum victitant foliis, ſæpe integra ſcuta in ventriculis iliacorum vidi. Venantur igitur inſecta, & per arborem & per humum ſalientes.

(9) *Versu* 64. Avis minus baccivora, quam vermivora est turdus. Quodque inter mensæ delitias habetur, minus, credo, a baccis, quam a vermibus habet. Indeque minus fortasse interest, utrum baccis sorbeis an uvis vescatur. Juniperi in agris nostris non silvescunt, sed in proxima nostratibus Vestphalia crebrescunt, ut thymus in Hybla. Possunt igitur nostrates advenæ saturi & junipero videri, tamquam alii cujusvis terræ turdi. Memini me turdos Romæ comedisse, minusque mihi quam nostrates placuisse. Sed dabantur mense Februario, quo tempore omnes aviculæ minus, quam per autumnum, pingues & vermibus saturæ sunt. Parisiis, perque Germaniam, & Sabaudiam turdos sæpissime & per autumnum comedi, sed quod nostratibus præferendi essent, non sensi, nisi forte in Sabaudia. Sed utrum judicium veræ eorum bonitati, utrum fami meæ a frigore Alpium accensæ tribuendum sit, dubito: & præparatio ciborum Allobrogum magis ad nostram & Gallicam accedens, turdos Alpinos delicatiores potuit fecisse, ut multa, quæ diu aliter præparata, & palato magis aliena, gustaveram.

(10) *Versu* 72. Sunt scriptores, qui pilarem turdum in cibis, sunt plurimi, qui iliacum prætulere. Belonius inter primores omni titulo, qui de avibus scripserunt, viscivorum prætulit. Ejusque judicium eò magis advertendum est, quoniam ab homine prolatum est, qui magnus peregrinator, variis in terris avibus illis in cibum potuit usus fuisse, aliorumque de illis judicia intellexisse. Inque Gallia, unde oriundus fuit, & ubi extremum vitæ tempus ob eruditionem inter magnates peregit, quod de turdis commune esset judicium, potest videri in scriptis suis reliquisse. Nihilo minus plurimi scriptorum, & præcipue Galli judicium ipsius carpsere. Sed ipsius judicium hoc nostro tempore secutus est scriptor Helvetius, Medicus Bernas, Burgæus nomine, qui Bommarii Lexicon Historiæ Naturalis observatis suis adauxit. In quibus turdos pedibus nigris (quos viscivoros puto, non enim alios pedibus nigris vidi) tur-

turdos in Gallia contemtos, delicatissimum Bernatibus cibum esse testatur, sic ut assibus duodecim Gallicis singuli veneant. Neque id pretium ab raritate potest exauctum videri, quod sub autumnum Bernatibus magno numero ab altissimis jugis dilabuntur, magnoque numero capiuntur per retia, satis illis raris retibus similia, quæ in agro Sabino turdis edacibus tetendit Horatius.

(11) *Versu* 75. Iis rationibus, quibus innui viscivorum minus aliis turdis vermivorum esse, contradictum est, quod serius venit, quam eum in humo superna sunt vermes. Inde eum terram non legere, inde altis arboribus insidere. Sed scolopaces, altisne illæ arboribus sedent, an humum silvestrem, diuque post adventum viscivori legunt? Et quare serius cornices in arvis recens peraratis magno numero videntur? vermibus duci, vermibus eas maxime recreari novimus, licet etiam frugilegæ sint. Regulus & scolopax frugilegi non sunt, & per hiemem inter folia silvarum decidua non modo victum reperiunt, sed victum, unde ille perpetuo cantat & unde altera ventrem sæpe præpinguem mensis ostentat. In nivibus sunt vermes: perque humum silvestrem inter alta folia non essent? adde, quod aves maxime vermivoræ naturæ ductu terram semper perquirunt, & terras vermium avaras. Est aliquod igitur argumentum, turdos viscivoros, minus vermivoros esse, quod nunquam per humum silvestrem, semper in summis arboribus per hiemem videntur.

(12) *Versu* 87. Viscum, unde à veteribus dictus fuit viscivorus, arboribus australis terræ, uti nostris muscus, innascitur. Ejusque plantæ parasitæ baccas tantopere amant hi turdi, ut arbores viscum ferentes ab aliis avibus agmine facto defendant: quod in silvis ad Ligerim positis se observasse scribit Salengrius, addens tamen, visca non admodum in suæ Galliæ silvis frequentia esse, cibique dilecti caritatem fortasse viscivoros ad tam singularem earum arborum custodiam invitare. in nostris

vero ſilvis tam nulla ſunt viſca, ut Abraamus Muntingius Groningenſis, exoticarum plantarum cultor ingenioſiſſimus, rationem non invenerit, ex ſeminibus aliunde aſcitis viſcum ſub noſtro cœlo procreandi. Sed nidificant viſcivori apud Sarmatas, Sileſios & Brandeburgicos, ubi pro viſco per hiemem non niſi oxyachanta utuntur. Adque Spream teſte Colero ante, quam alii turdi, capiuntur viſcivori. Sed ſi inde, aut ex Hercinia ſilvà, ad nos venirent viſcivori, ut pilares turdi, ſeptentrionales advenæ verno tempore inter refugas aves viderentur.

(13) *Verſu* 94. Turdos in caveis haberi, ſatis eſt aſſolitum. Galli Iliacos & viſcivoros, Sueci teſte Linnæo & Brandeburgici teſte Colero pilares in caveis habent, & teſte Olina Romani, ſed omnes a nido caveis immiſſos. Romani autem veteres advenas etiam, iliacos ſaltem & pilares, ab uno autumno ad alterum in caveis habuere: quod noſtratibus fas non eſt. Varronis cibos & tenebras, pullis & adultis, junctis & disjunctis dedi. Nullo profectu. Omnes moriuntur. Eademque Veſtphalis, & Albicolis eſt experientia, uti mihi reſcriptum ab amicis. In mentem igitur venit profugos ſeptentrionales ſive a cibis ſive à cœlo in ſanguine forſitan habere, quod vivere captos vetat. Coturnices per ver & æſtatem captæ vivunt, moriuntur autumnales captivæ. De ſturnis diverſo tempore captis eadem diverſa eſt experientia. Videbis inferius veriſimile eſſe, turdos, advenas etiam noſtrates, per hiemem aliquantum temporis latere.

(14) *Verſu* 107. In Lotharingiæ ſilvis nidificant iliaci teſte Guenaldo: Lotharingi veterum Leuci fuere. Propius noſtratibus iliacos nidificare dixeram in verſibus, vero ſimile non eſſe. Sed ſcripſeram hoc anno ſæculi ſeptuageſimo quarto, ante quod tempus ab omni memoria aucupum iliaci decem diebus poſt pilares advenere. Ab annis vero duobus, poſt duram illam hiemem, circa calendas Octobris cum primis pi-

la-

laribus capiuntur. Unde iliacos nunc propius nobis desedisse conjector, uti etiam, ex versibus poemati adjectis, inferius videbitur.

(15) *Versu* 133. Licet omne turdorum genus sub cœlo admodum Arctoo nidificet, pilares tamen longe majore numero quam cæteri. Præterquam Ornithologi, id mihi & nautæ & mercatores nostri retulerunt, qui in Balthici maris portubus hibernarunt. Per Germaniam turdorum autumnalium captura, proprio nomine a pilaribus dicta est *Kramsvogelen vangst*. Tempusque fuit, quod in nostris terris perpauci capiebantur iliaci, uti memini me à parente meo accepisse, cui id a senioribus aucupibus traditum fuerat. Nomenque Germanicum iliaci avem indicat non indigenam, sed a terris vitiferis advectam: dicuntur enim Vinipetæ à Germanis, & ab ipsis Sarmatis Gedanensibus, uti apud Kleinium videas. Neque aliud huic avi nomen Colerus dedit, qui plus sæculo toto ante Kleinium ad Spream scripsit. Deinde per Germaniæ terras, ubi nunquam ante nidificarunt turdi, prius nidificant pilares, quod avem indicat frigidioribus illis terris magis propriam. Apud Gallos non nidificant, in pluribus saltem magni imperii partibus: neque apud Italos, nisi in gelidissimis Appennini jugis, piniferis quidem, sed glacie & nive, perpetua fere, interstratis.

(16) *Versu* 140. Altera alteram avem profugam a sedibus suis fugat. Atque inde, credo, sola avibus aut præcipua est peregrinandi necessitas. Cui tamen causæ adjicias, increscentem nimis in locis avium fœcundioribus multitudinem. Sed inde veniens necessitas tantos non propelleret greges. Propelluntur aves & quæ per hiemes cœlum tenent, & quæ latituræ sunt. Deficiente ob advenas cibo, antequam latendi tempus advenit, instar anserum & cornicum, propelluntur etiam, quæ latituræ sunt: avesque vernaculæ, & congeneres, ubi adveniunt, austrum versus, sed non in longinquum, propellunt. Morantur enim, ubi

ubi cibus copiam ostendit. Sed ubi penuria, sive a terra minus benigna, sive a novis advenarum gregibus, longioris fugæ necessitatem imperat, propelluntur, usque dum latendi tempus advenit. Et quæ locis apricis viciniores natæ sunt, propulsæ ad aprica loca, cœlum hibernum patiuntur, & non latescunt. Turdi indigenæ nostrates eam mihi sententiam persuasere. Secedunt a majoribus silvis in minores, primo Septembris euro. Decimoque die Septembris a me capti sunt, sed exiguo numero & prope omnes pulli. Pullos enim, quos in nido nostrate volucres vidi, ab exigua cauda, rostroque flavo & magis tenero dignovi, & vernaculæ quod essent, a colore tergi minus fusco. Quali omnes colore sunt per æstatem in cerasis visi, nec semel ab aliis nostratum interfecti, quibusque persimiles erant in nido a me deprehensi. Pulli igitur, quos certe nostrates dicam, capiuntur ad vigesimum quintum aut sextum Septembris. Quo tempore in nostris silvis primi videntur advenæ, ab Amisii terris, credo, ad nos missi. Nonnihil discolores illi, licet pulli, sed discolores magis, magisque fusci sunt & adulti & pulli, quo serius adveniunt. Nostrates igitur pulli post primos advenas nunquam visi aut capti, propulsi quod habeantur, necessum est.

(17) *Versu* 162. Turdus a tardo dictus videtur Isidoro. Certe volatu tardus est, comparatus autumnali sturno, qui circa latendi tempus, ut in versibus dixi, velut hasta per cœlum fugit: ille vero saltum imitante volatu, & quod magis viam longam facere impedit, dextrorsum & sinistrorsum versus, uti volitant greges, qui cibum quærunt.

(18) *Versu* 176. Anseres, anates feri, & cornices bicolores, longissimam avium mihi notarum quotannis peregrinationem faciunt. Anserum & anatum aliqui apud nos manent: cornices bicolores nullæ. Veniunt ante idus Octobris, & nullæ ante Aprilis idus recedunt. Ad Archangeli litus, Moscoviticæ terræ portum, uti a nostris audio nautis, im-

immani numero per æstatem videntur. Ad Vistulæ vero ostia (ubi etiam æstivant) teste Kleinio per omnem hiemem & magno numero morantur. Quæ apud nostrates morari captiva cogitur (cogiturque persæpe, quod pacifica & hominum patiens volucris invitat ad sui capturam pueros) circa villatica tecta excisis pennis ambulans moratur, pisciumque visceribus & qualicunque cibo pasta, mense Junio perit, vermibus dorsum peresa. Anseres & anates feri apud nostrates, ut in terra nimis populosa, non mora æstivant feliciore. Omnes enim cum genere & prætenero capiuntur.

(19) *Versu* 200. Nihil magis in longinquum non peregrinari turdos docet, quam quod tam immensis gregibus per Arcticam terram advenæ, perque nostram multo pauciores, & ut Horatii verbo utar, numerabiles quodammodo transeant. Aves Gothicæ, Livones, Sarmatæ, Silesiæ, & quæ propius ad Spream magno numero nidificant, si ad Alpes usque & trans Alpes profugerent, uti existimabat Kleinius, majore numero apud nos, quam apud Kleinii conterraneos, viderentur. Greges enim ab ultima Arcto profugi, greges intermedios secum trahentes, quanto numero apud nostrates viderentur! partem quidem apud conterraneos suos manere, majorem vero partem peregrinari in remotissimas terras australes existimabat. Sed profugos greges cum veris tempore reverti non videret, alia via per Cimbros credebat & Gothos in ultimum septentrionem reverti. Erat enim necesse, ut reverterentur: quo minus Siberia & ultimus septentrio altero autumno turdos ad Vistulam non remitteret: quos satis, credo, intellexerit Kleinius in ista frigidissima terra hibernare non posse. Sed cur avibus illis aliud iter autumno, aliud placeret vere? Et, si Borrichius Cimber, & Linnæus, qui Gothus natione fuit, revertentem immensum illum numerum vidissent, alter turdos non latere scripsisset sub aquis, alterque mentionem aliquam revertentium fecisset. Multo enim minus notabilia Linnæus de turdis memoriæ prodit. Sed certe neque per

per Cimbros neque per Gothos revertentes videntur. Antequam enim ab Alpibus & ab Italia usque ad illos pervenirent, viderentur a populis, qui de avibus quotannis scribunt; viderenturque, uti per litora proficisci solent, a nostratibus: qui perexiguos greges vident reverti, & tam sero morantes, ut vix partus tempore Visurgim aut ad Melibocum pertingant.

(20) *Versu* 209. Compendium cis Parisios, ad octodecim Leucas Belgium versus, Galliæ regis villa est, hinc planitie, inde collibus & silvis undique circumcincta. Ad cujus immensæ & densissimæ silvæ extimos dumos per Novembrem, confluunt & magno numero capiuntur iliaci. Sex septimanis ocius capiuntur a Burgundis: & Guenaldus, qui Burgundus est, Iliacos illos Compendienses, advenas, & septentrionis extremi alumnos existimat esse. Quid? cum per omnem Galliam nidificant, deque interioribus silvis, uti testatur Guenaldus, ad earum latera se recipiunt? Sed si illos Compendienses, aut Picardos, advenas esse asseverat, quare tot septimanis ocius septentrionales advenæ ad magis australem Burgundiam veniunt? diversissimæ, & admodum alienæ apparitionis ratio non invenitur, si quos per hiemem Burgundia & Compendium videt turdos, advenæ sunt & Sarmatæ; invenietur facillime, si sunt indigenæ. Burgundiam aëriis, silvosis, ideoque frigidissimis montibus, Compendium vidi silvis circumseptum apricis, serius turdis victum, seriusque teporem præstantibus. Ex Burgundiæ igitur silvis multo frigidioribus citius descendunt, quam ex apricis Compendii & pinguis terræ saltubus. Et quare iliaci apud Burgundos campestres diu ante pilares veniunt? Si utrumque genus ex ultimo veniret septentrione, præcederet, uti in nostris locis, genus pilarium. Sed non nidificant pilares sicut iliaci in Burgundia: videri advenas igitur post indigenas, quid mirum? Nescio quam prope Burgundiam nidificent pilares, sed si in Vogesi silvis non æstivant, Germaniam Rheno proximam nidis frequentant. Nec dubito, quin proximiores

Bur-

Burgundiæ, inque Lotharingiæ ſilvis nidificent. Inde igitur eos venire in Burgundiam vero ſimilius, quam ex remotiſſimo ſeptentrione, veroſimilius dico, ne verbis minus lenibus illuſtriſſimo Guenaldo contradicam.

(21) *Verſu* 225. Turdos Cimbricos ſub aquis latere ſcripſit Olaus Borrichius, interque ſcopulorum fiſſuras repertos fuiſſe teſtatur Georgius Agricola, qui Miſniacus fuit. Utrum in terra minus frigida, & apricis terris viciniore, quam Saxonia eſt, lateſcant, nullis teſtibus aut experientia aſſeram. Sed allegati magni nominis teſtes latere turdos inter turtures & ſturnos viderunt. Sturni in noſtris terris latent, ut ipſe multis circumcinctus teſtibus vidi, inchoantque latebras ſuas ab idibus Octobris, & aliquot ſæpe diebus prius. Sed in cœlo noſtro conſpiciuntur pilares quindecim diebus ſerius, ſerius multo iliaci, & per omnem ſæpe hiemem conſpiciuntur viſcivori. Turdis igitur omnis generis minor eſt latendi neceſſitas, quam ſturnis.

(22) *Verſu* 272. Nulla forſitan avis ab hominibus magis deſtruitur, quam turdus. Gabriel Racincius Polonus naves turdis conſertas ex Sandomiria in inferiorem demitti Poloniam, tantumque ſcribit numerum capi ab Elbingenſibus, ut venationis tempore vendi non poſſint. Deplumes butyro perfuſos in doliis ſcribit ſervari, & mercium inſtar in populos finitimos diſtribui. Apud Sileſios aves eædem ſemiaſſæ aceto immerguntur, quod, quæ capiuntur per Octobrem, comedi nequeant: licet omnis & infimus populus per menſem nonniſi turdis paſcatur teſte Suenſeldio, qui ſuum Sileſiæ Aviarium anno edidit ſuperioris ſæculi ſeptimo. Non eſt igitur recens turdorum omnis generis deſtructio. Quodque illa per eas gentes non ceſſet, noſtri temporis teſtis docet Kleinius: qui præter infinitum numerum a ſolis Gedanenſibus quotannis deſtrui ſolitum, Myriades turdorum ſcribit deſtrui in Boruſſia, Myriades in Po-

lonia. Cibum Racincius ſcribit ſaluberrimum inveniri, ſed tam aſſiduo ſumptum, unis credam ſaluberrimum inveniri Polonis.

(23) *Verſu* 300. Quantumcunque deſtruuntur, turdos non imminui apud Viſtulam videri, & æquè numeroſos quotannis, maris arenas vincente numero, reverti ſcribit Kleinius. Nequaquam hoc illi mirum ſit, qui ſuperſtitem multitudinem, longe majorem, latebris apud Viſtulam conſervari, demptamque laqueis, per æſtatem nidis, perque autumnum adventitiis gregibus reſtitui exiſtimarit. Neque numerum non imminui admirari potuit Kleinius, qui advenas tam longe & ab extrema Siberia ad Viſtulam deduxit, eaque immenſi itineris facilitate deduxit, ut maxima pars Cimmeriis illis terris reſtitui poſſet. Sed miror hominis bonum judicium non vidiſſe, perire quotannis exſomnes per Siberiam, perire exules debuiſſe per ſævas hiemes: quarum in vita ſua Kleinius binas ſenſit, adoleſcens annum nonum, & quadrageſimum ſæculi, cum jam multa ſuper avibus obſervarat. Et ſi animum obſervator avium ad eas hiemes non advertiſſet, ad Cimmeriam illam Scythiam reſpiciens, qua ratione incolumes ibi per hiemem turdos vivere crediderit, non video. Nox continua, & terra nivibus clauſa quem illis præbere potuerit cibum? manentes ad Viſtulam per lenes hiemes cœlo utentes viderat: ſed lucet ad Viſtulam, & ſæviore hieme quod Viſtula turdos non videat, certo certior ſum:. & ſi non videat, ubi ſint non viſi, niſi in latebris?

(24) *Verſu* 328. Sicuti advenas aut refugos relinquunt turdi, ubi prius nulli fuerant, relinquunt certè & majorem numerum, ubi locum à natura pridem generi ſuo accommodatum repererint. Cum vero advenæ reſpectu loci, quò adveniunt, ſemper boreales ſint, vacua turdis ſedes quò vicinior eſt locis frigidioribus, eò promptius numerum ſuum recipiat. In locis enim frigidioribus teſte experientia nunquam deficiunt turdi. Præter Kleinii experientiam habemus Suenveldium, qui Sileſios, ha-

habemus Colerum, qui Brandeburgicos turdos nunquam defecisse videruut. Latere Saxonicos vidit Agricola, & præter Agricolam Zornius, qui nostro sæculo vixit. Si per latebras incolumes sunt Saxonici, serventur per latebras Silesii & Brandeburgici. Per eorum igitur advenas restituere turdos suos Melibocus, restituere potuit Visurgis, & Albis Oceano propinquior: unde advenas ad nos venire consuevisse, docui in versibus, plus quam vero simile esse.

(25) *Versu* 333. Deleri & reparari in aliqua terra turdos posse, per hominum gentem nullam aptius ostendam, quam per eam, quæ maxime mihi cognita est. Decæarchus, qui de interitu hominum apud Ciceronem in Officiis scripsit, terram hominum magis deletricem, & nullam certè ostendere potuisset, incolas citius sibi reparantem. De tribus hominum deletricibus causis, quas in versibus dixi Batavis nocere, una est, quæ ab omnibus retro sæculis nocuit: terra nimirum cœlo suo hominum deletrix. Quatuor ante Christum sæculis reparati sunt Batavi immigratione Cattorum. Qui, si post ingressum Romanorum terram incolis omnino vacuam non vidêre, tantam, post eorum discessum, tamque continuam multitudinem immisere, ut eos Bataviam nostram incolis propè vacuam non semel reperisse, credibile sit. Et si secuto tempore non singulis sæculis venit ingens juncta hominum colluvies, per vim vacuos agros occupans, fideli scimus historia, nequaquam a Cattis destitum esse, colonos Batavis singulis annis submittere. Idque in hunc diem usque non modo a Cattis, sed ab omni sit Germania eum in modum, ut advenarum manentium numerus ad viginti millia hominum apud Batavos & fœderatum Batavis populum quotannis ascendat. Qui tantus numerus ne supervacuus sit, faciunt quidem navigationes, & Coloniæ Indicæ, faciunt & bella; quæ a ducentis annis intra tam exiguum terræ spatium plus certè hominum, quam in ulla paris spatii terra, abstulere: sed plus quam bel-

bellum, plus quam mare, & India, hominum noſtratibus aufert, terra cœlo ſuo, uti dixi, hominum deletrix.

(26) *Verſu* 340. Conſtans & vetus experientia Iliacos turdos circa nonum decimum aut undecimum Octobris diem venire viderat: ſed per duos jam autumnos ultimo Septembris aut primo die Octobris non unum ſed complures captos vidi. Utque prioribus annis ſeriores, ita nunc primis pilaribus advenis juncti deſcendere in ſilvas noſtras viſi ſunt. Quid aliud exinde arguas, niſi deſediſſe & nidificaſſe Iliacos in locis, Pilares tantum ante expellentibus? Veniunt alteri greges ſolito tempore. Neque ſeriſſimi ad ſuos dies videri deſiterunt. Manſerunt igitur primi iliaci, unde prius verno tempore remigrarint, ſed ubi nunc, (pilarium numero per frigus exhauſto aut imminuto) locum nidis & cibis aptum invenerint. Aliam ſaltem ex diſpare eorum adventu conſequentiam ratio mea non deducat.

(27) *Verſu* 385. Viſcivorum turdum Geſnerus nidificare vidit in cavo arboris trunco. Teſtis Geſnero non minor, qui Viſcivorum per humiles & per altos fagi ramos nidificare vidit, Illuſtriſſimus eſt Guenaldus. Fagosque non tantum, ſed & arbores eligi ſcribit quaſcunque denſioris foliaturæ, & quibus cortex eſt muſco veſtitus. Viſcivori nidum multa arte compoſitum laudat Zinannus, merulæ nidis ſimilem, & ramis dicit altioribus, tam firmo luto illigatum, ut valentiſſimos ferat ventos. Ova quinque numero, cortice admodum tenui, virentia, ſed virore claro, parvisque & rotundis maculis interſtincta bis quotannis avem ponere ſcribit idem Zinannus.

(28) *Verſu* 373. Cum turdum meum primæ editioni appararem, credebam Viſcivoros non propius noſtratibus nidificare quam in Germania auſtrali & circa Tigurinos. Poſt eos & in Lotharingia & in maximis Bel-

Belgii Cæſarei ſilvis nidificare didici. Nidificant & per omnem ſeptentrionalem Germaniam, perque Sarmatiam & Sueciam. Nequaquam igitur tam auſtralis avis eſt, quam mihi primum viſa. Sed quod ex locis frigidioribus ad nos non adveniunt viſcivori, videtur & ſerior eorum adventus indicare, & quod ſeptentrionem verſus nulli inter pilares refugiunt. Quos ultimus circiter Februarius ex noſtris terris vidit deſugiſſe, tepidior videtur, quam frigentior tractus ſubduxiſſe.

(29) *Verſu* 380. Pompejus jam grandis natu, poſtque diuturnum morbum cibi faſtidio laborans, a medicis, ut turdo utereretur, admonitus fuit. Sed cum præterita earum avium apparitione in macello non veniret, turduſque (cibus valenti forſitan dilectus, & qui palatum ægro refricaret) haberi non poſſet, niſi ex aviariis Luculli, maluit cibo commendato abſtinere, quam eum ab homine ſibi adverſo petere. Abſtinendum ipſi non fuiſſet, ſi viſcivorus, maximo turdus in pretio, aut ægro placiturus fuerat. Nullo non tempore per omne videtur Latium, & facile ex Italia remotiore, ubi omni tempore pariter abundat, haberi Pompejo potuiſſet, tot aucupum domino. Iliaci igitur & Pilares aut alterutri eorum in caveis habebantur a Romanis, & utrique in hunc uſque diem ab Ornithologis Italis, ut delicatiores commendantur.

(30) *Verſu* 384. Scribit Olina, turdos pilares in montibus Romæ appoſitis nidificare, & delicatiſſimum Romanis cibum videri: ſed nihil de ovis, nihil de forma nidi, præter morem in aliis avibus obſervatum. Aldrovandus, qui Bononiæ ſub imminentis Apennini jugis ſcripſit, inque avium nidis deſcribendis longus eſt, de pilaris turdi nido, ut ſi nuſquam terrarum eſſet, tacet. Tacetque pariter de ea ſibi præcipua re Zinannus, quod omnibus credo indicat, pilarium nidos perraros in Italia eſſe.

(31) *Ver-*

(31) *Versu* 388. Decem ultimos Septembris, & decem primos dies Octobris Florentiæ exegi, intraque eorum ultimos dies expositos videns in macello turdos, quod à puero earum avium auceps fueram, memini me ad eas accessisse, & longo plures iliacos quam pilares invenisse. Esse vero potest, quod pilares ibi seriores sint advenæ, numeroque majore post decimum Octobris diem videantur. Et aptissimum turdis multo numero capiendis tempus apud Tuscos decem diebus serius esse, video ex poemate Bargæi, qui illud sæculo scripsit decimo sexto, & in eo egregio opere aucupium turdorum fervere apud Tuscos testatur,

Cum mediæ cedentem ex limine libræ
Scorpius excepit solem.

Eoque tempore Pilares non apud Tuscos deficere, videtur docere, versibusque non modo perpulcris, sed de turdis incognita tradentibus. Apponendos igitur censeo, qui tales sunt.

Tum caveis auceps quos ante inclusit opertis,
Invitat lenes effundere pectore voces,
Et tempestivum garrire & fundere cantum.
Quos inter tibi si quis erit, qui stridere acutum
Turdus amat, hunc tu cerebro compescere fracto
Ne dubita. Monet ille alios discedere longe
Proditor, & tutas cursum contendere ad oras.
Illum autem lautè baccis nutritor & uvis,
Quemcunque inspectum, sub fulvo pectore, castæ
Palladis insultasse vides baccisque comisque.

Quid significant isti versus aliud, nisi iliacos turdos ad caveam eligendos, eosque solos pascentes olivas videri? Quod si ita est, turdus ve-

te-

terum palato delicatiſſimus, non pilaris ſed iliacus fuit. Turdum enim olivis paſtum menſæ gloriam fuiſſe, docent veterum poetæ tantum non omnes.

(32) *Verſu* 394. Non terra apud Italos turdis aptior eſt, quam ager Picenus, & omnis illa regio, quæ ab Ancona Ravennam uſque ad mare Hadriaticum extenditur, Veteribuſque a viæ militaris ſtructore Æmilia dicta fuit. Quidquid turdorum in proximo & ſilvoſo Apennino nidificat, verſus pingue & ſilvis viride litus ſub autumnum deſcendat. Neque ab eo olivifero litore tricenas ultra leucas diſtat turdis frequens Illyria. Unde ſub autumnum per ſcopulis plenum mare ad Picenos facile greges perveniant. Et quod turdis maxime, veterum tempore, frequens fuit Auſonis hæc ora, omnes teſtantur veterum Latinorum poetæ.

(33) *Verſu* 398. Quando ante duodecim annos ſcribebam iliacos ægerrimè caveam ferre, indeque inferebam Pilares forte tantum in caveis veterum ſervatos fuiſſe, nondum in mentem venerat, quod in nota XIII. lectorum meorum conſiderationi expoſui. Ea conſideratio licet iliacum italicum caveis aptiorem faciat, avis tamen iliaca magis ſilvatica & hominum impatiens eſt, quam pilaris aut viſcivora. Sed durior quoque & vitæ tenacior videtur. Laqueis deprehenſus magis ſe exagitat, & diutius cæteris collo ſuſpenſus vivit. Quod tamen in tantum tempus non ferat, quam ſturnus, ut ab aliis obſervatum & mihi traditum.

(34) *Verſu* 407. Silva turdaria ex alnis potius quam ex betulis debet conſeri, quod illa pinguiorem & vermibus aptiorem facit terram, quodque pinguia ejus ſilvæ folia magis araneis muſcis & tineis ſcutati tergoris abundant: interſeri debet rubis, licet per Octobrem non amplius fructiferis, foliatura turdos allectantibus: iliceis denique aut fagineis

neis circumcingi dumis, quod brevior alnorum foliatura ſilvam ab utroque latere perſpicuam circa idus faceret Octobris, turdoſque iliacos a laqueis deterreret. Turdique omnes in locis magis umbroſis ſibi placent, forte quod a milviis ſe in iis tutiores experiuntur. Video apud Bargæum, ididem turdorum aucupio neceſſarium Tuſcis fuiſſe. Silvam ille iliceam buxo circumdari debere ſuadet:

Sat fuerit, ſi ſilva nigra circumdata buxo
Conſitaque ilicibus denſis ſurrexerit, unde
Æthereas tantum pateat proſpectus in auras.
Quæ tamen haud ſpatioſa fluat; ſed finibus inter
Clauſa ſuis, tercentenas circum ambiat ulnas.

Vides & Bargæum ſilvam non amplam deſideraſſe. Magna enim diſpergit turdos, cibique tantum promittit, ut ibidem a te poſitum cibum præterierint. Sunt quoque, qui advenas greges in ſilvas majores infrequentius labi, expertos ſe teſtantur: ſilvamque credunt eligi breviorem, quod in ea non diſpergendus grex facilius ſe convocet, ſive ad proſequendum iter, ſive cum a Milviis infeſtentur. Paulo tamen amplior, quam Bargæi ſilvula, requiritur, turdos ad aliquem numerum noſtro modo capturis. Bargæus viſco tantum capiebat tutdos. Romani vero laqueis turdos capiunt, ſed operoſioribus & minus bonis, quam ſunt Germanorum & noſtrates laquei. Romanorum laqueos apud Olinam depictos vides. Capiebat & ille has aves tollonibus, pariter apud eum depictis. Sed uti crudelem illum capiendi aves modum, & nequidem licitum credo, perinutilem vidi. Quiritantur enim deprehenſæ in tantum, ut non modo milvios accerſant, ſed ſi numerus quiritantium augeatur, & liberum gregem exterritum in fugam præcipitet.

(35) *Verſu* 444. Vaferrimum turdum iliacum eſſe dicunt ornithologi, &

& nuſquam laqueis albis capi. Pilarem non unum laqueis albis cepi: laqueosque nullos collo ſuccutit pilaris, quod in locis minus umbroſis ab iliaco fieri vidimus. Proximior denique pilaris ad villatica tecta accedit, voce hominum parum exterritus, minusque ſuſpicax videtur, quod in hac & Batava populis frequentata regione nidos jam ponere non dubitat.

(36) *Verſu* 456. Singularem illum in verſibus deſcriptum turdum ante annos circiter quindecim primus aucupum noſtratium cepi. Quem tum viſcivoro duplo majorem, aviumque dignoſcendarum minus eo tempore peritus, viſcivoris propiorem judicavi, uti teſtatur prima opuſculi hujus editio. Sed hoc autumno perſimilem ab amico captum vidi: qui ut agrum habet duobus tantum paſſuum millibus a meo diſſitum, ut ſingulariſſimum turdum, quem vivum ceperat, dijudicarem, rogavit. Erat ille viſcivoro major, ſed non duplo: pilari ſimilior, quam viſcivoro. Habebat caudam præ omnibus turdis, etiam pro modo corporis, longiorem. De tergo viſum magis ad viſcivoros eum accedere dixiſſes. Sed pectus candens pilarium maculis diſtinctum, venterque pariter candens, paribusque maculis ad uropygium usque interpictus, pilarium generi propinquiorem aſſerebat. Pedesque flavi, & margines roſtri pariter erant, ut in junioribus pilarium, flavi: roſtrumque totum pilaris roſtrum referebat. Habet vicinus ille meus villicum ex Heſſis (Veterum Cattis) oriundum, ab annis compluribus ipſi ſervientem: qui turdum dicebat apud Heſſos non admodum eſſe infrequentem, viſumque a ſe fuiſſe, qui in ſupernæ caudæ principio, aliquot roſei coloris plumas habebat. Quod, ut a tali homine, ſed ſene & probo relatum, adſcribi poſſe, nihil viſum eſt vetare.

(37) *Versu* 464. Eram anno septuagesimo tertio ineunte Parisiis turdosque in Museo Regio videnti quartum turdorum genus ostendebat inscriptio, quod properantibus oculis inspectum pilare aut iliacum, sed veris tempore captum videbatur. Scribebam igitur in Turdo meo, varietatem, quæ novum genus apud Ornithologos creaverat, plumis ab anni tempore mutatis adscribendam esse. Sed vix fuit, quod scripseram, editum, cum & Turdus illustrissimi Guenaldi editus, varium, Parisiis inter exsuctas aves visum, turdum docebat Aristoteli incognitum fuisse. Turdos igitur quos iis annis magno numero capiebam, diligentius inspiciebam. Visumque, (& ex collatis pluribus visum non difficulter) Iliacum juniorem esse, qui in Gallia pro quarti generis turdo accipitur. Quod licet adjectis poemati versibus satis unicuique ante oculos posuerim, notulam hanc tamen feci, ne prima turdi mei editio inspecta, quæ me deceptum fuisse docet, opinionem meliorem, & quam ut certam ausim proponere, infirmaret.

(38) *Versu* 480. Turdus iliacus vertice canus ab Aldrovando delineatus, & ab eo leucocephalos dictus, novum turdorum genus secutis aliquot Ornithologis fuit; mihi vero turdus senior. Nempe & a Linnæo visus est iliacus, cui albescebat stria, quæ super adultorum oculos fulva conspicitur. Captus & a me fuit iliacus, striam illam prope canescentem ostendens: quem cum ex eo signo seniorem esse suspicabar, apponi inter alios turdos, notatum, in cœna jussi, & vix manducabilem inveni, omne pectus nervos, omne cartilaginem esse.

(39) *Versu* 490. Cupediariis, & de assandi turdos gloria certantibus, nulla certe utilior est doctrina, quam quæ iliacos & pilares dignosci fecit. Adjungendum, recens captos mensis aptiores esse. Inci-

piens

piens putredo vel minima amaritudinem visceribus addit, quæ perquam est ingrata.

(40) *Versu* 444. Dixi superius turdos aliquibus in terris barbatulos esse. Tales pilares Guenaldus in Burgundia; tales in Italia vidit & depinxit Aldrovandus. Nec dubito, quin unumquodque genus pro natali terra majus & minus inveniatur. Vidi iliacos notis longe minores. Amicis Batavis exsuctarum avium gazophylacia habentibus, consului, ut non tam exoticas, nostræque terræ incognitas, immenso sæpe pretio, sed exoticas, quas pariter & nos habemus, per nautas suos convehi juberent: differentiam inde ex vario cœlo & varia terra factam cognoscendam esse, eamque differentiam facturam, ut turdus Gadibus aut Gedano aut ex Norvagia adductus, & vili pretio adductus, grande pretium adderet gazophylaclis. Quod se facturos esse cum mihi ab uno & altero promissum sit, notissimarum avium cognitionem exinde mihi auctiorem promitto.

(41) *Versu* 520. Catsius, Ovidius nostratium, in Annulo, credo, Nuptiali suo de turdis habet, quod ab illo commemoratum in versibus meis retuli. Cum vero turdi maxime fagis gaudeant, inque fagis nidos ponant, cumque nidificent nostro tempore in Batavis, uti apud Nozemannum video, potuit Catsius turdos cantantes audivisse in villa sua tam apud nostrates celebri. Quam fagis confertissimam & Catsii tempore fuisse ante triennium didici. Cum enim villam illam pulcerrimam etiam nunc cum amico quodam meo ineunte vere perambularem, excidebatur ultima superstes fagus, Catsii manibus, ut dicebat nobis horti custos, ante paulo plus quam centum & quadraginta annos posita. Catsium virum & poetam amabilem, multisque dotibus egregium, exteris notiorem fa-

cere vel alienus permittit locus. Apponam igitur ex iconibus meis ineditis, quod de eo, nec nimis longum, composui.

Icon Jacobi Catsii, magni Hollandiæ Pensionarii, Nati anno 1577. Defuncti anno 1660.

Catsius, ostensus per maxima munia Belgis,
Post cineres musa noscor, amorque, mea.
Deque illa jactem, quod vatum nemo priorum,
Priscos, sive, recens qui cecinere, vides.
Rex ut, qui regnat, populo sum cognitus omni,
Quamque canens notus, post mea fata sui.
Utque prior cunctis cecini bona cármina Belgis,
Optima mirantur, quæ data prima legunt.
Cumque nocet nimium scripsisse, per omnia laudor
Scripta, licet vatum tot, puto, nemo dedit.
Perque meos versus ad maxima munia veni:
Ad quæ per versus quis sibi fecit iter?
Contigit hoc etiam, quod vivo gloria parta est;
Juvit & hæc sensus per prope lustra decem.
Cumque solet celebres livor mordere poetas,
Invidiæ nulli gloria nostra fuit.
Et Batavûm nulli quod contigit, omnia nostra,
Qua data sunt lingua, versaque Teuto legit.
Tam faciles versus, tam scribere moribus aptos,
Argumenta legi tamque venusta juvat.

ME-

M E R U L A.

Nondum, me puero, noſtris res cognita terris
Nidus erat merulæ. Silvis creſcentibus illa
Nunc quoque manſit avis, nidumque dat omnibus annis.
Sed non ſepoſitis tamen advena vixerat oris:
Drentia, & Amiſei, multis lætiſſima ſilvis,
Terra ferebat aves; ubi forte per omnia viſæ
Sæcula, Quintilii ſubierunt fercula Vari (1). (bes,
Quique recens turdus, quæ galbula, quæque palum-
Quæque per has oras nidum facit una ſcolopax,
Deque Caledoniis data ſaltubus eſſe putatur (2),
Non procul huc veniunt me judice. Quippe paterno
Diſſita terra ſolo, non colle, nec aëre noto,
Nec dape conſueta gaudentes duceret. Utque
Curſibus immenſis macras præſtaret, & ægras (3);
Sic nihil alliceret ſub verni temporis horam,
Cur longum refugas iter affectare juvaret.
Multum alius movet aër aves. Et cauſa ciborum
Sola moram faciat. Vermes, inſectaque terræ,

Arborei foetus, ſtirpesque & gramina cum ſint
Altera pro cœlo, dic, unde moleſtius illis
Exſilium, placeatque remoto nidus in orbe?
Paulatim ſua regna homines, ſua regna volucres
Produxēre, quibusque locis cunabula ponunt,
Omnia repppererant, & vitæ & idonea nidis:
Omnia quæ tellus non proferat omnis abunde.
Sed merulas, quas ova recens hic ponere, dixi,
Sub brumam profugæ, numero majore videntur,
Quam quas Amiſeus, Drentinaque mitteret ora.
Adde igitur, quas jungat aves venientibus Albis
Proximus oceano, ſilvoſaque ripa Viſurgis.
Longius accitæ laſſarent corpora tarda;
Subque dies veris, cœlo, victuque, novisque
Affectæ ſilvis, cœlum revidere, relictum
Et cuperent ſilvas, quas non reperire daretur,
Aut reduci magnetis avi conceſſeris uſum.
Sed male veloci neque gemmam hanc noſſe, neceſſe eſt.
Cum paribus, patriæque locis propioribus hæret,
Rara ſub Octobrem patriæ quæ frigora fugit.

Quæ-

Quæque ſub autumnum non deſperaverat eſcæ,
Nata per auſtrales avis & velocior oras,
Haud iter affectat, piceasque relinquit amatas (4).
Et fugerent, ſilvasque Spreæ, ſilvasque Boruſſi
Littoris implerent, Gothiæ ſuper æquora vectæ,
Veloces minus Arctoæ, queis frigore tardus
Sanguis hebet, viſaque ſopor venit altus ab urſa?
Charta ſenis docet hoc famæque accepta Coleri (5).
Sed merulis per lenem hiemem ſe aſpectat opertum
Viſtulaque & Viader; quæ frigore tacta rigenti
Protinus ad latebras fugit indiga turba ſopore.
Scilicet Agricolæ (majorem adducere teſtem
Vix licet) Agricolæ, cui quanta ſcientia rerum,
Tanta fuit probitas, quo ſe Germania cive
Jactat, & Auſoniam ſæclo ſuperavit inerti,
Agricolæ magno ſic condita viſa volucris (6),
Condita Semnonum ſcopulis, quâ flumine rauco
Sala ruit, ſilvasque videt folioque perenni.
Perſimilis tellus, diverſo ſubdita cœlo,
Alpibus aëriis impoſta Subaudia, ſomni

Expertes merulas, nivibusque illudere cernit,
Torquatasque aliis medias, ut menſe Novembri
Vidimus, anguſtas quoties via panderet Alpes.
Unde mihi ſimiles muſcis habeantur, aprica
Quas vigilare videt domus & volitare, ſed acri
Frigore contactas par ſopit inertia letho.
  Nec dubito, quin acris hiems, ſi frigus iniquum (7)
Sævius extendit, ſopitis noxia muſcis,
Et vigiles volucres, & ſomno occidat inertes.
Nam grave præteritis quod frigus ſæviit annis,
Tresque ultra menſes terram nive clauſit opertam,
Quam ſtragem dedit alitibus, latumque per orbem? (8)
Vidi aquilas, vidi confectos frigore corvos,
Vidi cornices labentes æthere, & illas
Quas tellus nobis bicolores Arctica mittit.
Cumque idus ad Aprilis hiems quæ duruit, auſtris
Ceſſerat & zephyris, rariſſima quæque volucris
Parva videbatur, rariſſima grandior ales.
Utque aberant villis embryza, & paſſer; ut una
Fringilla in ſilvis, cœloque canebat alauda:

Pe-

Pene fuit nullus per rura, per oppida, ſturnus,
Ipſaque perrara ſaliebat in arbore pica.
Quæque omnis noſtris ſe tractibus abdit hirundo,
Perſenſit latebris penetrabile frigus, & agris
Pluribus æſtatem vix eſt conſpecta per omnem.
Quod mirere tamen, philomela tenerrima fibris,
Tempore ſe, numeroque ſuo, ſolitoque canore
Nec nimis ob frigus dilato, reddidit hortis.
Serior exceſſit ſolito lacubusque, fretisque,
Sed ſalva, & cunctis revocata ciconia nidis.
Nec periit perdix cœlo noſtrate perennans,
Nec periit cœlo latitans noſtrate coturnix (9).
Æquo etiam numero ſilvis poſt frigora viſa eſt
Galbula, uti perhibent, merulæi ſanguinis ales.
Et gavia, & cuculus, turturque, & reddita paucis
Menſibus in noſtris ſe condens ardea ſilvis (10).
Contra aberant cœlo falcoque & milvius omni;
Pacatosque avibus nidos fecere, per annum
Non modo, ſed numero nondum rediere frequenti (11).
Nec quoque, prædo avium nocturnus, bubo reviſus,

Et periere homines, funeſto carmine nullo (12)
Præmoniti, factumque licet mirabile vulgi
Tarda fides ſequitur, ſurdis ceciniſſe minacem
Dum credunt multi, multorum fata ſequentur,
Nulla diem extremum quibus affore noctua dicet.

Scilicet & numerum non reddidit altera multa (13),
Multaque in hoc tempus cœlo diſparuit ales.
Sed ſimul ac ſturnum numero tam diſpare vidi,
Jam tum de merulis, turdisque avis illa ſiniſtrum
Præſtitit augurium, neque conjectura fefellit.
Noſter enim ut periit, vix tranſiit advena turdus.
Nec merula autumno torquata, nec altera viſa eſt
Vere novo, nec vere quidem revocata ſecundo.
Tanta igitur, nivibus veniens & frigore clades,
Cur nondum gelidis ſcriptorem adverterat annis (14)?
Ante quaterdenos & jam prope quinque Decembres,
Quæque prior nonum ſæcli infamaverat annum,
Sæva recens ut hiems, clade accuſatur eadem.
Priſca recente tamen levior fuit utraque clades,
Turdorum ut docuit grandævus & annuus auceps.

De

De merula noſtras non crebreſcente per oras
Judicium nequit extincta ſuper alite ſumi.
Ter centum, credas, noſtrum æſtivaſſe per agrum (15),
Cum pare namque ſua plerisque erat obvia ſilvis.
Deque illo numero cum nulla ſuperfuit ales,
Frigore per ſimiles periit pars maxima terras.
Sed noſtris ſimiles ecquæ videantur? ut altis
Plurima terra tumet ſcopulisque petentibus aſtra;
Collibus & tumulis bona pars telluris iniqua eſt (16),
Eſt in utrisque locis contra grave frigus aſylum.
Per planas nihil eſt avibus terrasque paluſtres
Præſidii: ventis vigiles feriuntur, & acri
Frigore victus abeſt. Deſunt loca ſicca latebris;
Suntque ubì ſicca ſatis, non inveniuntur aperta,
Frigore compulſis ſubeunda ad proxima quæque.
Quidquid id eſt, noſtris merularum vere reverſo
Nulla ſuperſtes erat, Batavis fuit unica ſilvis (17),
Forte cavis per litus & altis ſoſpes arenis.
Nec metuo, Batavûm cultos ſervata per hortos,
Noſtra reformidet ne magna & inhoſpita teſqua:

Plus

Plus ubi pacis avi nec parcior eſca legatur.
Servat & Amiſeus, quas reddat, & ipſe Viſurgis,
Foſſa referta luto, fimus & villatica ſordes,
Ducere quærentem nidis loca commoda fertur.
Vermivoram ver omne videt, nidisque ſibique
Venantem muſcas, ſcarabæos atque locuſtas.
Gaudet & crucis: quibus ut pomaria purgat;
De ceraſis partem ſibi ſumit & omnibus uvis.
Nec tibi diſpliceat prædatrix, ore rependens
Dulciſono, quodcunque rapit: volucrisque favorem
Pone volans hominem, ſpectandaque ſæpe, meretur:
Ante oculosque tuos nidum quæ conſtruit, hirtis
Sepibus impoſitum, per & infima brachia fagi.
Gaudet & hunc laricis, piceæque imponere ramis,
Præcipue ſi quas nemus altum claudit, & udum
Terra propinqua lutum dederit. Facit adſita tantum
Foſſula, truncatæ ſalici ſua ponat ut ova,
Sola ſalix quamvis prato aſpiciatur ab omni (18).
Sed ſolet hoc Batavis in tractibus una, ciborum
Copia ſiqua pigram nemoroſis abſtulit hortis.

Per

Per noſtras volucris multum ſilvatica terras,
Aut ſilvam nidis legit aut conjungere gaudet.
Eſt, ubi fiſſuris ſcopuli, ſilvamque ferentis,
Eſt, ubi ſturnus uti, truncis dedit ova cavatis,
Multa ſolet, quæ ſturnus amat: Vidi ipſe bovino
Impoſitam tergo, muſcam aut inſecta ſequentem (19).
Sed ſturno differt, nidum fabricata volucris.
Nidus ubique lutum teneris radicibus addit:
Oblongum quod opus, matris formatus ad artus
Sex habet ova ferè. Vix inchoat altera nidos
Ocius, arbuſtis credens infrondibus ova,
Sæpe reverſuris ſpem deceptura pruinis.
Non prior eſt partus tamen omnibus irritus annis,
Ut docti ſcripſere viri: neque credere fas eſt,
Naturam ſtimulare ad ſemper inania matrem
Tædia. Et obloquitur certa experientia magnis (20)
Teſtibus: ad caveas primum edita quæritur ales,
Ut valida & docilis, canturaque fortius, utque
Menſibus una novem, nonum cantura per annum:
Talis & hìc primis Maji fuit empta diebus.

Mul-

Multa operâ nidus, ramis infrondibus auctus,
Sæpius a pueris, quam frigore perditur acri.
Frigora dura tamen, terras claudentia, matrem
Vermivoram potuere ſuis ſeducere ab ovis.
Credo, Lycaonium ſic poſſe nocere per orbem,
Haud alio perſæpe loco. Limacibus ales
Paſcitur & muſcis, humus & ſilveſtris abundat
Vermibus & tineis non deficientibus, & quæ
Omnia mas confert matri ſuper ova cubanti,
Sæpius ipſe cubans. Noſtris avis unica ſilvis
Si qua parit, ſilvæ dominus gratatur, avemque
Sedulus obſervat, nidumque & tempora partus.
Cumque ferè pullis, nemus oblectare creatis,
Parcitur, & ſilvâ nidus datur alter eâdem,
Nec nimium diſtante loco: quem credere poſſis
Forte aliis terris aliam poſuiſſe parentem,
Non noſtris: ubi quæque avis eſt notiſſima ſilvæ;
Silvaque conjugibus geminatis inclyta nulla eſt.
Partum igitur, conjux ſatis obſervata ſecundum
Quem dederat, volucrem lux longior ultima vidit (21).

Par-

Partus & hunc ſequitur: cujus male firma propago
Naſcitur ærumnis, hiemem viſura propinquam:
Nec res certa tamen, quod naſcitur illa quotannis.
Viderat hunc partum, merulam omni æſtate ſecutus,
Prima dari mediis Quintilibus ova, foveri
Per bis octo dies, volucresque ſub ultima pullos
Tempora Sextilis. Non eſt dubitabile, partus
Tertius hic quod erat: ſed tempora noſtra videntes
Inſolitum credunt. Dabat hunc calidiſſimus annus,
Nec minus æſtiferum Calabro fervore ſecutus (22):
Multiparæ volucris qui feſtinarit ut ova,
Præſtiterit partus merulis auſtralibus æquos.
Nam qui avium partus numerat Zinannus & ova,
Ter parere Hadriacas merulam teſtatur ad oras.
  Omne per hoc litus vernis aquilonibus udum,
Certa dies partus non inchoat: utque videmus
Certa dies finit. Docet hoc philomela ſilendo (23)
Et docet hoc cuculus, non tempora vocis apertæ,
Tempora ſed clauſæ certiſſima ſemper habentes.
Quæque greges faciunt, & junctæ tempus amoris

Fi-

Finitum teſtantur aves, teſtantur amoris
Tempora prima parum. Gaviis, quibus ova foveri
Non ſinis, & generis rapitur ſpes tota, gregatim
Certa dat ire dies, ſed quam certiſſima partus (24)
Prima dies minus eſt? populo quod teſte probarim.
Inque greges coeunt merulæ, licet agmine parvo.
Quàque volant junctæ, genus anni curſibus aptum
Significant, curasque pias ceſſare parentum.
Prima dies Septembris aves, modo ſenſerit eurum (25),
In patriæ dumos ſilvis majoribus excit.
Sed numero exiguo, junctoque excedere nido,
Et primæ, ſilvisque ſolent properare remotis,
Serius aſpectæ. Turbam comitando parentes
Se juvenes monſtrant. Seniores conjuge jungi
Indigenæ, profugæque ſolent, & conjuge ſolo (26).
Nec puto ſe multæ jungunt, niſi ſæpe reviſus
Milvus, & inſolitus denſaverit agmina terror,
Agmina Chaucorum ſilvis, noſtrisque November
Quæ ſemel oſtendit, mirantibus agmina ſilvis.
Illaque, vicenum mihi ſæpe relata per annum (27),

Mit-

Mittere tum bellis ardens Germania viſa eſt.
Ardebat, noſtræque locis propioribus oræ,
Ardebatque locis, quibus inſtet miles, & unde,
Quæ veniunt, noſtrum merulæ mittantur in orbem.
Inſolitas igitur, numeroque, & tempore ſeri
Adventus, numeroque pares prope quinque diebus
Continuis, haud noto alias terrore fugatas
Qui putat, aſſenſum me judice ſperet ab æquis.
Tempore quodque illo rudis omnis opinio vidit,
Bellorum ſtrepitu baliſtarumque fragore
Docta docet fieri, ſed quæ non agnita doctis (28)
Pagina Longolii. Numeruſque immenſus euntum
Perſuaſit, cunctas nulla veniſſe relicta
Per patriæ ſilvas: patriamque fuiſſe peramplam.
Tamque die ſero profugæ, dubitaſſe videntur,
Speraviſſe moram: belloque augente fragores
Tandem exſternatæ, vel iniquo tempore curſum
Cœpiſſe, & noſtro ſic agmina viſa Novembri:
Qui prius haud merulam niſi ſolo conjuge junctam
Viderat. Et tanto ſervavit ab agmine plures,

Frigore poſt viſas leni & graviore latentes. (29)
Deque illis, numero tum quantocumque relictis,
Percrebuiſſe genus, tugurique nemuſcula pullos
Fama dediſſe refert memor admirabilis anni.
Et quà nidificat, non advena vere revertens,
Sed cœlum latebrasve hiemis jam paſſus, & ales
Nidificat, ſilvis haud uno aſſuetus ab anno.
Idque mihi aſſenſu multorum, & conſtat ab illis,
Qui partus docuere, & eadem ſæpe triennes
Viderunt ſilva notos per ſigna parentes. (30)
Vere avis auſtrali non redditur orbe: nec annus,
Qui tot aves circa Martinia feſta videbat,
Vere gregem vidit per litora noſtra reverti.
Viſa hiemis per tempus avis ſe detinet horto,
Perque nemus, qua parte nemus deſpectat in agrum.
Utque pererrat humum cum conjuge, plurima baccis
Paſcitur, & ſorbis, quasque oxyacantha reſervat (31).
Paſcitur & ductis per ruſtica tecta racemis,
Si qua fami neglecta, immitis & uva, relicta eſt.
Nec ſemel hinc urbis per frigora venit in hortos;
Eſt

Eſtque mihi canente gelu ſatis hiſpida Jani
Viſa per urbanam cum conjuge ludere vitem.
Non minus intenſo ſe frigore condit, humumque
Et denſos frutices, ſubit aut cava robora ſilvis,
Fertur & exciſo conſpecta lateſſcere trunco (32),
Pingui animam ſomno vel conjugis alta vapore.
Et cur de merulis declinem credere, ſturni (tum,
Quod ſopor oſtendit? merulæ prope ſanguine junc-
Congeneremque putas, ſturnusque lateſcere noſtra
Viſus in urbe mihi eſt. Cecidit de culmine tecti
Lignea compages, & concava, ſæpe caminis
Structa ſuper. vento moles dejecta Novembris
Horreolo invecta eſt: quod aprica in ſede, focisque
Illatis tepuit, cum Februus ipſe teperet.
Quintaque lux menſis ſic molem accendit, ut omnis
Clauſus in hac ſturnus (tabulati concava ſturnus
Plurimus implerat) regelatus ſole focisque,
Seſe agere inciperet, tabulataque plangeret alis.
Servus in horreolo mandata faceſcere differt,
Et nova perculſus vocat ad miracula teſtes,

Nec, quot heri laribus, ſed tot quot habere macello
Finitimo potuit. Numerus ſecluditur ingens,
Inque vicem ſpectans plebs tendit ad æthera palmas!
Nam ſonus alarum, crepitu miſtusque canore,
Res erat efficiens vel in omni mente ſtuporem.
Inconſpectum animans dum quisque exſpectat, & in-
Verſatur moles, parvum inviſumque foramen (gens
Apparet, cui quisque oculos adjungit, &, ecce!
Furvum animal, ſturnis ſpeculantia fertur in ora.
Moxque ea percuſſos circumſonat undique turba
Ut, quæ avis exierat, vix cognita forte fuiſſet;
Pars niſi vix ſpirans, adapertis viſa cavernis,
Monſtraſſet ſturnos. Sed & hæc, quia rumpere molem
Utilitas vetuit, ſolis recreata calore,
Solis & ejusdem, ſibi conſuluiſſe per auras
Dicitur, inque meis cantans ſediſſe feneſtris (33).
Succia fert ſturnos, & plus quam cætera tellus
Succia fert merulas: quas, terra niſi abderet illa,
Non habitura foret. Nec enim foret algida cœlo
Incolumis, neque ſperet avis per nata repente

Fri-

Frigora diſceſſum, tantum claudentia terræ,
Nulla brevi curſu quantum ſuperaret, alenda (34)
Vermibus & baccis. Baccasque ut præſtet eunti
Terra aliqua in promptu, terra altera ſæpe negaret.
Adde, greges magni nuſquam quod inania tranent,
Quos mare curſuros, & plurima terra videret,
Bisque iter ut fieret, bis ituros omnibus annis.
Bis tamen inviſis cœlo quibus ire daretur,
Finito reduces ſpectaret Suecia Majo,
Unumque ad partum feſſas vix tempus habentes,
Quos videt in ſilvis plusquam altera terra frequentes,
Proptereaque videt, latebris quia ſervat opertos.
Et niſi ſic ſervet, volucrum ditiſſima tellus
Haud ſpectaret avem. Cœlum non poſſe teneri
Menſibus hibernis terram claudentibus omnem,
Jam prius admonui. Latione rediret amœno?
Aut Ligerim fugeret Gothicis fruitura pruinis?
Tempora deinde via nidorum prima perirent (35),
Quæ nullis avibus, durum propterque laborem
Haud pereant merulis ver prævenientibus ovo.

Et ſi avidæ partûs, feſtinatoque celebres,
Longum iter & durum, quam partus gaudia, mallent,
Diſſuaderet iter grave corpus, amansque ciborum,
Et brevis immenſis non apta volatibus ala.
Tardivolis igitur liceat loca nota tenere,
Utque ſub eduro Jove Cimmerioque ſuperſint,
Somnus Hyperboreum ſemeſtris ſoſpitet annum.

Nulla avibus melior, quam terra Lycaonis urſæ,
Vera parens, natas quia, quas tulit, optima ſervat.
Semper habet nimias, & quas ſub Pleiadis ortum
Quærere cogit opes, numero creſcente negandas.
Sed fuga nullarum, quam quatenus illa neceſſe eſt,
Porrigitur. Junctisque fere regionibus hæret
Pars hiemis latitura die, & quæ maxima pars eſt.
Quaque venit fugiens, grex incola congener, auctum
Seu metuit numerum, ſeu victum defore ſentit,
Magna parte, aliis venientibus, ipſe fugatur.
Adventuque ſuo facit, alter ut altera viſus
Agmina grex abigat: fluctusque propellere fluctus
Ut ſolet Arctoos, & noſtra ad litora vergit

Non

Non mare Mænalium, ſed quod mare propulit illud:
Sic volucris populi non ceſſans curſus ad auſtrum,
Albis, & Amiſei, merulasque Viſurgis alumnas,
Protruſas Gothicis, & Herulis, deinde Suevis,
Ad nemora Unſingis fugat, ulteriusque, quotannis (36).
Senſim igitur Gothicas, ſed non fert unica Pleias,
Utque juvat Gothicas, plures veniſſe per annos,
Quas varius ſubito mutatus perderet aër,
Brumaque conſueto caritura repente ſopore (37);
Sic ſemel adductis orbis tamen officit olim
Longè alius noto. Nam quanto blandior orbis
Natura, tanto venientibus, indeque natis
Noxior eſſe ſolet. præter mala maxima luxus
Humani, minus his avibus nocitura ſub Arcto,
Multa fides cœlo nocet, & data dulcibus oris.
Subſequitur ſpem præter hiems, nivibusque geluque
Sævior Arctoa, latebrasque oblita propago
Sternitur, æſtivo volucres ut ab æthere muſcæ,
Cum ſubita venit imber aqua. Natura peremptas
Reddit aves, gelidisque jugis, gelidamque per Arctum.

Quodque jugis citius redduntur, tardius Arcto,
Nos merulæ docuere, recens per frigus ademptæ.
Vidimus ut neutras, anno poſt frigora primo,
Altera reſtituit Pleias, numeroque frequenti,
Torquatas. Citiusne nigris reparata videtur,
Quæ partu genus auget avis neque pluribus ovis?
Ovaque, congeneres teſtans, color inficit unus.
Credere prætulerim, quod tutius una lateſcat,
Altera tuta minus, noſtras vel & auſa per oras
Ferre hiemes. Sedet illa jugis ita ſemper in altis,
Ut pro torquata montanam Alemannia dicat (38).
At quæ monticolæ, prius & nocitura volucres
Frigora formidant, melius citiusque lateſcunt,
Indeque præpingues adeo noſtratibus adſunt;
Ut latitura brevi quæcunque animantia cernis.
Sed primo poſt frigus avem nec Friſonis anno,
Terraque Chaucorum, nec proxima cætera vidit.
Montibus exiguis ſe effuderit unde, Cheruſcus
Quos videt, & propior ſilvoſaque ripa Viſurgis.
In quibus (aut queis cunque voles) male tecta latebris

Cor-

Corpora credibile eſt, a frigore prenſa fuiſſe,
Reſtituiſſe tamen juga proxima vere volucrem:
Quæ juga ſunt, ſilvas Melibocus ad æthera tollens
Hercinias, juga plena avibus, merulisque referta
Torquatis, ut nulla ferat Germania plures.
 Nigra pari numero Melibocum fertur habere;
Sed nigra vere novo non ſpargitur, eſtque lateſcens,
Sed minus ac torquata ſoror: perpeſſaque ſomnum
Longius hibernum ſe ſpargit latius ales,
Sæpe recens pulſo velut eſſera viſa ſopore.
Sic, ubi limoſo ſubit æquora flumine Moſa,
Udaque divitibus paſcuntur prata colonis,
Ales amans Batavûm, formoſa ciconia, pennis
Capta luto tinctis ob pendula calcibus æra,
Quæ matrem docuere, Viſurgis ad oſtia dextra
Bis & continuis peperiſſe prioribus annis.
Sic pede ſigna ferens, ad Scaldim condita Procne,
Venit ad extremos, quos jungit Iberia, Gallos.
 Tam procul extendit merularum nulla volatum
Vere vel autumno; quem certe extendere major

Et gravior nequit, & plausum facientibus alis
Tardior, inque greges ideo coitura minores.
Et tamen antiquis torquata incognita scriptis,
Quamque, recens author duo sæcla Belonius ante,
Saltubus angustis Moriennæ clauserat (39), omnem
Permeat Europam, celeberrima gentibus ales.
Finibus & nostris, quondam procul absita, sensim
Facta fuit propior, tricenos facta per annos.
Nam, quæ præterito fuit hic incognita sæclo,
Non modo adhuc vivæ primum est ostensa senectæ,
Sed quoque rara prius, neque, quo nunc, tempore ve-
Nunc, ut multa venit, numeroque ut vincere nigras (nit.
Sæpe solet merulas, sic, advena serior olim,
Jam præit & turdos, veniens Septembris ad idus:
Nec minus & seris veniens Octobribus horis.
Arguit ergo prior vicinos advena nidos;
Serior amotos. Fore tempus & inde putemus,
Ut pariat nostris jam proximus accola silvis.
Nam, quod nigra facit, volucris factura videtur,
Moribus & victu similis: placidaque sorore

Vel minus ipſa hominem fugiens: hominique propinqua
Quæ ſalit in ſilvis, villæque ſuilia propter (40)
Sæpe venit, gaudensque cibis, quas ſordibus haurit,
Vix, tribus abſtantem te paſſibus, horret. Ut inde
Solivaga, & ſilvæ deſertæ filia noſci,
Quæ pejus nos eſſe feris genus unica neſcit,
Sic nidis lectura locum vitæque, videtur,
Non loca formidans domibus populoque referta.
  Grata mihi nidis, gratiſſima voce veniret,
Congeneris nigræ ſimilem quam fertur habere (41)
Menſibus æſtivis. teſtique & credere poſſis,
Advena voce pari ſilvis pavefacta cachinnat.
Sunt neque diſſimiles nidi, nec & ova colore.
Nidos propter humum tamen hæc, & ſepibus imis
Semper habet: ſic nigra locat quos rarior ales.
Cum venit ad noſtras, venit aut cum conjuge, terras,
Aut cum anni ſobole & nido fortaſſe ſupremo.
Sex & aves ſeptem ſociæ plerumque videntur.
Sanguineque inter ſe junctas, & adeſſe parentem,
Ut videas, oſtenta docent non una: velut cum

Par-

Parva per autumnos ſorbo ſuper arbore turbà,
Sæpe videnda, ſalit, ſalit, & cupidiſſima baccis
Veſcitur. una ſtrepens, ramos ſaliensque per omnes,
Una nihil carpit, ſaturamque impaſta juventam
Inſequitur, vermes ſulcata per arva petentem.
Cui non inde parens turbæ videatur adeſſe,
Inde videndus erit. Quoties mihi cunque pependit
Præda recens laqueis, toties non abſita prædæ
Turba, vel una comes ramo propiore videtur.
Sæpe duas miſeranda comes manet illa per horas,
Quodque mihi multis durato cædibus, uda
Lumina fecit, avis viſa eſt, & viſa propinquo,
Pendentem ſtans poné diu, roſtroque morantem
Exſtimulans ſociam, caput & frigentia pungens
Corpora, crudeli mox immittenda culinæ! (quam
Non tamen hæc immiſſa avis eſt. Stat corpore, tam-
Viva, ſed exſucto: decimumque aſpecta per annum,
Admonet, ut ſociis parcam, laqueisque prehenſas
Ut ſolvam vivas, & in æthera libera mittam.
Sed cibus egregius, turdos bonitate ſaporis

Ilia-

Iliacos vincens: nigras vincitque ſorores,
Ut prope congeneres, nec junctas ſanguine, credas.
Atque ea diſparitas ſuccorum advertere poſſet
Partitorem avium, diſtinguens ſorte volucres
Juſtius, ac quæ nunc numeratur penna per alas,
Roſtrorumque pilus, pilus & qui genua velat.
Sed, Gothici minus admirans inventa magiſtri, (42)
Quas veteris famæ conſenſus, plurima morum,
Et vocis, paritasque cibi conjungit, amicas
Et ſocias facio, non tantum gente propinquas.
Nam nemus haud raro, jungitque volatus euntes,
Si quas cura cibi, vel nox, in proxima transfert.
   Ut torquata igitur, merulis & tertia nigris
Accenſetur avis, cui candet pluma per alas,
Perque aliquot caudæ pennas. Vetus illa per ævum,
Notaque Ariſtoteli fuit & deſcripta: ſed unam
Quæ tunc Arcadiam, Cyllenesque ardua ſaxis,
Arduaque & ſilvis, juga nubibus æqua tenebat.
Græcia nunc omnis, jamque Appenninus, & Alpes,
Galliaque & volucris nidos Germania vidit;

Sed tantum, qua parte jugis tumet utraque tellus.
Adque oras patriæ veniſſe, ſed unica, viſa eſt;
Verſibu utque meis avis oſtentanda veniret,
Per nemus exiguum, quà ſilvis Fivela parcit (43),
Decidit in laqueos vatem auxiliantis amici.
Deſcriptæ ſimilis transmiſſa, & vertice cano
Viſa fuit: merulasque ac turdos venerat inter,
Quos ſuus adventus ſilvis docet ire remotis.
Sed non propterea, nec quicquam propter, ad unam
Tam varias volucres redigas, nigramque parentem (44).
Sic faciens, turdos omnes genus eſſe minoris,
Anſeribusque anates atavum tribuiſſe, putaris.
Paſſer ut arboreus, dictusque domeſticus, utque
Præterea innumeræ ſimiles aliquatenus, omnes
Sunt a ſe merulæ diverſæ, aliæque volucres.
Nec corpus, roſtrumque, ac diverſiſſima pluma,
Naturæ eſt ludentis opus. Color, aſpice, pullis
Torquatis, quos cauda minor diſtinguit, & ipſis
Anniculis nigrior. Plumarumque ultima margo,
Et pectus magis atque magis ſenioribus albent.

Con-

Contra aliis merulis creſcenti creſcit ab ævo
Nigrities. Primum ruffeſcit pluma per annum,
Altera nigra ſatis, corvum prope tertia vincit;
Sed vincit corvum, quæcunque ſequentibus annis
Induitur: ſplendet, variaque ætate creatas
Si dederint laquei, varias agnoſcitur inter.
Perque vitrum ſpectans oculorum viribus auctis,
Diſſimiles nigrore ſuo miraberis alas.
Tantaque diſparitas, licet unicoloribus, ævum
Deſignans varium, deſignet longius illis,
Quas & præterea longævas ſigna fatentur,
Pectoris ut nullo fibra manducabilis ore (45).

Non tamen his avibus data grandis creditur ætas,
Ætatem modo rite hominum teſtentur alumnæ.
Octo annos ad ſummum author dedit Inſuber illis
Olina, ſervatarum avium non optimus altor.
Ex mihi pernotis multas necat ante ſenectam,
Quam dare cura poteſt, naturaque doctior illâ:
Inter & has merula eſt: quæ nido implumis adempta,
Vivit in his terris decimum quandoque per annum,

Et decimum eſt egreſſa ſemel, ſed carcere mundo,
Nec juſtis fraudata cibis, nec & amne: patentem (46)
Qui ſubeat caveam, præſtetque lavacra per æſtus,
Et quoties collo ſordem inſudavit & alis.
  Tempore Roma tuo, perque omnia barbara ſæcla,
Incinuit caveis, laudataque voce canóra eſt (46).
Albertus numeros imitantem audiverat omnes,
Muſica quos faciat. ſimilique avis altera voce,
Judice Francisco Gallorum rege, vel ipſam
Luſciniam vicit. Cantatrix optima certe,
Carminibusque meis, foret ut ſua gratia vati,
Notior eſſe poteſt, non eſt imitabilis ales.

NOTÆ.

(1) *Versu 7.* Merulas dixi mea memoria in agro Groningano nidificare cœpiſſe: non tam propria, oculis licet docta, quam aucupum & omnium amatorum avium conſulta experientia: anterius vero eas nidificaſſe in agro Drentino, non aſſignata agri parte. Cujus agri pars Groningano appoſita eſt & circumjecta, pars ad decem & duodecim leucas ſemota. Univerſus vero ager altior & noſtrate ſilveſtrior. Tempus fuit, quo maxima pars agri Groningani ſub aquis fuit, ut eam, credo, Romanos plurima vidiſſe ſaltem parte proavoſque noſtros tertiam agri noſtratis partem paluſtrem & inhabitatam vidiſſe, inter omnes conſtat; uti eam partem nunc ſegetes vides & ſilvas ferre. Drentia nunquam ſub aquis forte, Romanorum certe tempore non fuit: quod tumuli & lapidea eorum ſepulcra innumera, nunc, velut ipſorum tempore extantia, indicant. Non tamen Drentiam ab omni ævo Merulas habuiſſe, multo minus dixi Quintilium Varum Merulas cœnaſſe aut in Drentia aut in ea Veſtphaliæ parte, quæ provinciæ noſtræ appoſita eſt. Amiſii terram maxime ſilveſtrem indicavi: qualis eſt ad fluvii fontes. Silveſtris eſt Drentia, & multis læta ſilvis Veſphalia, etiam quà proxima. Sed majoribus, & ſilvis confertam prope perpetuis ſuperiorem Veſphaliam eſſe, niſi aſpectu & inhabitatione prope annua, per topographos etiam intellexiſſem. Indeque, cum ad aves attendere cœpi, eas ſilvas exiſtimavi Merulas forte ab omni ævo habuiſſe, & Quintilii Vari tempore. Ejus varia caſtra, ejus ſtativa, & campum peragravi, in quo cæſus eſt cum exercitu. Certus ſum tantam Quintilii notitiam non habere, tam male verſus meos qui intellexerant, ut ſcribere auſi ſint, me Quintilio Varo Merulas in cœnam appoſuiſſe aut in Drentia aut in proxima agris noſtris Veſphalia. Utque magis appareat, nullam iis ridendi cauſam fuiſſe, do-

doceam antiquarios eos, eſſe poſſe, Quintilium ducem & proximam Veſtphaliam & agrum Drentinum ut perluſtrarit. Cohortes ſaltem aliquas & hujus agri præſidio ab ipſo miſſas fuiſſe, tam vero ſimile eſt, quam certum ducant, vindicem cædis ejus veniſſe, agrumque non modo Drentinum, ſed & Groninganum cum maxima exercitus parte pervaſiſſe. Id ſicut Menſo Altingius, & ego novis argumentis in vita Albinovani epigrammatibus meis præfixa oſtendi. Oſtendam & Marci Antonii & Marci Agrippæ numiſmata, in ſepulcris Drentinis inventa, quæ certe in manibus militum Quintilii poſſunt fuiſſe.

(2) *Verſu* 10. Scolopax Nemeſiani verſibus celebris, advena apud fœderatos Belgas avis, non aliunde quam ex Scotia adeſſe, conterraneis meis pro certo habetur. Batavis, credo, id perſuaſum fuiſſe a mercatoribus Scotis, Amſtelam & Rottam noſtrum bibentibus: noſtratibus vero ab Anglis & Scotis, Barbeiracum ſecutis, jus gentium Groningæ me puero docentem. Eorum unus Scotorum, nobili origine & multa inſtructus rerum cognitione, ducta uxore cum apud noſtrates deſediſſet, ſcolopaces, inter quas aliqua eſt differentia, non modo omnes patriæ ſuæ, ſed & aliquas his, aliquas illis Scotiæ terræ tractibus aſſignabat. Cumque eveniſſet, ſcolopaces in agro ſoceri ipſius nidificare viſas eſſe, idque ipſi & me præſente objiceretur, ſcolopaces non omnes Scoticas eſſe, omnes verò jurabat advenas Caledonias eſſe. Parientes apud ſocerum ſuum inventas, deſediſſe, ubi conterraneum invenerant, & conterraneum avium amatorem. Viſos a ſe parentes, & bene perſpectos genus illud apparuiſſe, quod ſuæ familiæ juga plus quam alia frequentabat. Cum eſſet vir, nec ſerio nec joco mendax, & ipſe, credo, quod perſuadere volebat, crederet; auditores, vidi, quod perſuaſiſſimos dimitteret interdum. Nidificant apud noſtrates, ut Nemeſiano teſte, apud Romanos.

(3) *Ver-*

(3) *Versu* 14. Qui de avibus non nisi ad mensam cogitant, considerata advenarum pinguedine, eas sæpe non nisi ex propinquo adductas vident. Id idem aucupes & macellariorum vilissimos sensisse, expertus sum. Scolopaces utique deplumes in macello viderit Hotunus, & pinguissimo pectore & dorso non considerato, eas ex Caledonia ad nos accersit. Alius de Merularum & turdorum autumnali pinguedine prolixus est scriptor, salivam ut moveat lectoribus, & eos ex ultimo dicit septentrione advenisse. Remittuntur deinde vere novo in Scotiam scolopaces, turdi & merulæ in ultimam Gothiam, & ut perveniant, quodam modo jubentur. Scio quidem, si omnes iis ex terris aufugissent, necessarium esse aliquarum reditum. Sed extenuato per hiemem corpore, quæ earum vires ad reditum sufficiant, non scio. Itinerum prætérea memoria aut peritia datur avibus, quæ hominibus, si omnes Dædali aut Icari essent, deficeret. Græci sapientissimi scriptorum coturnicibus ortygometram attribuerunt, ne non in Africam sine duce pervenirent. De duce scolopacibus turdis & merulis ut provideatur, consulendum est ornithologis.

(4) *Versu* 41. Burgundicas Merulas non peregrinari, abietum inter & picearum silvas, adque tepentis aquæ fontes hiemare testatur illustris scriptor Guenaldus. Torquatas nihilominus peregrinationibus admodum deditas arbitratur: circulum vero percurrere ipsi nequaquam cognitum. Circulum illum, si circulans peregrinatur, admodum brevem credat. Est enim congenere nigra pinguior & gravior corpore. & nigra montibus innata, non nisi in vicina & aprica, sub hiemum discedit, uti jam viderat Aristoteles. Belgii superioris merulas sub hiemem præ nimia pinguedine volare non potuisse Gulielmus *Van den Bosche*, medicus Teneramundanus, testatur in libris, quos IV. de natura scripsit animalium. Cum scriptorem avium ignotum, aut necdum allegatum video, indicandum est opus ornithologis, editum Bruxellis *in quarto* anno sæculi

ſuperioris trigeſimo nono typis Joannis Mommartii. Avis, & omne animal cognoſcendum non tam per multos, quam per diverſarum regionum ſcriptores.

(5) *Verſu* 46. Suenveldius, Joannes Colerus, & Jacobus Kleinius Arctoas Merulas peregrinari in longinquum putant, & Viadrum & Viſtulam, Sileſiæ & Poloniæ fluvios, merulis per lenem hiemem opertos vident. Colerus Regiomontanus, ſed qui Brandeburgii ad Spream videtur vixiſſe, merulas nigras incolas, & advenas vidit. torquatas tantum advenas, & transmarinas vocat, & per Balthicum mare ex Suecia advenire exiſtimabat. Autorem ſæpius a me laudatum, in non alia re magis deceptum video.

(6) *Verſu* 54. Georgius Agricola, qui in Miſniæ montibus frigidiſſimis ætatem peregit, merulas latentes, inque fiſſuris ſcopulorum per hiemem ſopitas vidit. Vixit Sæculo XVI ineunte, ſcriptor celebratus eruditis ob libros, quos de re metallica dedit immortales. Quibus additus cum ſit liber ejus de animantibus ſubterraneis, tantum virum vix apud ornithologos allegatum video, raros ſaltem aſſeclas habentem. Quod fecit igitur, ut laudem & fidem ejus tanto impenſius per verſiculos meos oſtenderim. Utque illuſtriſſimus Guenaldus videat, avium naturas regione terrarum mutari, in terra piceis & abietibus operta, fontibusque tepidis non deſtituta, merulas latentes oſtendi, quas in pari ſed auſtrali regione per omnem hiemem vidit cœlum tenere.

(7) *Verſu* 65. Quod de avibus & muſcis latentibus per frigus acrius occidendis, uti dubium propoſui in verſibus, anno octogeſimo quarto non amplius vidi dubitabile eſſe. Muſcæ enim, quas Galli *Couſins*, Latini cicindulas, credo, dixere, ſimul ac æſtas ſecuta fuerat, in noſtris agris paluſtribus perquam incommodæ, notabiliter perierant. Sed

aves

aves non minus notabiliter. Ipsumque vulgus agreste, quod nihil advertit, istud quod adverteret, subinde mirabar.

(8) *Versu* 70. Præter aves, quas in versibus per frigus imminutas, aut prorsus extinctas, enumeravi, notabiliter etiam motacillæ perierunt cæruleæ, & quæ ad villam meam complurimæ, & propemodum cicuratæ fuerant, forte quod parentes interdum carneis frustulis inescaveram. Per ver & æstatem nullæ revidebantur. Avis illa apud nostrates latescens, per lene hibernum frigus, cœlo interdum utitur. unde quod altis & tutis latebris non utatur, existimem. Perierunt quoque notabiliter vireo & linaria. fringuillæ, quæ, uti in versibus dixi, maximè etiam perierant, nec advenas greges per autumnos jam tres subsecutos habuere. quibus ut permixtæ cardueles veniunt, eadem & illis videtur a frigore clades accidisse. nondum a me ullæ revisæ hactenus, & quod paucissimis aucupibus apparuerint, audio.

(9) *Versu* 90. Coturnix, quæ mature & frigora ante prima latebras subit, nec anno octogesimo quarto, nec quinto pariter fere rigido perierat, aut saltem imminuta videbatur. sed hoc anno octogesimo sexto notabiliter imminuta est. Hiems satis lenis, mitissimum Februarium, sed Martium mensem ad Idus usque rigentissimum dedit. Unde, quod Februarii tepore excitata, latebras complurima reliquerit, sunt qui existimant.

(10) *Versu* 94. Ardeam nobilem fama, frequentem & perutilem in nostris terris, vanis rerum arbitris incognitam, vicenis avibus, quas descripturus eram, adlegeram. Partaque cognitione, quæ haberi ex libris potest, amicos agricolas, ut obviam attentione sequerentur, precatus, a proposito per eosdem, qui ardeam meam juvarent, revocatus fum. Interim peregrinacem non esse, ut in hoc versu ostendi, depre-hen-

hendi. Noſtratium aliquis, ſilvæ ad villam poſitæ majoris dominus, ligneum ſtruem, diſſectam & uſtilem, quam in ſilva poſitam habebat, penultima hieme ultra ſpem longa, convehi in urbem juſſerat. Pars igitur ſtruis ſatis magnæ dum in plauſtra ponitur, inter ſtipitum ſectorum concava duæ videntur pectore ſe contingentes ardeæ, propemodum ut judicabatur, exanimes. Projiciuntur in terram. Diuque tanquam immobiles, reſtitutæ tamen in pedes viſæ ſunt, cum eas plauſtra & ſervi relinquerent. Venit tribus poſt ſeptimanis ad villam dominus, videtque, comitatus villico, quantum de ligno avectum fuerat. Stabant in ſtrue, quæ magna parte ſuperabat, duæ ſe contingentes ardeæ: quas dominus ad acceſſum ſuum non fugientes, & uno ſtantes in pede cum indicaſſet villico, audit easdem eſſe, quæ & à ſe & à conſervis inter ligna prope exanimes repertæ fuerant. Conſideratis avibus, nihil a propiore acceſſu & loquentium voce territis, recedit; & poſtera die non propter ſtruem, ſed propter aves, in ſilvam redit. Miratur reviſas, & uno ſtantes in pede tanquam immobiles. Tertia die id idem videt: urbemque repetens, villicum jubet, aliqua culinæ ejectamenta avibus ut proponeret. De quibus nihil comeſtum villicus poſt aliquot videns dies, piſciculos ipſis objecit, & hos intactos aut ſaltem vix imminutos, avesque viventes cum miraretur, quotidie ad eas & ſæpe bis de die acceſſerat; cum quindecim poſt dies, dominum remiſſo frigore revertentem vidit, quædam ut ferantur, jubentem. Sed ille animo pleno avium ſibi commiſſarum, nihil prius eſſe reſpondit, quam ut ad ardeas, vento viventes, revertantur. Feſtinant ad ſtruem, eminusque ſtantes mirati, dum ſtrui veniunt propiores, avolantes vident in arborem, ramoque ut eodem ſederent, plauſis alis conantes. Nec de loco novo, dum veſperaſceret dies, ſe commovêre. Altera vero luce ſerenum diem promittente ad arborem reverſi, ad acceſſum ſuum viderunt avolantes in longinquum. Quinque illæ ſeptimanis caruerant cibo, aut de projecto vix quicquam, quod vires daret, abſumptum fuerat. Res

eſt

est certa, & si ante, quam vicenas aves meas descripseram, intellecta esset, ab ardeæ descriptione non forte revocandus fuissem.

Invitaverat me maxime tamen avis ad sui descriptionem, quod in nulla avi magis naturam admirarer. Habet in longissimis pedibus, ad aquam & paludes subeundas factis, ungues serratos, & quibus, sensu & forte præditis, ranas, & hirudines ex profundioribus aquis detrahens, rostro, ut psittacus, admovet. Anguillæque glabræ, seque detorquentes, rostris serratis ne decidant, linguam a natura pariter serratam accepit. Depascitur multa ingrata oculis animantia, noxia, & palustres aquas bobus & ovibus venenantia. Viperas quoque depascitur, ut in Italia agens & ad Aricinum lacum ambulans, vidisse me recordor. Mures aquaticos, talpas & bufones quod depascatur, in agris meis & finitimis vidi. Avis præterea videtur ex prudentioribus, quod multa docet memoria, gravis incessus, crebra ejus circumspectio, astus in superando falcone admirabilis, & nidus loco suo ab hominis animalis injuria maximè noxii, defensus. Videtur ex felicioribus ales contemplator, & qui se animo suo, ut homo philosophus, oblectat in solitudine. Videtur denique ex longævioribus, quod non modo per nerveam corporis compagem, per inediam, quam ferat longissimam, sed & per vires video, quibus se supra nubes ad altissimorum montium lacus transfert, crebroque nec semel de die transfert. Hæc omnia versibus digna, & ad unum versum, quem de ardea composui, referenda duxi.

(11) *Versu* 79. Addidi hos versus Merulæ meæ hieme præterita; Æstate vero & autumno jam præterlapso, anni scilicet octogesimi sexti, revisi sunt falcones alaudarum hostes. Majorum accipitrum nulli etiamnum revisi sunt.

(12) *Versu* 99. Bubones exiguissimo numero hac tandem æstate revisi sunt. De formidato agrestibus bubonum ululatu, quod in versibus dixi,

dixi, nequaquam pertinet ad veteres & municipes agri Groningani colonos, agri scilicet borealis, occidentalis & orientalis. Quà vero ad ortum hibernum, & ad austrum se extendit provincia, terra ante centum & quinquaginta annos ab illuvie & paludibus per rivos, fossas & cataractas redempta, incolis, cum recrearetur, indiga, advenas Vestphalos, Chaucos, Cheruscos, Hessos, Palatinos etiam & Helvetios accepit. Qui sicut industrii admodum agricolæ fuere, patriæ suæ opiniones secum adduxere, tamque eas natis natorum bene infixas tradidere, ut certe bubonum genus omne in ea provinciæ parte formidandi semper augures videantur. Bubones tamen, in ea agri parte creberrimi quondam, non fecere, ut amœnissima non sit provinciæ illa pars, incolarum plenissima, & saluberrima, villisque patriciorum maxime propterea infessa. Quibus, sicut & mihi in ea etiam parte nato, nihil funesti aut omnino unquam cecinere bubones.

(13) *Versu* 104. Avium, vel ante oculos meos frigore extinctarum, genera ob numerum dici non possunt. Frigusque anni octogesimi quarti an quinti occiderit plura genera, non discernam. Bicolores cornices sicut iis annis innumeras, & frigore hujus anni, sero illo Martii mensis frigore, labentes ex cœlo vidi, labentemque unam ab urbana mea domo, ad camini spiracula quæ sederat, admotam focis, cibisque objectis ad edendum invitatam restaurare non potui. Anseres & anates feri, assuetissimos frigori quos diceres, magno numero in glacie lacuum stantes manibus hominum prehensi fuere. Urbem Groningam latissimæ cingunt fossæ, altissimis vallis ad austrum ab aquilone defensæ. Pomeridianis horis anserum & anatum grex numerosus in iis fossis se posuerat, raris hominum ob frigus locum frequentantibus: sed inter quos & ego & amicus quidam meus (ambulantes ibi) fuimus. Sicut omnes, qui aderant, gregem admirabamur, aliqui ad aves accessere lapidibus magnis condensatas impetituri. Quorum injectu avolabant quidem illæ-

fæ,

ſæ. Sed ad auſtrum a foſſa ulmorum ordines ſtant altiſſimorum, centum paſſibus quidem a foſſa remoti. Eas arbores tamen ſupervolitare fugientium multæ non potuere. Quæque ramis illiſæ fuere, deciderunt, & manibus vulgi comprehenſæ ſunt. Id mihi anni octogeſimi quinti Februarius oſtendit. Unde, quanta exiguis avibus & delicatioribus, non latentibus, a frigore pernicies acciderit, colligere eſt. Nullumque exiguarum avium genus tam in agro noſtro etiamnum frequens dicitur vulgo, quam ante annum octogeſimum quartum apparuerat. Quod tamen ego, quantum ad autumnales advenas, verum maxime exiſtimarem, præcipuèque ad fringuilias, cardueles & pyrrhulas. Alcyones etiam & upupas nondum revidi; raras tamen & ante: ſed upupæ, quas in propinqua Veſtphalia frequentiſſimas vidi & ſupereſſe credo, quod abſint etiamnum, ſatis notabile.

(14) *Verſu* 113. Suenveldium, Colerum, Kleinium, Racinſcium & Linnæum, qui hoc & præterito ſæculo ſcriptores avium Arctoi fuere, nullam de avibus per frigus amiſſis aut imminutis mentionem feciſſe, admirarer maxime, niſi avium partem maximam in ſeptentrionalibus terris latentem crederem.

(15) *Verſu* 121. Sunt plures ſilvæ in provinciæ noſtræ agro, quam tercentum. Sed de ſilvis loquor majoribus, decem, quindecim, aut viginti jugerum. Nemora noſtra & exiguæ ſilvæ merulas nidificantes ſolenniter ſaltem, non viderunt.

(16) *Verſu* 127. Orbis terræ ſuperficiem montibus ſaxoſis exſurgere aut collibus iniquam eſſe, verſibus aliquot me docere ridiculum videbitur præter Groningatibus. In urbe enim fœderati Belgii poſt Amſtelodamum ex maximis, pauciſſimos, qui me legant, noſco, quibus hæc doctrina non aliquatenus neceſſaria eſt. Aliqui montes non tam altos, ali-

aliqui ex luto omnes putant & arena constare, aliqui infrequentes, aliqui in Norvagia tantum scopulosos esse. Homo doctus, & quod notabilius, physicam in Academia urbis nostræ docens, inter eos videtur, qui Norvagiæ montes tantum scopulosos existimat. Ager Drentinus, & Groningæ suburbanus, austrum versus altus & sabulosus, silices gignit, quas ille scripto publicato dignatus, non indigetes, sed advenas & ex Norvagiæ montibus avulsas putat. Advenas? sed quomodo ex Norvagia adductas? Sunt multitudine silices innumeræ, & majores, quam quæ navibus aut classibus maximis adductæ videantur. Effodiuntur enim, & terris extant, quacunque se extendit Drentia, ad quindecim se leucas latissimo dorso extendens. Erantque silices in eo agro Romanorum tempore, architectonicis machinis qui alteras super alteris, sicut Ossæ Pelion inposuerunt. Non igitur navibus adductæ. Quas si ante Romanorum adventum fabricarint majores nostri, perexiguas fabricarunt: & quæ, ab iis factæ, ne ad iter quidem Norvagicum vacuæ habiles fuissent. Et tantas tamque innumeras silices ipse vir doctus non existimat navibus adduci potuisse. Sed quod existimat fieri potuisse, portentosum. Terræ motu scopulis Norvagiæ scopulos avulsos existimat; & violentissima tempestate per profundum & immensum mare ad nostrum litus propulsos & provolutos fuisse. Silicesque ad litus nostrum propulsas, eadem tempestate ex litore in altum & a mare remotum agrum eiectatas, & dispersas fuisse; idque se non existimare scribit, sed tanquam advolantes vidisset, demonstrat. Drentinis agricolis, quibus id de lapidibus cum doceri in Academia narratum est, horror dicitur subiisse animos. Nec est sanè, ut hac nota sententiam doctissimi viri impugnem, sed ut versiculos meos apud exterum lectorem a ridiculo defendam, dum terræ partem maximam docent scopulosis montibus exsurgentem, & scopulosis etiam collibus iniquam esse.

(17) *Versu* 135. Vere anni octogesimi quarti mense Majo jam adulto (ut quotannis soleo) apud Batavos agenti dixit mihi Nozemannus, merulam a se revisam esse, & deinde etiam scripsit, revisas esse per æstatem non nullas, pauciore tamen numero. Si per aliquot menses in Batavis latent merulæ, ut non dubito. Tutiores habent latebras, quam in agris aut in silvis nostris. Arenosi enim litoris Batavi colles, qui *duni* celtica voce dicuntur, per cuniculos in tantum excavati sunt, ut nusquam forte avibus aptiores aut tutiores sint latebræ. Cuniculi enim fossulas innumeras & multo plures, quam quas ingrediantur, fecere: & ab omni scilicet ævo colles cuniculis frequentissimos fuisse veterum accolarum nomen docet, qui Caninefates dicti sunt, *caninefraters*, id est cuniculorum comedones.

(18) *Versu* 156. In stipite salicis truncatæ, sed novas virgas agente, nidificantes merulas se vidisse scribit in avibus suis Batavis Nozemannus, sicque eas in Batavis nidificare solere. Earum salicum nullas silvas, sed ad fossas, pratorum terminos, aut longo ordine, aut ad prati cujusvis introitum singulas tantum duas poni solere, satis credo constat. Unde nidus Nozemanni, conjuges oculis hominum exponens, certe singularis appareat. Notabilis etiam Gucnaldi nidus, in trunco arboris mali cavo deprehensus, & notabilior forte, quod avis de nido eleganti, firmo, & oblongo laborans, opus non modo trunco cavo clauserit, sed & oblongum facere forte nequierit.

(19) *Versu* 164. Ante annos tres vel quatuor, decimo aut undecimo Octobris die, sereno admodum, comitatus servo ad vaccas meas eo: & ille, qui laqueos meos non semel restituerat, turdosque haud unum per annum culinæ deplumes dederat, ad vaccas oculos eminus intendens, ecce turdos, dicebat, vaccis nostris insidentes. Sturnos credebam, factus tamen propior, sturnis majores, & avolantes in proximam se-

sepem, merulas ex propinquo vidi, interque nigras septem vel octo, torquatas duas.

(20) *Versu* 174. Magni isti testes, qui primum merulæ partum semper ob frigus irritum esse scribunt, Gesnerus sunt, Aldrovandus, eorum exscriptor Jonstonus, Olina, Nozemannus noster, & illustrissimus denique Guenaldus. Præter quod imprudentiæ naturam accusant, eorum aliqui merulam astutam dicunt & turdis prudentiorem! nostrates, qui nidificantes merulas haud unum per annum in silvis suis secuti sunt, nunquam ob frigus desertum nidum, nunquam destitutos aut pereuntes pullos viderunt. Quique de avium nidis peculiatiter agit Zinannus, primum earum partum irritum esse, non scribit.

(21) *Versu* 198. Dies æstatis ex longissimis ultima apud nostrates vigesima Junii septima aut octava creditur. & volucres pullos eo tempore ab amico & vicino meo observatos, extremum merulæ partum plerisque annis esse existimo. sturni merulis propinqui, quidquid pauci contradixerint, eo etiam tempore in greges coeunt. Nidus a vicino meo observatus & a me inspectus, piceæ ramo ad altitudinem corporis humani impositus fuit, piceæ vivario circumsitæ, sed neglecto & admodum lutoso. Merulæ nidum egregie descripsit Aldrovandus.

(22) *Versu* 208. Annus septuagesimus nonus, octogesimus & octogesimus primus, æstates nobis dedere plusquam solito ardentes, sic ut calores Calabri & Siculi thermometro indice minores dicantur fuisse. Annus octogesimus primus tertium merulæ partum dedit.

(23) *Versu* 215. Philomelis silentium imperare Divum Joannem, dicunt nostrates, & cuculis Divum Jacobum. Idque quotannis verum esse video. Sed sicut incertissimo die cuculus audiri incipit, philomela

can-

cantus inchoat intra Aprilis decimum octavum, & vigeſimum quintum diem, ut a quindecim annis, quibus ad aves attendi, & a me & ab amicis meis obſervatum eſt.

(24) *Verſu* 222. Gaviæ, medio ævo Vanelli dictæ, a Gallico *Vaneau*, dicuntur noſtratibus primum ovum dare debere die Martii menſis duodecimo, eoque pacto in terras noſtras acceptæ fuiſſe a primis earum incolis. Sed ſicut incolæ ſecuti nullam fidem Gaviis præſtiterunt, nec illæ pactum primi partus diem obſervant. Hoc ipſo anno, ſæculi octogeſimo ſexto, non ante extremos Martii dies primum ovum in macello viſum fuit, pretioque noſtratibus inſolito, Batavis ſolenni, decem aſſium ova ſingula per unum & alterum diem vendita fuere. Proſtant illa in noſtræ urbis macellis ad idus Maii. Et tanta gaviæ generis facta internecione in greges coeunt ad primos Julii menſis dies. Nec decreſcere videtur noſtratibus numerus, non quod aves a remotis terris advenæ ſunt, ſed quod in paludibus Friſiæ propter illuviem inacceſſis, & quod in paludibus Veſtphaliæ finitimis tutæ nidificant. Quatuor & ad ſummum quinque dant ova. Primoque violato partu, decreſcunt parientibus ova, ſic ut raræ noſtratium Gaviæ plusquam unum & alterum ovum excludant. occiduntur deinde ſub autumnum per ſclopetos a venatoribus, ſed ut infimæ tantum plebis cibus ſint. Videntur in cœlo per integras hiemes, ſi leniſſimæ ſunt ſed, quæ rariſſimæ cum ſint, per duos ut plurimum & tres menſes lateſcunt.

(25) *Verſu* 227. Quod de primo merularum in ſilvas minores adventu in verſibus dixi, longiſſima mihi & a teneris annis cœpta experientia innotuit. Quando in eas ſilvas pulli cum parentibus adveniunt, pulli omnes rufi, parentesque nigri videntur. Et eo diſſimili colore diſſimiles ætate in majoribus ſilvis per æſtatem videntur. Quod idcirco referendum, quia fœminas ſemper rufas eſſe, per male edoctos ornithologos me-

memoriæ proditur. Fæminæ & mares altero vitæ anno nigrescunt. Interque sexum una est ex corpore tantillum majore differentia. Nidorum observatoribus id nisi apparuisset, ex merulis nostratibus ad cantum in caveis a nido usque eductis constitisset. Merulas mares hiemare in Lotharingia, feminas non apparere scribit Guenaldus. Pulli igitur peregrè victum quærere jussi fuere. nulla est terra, ubi aves, ut Amazones fæminæ, viros relinquunt. Vinculum inter sexum majus a natura præstitum, quam ut semestri separatione ullæ relinquantur. Eaque cognitione ut se præmuniant ornithologi, plusquam necessarium est.

(26) *Versu* 233. Seniores merulas, & quæ plures per annos per signa cognitæ eadem in silva nidificarant, sylvas suas hieme perraras relinquere observarunt amici mei. Silva tamen excisione arborum aut aliquo tumultu & venatorum sclopetis conterrita, profugiunt unde & minores in silvas profugæ, sed conjuge solo junctæ, videntur; captæque laqueis, quod perquam interdum senes sunt, manducatæ docent. Suntque etiam nigriores junioribus, plumasque per microscopium inspectas, hirtas, inflexas, & admodum dispares ostendunt.

(27) *Versu* 238. Nosco aucupes, qui ad annos septuaginta turdos & merulas cepere, quique aucupum filii sunt. Iis neque ex memoria, neque traditione cognitum est, merularum maximos greges unquam venisse, quam admirabili illo anno. Sed, quod dolendum, annus indicari non potest, ut, utrum sexagesimus secundus, an tertius fuerit, sciatur. Alterutrum tamen has aves misisse, certum est. Aucupes, & quoscunque, eorum advenarum gregum memores, interrogavi, an omnes, merulis quotannis advenire visis, similes fuisse meminissent. Notis minores aliquas interfuisse, dictum mihi est ab amico, ad res omnes attentiore: interfuisse etiam torquatas, sed perexiguo numero: primos greges advenisse undecimo die Novembris, novis quotidie advenis exauctos,

aut

aut propulſos, nec quintum diem ultra admirabiles numero fuiſſe. Idemque magnus numerus & Chaucos, & provinciæ noſtræ appoſitos Veſtphalos admiratione adfecit, ut a fidis teſtibus acceptum retuli in verſibus. Manſiſſe advenas complures, & merularum nidos vere ſecuto anctiores viſos fuiſſe pariter accepi, ſic ut inter villis paupertinis circumdatas arbores & ſepes reperti ſint. Habitant enim ruſtici homines, domibus ad ducentos, trecentos, ſæpe ad mille paſſus ſeparatis: quas, ut a ventis præmuniant, arboribus aliquot & ſepibus circumdant, ut & Cæſar ſcribit Menapios ſuo tempore feciſſe, populum a noſtratibus non ita remotum.

(28) *Verſu* 249. Phaſianos alites ſcribit Longolius olim in Germania frequentiores fuiſſe: pauci ſuo tempore quod apparerent, partim dicit luxuria, partim bombardarum nimio, & minime interdicto uſu effectum fuiſſe. Nam ſæpe a viris ſenio gravibus ſe inaudiviſſe ſubjungit, aves peregriniores venire ſolitas fuiſſe, quæ tum nunquam vel decennio toto ſemel ſe conſpiciendas præbebant. Enumerat poſtea, quas olim aves frequentiſſimas viderat Germania, ſuoque tempore ſtrepitu bombardarum aut plane ejectas, aut rariſſimas videbat. Notabile habeo, ruſticos homines de viſa illa merularum multitudine mecum locutos id idem ſenſiſſe, quod non niſi ante annum coemtus docuit Longolius. Fuit ille natalibus Ultrajectinus, ſeque ad docendum literas Latinas Coloniam Agrippinæ receperat paulo ante annum ſæculi decimi quinti quadrageſimum. Ubi & libellum de avibus ſcripſit, & paulo poſt mortuus eſt. Librum vero, mortuus anno vitæ trigeſimo ſexto, imperfectum cum reliquiſſet, edidit Gulielmus Turnerus anno ſæculi XLIV. primus eſt igitur Giſbertus Longolius, qui poſt Albertum Magnum de avibus a veterum ſcripſit tempore, vel hoc uno titulo memoria dignus: legendus præterea, ut aves ex locis, ubi deſcriptæ ſunt, cognoſcantur. Allegatum video a Geſnero, ab Aldrovando, & ab ornithologis poſt ſecutis.

Sed

Sed librum ejus a nemine nisi a Gesnero lectum fuisse existimo. Inde in versibus observationem ejus notabilem non agnitam fuisse queror.

(29) *Versu* 259. Nihil magis impediit cognitionem avium, quam quod alias pro aliis esse locis, a scriptoribus earum non observatum sit. Deinde & pro necessitatibus alias esse consuetudines, aut aliam potius earum naturam, observes necesse est. Frigora satis dura ferunt merulæ, sed durissima non ferunt. Habent igitur in locis minus septentrionalibus aliquid propitiæ istius naturæ, quæ eas in maximè septentrionalibus conservat. Quod nisi iis datum esset, innumeræ perirent in locis, quæ hiemes modo lenes, modo asperiores ferunt. Visæ sunt per hiemes satis duras merulæ, sed per durissimas a nullis hic visæ sunt. Ubi ergo sint merulæ, ubi picæ, ubi fringuillæ, ubi passeres etiam, nisi in latebris? ubi aliæ, quæ per grave aliquot dierum, aliæ per longius & bimestre frigus cœlo absunt? sunt, ut dixi, hiemes, quæ merulam nostro cœlo non abegère. Sed pleræque merulam, & complurimas aves cœlo abigunt, eoque tempore, quo eas peregre ire nec liceat, nec observatum sit.

(30) *Versu* 265. Aliqui qui per omnem annum in villis suis manent, merulas conjuges tam ex longo earum conspectu pernovere, ut certos se dicant esse, easdem extremo hiemis & primo veris die revisas esse. Alii parentibus in nido captis filum aureum tenuissimum calcibus annexuerè, & easdem tertio post anno in silva sua nidificantes reviderunt. Pullis complurimis cum pares annuli ad calces nexi fuere, alius ex calcibus merulam per biennium in sua silva nidificantem vidit, cui ipse filum non dederat.

(31) *Versu* 275. Quamdiu merulæ & turdi vermibus, tineis, & insectis vesci possunt, baccis arborum & arbustorum pro cibo secundo &

& tanquam pro bellariis utuntur. Cum vero hiems ſolum clauſit, ſuperſunt multa inſecta, quæ frigore gaudent, & quæ iis in cibum veniunt. Erucæ, quæ vernantia arborum folia depaſcuntur, in terram decidunt, terrisque progeniem commendant. Eaque progenies primo hiemis frigore in truncos arborum reverti obſervatur, tantaque truncos perrepit multitudine, ut trunci ſevo aut liquida pice impicti agmina inſectorum contineant viventium. In arbores enim eo redeunt tempore, ut gemmas ſubeant, inque iis per hiemem morentur. Recenti hoc cognitum obſervatione. Unde videre eſt, quanta avibus vermivoris, & quam incognita ſuperſint vermium pabula. Sorborum baccas, ſæpe in nudis pridem ramuſculis, ad multam hiemem vides. Oxyacantha vero, in noſtris terris complurima, baccas ſuas non niſi novis amittit induenda foliis. Eaque arbore non modo merulæ per hiemem gaudent, ſed in ea nidificantes viſæ ſunt: vide Nozemannum.

(32) *Verſu* 283. Merulas duas in Veſtphalicæ arboris trunco latentes & ſopitas à ſe repertas fuiſſe, dixit mihi homo ruſticus, ex advenis unus, omni vere agminatim ad nos laborandi cauſa properantibus. Arborem dicebat a ſe exciſam, & in illa magna exciſam ſilva fuiſſe, quæ, Meppena oppido haud procul, ad Amiſium poſita, tamque vetus eſt, quam ipſum forte oppidum Meppena.

(33) *Verſu* 314. Sturnos in ea lignea compage, in verſibus meis deſcripta, ſemiſomnes ipſe vidi, avolantes non vidi. Veneram enim, licet proximè habitans, non niſi poſtquam res rumorem fecerat. Sedentes vero, quæ avolarant, in proximæ domus faſtigio vidi. Nec dubitare ob innumeros teſtes, nec anni ob tempus potui, quin avolaſſent ex tabulato, quod & alios ſturnos ſemivivos in ſuo cavo oſtendebat. Avolaſſe, & eos deinde aliquot dies poſt cantitaſſe, ab ipſis domeſticis meis teſtibus intellexi. Mira autem de ſturnis res non erat, niſi

T

nisi quod ante a nostratibus observata non esset. In stramineis enim Hollandorum Borealium tectis, quotannis, latentes sturnos per hiemem inveniri scribit Hotunus, scripsitque Jonstonus pariter eos latere in Silesia.

(34) *Versu* 320. Ad Merulas in Gothia, & omni septentrione frequentissimas qui respicit, & merulas aves neget latentes, omnem mihi videtur abdicare rationem. Fert frigus satis durum merula; non igitur modico autumnorum frigore externata, fugam, ut neque nostris ex terris, capessit. Sed Gothica, acriore & subitaneo frigore urgente, quantum maris & terræ tardivola pervolet, antequam terram pertingat hibernaculis suis aptam? cumque, nullam faciat ut moram, necessitas properandi jubeat, ubi, & unde viaticum, cibus scilicet necessarius? Revertatur deinde in Sueciam, & revertatur invisa! revertatur nidorum tempore, & tam sera revertatur, ut, ubi avis frequentissima est, unipara sit! actum ago, & versuum meorum claritati diffiderem, plura adjiciens.

(35) *Versu* 336. Merulæ peregrinaces; & vere novo ad septentrionem rediturae, eo tempore, quo iter inciperet, ut aliæ tepidis in locis mansuræ, Venerem & partus desideria sentire inciperent. Eoque vehemente sensu præditas quatuor & forte quinque septimanarum iter instituere velle aut posse quis credat, vel qui greges per tot intermedias terras invisos ire crediderit? Naturæ imperia alteris naturæ imperiis cedere, scribit mihi, datis propterea literis, Nozemannus. Quam doleo optimum & sapientissimum virum tam a recto sensu discedere! Naturæ imperia nunquam pugnant. Hominibus verum ostendere, omittendum est, si merulas tot adductis in poëmate meo rationibus, in longinquum peregrinaces non ostendero. Anseres primo tepido post hiemes die, per cœlum remeare videmus, an in ultimam tamen Gothiam revertau-

tantur nonnulli, valde dubito. Nonnulli eo tempore, nidos ut incohoent, hærent, & in noſtris Bataviſque lacubus morantur. Idemque & aliis complurimos facere in locis, antequam ad patriam usque perveniant verofimile eſt. Supervaeancos, me judice, expulerit ſeptentrio, non ut repoſcat, ſed ut exules aliis terris nutriendos, aliisque terris utiles aut neceſſarios committat. Quid vero ad anſeres Merulæ? Tardivolas & remeare nusquam viſas, feſtinati partus avidiſſimas merulas, partus primi & ſecundi partus tempore in Arctum remittere, inconſiderantia eſt, & major, quam quæ refutari mereatur.

(36) *Verſu* 363. Unſingis, amnis præcipuus provinciæ Groninganæ, a Tacito, quod magno ſibi ducit honori, commemoratus (Annalium primo cap. LXX) ſicut agri Groningani a multis retro ſæculis partem tertiam nomine ſuo induit, tam de ſuo deſignet nomine omnem.exiguam provinciam, quam Tiberis omne Latium terram Tibridem, terramque dixit Sebethidem Agrum Neapolitanum Sebethus, nullatenus Unſingi comparandus. Eſt quidem Unſingis non tam longi curſus quam Tiberis. Sed cum urbs Groninga ab Oceano æquo diſtet intervallo, ac ob Oſtiis Roma, magis intra urbem, quam circumluit interius, navigat eſt, quam intra ſuam celeberrimam Romam Tiberis noſtro ſaltem tempore. Originem ducit ad quindecim ſupra Groningam millia in agro Drentino, lacumque permeans Larium, a tribus ita dictum vicis, quos Romani ad lacum poſitos Tres Lares dixere, deinde, uti jam in lacu, naviger agrum urbis, urbemque ſubiens, portumque urbi ſatis magnis navibus acceſſum præſtans, Oceano illabitur ad viginti ab urbe paſſuum millia.

(37) *Verſu* 367. Multæ aves, uti jam ſuperius dixi, tempore veris captæ caveas ferunt, quæ per autumnum caveis immiſſæ protinus moriuntur, non alium, credo, veriſimilem ob cauſam, quam quod laetandi

T 2 de-

desiderium aut necessitatem non ferant. Latent diutius Hyperboreæ, quam quæ apud nostrates latent. Quid avibus eveniret igitur subitaneo cursu ex ultima Arcto, ad nos & ulterius versus austrum delatis? Natura igitur, si quas supervacaneas aves ex Arcto versus austrum dimittit, pedetentim, & per plures annos eas propellit, primaque hieme eas non nisi in vicinia detineat patriæ, ut, quas profugas jubet esse, sapientissima matrum conservet.

(38) *Versu* 389. Germani Torquatam dicunt *Berg Amsel*, id est montanam, & *Rots Amsel*, id est rupeam. Locisque scopulosis & montanis hanc merulam gaudere omnes fatentur, in hoc scriptores unanimi. Apud populos tamen plerosque denominatam a torque video. Nostrates enim & Angli, & Germanorum complurimi hanc *Ring Merel*, *Ring Ouzel*, & *Ring Amsel*, id est merulam annularem dixere. Galli, quos ut lingua sua maxime gentibus influentes, ante alios indicare debueram, hanc pariter a torque suo denominarunt, *Merle a Collier*. Veteri tamen linguæ suæ vocabulo substituit novum illustrissimus Guenaldus, idque popularibus suis non ut aptius commendat, sed assumendum quodammodo imperat. Sed cum vocabulum ejus a re oculis parum subjecta, vulgoque hominum incognita petitum sit, vereor non adoptandum fore. Vocat enim hanc merulam a pectorali ferreo, quod loricæ super induerunt milites medii ævi: quodque milites non album, uti merulæ, gesserunt, si jam istud pectorale ferreum omnibus ante oculos esset. Deinde *Merle à plastron blanc*, vocabulum tam longum, ut non nisi ab admodum otiosis sit pronuntiabile.

(39) *Versu* 423. Petrus Belonius Gallus (qui, cum mediis sæculi XVI annis Græciam, Asiam minorem, & Ægyptum peregrinator attentissimus vidisset, in patriam redux luculentum opus de avibus omnigenis Parisiis in lucem dedit anno 1555) Torquatas merulas non nisi in Mo-

Moriennæ faltubus fcribit inveniri. Inter omnes conflat, Moriennam Subaudiæ partem effe perexiguam, Alpibus citra Cinifium montem interclufam. Merulis nigris & torquatis quod abundet non tantum Morienna, fed omnis Subaudia, ipfe pertranfiens Alpes vidi, non modo magno eas numero menfe Novembri in nivibus ludentes confpicatus, fed ex iis etiam in omni diverforio pranfus & cœnatus. Idque ficut Belonii fidem commendat, imminuit Gefnerus, eodem anno, quo de Avibus Belonius, & fuum omnibus notum opus edens: in eoque teftatus merulas Torquatas fub Alpibus, qui Germaniam fpectant, in vicinia fcilicet Tiguri inveniri. Earumdemque avium, ut fibi propinquarum, non modo mentionem, fed & defcriptionem fecit paulo poft Gefnerum fcribens Aldrovandus. Credas igitur Belonium Torquatas ex fua tantum & amicorum adjecta cognitione defcripfiffe. Sed quare Merulæ Torquatæ, uti in verfibus dixi, fub finem prioris fæculi aucupibus noftris non modo incognitæ, fed & ineunte ætate mea perraræ in filvis noftris advenæ fuerunt? In verfibus dixi, complurimas nunc advenire & longe ocius quam pridem. Et cur eas credam ex longinquo approperare? fuas omnes barbatulas vidit Gefnerus. Ego qui tot torquatas vidi & cepi, barbatulam ne femel quidem vidi, & nullus noftratium pariter barbatulam vidit.

(40) *Verfu* 440. Dixi in verfibus Torquatam ad nos venientem montibus & præfertim Hercinis innatam videri. Uti ex variis ejus moribus non nimium feris & hominum fugitantibus id collegeram, fic Merula mea jam defcripta maxime id idem videor doctus fuiffe. Per primos menfis Octobris dies vefpertinis horis ex villa mea ambulatum iens, cafulam fatis folitariam pertranfiens, ad fuiis oftiolum ftantem vidi, tamque ex propinquo, ut bacillo manibus gefto avem contigiffem. Hæfitans ad confpectum, avemque ante pedes pafcentem confiderans, meque, ut videbatur, fubinde refpectantem, credebam merulam captam,

 la-

laqueis læſam, aut ex caveis dilapſam fuiſſe, indeque diſpoſui me, avem ut manibus prehenderem: ſed vix incurvato pectore, avolantem & celerrimo volatu vidi in haud procul poſitas ſilvulas ſe corripientem. Adjeci igitur hoc verſibus, non dubitans, avis inde cognitior quin videatur.

(41) *Verſu* 448. Torquatam inſtar Merulæ nigræ canentem deſcribit Salernus, Medicus Aurelianenſis, noſtri ſæculi ornithologus. Idque, uti credendum ex teſtimonio ſatis boni ſcriptoris, ex veriſimilitude mihi perſuaſiſſem. Omnia cum nigra merula habet communia. Aves deinde vermivoras omnes vocales valde, ſi non muſicas reperieris.

(42) *Verſu* 485. Sicut unicuique apparet ſatis, me non ſerio exigere, ut palatum de avium cognatione ex guſtu carnium judicet. Sic eam tamen paritatem profiteri auſim tanti & pluris forte valere, quam quæ cognatio ex pari pennarum numero in cauda aut in alis obſervato ſequeretur. Ex Linnæi argumentis eveniat, ut aves mutæ cum canoris, pacatiſſimæ cum rapacibus, mundæ cum immundis ſocientur. Et ſi inde granivoras tantum cum vermivoris neceſſario conjungeres, eutaxiam ſcientiæ naturalis offenderes ſatis. Dicat aliquis agreſtibus ſed ſani judicii arbitris, accipitres & columbas, bubones & luſcinias, cornices & mergos cognatas valde aut ejusdem generis volucres videri; idque videri, quia naturalium rerum ſcientia jam multo magis exaucta eſt, quam prius unquam fuit: Auctores ſcientiæ non auxiſſe ſibi rationem, abſurdi & delirantes videbuntur, vel ſi plauſum eos ab hominibus verè doctis meruiſſe dixeris. Aves, quas nominavi, apud Linnæum forte unius generis non ſunt. Sed unius generis animalia apud ipſum ſunt homo, ſimia, & veſpertilio. Qui ſimiam non modo, ſed veſpertilionem alatum cum homine, ut agnatos, conjungat, quas non ille cognatas faciat volucres? invideantne agreſtes arbitri novam illam

Lin-

Linnæo & ejus diſcipulis cognationem? opiniones eatenus paradoxæ numquid omnem doctis hominibus fidem & reverentiam detrahunt? numquid avertant adoleſcentes a ſtudiis ſano natos cum judicio? numquid Linnæi & ejus diſcipulorum ſcholam ſubiturus, abdicet ſe primum judicio? Sed ſi in eam ſcholam admittendis judicio non opus eſt, opus eſt memoria. Doctus Plinii & Ariſtotelis nomina, nova a Linnæo ſubſtituta videbit omnibus non modo volucribus, ſed & quadrupedibus & ipſis herbis. Memoriam, credo, diſcipulis acuere voluerit eâ nova Linnæus mentis fatigatione. Obruit & feliciſſimam eatenus memoriam obruit, ut hominis barbari vocabula ex ejus ſchola abegerint aliquos qui ſubmiſſo famæ ipſius judicio ſcholam intraverant. Dixi hominem barbarum, non quia Gothus eſt, & ex ea lumen ſuum protendit terra, unde olim Græcis & Latinis ſcientiis tenebræ ſunt inductæ. Revereor, ut cultiſſimos & eruditiſſimos viros, ejus populares. Barbarum dixi, quia ſine auribus natum tot barbara docent data rebus vocabula. Eæ novæ & diſſonantiſſimæ voces fore uſu ut invaleſcerent, qui ſperare potuerit, non viderem, niſi ab aliquibus adoptatas viderem. Sed deſipere qui docet, facilius diſcipulos invenit, quam qui eſurire, & qui eſurire docuit, diſcipulos invenit. De humani generis judicio non deſperandum eſt. Et uti dixi in Gavia mea, de eo etiam agens:

Ventura peritior ætas
Surget, & huic operi partæque per irrita famæ
Conſtituet pretium. Veterum mihi more ſequenti
Naturam, nec res ex tegmine, fortuitisque,
Spectanti, ad dignas animo ſuccedere ſpes eſt
Notitias: tabulaque in parva oſtendere magnas
Si nequeo, ſtultas fugiam dare, garrula quasque
Prodat anus, pennasque coquo detraxerat alis.

(43) *Verſu* 502. Fivela agri Groningani amniculus, ut verbis Menſonis Altingii clariſſimi popularis noſtri utar, tertiam agri partem, ſicut & naviger Unſingis, a multis retro ſæculis denominavit, eam ſcilicet partem, quæ ab urbe ad orientem & verſus Amiſii oſtium ſiniſtrum vergit. Iſque ager quia ex fertiliſſimis eſt provinciæ, in eo ſilvis pareitur, vel & eircum villas patriciorum.

(44) *Verſu* 508. Eſt inter ornithológos, qui ex nigra merula non modo torquatam ſed & Areadem Ariſtotelis merulam naturæ-aberrantis luſu profectam exiſtimat. Tam levis hæc eſt judicii aberratio in ornithologo, ut propterea ipſum nominare, cenſuram videretur prodigere. Qui vero Gallus homo, Latinè ſcribens, turdorum genus *turdinum* vocat, quique a viſcivoro turdo non modo omnes turdos, ſed & merulas profectas docet, quique nigram merulam decimi generis turdum, torquatam dicit duodeeimi, turdosque deinde varios ad ſexaginta ſex dinumerat, ut prodigioſus turdorum cognitor, ne dieam generum eonturbator, oſtendi mereretur, ſed non libenter accuſator viderer, & Gallo homini, qui tanti exteros facit, ut latinè ſcribere hoe ſæculo dignatus ſit, verecundiam debeo. *Turdinum* quidem genus apud ipſum videns, primo intuitu non agnoſcebam. Aves *Turdines* mihi incognitas, & ob tam innumera earum genera exoticas ducebam valde. Sed mox grammatici errorem videns, barbariem vocis excuſavi, commiſſam ab Academico viro Dalemberti ſoeio. Is enim tanti judicii vir Dalembertus! permiſit ſcientiarum enueleatoribus ſolis Latine ſcribere, ſed quoquo modo ſeribere: ne quis ſcilicet terſe ſcripturus operam perdat. Operam vero perdet ſeriptor, qui vix, & ita difficulter intelligitur, ut propterea rejieiatur. Et ſi ob res maximi momenti, quas doeeret, non rejiceretur, barbara & ineulta verba poſteris ſeriptorem facere, inverecundum videtur. Potuit igitur Dalembertus, nonnullam Latine ſcripturis diligentiam permittere, præcipuè Gallis, quibus id culte

præ-

præstare perfacile videtur, ex tot cultis & ad gentis gloriam facientibus scriptis.

(45) *Versu* 530. Hieronymus Cardanus, medicus Insuber, & inter summos sæculi XVI physiologus, anserem eum ad ducentesimum audierat annum pervenisse, contempserat famam ut nugivendulam. Sed cum advenam ferum sibi offerri elixum in mensa jussisset, & non manducabilem invenisset, coquo dedit recoquendum, alteraque die non magis manducabilem deprehendens, mutavit sententiam, quam de anserum vita in aliquo jam edito opere prodierat. Sapuit Cardanus, & ejus sapiens super anseris longævitate judicium referens Aldrovandus non satis æstimare videtur. Æstimet vero unusquisque, necesse est. Aves enim, quas, ut cibum, teneris fibris deprehenderas, vix manducabiles & cartilagineas qui inveneris, tuto inter longæviores numeres. Nullis ornithologorum hoc pro regula est, regula vero & satis docens esse potest, præcipue aliæ id idem notæ cum significarint.

(46) *Versu* 540. Avibus pulveratricibus sicut multo sabulo ornithotrophæi inspergendum est solum, sic balneatricibus immittendus est caveæ canaliculus, lacunculæ præstans lymphas, quibus identidem vel & hieme se immergunt merulæ, & picæ, ut sæpius vidi. Præscripsit id idem merulas alentibus Varro, idque si quis omiserit, breve intra tempus verminant plumæ, & cutis. Cavea deinde patens, alta ad duos pedes & semissem merulæ, & ad duos pedes lata sit, necesse est. Quæque in aviariis majoribus junguntur merulæ dispari sexu, longius observantur vivere, quam quæ cavea singulæ separantur.

(46*) *Versu* 544. Franciscum primum Galliæ regem merulam judicasse luscinias cantu vicisse, invenitur apud Belonium & apud alios avium scriptores. Apud Romanos quanto ob cantum in pretio essent me-

me ulæ, teſtatur poſt Varronem Plinius major, nec ſecius Plinius Minor: cujus ſcilicet tempore erat Romæ conſularis vir, nomine Regulus, ob eloquentiam a Martiali laudatus, qui, cum unicum extinctum lugeret filium, quidquid pretioſum filio in delitiis fuerat, rogo ejus juſſit immitti, merulas vero circa rogum occidi, ne filii delitias poſt lætos dare cantus audiret. Sed cum omnia, quæ Romanis delitiæ fuerant, inſecuta poſt barbaries aut abrogaret aut obliviſceretur, ſingulare eſt merulas cantus gratia alere, non deſitum fuiſſe. Quod barbarorum judicium aves cantatrices non minus videtur commendare, quam quod de earum cantu eruditiores auriculæ teſtatum reliquere.

F I N I S.

ERRORES TYPORUM.

Pagina 20	linea 2	*prolo*,	lege	polo
42	9	*pariut*,	l.	pariunt
44	4	*Salengrius*,	l.	Salernus.
66	7	*Aërea*,	l.	Aëria
73	20	*en*	l.	in Ægypthum
74	14	*itirationibus*,	l.	itineribus
74	20	*mirum eam & tamen ſcriptoribus*	l.	mirum? Eam vidès jam ſcribentibus
76	2	*quo*	l.	quid
76	15	*vedere*	l.	vidêre.
82	14	*evaguanti*	l.	evaganti
96	3	*His*	l.	Mas
167	29	*invideant diffidia*	l.	invidia diffideant.
223	20	*minor : caudata*	l.	minor caudata
223	21	*quamquam*	l.	quam
238	4	*eas*	l.	eos
278	8	*parte*	l.	parte.
274	1	*Quintilium*	l.	Quintilius Dux
285	20	*Sunt ſed*	l.	ſunt. Sed
286	13	*profugiunt*	l.	profugiunt.—
286	22	*Decimi quinti*	l.	Decimi ſexti

-7